

e-JODIL

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม

Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)

ปีที่ 9

ฉบับที่ 1

ม.ค. - มี.ย. 2562

ISSN (ONLINE): 2287-0326

<http://e-jodil.stou.ac.th>

บทความวิชาการ

- นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้ เพื่อการพัฒนาริพยากรมนุษยในสหกรณ์

บทความวิจัย

- การพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลในระดับประถมศึกษา
- ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วย แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนากิจกรรมการทำงานกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (พันทิวา) นครปากเกร็ด 1
- การพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูด้วยกระบวนการเรียนการสอน แบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน
- ชัยนาท: รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม
- การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก: การจัดการสมรรถนะ การประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการใน บริบทของประเทศไทย
- การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบวิภาคี ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จใน ธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่นจำกัด (มหาชน)
- การสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและปัจจัยทางจิตวิทยาที่ สัมพันธ์กับพฤติกรรมการณ์ซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าใน อำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
- การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของ เกษตรกรในจังหวัดกระบี่

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม

Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning (e-JODIL)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2562 Vol.9 No.1 January – June 2019 ISSN (Online): 2287-0326

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning: e-JODIL) ได้ดำเนินการเผยแพร่บทความผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ บนเว็บไซต์ <http://e-jodil.stou.ac.th> โดยมีนโยบายในการจัดพิมพ์/เผยแพร่ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับผลงานวิชาการ และข้อค้นพบจากการวิจัยด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สำหรับการเรียนรู้ในระบบทางไกล
2. เพื่อเป็นช่องทางในการระดมองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในระบบทางไกลสู่การเป็นสังคมฐานความรู้
3. เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการ

ขอบเขตผลงานที่รับตีพิมพ์

ขอบเขตเนื้อหา	ประกอบด้วย	สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
ประเภทผลงาน	ประกอบด้วย	บทความพิเศษ (Special article) บทความวิจัย (Research article) บทความวิชาการ (Academic article) บทวิจารณ์หนังสือ (Book review) และบทความปริทัศน์ (Review article)

ขั้นตอนการส่งบทความ

1. สมัครสมาชิก e-JODIL เพื่อเข้าสู่ระบบ [คลิกเพื่อทำการสมัคร](#)

2. กรอกข้อมูลให้ครบถ้วน และแนบไฟล์ดังนี้

2.1 ไฟล์บทความตาม templates Microsoft Word แต่ละประเภท บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความวิจารณ์หนังสือ

2.2* หลักฐานการโอนเงินค่าพิจารณาบทความ

-ภาษาไทย บทความละ 3,000 บาท

-ภาษาอังกฤษ บทความละ 5,000 บาท

-สำหรับบุคลากร มสธ. ไม่เสียค่าใช้จ่าย

*บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณา ทางวารสารฯ ขอสงวนสิทธิ์ในการคืนเงินค่าพิจารณาบทความ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ทั้งสิ้น

3. บทความทุกเรื่องที่ส่งเข้ามาพิจารณาทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จะต้องมีการเขียนอ้างอิงเอกสารอื่นหรือเขียนแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาใช้นี้ในเนื้อหาและตอนท้าย (บรรณานุกรม) ของบทความ โดยให้เขียนอ้างอิงในรูปแบบ APA Style

4. เมื่อบทความของท่านผ่านการพิจารณาและได้รับการแก้ไขแล้ว กองบรรณาธิการจะทำการเผยแพร่บทความของท่านในลักษณะบทความอิเล็กทรอนิกส์บนระบบต่อไป

นโยบายการพิจารณากลับกรองบทความ

1. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องผ่านการพิจารณากลับกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวนอย่างน้อย 2 ท่านต่อบทความ โดยใช้การพิจารณาแบบ Single Blind Review

2. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ ตารางประกอบ ที่ตีพิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์แต่อย่างใด

3. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตัดสินใจตีพิมพ์บทความในวารสาร

4. บทความที่เสนอพิจารณาในวารสาร e-JODIL ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยส่งไปลงพิมพ์ เผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

5. บทความที่เคยนำเสนอในการประชุมวิชาการมาแล้ว ผู้เขียนบทความต้องให้การรับรองว่าบทความนั้นได้ปรับปรุงจากการนำเสนอในการประชุมจากที่ใดมาแล้ว และต้องมีการตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความใหม่อีกครั้งหนึ่ง

6. บทความทุกบทความที่ได้รับการเผยแพร่ จะมีการกำหนดหมายเลข DOT ประจำบทความ

เงื่อนไขการส่งบทความ

1. ผู้สนใจส่งบทความ เพื่อพิจารณาเผยแพร่บนวารสาร e-JODIL ได้แก่ นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ บุคลากรในสังกัดสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งนิสิต นักศึกษา ที่มีผลงานทางวิชาการและประสงค์จะเผยแพร่ผลงานผ่านทาง วารสาร e-JODIL
2. ผู้เขียนบทความ ต้องสมัครเป็นสมาชิกวารสาร e-JODIL ก่อนส่งบทความเสนอพิจารณา
3. บทความที่จะได้รับการตีพิมพ์ ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

กองบรรณาธิการ

1. ศาสตราจารย์ ดร.พรชัย ชุนหจินดา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วสิน อังคพัฒนากุล	นักวิชาการอิสระ
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์	มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
4. รองศาสตราจารย์จันทนา ทองประยูร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ผู้เชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิตา เขี่ยมขันติถาวร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีรักษ์ มีแจ้ง	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

คณะกรรมการบริหาร

1. อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช	ที่ปรึกษา
2. ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ	ที่ปรึกษา
3. รองอธิการบดีที่กำกับดูแลสถาบันวิจัยและพัฒนา	ประธาน
4. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
5. ผู้อำนวยการสำนักบรรณสารสนเทศ หรือผู้แทน	กรรมการ
6. ผู้อำนวยการสำนักคอมพิวเตอร์ หรือผู้แทน	กรรมการ
7. รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา	กรรมการ
8. ผู้จัดการวารสาร	กรรมการ
9. ผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค	กรรมการ
10. ผู้ช่วยผู้ดูแลระบบด้านเทคนิค	กรรมการ
11. ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร	กรรมการและเลขานุการ

การติดต่อ

ฝ่ายพัฒนาและเผยแพร่งานวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

โทร. 0-2504-7588-9 โทรสาร 0-2503-4898

e-mail: e-jodil@stou.ac.th

เว็บไซต์: <http://e-jodil.stou.ac.th>

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ (Peer Review)

ประจำปี 9 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2562

ศาสตราจารย์ ดร.สิน พันธุ์พินิจ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ศันสนีย์ สังสรรค์อนันต์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา ทวีกุลทรัพย์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา โตโพธิ์ไทย	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดา วัจนะสาริกากุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.นิคม ทาแดง	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ ลิ้มงูร	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์พาพร มหาสินไพศาล	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทองอินทร์ วงศ์โสธร	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑาทิพย์ ภัทรวาท	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.จินตวีร์ คล้ายสังข์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.กึ่งพร ทองใบ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.กานดา พูนลาภทวี	นักวิชาการอิสระ
รองศาสตราจารย์ ดร. บุญศรี พรหมมาพันธุ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสิน ปัญญาวุฒระกุล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรชัย วิริยารมภ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนา โพธิ์สุวรรณ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัชราภา เอื้ออมรวนิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
อาจารย์ ดร.นวพร สังวร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

สวัสดี ท่านผู้อ่านวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) ทุกท่าน

วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) ได้ดำเนินการเข้ามาสู่ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 แล้วครับ ซึ่งฉบับนี้วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) ยังคงได้รับการรับรองคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) อยู่ในฐาน 1

ตลอดระยะเวลา 9 ปีที่ผ่านมาวารสารของเราได้เน้นการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการวารสารมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อให้กระบวนการดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น สิ่งสำคัญที่กองบรรณาธิการคำนึงถึงในการดำเนินงานตลอดมาคือ การรักษามาตรฐานของการดำเนินงาน การเผยแพร่บทความที่มีคุณภาพสู่ผู้อ่าน การประชาสัมพันธ์วารสารให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และมีการอ้างอิง (Citation) มากขึ้น

การดำเนินงานในปี พ.ศ. 2562 - 2563 นี้ ทางกองบรรณาธิการวารสารจะได้เปลี่ยนแปลงไปใช้ระบบ Thai Journals Online (ThaiJO) การที่วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม (e-JODIL) ตัดสินใจเปลี่ยนแปลงระบบของวารสารในครั้งนี้ มาจากการที่กองบรรณาธิการตระหนักถึงการรักษา และพัฒนาคุณภาพของวารสารให้ก้าวสู่มาตรฐานที่สูงขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมสู่มาตรฐาน ASEAN Citation Index (ACI) ครับ

ผมในฐานะตัวแทนของกองบรรณาธิการวารสารขอให้สัญญาว่า เราจะมุ่งมั่นรักษามาตรฐาน และพัฒนาวารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรมให้เป็นที่แพร่หลายในวงวิชาการอย่างต่อเนื่องครับ

สุดท้ายนี้ ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านทุกท่านจะให้การตอบรับวารสารฉบับนี้เป็นอย่างดีต่อไป ขอขอบพระคุณครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความเรื่อง	หน้า
 นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์	1
 การพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลในระดับประถมศึกษา	10
 ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	23
 รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1	42
 การพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน	57
 ชัยนาท : รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม	69
 การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก: การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในบริบทของประเทศไทย	79
 การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	95
 คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)	106
 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและปัจจัยทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร	118
 การสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน	129
 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่	155

นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้
เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

Innovation and information technology usage in knowledge management for
human resource development in cooperative

วรชัย สิงห์ฤกษ์¹

Warachai singharerk

warachai.sin@gmail.com

วิโรจน์ เจษฎาอักษรณ์²

Viroj Jadesadalog

Received: 05-10-2017

Revised: 24-01-2018

Accepted: 01-02-2018

บทคัดย่อ

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงการสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้เพื่อที่จะนำไปพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ โดยสหกรณ์ต้องมีความมุ่งมั่นในการนำพาสหกรณ์ไปสู่สหกรณ์แห่งการสร้างนวัตกรรม โดยปัจจัยที่สำคัญในการสร้างนวัตกรรมคือ คน, ความรู้ ความสามารถ และทักษะทางปัญญาของทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพ โดยกลไกในการสร้างนวัตกรรมใหม่ให้ประสบความสำเร็จในสหกรณ์นั้นเกิดจากการสร้างและการเชื่อมโยงทีมงาน และองค์ความรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสหกรณ์เข้าไว้ด้วยกัน สำหรับสหกรณ์ที่สามารถอยู่รอดได้นั้นสหกรณ์ต้องสร้างนวัตกรรมซึ่งบุคคลที่จะสร้างนวัตกรรมได้ดีได้ก็ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้นำสหกรณ์ คักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ สภาพแวดล้อมในการทำงาน และวัฒนธรรมของสหกรณ์

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การจัดการความรู้, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, สหกรณ์

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student in Doctor of Philosophy Program in Management, Silpakorn University

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Management Science, Silpakorn University

ABSTRACT

The objective of this article was to point out of innovation creation and information technology usage in knowledge management for human resource development in cooperative. The cooperative must be committed to bringing the cooperative to the innovation cooperative. The key factors in creating an innovation are people, knowledge, ability and the intellectual skills of human resources, which are. The key to create efficiency. The mechanism for creating innovation in cooperative success was based on team building, team linkage and knowledge in and out of cooperatives; In order to survive, the cooperative must be innovative, and the cooperative staff could create good innovation depending on leaders' vision, staff potentiality, working environment and the cooperative culture.

Keywords: Innovation, Knowledge Management, Human Resource Development, Cooperatives

1. ความนำ

ปัจจุบันสถานะเศรษฐกิจสังคมของสหกรณ์ไม่ว่าขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด และจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การดำเนินงานของสหกรณ์ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้จัดการสหกรณ์ในการที่จะเรียนรู้ถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน ทั้งเรื่องของแนวคิด เทคนิคการดำเนินงาน และเทคโนโลยีต่างๆ จากภายนอก โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์จากภายในและภายนอกสหกรณ์สามารถนำมาพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) โดยการพัฒนาสหกรณ์ให้มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมได้ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการสร้างนวัตกรรมก็คือ คน ความรู้ ความสามารถ และทักษะทางปัญญาของทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพ (Efficiency) ในการทำงานและขับเคลื่อนสหกรณ์ให้เติบโตอย่างมั่นคง (สนั่น เกาชาวี, 2559)

การจัดการทรัพยากรมนุษย์จะต้องคิด วิเคราะห์ และวางแผนโดยการคาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมรับกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยผู้บริหารสหกรณ์ต้องมีความมุ่งมั่นในการนำพาสหกรณ์ไปสู่สหกรณ์แห่งการสร้างนวัตกรรม การสร้างบรรยากาศให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การเปิดโอกาสให้ทุกคนในสหกรณ์ ได้คิดสร้างสรรค์และนำเสนอแนวความคิด (Idea) ได้อย่างอิสระ รวมทั้งการใช้

รางวัลเป็นตัวกระตุ้นให้บุคลากรของสหกรณ์ได้คิดสร้างสรรค์งานก็จะช่วยทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ๆ ได้ แต่ในทางตรงกันข้าม หากผู้บริหารสหกรณ์ไม่มีความมุ่งมั่น ไม่เปิดโอกาสให้ทุกคนในสหกรณ์สามารถคิดสร้างสรรค์และนำเสนอแนวความคิดได้อย่างอิสระ และไม่กล้าเสี่ยงที่จะนำแนวความคิดดีๆ ไปพัฒนา รวมทั้งไม่ใช้รางวัลเป็นตัวกระตุ้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นปัญหาอุปสรรคที่ไม่อาจทำให้เกิดนวัตกรรมขึ้นในสหกรณ์ได้

สำหรับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเครื่องมือขั้นพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารและการประมวลผล อาจเรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนวิธีการผลิตสินค้าและบริการรวมถึงการบริหารจัดการภายในสหกรณ์ ทำให้สหกรณ์มีขนาดเล็กลง มีการใช้เครื่องมือสื่อสารเป็นระบบเครือข่ายในการทำงานกันมากขึ้นและยังลดความเสี่ยงในการทำงาน บุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์มีโอกาสเปลี่ยนงานสูงขึ้นเพื่อแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้และการทำงานที่มีค่าตอบแทนสูงกว่า ดังนั้นความจำเป็นในการที่จะต้องมีระบบการรวบรวมความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายภายในสหกรณ์ เพื่อมาจัดระบบและพัฒนาให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ โดยจัดช่องทางการเข้าถึงความรู้ให้สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึงเพื่อให้บุคลากรเหล่านั้นสามารถนำความรู้ไปพัฒนาในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด หรือเรียกว่า การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากในทุกสหกรณ์ (ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงคาร,

2559) ในด้านธุรกิจของสหกรณ์นั้นก็ล้วนแต่ต้องการนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อที่จะรักษาส่วนแบ่งทางการตลาดและเพื่อให้ธุรกิจของสหกรณ์สามารถดำเนินงานต่อไปได้ในอนาคต กลไกในการสร้างนวัตกรรมใหม่ให้ประสบความสำเร็จในสหกรณ์นั้น ก็คือ การสร้างและการเชื่อมโยงทีมงาน และองค์ความรู้ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสหกรณ์เข้าไว้ด้วยกัน โดยการกำหนดเป้าหมายและกระตุ้นให้แต่ละส่วนงานเกิดความมุ่งมั่นที่จะทำงานในส่วนของตนอย่างสอดคล้องประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อเป้าหมายเดียวกัน และหน้าที่ในการสร้างและจัดการทีมแห่งการสร้างนวัตกรรมนี้ ย่อมต้องเป็นหน้าที่ของผู้บริหารของสหกรณ์ โดย “สหกรณ์ที่จะอยู่รอดได้นั้น คือ สหกรณ์ที่สร้างนวัตกรรม ซึ่งผู้สร้างนวัตกรรม คือ มนุษย์ ซึ่งมนุษย์ที่จะสร้างนวัตกรรมได้ดีได้ก็ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้นำสหกรณ์ ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ สภาพแวดล้อมในการทำงาน และวัฒนธรรมของสหกรณ์”

โดยบทความนี้จะนำเสนอในประเด็นต่างๆ คือ 1) นิยามความหมายของนวัตกรรม 2) นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ 3) การพัฒนานวัตกรรม 4) นวัตกรรมกับการจัดการความรู้ และ 5) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการจัดการความรู้

2. นิยามความหมายของนวัตกรรม

คำว่า นวัตกรรม หรือ Innovation มีความเชื่อกันว่ามาจากรากศัพท์ในภาษาละติน “Innovare” ซึ่งมีความหมายว่า ทำสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น แต่ในอีกมุมมองหนึ่งคำว่า นวัตกรรม หมายถึง กระบวนการของการปรับเปลี่ยนโอกาส ไปสู่แนวความคิดใหม่ๆ ที่สามารถจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลทั่วไปได้ นอกจากนี้ยังมีผู้ให้คำนิยาม อาทิ เช่น

Peter Drucker (1985) นิยามไว้ใน Innovation and Entrepreneurship โดยให้คำนิยามไว้ว่า เครื่องมือเฉพาะด้านของผู้ประกอบการ ที่มีความสามารถในการพลิกผันโอกาสไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ตามแต่ละธุรกิจ ซึ่งสามารถที่จะนำเสนอต่อผู้ให้สามารถ เรียนรู้ และ ผักผ่อนได้

Michael Porter (1990) นิยามไว้ใน The Competitive Advantage of Nations โดยให้คำนิยามไว้

ว่า องค์กรที่จะสามารถรักษาศักยภาพในการแข่งขัน (Competitive Advantage) โดยอาศัยผลของนวัตกรรม โดยองค์กรนั้นจะต้องเข้าใจในนวัตกรรมในภาพกว้าง ซึ่งรวมถึงการเป็นเทคโนโลยีใหม่ และ วิธีการสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีใหม่ๆ

Ar Ilker Murat and Birdogan (2011) ได้ให้คำจำกัดความของนวัตกรรมว่า การนำสิ่งใหม่ๆ หรือวิธีการใหม่ๆ โดยนวัตกรรมเป็นการรวบรวมการผสมผสานหรือการสังเคราะห์ความรู้ให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์/สินค้า กระบวนการหรือบริการใหม่ๆ ที่มีคุณค่ายิ่งไปกว่านั้นนวัตกรรมยังประกอบด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และการปฏิบัติงานจากการคิดอย่างอัจฉริยะของปัจเจกบุคคลหรือทีมงานเพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ แต่ที่สำคัญกว่าการคิดอย่างสร้างสรรค์ คือ การนำเอาความคิดใหม่ๆ ลงสู่การปฏิบัติจริงเพื่อการปรับปรุงสินค้าและบริการที่เสนอให้แก่ลูกค้า หรือการกำหนดกระบวนการที่ดีกว่ามีประสิทธิภาพมากกว่าให้กับองค์กร

ดังนั้นแล้ว นวัตกรรมเป็นการนำสิ่งใหม่ ๆ อาจเป็นแนวคิด หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงให้ทันสมัยและได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม โดยการผสมผสานหรือการสังเคราะห์ความรู้ให้เกิดเป็นสินค้า/บริการ โดยการนำเทคโนโลยีใหม่และ วิธีการสร้างสรรค์ผลงานด้วยวิธีใหม่ๆ มาช่วยในการพัฒนา และยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานอีกด้วย

โดยทั่วไปแล้วนวัตกรรมสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท (4P's of Innovations) คือ

1. การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมในสินค้าและบริการ (Product Innovation) เป็นนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหรือพัฒนา การเปลี่ยนแปลงใน “สินค้าหรือบริการ” (Tangible product and Intangible product) ขององค์กร เช่น โทรศัพท์เคลื่อนที่รุ่นใหม่สามารถทำธุรกรรมทางการเงินได้ เช่น การโอนเงิน การจองตั๋วเครื่องบิน หรือการจองตั๋วหนัง/ตั๋วเครื่องบิน เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงนวัตกรรมในกระบวนการผลิต (Process Innovation) ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่มองในเรื่องของการเพิ่มผลผลิต การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต

หรือกระบวนการนำเสนอผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการนำนวัตกรรมสู่ตลาด โดยมุ่งเน้นในเรื่องของการใช้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงมากยิ่งขึ้น เช่น ไอโฟนย้ายฐานการผลิตไปที่ประเทศจีน หรือการเพิ่มนวัตกรรมให้โทรศัพท์เคลื่อนที่ สามารถโทรแล้วมองเห็นหน้ากัน หรือแม้กระทั่งสามารถเป็น GPS ได้

3. การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ (Position Innovation) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าหรือบริการ หรือเปลี่ยนตำแหน่งนวัตกรรมสินค้าหรือบริการที่เคยออกสู่ตลาดมาแล้วให้รับรู้ใหม่ เช่น ผู้ให้สัญญาณโทรศัพท์เคลื่อนที่ Orange เคยถูกมองในตำแหน่ง Global Brand เป็น Premium Service แต่ถูกเปลี่ยนมาเป็น True move H ซึ่งถูก Repositioning ให้ไปอยู่ตำแหน่ง Lifestyles สามารถครองใจคนในเมืองรุ่นใหม่อย่างประสบความสำเร็จ

4. การมุ่งเน้นให้เกิดนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกรอบความคิด (Paradigm Innovation) การมุ่งให้เกิดนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกรอบความคิด (Change in Mental Model) เช่น แต่เดิมเชื่อว่าการทำธุรกรรมทางการเงินต้องไปที่เคาเตอร์ธนาคารเท่านั้น แต่ปัจจุบันการให้บริการทางการเงินสามารถดำเนินการได้โดยผ่านทางอินเทอร์เน็ต (Internet Banking) โดยสภาพเดิมๆที่ต้องเข้าคิวตามสาขาของธนาคารต่างๆ หรือในส่วนของการผลิตรถยนต์ แต่ก่อนการผลิตรถยนต์ด้วยมือจะมีความประณีตและมีราคาแพง ผู้มีฐานะร่ำรวยเท่านั้นที่สามารถซื้อได้ แต่ปัจจุบันการผลิตรถยนต์มีจำนวนมากขึ้น โดยการนำหุ่นยนต์มาทดแทนกำลังคน และเป็นการผลิตแบบ Mass production ที่มีราคาที่เหมาะสม และสามารถควบคุมคุณภาพการผลิตรถยนต์ให้มีสมรรถนะเหมือนกันได้ เป็นต้น

3. นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์

สำหรับนวัตกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จัดอยู่ในประเภทนวัตกรรมองค์กร ทั้งนี้ นวัตกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถพิจารณาใน 2 มิติ คือ มิติของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และมิติของการพัฒนาองค์กร (เฉลิมพงศ์ มีสมนัย, 2557)

3.1 มิติของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถือว่าเป็นมิติในระดับจุลภาค โดยนวัตกรรมจะเป็นวิธีการและเทคนิคในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สหกรณ์ในด้านต่างๆ ทั้งนวัตกรรมด้านการฝึกอบรม เช่น สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ได้มีหลักสูตรเน้นการเพิ่มพูนความรู้ การพัฒนาทักษะ และการปรับทัศนคติให้มีความเหมาะสมกับการทำงาน สำหรับนวัตกรรมทรัพยากรมนุษย์ในระดับจุลภาคได้แก่ การบรรยาย การนำเสนอ การอภิปรายเป็นกลุ่ม การสาธิต การประชุมทางวิชาการ การระดมสมอง การประชุมกลุ่มย่อย กรณีศึกษา การสัมมนา ทักษะศึกษา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การฝึกการรับรู้ การฝึกอบรมในงาน เป็นต้น

3.2 มิติของการพัฒนาองค์กร ซึ่งเป็นมิติในระดับมหภาค นวัตกรรมจะเป็นสิ่งที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงสหกรณ์ทั้งในระดับบุคคล (Individual) และระดับกลุ่ม (Group) นวัตกรรมการพัฒนาองค์กรดังกล่าวนี้เรียกกันในกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงและนักพัฒนาองค์กรว่า “สิ่งสอดแทรก” (intervention) เพื่อการพัฒนาองค์กร นวัตกรรมในมิตินี้ ได้แก่ Life-and career-planning activities, Coaching and Counseling T-group (Sensitivity Training) เป็นต้น

4. การพัฒนานวัตกรรม

สำหรับการใช้วิธีการ/เทคนิคต่างๆ เพื่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลนั้นผู้ทำการพัฒนาอาจเป็นวิทยากร หรือผู้บังคับบัญชาในองค์กรนั้นๆ สามารถเลือกใช้วิธีการและเทคนิคต่างๆ ได้ตามความต้องการซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการในการพัฒนาของบุคลากร อาจเป็นการพัฒนาเป็นรายบุคคล หรือเป็นการพัฒนาในระดับกลุ่มก็ได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาสามารถพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

4.1 การพัฒนาด้านความรู้ (Knowledge) โดยความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลในศาสตร์ต่างๆ เป็นความรู้เฉพาะด้านของบุคคล เช่น ความรู้ทางด้านสหกรณ์ ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการ หรือความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นต้น

4.2 การพัฒนาด้านทักษะ (Skills) โดยความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เป็นสิ่งที่บุคลากรทำได้ดี และ

สามารถฝึกปฏิบัติเป็นประจำจนเกิดความชำนาญ เช่น ทักษะการรีดนมวัว ทักษะการปลูกพืช หรือทักษะการแปรรูปอาหาร เป็นต้น

4.3 การพัฒนาด้านบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social Role) โดยบทบาทที่บุคคลแสดงออกต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งในทางกลับกันก็เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลนั้นด้วย เช่น ผู้จัดการสหกรณ์จะต้องแสดงบทบาทในฐานะเป็นผู้กระตุ้นริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ เจ้าหน้าที่สหกรณ์มักจะทำตามคำสั่งหรือแสดงขอบเขตความรับผิดชอบ เป็นต้น

4.4 การพัฒนาด้านภาพลักษณ์ภายในต่อตนเอง (Self-Image) คือ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์และคุณค่าของตน ซึ่งแสดงออกมาในรูปของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น เช่น การเชื่อมั่นว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาภายในสหกรณ์ได้ หรือ การยึดถือค่านิยมในการเสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นต้น

4.5 การพัฒนาในส่วนที่เป็นแรงผลักดันเบื้องต้น (Motives) การจินตนาการ แนวโน้ม วิถีคิด วิถีปฏิบัติตนอันเป็นไปโดยธรรมชาติของบุคคล เป็นแรงจูงใจหรือแรงขับ

ภายใน ซึ่งทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ หรือแรงจูงใจเพื่อมุ่งอำนาจ เป็นต้น

5. นวัตกรรมกับการจัดการความรู้

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology: IT) มีข้อจำกัดในการที่ไม่สามารถเข้าไปจัดการกับความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล จึงจำเป็นต้องหาแนวคิดที่จะทำให้ Tacit Knowledge ทั้งหลายนั้นได้รับการถ่ายทอดออกมาให้มากที่สุด และเมื่อ Tacit Knowledge กลายเป็น Explicit Knowledge แล้ว เมื่อนั้นความก้าวหน้าทางด้าน IT จะสามารถทำหน้าที่ได้ (จุฑามาศ กริพานิช, 2551)

สำหรับนวัตกรรมด้านความคิดที่สำคัญของการจัดการความรู้มีดังนี้

5.1 สร้างวัฒนธรรมใหม่

การเปลี่ยนวัฒนธรรมสหกรณ์ซึ่งมีลักษณะเป็นการปิดกั้นการมีส่วนร่วม ให้เป็นการให้เกียรติและเคารพในความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทุกระดับ กล่าวคือ

ข้อ	การเปลี่ยนจาก	ก่อให้เกิดเป็น
1	อำนาจการบริหารงานภายในสหกรณ์	ก่อให้เกิดความรู้ภายในสหกรณ์
2	การบริหารงานแบบควบคุม-สั่งการ	การบริหารงานแบบเอื้ออำนาจ (People Empowerment) ให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ทุกคนทุกฝ่ายทุกระดับเริ่มสร้างสรรค์ด้วยวิธีการทำงานใหม่ๆ ได้
3	การไหลเวียนของความรู้ หรือสารสนเทศจากการไหลขึ้นลงตามแท่งอำนาจ (Hierarchy)	การไหลเวียนไปทุกส่วนฝ่ายภายในสหกรณ์
4	ความหมายของคำว่า “ผู้นำ” คือ ผู้บริหารสูงสุดขององค์กร	ผู้นำ คือ บุคลากรทุกคนในสหกรณ์

5.2 การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของสหกรณ์

โดยรวมกันทำความเข้าใจ เกิดเป็นความผูกพัน เป็นความเชื่อและความศรัทธา และร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ ทำให้เกิดจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของในสหกรณ์ การสำรวจตนเองว่ามีข้อบกพร่องอะไรที่เป็นอุปสรรคต่อการ

บรรลุถึงจุดหมายตามวิสัยทัศน์นั้น ข้อบกพร่องส่วนใหญ่ เช่น ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ซึ่งหากบุคลากรเกิดสำนึกได้ถึงข้อด้อยดังกล่าวแล้วก็จะทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตัวเองซึ่งให้ผลสำเร็จได้ดีต่อสหกรณ์ในอนาคต

5.3 การสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานโดยการสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สหกรณ์ต้องเปิดโอกาสให้บุคลากรได้นำความรู้มาใช้ในการทำงานอย่างเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันต้องสร้างเวทีเพื่อให้บุคลากรเหล่านี้ได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานภายในสหกรณ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไข ทำความเข้าใจที่ได้จากการเรียนรู้และที่ได้จากการปฏิบัติงานจริงให้ถูกต้อง เป็นการยกระดับความรู้ความสามารถของสหกรณ์และของบุคลากรไปพร้อมกัน

5.4 การต่อยอดความรู้

การสร้างฐานความรู้บุคลากรในสหกรณ์นั้นไม่ควรเริ่มจากศูนย์ เพราะเป็นการเสียเวลาและทำให้เกิดความสับสนแก่บุคลากร ดังนั้นควรใช้วิธีการสร้างเสริมต่อยอดบนพื้นฐานความรู้เดิมของการพัฒนาความรู้ร่วมกันไปเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.5 การสร้างการเปลี่ยนแปลงด้วยยุทธศาสตร์เชิงบวก

การหาแบบอย่างที่ดี (Best practice) เป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้และการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยเริ่มจากหน่วยงานภายในของสหกรณ์เพื่อให้เป็นตัวอย่าง ส่งเสริมให้หน่วยงานที่ประสบความสำเร็จเพื่อขยายผลไปยังหน่วยงานอื่นในสหกรณ์ หรือในกรณีที่สหกรณ์ไม่มีหน่วยงานใดประสบความสำเร็จ ก็อาจใช้วิธีการไปศึกษาดูงานจากหน่วยงานภายนอกที่ประสบความสำเร็จ แล้วนำมาเผยแพร่ ทดลองและปรับปรุงวิธีการทำงานตลอดจนนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นของสหกรณ์เอง

5.6 การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้/การแสดงความคิดเห็น

การจัดให้มีเวทีที่สามารถแสดงออกได้ตามโอกาสที่เหมาะสม เช่น การประกวดความคิดริเริ่ม/งานในเชิงสร้างสรรค์ ล้วนแต่เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการจัดการความรู้ทั้งสิ้น

5.7 การพัฒนาบุคลากร

เน้นการพัฒนาคนพร้อมๆ กับการพัฒนางาน โดยให้บุคลากรได้ปฏิบัติอย่างกลัวความผิดพลาดจนกลายเป็นการปิดกั้นการพัฒนาตนเอง หากได้รับการตรวจประเมินในระดับหนึ่งแล้วพบว่าบุคลากรนั้นมีความสามารถที่จะเริ่ม

ปฏิบัติงานใหม่นั้นๆ ได้ การพัฒนาคนไปพร้อมกับการพัฒนางาน เป็นการให้โอกาสได้เผชิญกับภารกิจที่ท้าทายและทำให้ได้ทราบว่ายังมีประเด็นใดที่บุคลากรยังไม่มีความคิดเห็น

5.8 ระบบการให้รางวัล

การให้รางวัลในยุคปัจจุบันไม่จำเป็นต้องเป็นเงินหรือรางวัลที่มีมูลค่า แต่ที่สำคัญ คือ การยอมรับ (Recognition) และการให้ความสำคัญก็มีค่าเพียงพอ แม้จะเป็นสำหรับเจ้าหน้าที่สหกรณ์ระดับล่างก็ตาม เพราะหลักการของการให้รางวัลนี้ไม่ใช่ค่าตอบแทนแต่เป็นการให้ขวัญและกำลังใจ และการขอบคุณ การมีส่วนร่วมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการความรู้

5.9 การจัดการแหล่งความรู้

ความรู้ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเชิงนวัตกรรมที่กล่าวมาทั้งหมด จะต้องไม่ปล่อยให้ผ่านไปหรือเป็นแค่เพียงเหตุการณ์หนึ่งในกิจกรรมของสหกรณ์ แต่จะต้องมีผู้รับผิดชอบประมวลความรู้ให้เป็นแหล่งความรู้ของสหกรณ์ เนื่องจากเป็นความรู้ที่ได้กลั่นกรองจากการปฏิบัติงานจริงและทดสอบแล้ว และเมื่อได้ทำในสิ่งที่ควรทำในการจัดการความรู้ ทั้งในส่วนที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดหมวดหมู่ของ Explicit Knowledge และใช้วินัยการจัดการความรู้เพื่อกระตุ้น Tacit Knowledge ให้กลายเป็น Explicit Knowledge แล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่าบุคลากรจะพัฒนาได้อย่างที่ต้องการเสมอไป การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สนองต่อความต้องการของสหกรณ์ต้องผสมผสานองค์ประกอบหลักทั้ง 6 ประการ ในการบริหารจัดการ (Boggang, 2551) อย่างกลมกลืน คือ (1) การกำหนดทิศทาง (Sense of Direction) (2) การวางยุทธศาสตร์ขององค์การ (Strategy) (3) การจัดระเบียบระบบงาน (System) (4) บุคลากร (Staff) (5) โครงสร้างองค์การ (Structure) และ (6) การประเมินตนเองเพื่อพัฒนา (Self-Assessment)

นอกจากนั้นแล้วจะต้องมีการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาเป็นองค์ความรู้ และนำกลับไปใช้ใหม่จนเกิดเป็นวนเวียนเป็นวัฏจักรเพื่อปรับปรุงความรู้ให้ไม่เก่าและยังคงคุณค่าในฐานะที่เป็นการจัดการความรู้ของ

สหกรณ์อยู่ทุกสภาวะการณ์ (ปรับปรุงจาก ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, 2549)

6. การนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการจัดการความรู้

จากแนวคิดของ Leif Edvinsson (1977) เจ้าของทฤษฎี Intellectual Capital (IC) มีแนวคิดที่ว่าเน้นการค้นหาแหล่งความรู้ที่มองไม่เห็นที่จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสหกรณ์ได้ นับเป็นแนวคิดการจัดการองค์ความรู้ที่ไม่ได้แตกต่างจาก BA ของโนนากะ (1995) เท่าใดนักแต่จะมีข้อแตกต่างอยู่ที่ BA จะเน้นการจัดการความรู้เพื่อนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ด้วยการแสดงความคิดเห็นในแบบของคนตะวันออก แต่ IC นั้น จะเน้นให้พนักงานและสหกรณ์ค้นหาทรัพยากรที่เป็นแหล่งความรู้หรือกระบวนการคิด โดยมองหาคุณค่าที่มีอยู่ในสหกรณ์ แล้วนำมาจัดการฐานองค์ความรู้ รวบรวมให้เป็นสังคมของความรู้ในสหกรณ์ที่เป็นระบบ โดยใช้สารสนเทศเข้ามาช่วยให้ถึงเป้าหมาย โดย Edvinsson กล่าวถึง แนวโน้มที่เปลี่ยนไปของการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) คือ ทิศทางต่อไปของการจัดการองค์ความรู้ในสหกรณ์จะเป็นการสร้างชุมชนของความรู้มากขึ้น พร้อมๆ กับการพัฒนาเทคโนโลยีที่ใช้เก็บฐานความรู้ที่เกิดจากเครือข่ายระหว่างเจ้าหน้าที่และสหกรณ์

สำหรับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในฐานะเป็นเครื่องช่วยสนับสนุน (Enabling tool) การจัดการความรู้ มักใช้ระบบซอฟต์แวร์ซึ่งมีหลักปฏิบัติที่สำคัญ คือ

1. ผู้ป้อนข้อมูลควรเลือกข้อมูลที่สั้น กระชับ และเข้าใจง่าย ข้อมูลที่จัดเก็บจะแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่มที่อยู่ในรูปของ ข้อความ, คำพูด, เอกสาร เช่น คู่มือปฏิบัติงาน กระบวนการทำงานต่าง ๆ และอีกกลุ่มจะอยู่ในรูปของภาพ, เสียง และวีดีโอ

2. เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ต้องได้รับการอบรมให้มีความชำนาญในการค้นหาความรู้ในระบบซอฟต์แวร์

3. ระบบซอฟต์แวร์จะทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากระบบอื่นๆ ที่มีใช้อยู่ในสหกรณ์ เช่น e-mail, CRM, Web Board, Data Warehouse เป็นต้น ข้อมูลดังกล่าวต้องนำมาประมวลผล แบ่งกลุ่ม และจัดทำดัชนีเพื่อง่ายต่อการจัดเก็บและสืบค้น ข้อมูลที่มีอยู่ในระบบจะทวีมากขึ้นทุกวัน

ตามปริมาณงานที่เกิดขึ้นในระบบต่างๆ หากการจัดการไม่มีประสิทธิภาพย่อมก่อให้เกิดปัญหา และไม่สามารถสร้างประโยชน์จากข้อมูลที่มีอยู่ได้

4. ระบบซอฟต์แวร์ ทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงและทำงานร่วมกันของผู้ที่ต้องการความรู้

5. เมื่อมีการรวบรวมความรู้อย่างเป็นระบบผ่านซอฟต์แวร์แล้วควรรับฟังความคิดเห็นของพนักงานเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขควบคู่กับประเมินความพึงพอใจของลูกค้าด้านบริการและตัวสินค้า โดยมีการวัดผลว่าการจัดการความรู้ในระบบซอฟต์แวร์นั้นสามารถเพิ่มคุณค่าองค์ความรู้ของบุคลากรในแต่ละแผนกได้สอดคล้องกันมากน้อยเพียงไร เพื่อสร้างเครือข่ายที่สามารถถ่ายทอดความรู้ตลอดจนเพิ่มความสนทสนมระหว่างสหกรณ์กับลูกค้าเพื่อแลกเปลี่ยนความต้องการก่อให้เกิดความภักดีในการใช้สินค้า

7. ข้อสรุปที่ได้: นวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้

ปัจจุบันสหกรณ์จำเป็นที่จะต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด และเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเรียนรู้จากประสบการณ์ภายในและภายนอกสหกรณ์สามารถนำมาพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) ซึ่งการพัฒนาสหกรณ์ให้มีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมได้ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ คน ความรู้ความสามารถ และทักษะทางปัญญาของทรัพยากรมนุษย์ในสหกรณ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพ (Efficiency) ในการทำงานและสามารถขับเคลื่อนสหกรณ์ให้เติบโตอย่างมั่นคง โดยนวัตกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มี 2 มิติ คือ มิติของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และมิติของการพัฒนาองค์การ โดยการพัฒนานวัตกรรมสามารถพัฒนาในด้านการพัฒนาความรู้ ด้านทักษะ ด้านภาพลักษณ์ภายใน หรือแม้แต่การพัฒนาด้านบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม เป็นต้น

สำหรับนวัตกรรมกับการจัดการความรู้ นั้นเทคโนโลยีสารสนเทศมีข้อจำกัดไม่สามารถเข้าไปจัดการกับความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลจำเป็นต้องหาแนวคิดที่จะทำให้ Tacit Knowledge ได้รับการถ่ายทอดออกมาให้มากที่สุด

และเมื่อ Tacit Knowledge กลายเป็น Explicit Knowledge แล้วความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจะสามารถทำหน้าที่ได้ โดยนวัตกรรมของการจัดการความรู้ประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันของสหกรณ์ การสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานโดยการสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้/การแสดงความคิดเห็น หรือแม้แต่การจัดการแหล่งความรู้ เป็นต้น

ดังนั้น การนำระบบการจัดการความรู้มาใช้ในสหกรณ์ไม่ใช่นำเอาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอีกระบบหนึ่งเข้ามาในสหกรณ์แต่เป็นการวางระบบจัดการองค์ความรู้ซึ่งต้องการปัจจัยหลายๆด้านในสหกรณ์เพื่อสนับสนุนระบบการจัดการความรู้ สหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการองค์ความรู้ ส่วนใหญ่มักจะมีการปรับปรุงโครงสร้างภายในสหกรณ์เพื่อให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่น

บรรณานุกรม

- จุฑามาศ กริพานิช. (2551). *นวัตกรรมและการใช้ IT ในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักบริการวิชาการ สมาคมนักเรียนเก่าเทพศิรินทร์
- เฉลิมพงศ์ มีสมนัย. (2559). การสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยการฝึกอบรม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยเจ้าพระยา* สืบค้นเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.sms-stou.org/archives/953?lang=th>.
- ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร. (2559). *แนวโน้มการใช้ IT และการพัฒนาเทคโนโลยี*. สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://hrd-km.blogspot.com/p/1.html>
- ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร. (2556). *แนวโน้มผลกระทบของคอมพิวเตอร์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2560, จาก <http://www.hrtraining.co.th/article>
- ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร. (2552). *นวัตกรรมและการใช้ IT ในการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์* สืบค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2560, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/piyanan>
- ปรัชญา ชูมนาเสียว. (2549). *รูปแบบกลยุทธ์การจัดการองค์การแห่งการเรียนรู้เพื่อการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ* (ปรัชญานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ
- สนั่น เกชาจารี. (2559). *การสร้างนวัตกรรมใหม่ โดยอาศัยการบริหารทรัพยากรมนุษย์* สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2560, จาก http://www.tpa.or.th/writer/read_this_book_topic.
- สมชาย รัตนคช (2559) การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถาบันอุดมศึกษา *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 27(1), 144-150
- Ar, Ilker Murat; Birdogan Baki. (2011). Antecedents and performance impacts of product versus process innovation. *European Journal of Innovation Management*, 14(2), 172-206.
- Leif Edvinsson. (1997). *Developing Intellectual Capital at Skandia* Elsevier Science Ltd. All rights reserved Printed in Great Britain.
- Marquardt, M. J. (1996). *Building the learning organization: A systems approach to quantum improvement and global success*. NY: McGraw-Hill.
- Marquardt, M. J., & Reynolds, A. (1994). *The global learning organization*. NY: Irwin.
- Pedler, B., & Boydell, T. (1988). *Success factors in learning organizations: An empirical study*. Retrieved from www.ingentaconnect.com/
- Peter Drucker. (1985). *INNOVATION AND ENTREPRENEURSHIP Practice and Principles*.

Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. NY: Free Press.

_____. (2002). *Building the learning organization Mastering the 5 elements for corporate learning*. Palo Alto, CA: Prentice-Hall.

Nonaka, Takeuchi (1995). *SECI Model (Online)*. Retrieved from <http://welcome2km.blogspot.com/p/seci-model-nonaka-takeuchi1995-tacit.html>.

การพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลในระดับประถมศึกษา

The Development of Audio Texts for Distance Education in Primary Education Level

วาสนา ทวีกุลทรัพย์¹

Wasana Taweekulasup

wasana.Tav@stou.ac.th

Received:	30-06-2018
Revised:	06-08-2018
Accepted:	26-11-2018

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาคำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลในระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด (2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษาที่เรียนด้วยคำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนประถมศึกษาที่เรียนด้วยคำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (4) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของครูผู้รับการอบรม เรื่องการออกแบบระบบการผลิตคำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล และ (5) ศึกษาความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่มีต่อการอบรม

รูปแบบของการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา การดำเนินการวิจัยมี 2 ระยะ ระยะที่หนึ่งการพัฒนาและทดลองใช้คำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลในระดับประถมศึกษา มีขั้นตอนดังนี้ (1) ศึกษาให้ได้องค์ความรู้เพื่อผลิตคำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (2) ผลิตคำบรรยายเสียงจำนวน 3 รูปแบบ คือ คำบรรยายแบบแบบฝึกหัด คำบรรยายแบบบทเรียนแบบโปรแกรม และคำบรรยายแบบสรุปเนื้อหา (3) ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากนั้นนำมาปรับปรุง และ (4) ทดลองใช้เบื้องต้นกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 40 คน โดยได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม ภาคเรียนที่ 1 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด ๑ ในปีการศึกษา 2560 ทำการทดสอบกับนักเรียน 3 ขั้นตอน คือ ทดสอบแบบเดี่ยว (จำนวน 3 คน) ทดสอบแบบกลุ่ม (จำนวน 6 คน) และทดสอบแบบภาคสนาม (จำนวน 31 คน) เครื่องมือการวิจัย คือ (1) คำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ทั้ง 3 รูปแบบ (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ระยะที่สองการจัดอบรมให้ความรู้กับครูประถมศึกษา เรื่องการออกแบบระบบการผลิตคำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล สื่อที่ใช้ในการอบรมในรูปชุดฝึกอบรม คือ เอกสารการฝึกอบรม สไลด์คอมพิวเตอร์ และวิทยากร กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูประถมศึกษา มีจำนวน 30 คน ที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2560 โรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย (1) ชุดฝึกอบรมเรื่องการออกแบบระบบการผลิตคำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การอบรม และ (3) แบบสอบถามความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรม

ผลการวิจัยดังนี้ (1) คำบรรยายเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลในระดับประถมศึกษา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด $80/80$ $E_1/E_2 = 81.77/80.97$, $80.81/79.44$ และ $81.90/80.00$ (2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยคำบรรยายเสียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อคำบรรยายเสียงอยู่ในระดับมากที่สุด ใน

¹ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ด้านการนำเสนอและผลที่ได้รับจากการเรียนด้วยตำราเสียง (4) ครูผู้รับการอบรมเรื่องการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล มีผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (5) ครูผู้รับการอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมอยู่ในระดับมากด้านความรู้ที่ได้รับ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

คำสำคัญ: ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล การศึกษาทางไกล ประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were (1) to develop audio texts for distance education at the primary education level; (2) to study learning achievement of primary education students who learned from the audio texts for distance education; (3) to study the satisfaction of primary education students who learned from the audio texts for distance education; (4) to study training achievement of teachers who received training on designing the system of producing audio texts for distance education; and (5) to study satisfaction of the trained teachers with the training program.

This study was a research and development type. The research operation comprised two stages. The first stage was the development and try-out of audio texts for distance education at the primary education level, that comprised four steps: (1) acquiring the body of knowledge on production of audio texts for distance education; (2) producing of three types of audio texts, namely, audio text as exercises, audio text as programmed lessons, and audio text as content conclusion; (3) submitting the produced audio texts to the experts for quality verification; after that, the texts were improved based on the experts' recommendations; and (4) preliminary try outs the developed texts with the sample consisting of 40 Prathom Suksa IV students of Wat Bo (Nanthawitthaya Nakhon Pak Kret) School during the 2017 academic year, obtained by cluster random sampling. The preliminary try-outs were conducted in three steps, namely, the individual try-out with three students, the small group try-out with six students, and the field try-out with 31 students. The employed research instruments were (1) the three types of audio texts for distance education, (2) a learning achievement test for the students, and (3) a questionnaire on satisfaction of the students. The second stage was the organizing of a training program on designing the system of producing audio texts for distance education for primary education teachers. The employed training media were in the form of a training package comprising the training documents, computer slides, and resource persons. The sample for training consisted of 30 randomly selected primary education teachers teaching during the 2017 academic years at primary schools in Nonthaburi province. The employed research instruments comprised (1) a training package on designing the system of producing audio texts for distance education at the primary education level; (2) a test on training outcome in the form of learning achievement; and (3) a questionnaire on satisfaction with the training of the trained teachers.

The research results were as follows: (1) the three types of the developed audio texts for distance education were efficient at 81.77/80.97, 80.81/79.44, and 81.90/80.00 respectively, all of which met the set 80/80 efficiency criterion; (2) the post-learning achievement scores of the students who learned from the audio texts were significantly higher than their pre-learning counterpart scores at the .05 level of statistical significance; (3) the students were satisfied at the highest level with the audio texts in both the pattern of presentation and the outcome of learning from the audio texts; (4) the post-training achievement scores of the teachers who were trained with the training package on designing the system of producing audio texts for distance education were significantly higher than their pre-training counterpart scores at the .05 level of statistical significance; and (5) the trained teachers were satisfied with the training at the high level in both the aspects of obtained knowledge and the application of the obtained knowledge.

Keywords: Audio text for distance education, Distance education, Primary education level

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาทางไกลเป็นระบบการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนมีสถานที่อยู่และเวลาไม่ตรงกัน แต่ถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์โดยใช้ระบบการสอนทางไกลและสื่อการศึกษาทางไกลที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและอาศัยความช่วยเหลือจากผู้สอนน้อยที่สุด (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2555, น.7) โดยมีสื่อการสอนทางไกล มีโครงสร้างแตกต่างกันตามโครงสร้างพื้นฐานของสถาบันและผู้เรียนมีทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ หรือสื่อเสียงและสื่อภาพ และสื่อคอมพิวเตอร์ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2555, น.29) นิคมทาแดง (2556, น.137) ได้กล่าวถึง “ระบบสื่อการศึกษาทางไกล” ว่าควรมีโครงสร้างที่เป็นสื่อหลักและสื่อเสริม สื่อหลักควรเป็นสื่อที่บรรจุเนื้อหาสาระ ทักษะ และประสบการณ์ทั้งหมดตามหลักสูตร ส่วนสื่อเสริมเป็นสื่อที่เลือกตามความเหมาะสมเพื่อการเสริมเติมเต็ม เพิ่มเติมส่วนพื้นฐาน และขยายรายละเอียดของเนื้อหาสาระ ทักษะ และประสบการณ์ ในส่วนที่สื่อหลักไม่สามารถถ่ายทอดได้หรือถ่ายทอดได้ไม่สมบูรณ์เท่าสื่อเสริมที่เลือกใช้ ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อลักษณะความแตกต่างระหว่างบุคคล”

การจัดการศึกษาตามแนวนโยบายการปฏิรูปไทยแลนด์ 4.0 และการศึกษาในยุคใหม่คริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกเวลาและทุกสถานที่ การจัดการศึกษาจะเป็นการศึกษาทางไกลไม่ว่าการจัดการศึกษานั้นจะจัดขึ้นในระบบโรงเรียนก็ตาม การใช้สื่อเพื่อการศึกษาทางไกลในรูปสื่อเสียงและสื่อภาพ สื่อคอมพิวเตอร์จะถูกนำมาใช้มากขึ้น เพื่อตอบสนองกับความแตกต่างของผู้เรียน และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงควรได้เริ่มขึ้นในระดับประถมศึกษาที่จะนำสื่อเพื่อการศึกษาทางไกลมาใช้

นักจิตวิทยาการศึกษา คือ เพียเจตต์ กับ บรูเนอร์ ได้กล่าวถึง การเรียนของเด็กประถมศึกษา ดังนี้ เด็กประถมที่มีอายุระหว่าง 7 ขวบถึง 12 ปี เป็นขั้นที่เด็กสามารถสร้างความคิดแบบรูปธรรม กล่าวคือ เด็กสามารถสร้างภาพในใจสามารถคิดย้อนกลับได้ ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจตต์ได้กล่าวว่า เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่าง

กันแม้ว่าจะเท่ากันควรให้เด็กมีอิสระที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของเขาไปตามระดับพัฒนาการ (Piaget, 1972, pp. 1—12) นอกจากนี้ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ได้กล่าวว่า ควรจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะกับระดับความพร้อมของผู้เรียน ต้องสร้างแรงจูงใจจะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ (Bruner, 1963, pp.1-4) การนำสื่อเพื่อการศึกษาทางไกลมาใช้จะช่วยเสริมสร้างและพัฒนาความสามารถของเด็กได้

สื่อเพื่อการศึกษาทางไกลที่สะดวกในการใช้และผลิตได้ไม่ยากไม่ต้องใช้กระบวนการผลิตค่อนข้างมาก และสามารถผลิตในรูปตำราทางไกลผสมผสานกับวิธีการสอนอื่นๆ นำมาใช้ คือ สื่อเสียงในรูปตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ยังไม่ปรากฏถึงข้อมูลความรู้ในการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องของตำราเสียง วาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2560, น. 27-31) ได้เขียนในเอกสารการสอนระดับปริญญาตรีในเรื่องสื่อเสียงเพื่อการศึกษาตำราเสียง ดังนี้ “ตำราเสียงเพื่อการศึกษาเป็นสื่อเสียงที่ถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่เป็นความรู้ความสามารถไปยังผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมได้รับข้อมูลย้อนหลัง เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และเกิดการเรียนรู้ที่ละเอียดถี่ถ้วน ความสำคัญของตำราเสียงเพื่อการศึกษาช่วยทำให้ผู้เรียนเรียนโดยยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ได้ฝึกฝนทักษะความชำนาญเฉพาะทาง ช่วยอธิบายเนื้อหาให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดหรือทบทวนเนื้อหาที่เรียน ผู้เรียนที่มีระดับความสามารถต่างกันสามารถเรียนไปตามศักยภาพของตน ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับสื่อเสียงหรือปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน และสามารถนำเอาสื่ออื่นมาใช้ร่วมกับตำราเสียง”

สำหรับตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลจึงเป็นการพัฒนานวัตกรรมมาใช้ให้เหมาะสมกับการศึกษาทางไกล จึงกล่าวได้ว่าที่มาของการพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลสำหรับนักเรียนประถมศึกษา มาจาก (1) การนำสื่อเสียงมาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับเด็กประถมศึกษา (2) สื่อเสียงในรูปตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) เป็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปบทเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อ

สนองตอบตามนโยบายของการปฏิรูปการศึกษาและเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การศึกษาในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ที่นำการศึกษาทางไกลมาใช้ในการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน (4) แก้ปัญหาที่รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหานี้อยู่ก็ยังไม่สามารถแก้ไข คือ มีเยาวชนจำนวน 35,000 คน ซึ่งอ่านไม่ได้ คิดเป็น 5% (พ.ศ.2557) ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาทั้งประเทศและที่เหลืออีกกว่า 200,000 คน ก็อ่านไม่ออก (Piget, 1972) การที่เด็กอ่านหนังสือไม่ออกย่อมส่งผลกระทบกับการเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือวิชาอื่น การใช้ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลอาจจะช่วยแก้ปัญหานี้ได้ ช่วยทำให้นักเรียนสามารถเรียนในวิชาอื่นได้ และ (5) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่จัดการศึกษาทางไกลที่เต็มรูปแบบ และเป็นแหล่งความรู้ที่พร้อมในเรื่องการศึกษาทางไกล ซึ่งใช้เป็นแนวทางในอนาคตการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงควรจะได้พัฒนานวัตกรรมด้านตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลขึ้น การพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลที่พัฒนาขึ้นในครั้งนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อหลัก และสื่อเสริมที่ใช้ในการสอน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลขึ้นในการพัฒนานี้ได้ดำเนินการทดลองกับโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี เนื่องด้วยผลการเรียน ONT และ NT ในปีการศึกษา 2559 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมในสามวิชา คือ วิชาวิทยาศาสตร์ ภาษาไทย และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ยังไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50.00 (เมื่อเทียบกับโรงเรียนในเขตภาคกลางตอนบน และภาคอื่นๆ)

ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลจึงเป็นนวัตกรรมทางด้านสื่อทางไกลที่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพโดยการทดสอบประสิทธิภาพ จนแน่ใจแล้วจึงนำมากำหนดเป็นขั้นตอนของระบบการผลิตตำราเสียงและนำมาอบรมให้กับครูผู้สอนระดับประถมศึกษา เพื่อนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพ ตามหลักเกณฑ์ของการพัฒนานวัตกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประถมศึกษาที่เรียนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนประถมศึกษาที่เรียนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล
4. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมของครูผู้รับการอบรม เรื่องการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล
5. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่มีต่อการอบรม เรื่องการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล

สมมติฐานการวิจัย

1. ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลระดับประถมศึกษาที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80
2. นักเรียนประถมศึกษาที่เรียนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนประถมศึกษาที่เรียนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด
4. ครูประถมศึกษาที่อบรมเรื่อง การออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลมีผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมหลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05
5. ครูประถมศึกษาที่อบรมเรื่อง การออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยและพัฒนา
2. ขอบเขตของประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนประถมศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี จำนวน 124,000 คน และครูประถมศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี จำนวน 5,160 คน

3. ขอบข่ายเนื้อหาสาระที่ใช้ในการวิจัย ครอบคลุม หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ประกอบด้วย กลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยนำเสนอในรูปแบบตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลจำนวน 3 หน่วย แต่ละหน่วยมีรูปแบบดังนี้ คือ

หน่วยที่ 1 เรื่อง คำนามและคำสรรพนาม เป็น ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัดเพื่อการศึกษาทางไกลในกลุ่ม สาระการเรียนรู้ภาษาไทย (สื่อเสริมที่เป็นสื่อสนับสนุน Support Media)

หน่วยที่ 2 เรื่อง ตัวกลาง เป็นตำราเสียงแบบ โปรแกรมเพื่อการศึกษาทางไกลในกลุ่มสาระการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ (สื่อหลัก Main Media)

หน่วยที่ 3 เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนิน ชีวิตของคนในจังหวัด เป็นตำราเสียงแบบบทวนเนื้อหาใน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม (สื่อเสริม เป็นสื่อประกอบ Supplement Media)

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรต้น คือ ตำรา เสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ตัวแปรตาม คือ (1) ประสิทธิภาพของตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยตำราเสียง เพื่อการศึกษาทางไกล (3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่ เรียนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (4) ผลสัมฤทธิ์ ทางการอบรมของครูผู้รับการอบรม เรื่องการออกแบบ ระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล และ (5) ความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่มีต่อการอบรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมี 2 ระยะ

ระยะที่หนึ่ง การพัฒนาและทดลองใช้ตำราเสียง เพื่อการศึกษาทางไกลระดับประถมศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้ (1) ศึกษาให้ได้องค์ความรู้ในเรื่อง การศึกษาทางไกล แนวคิดตำราเสียง การผลิตตำราเสียง และหลักการและ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการผลิตตำราเสียง (2) ผลิต ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (3) ตรวจสอบคุณภาพโดย ผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุง และ (4) ทดลองใช้ตำราเสียงเพื่อ

การศึกษาทางไกลเบื้องต้น และระยะที่สอง การจัดอบรมให้ ความรู้กับครูประถมศึกษา เรื่องการออกแบบระบบการผลิต ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล

ระยะที่หนึ่ง การพัฒนาและทดลองใช้ตำรา เสียงเพื่อการศึกษาทางไกลระดับประถมศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ วิจัยระยะที่หนึ่ง ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาใน โรงเรียนจังหวัดนนทบุรีจำนวน 124,000 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 40 คน ภาค การศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด ๑ ในจังหวัดนนทบุรี ได้มาโดย การสุ่มแบบหลายขั้นตอน

2. เครื่องมือการวิจัยระยะที่หนึ่ง มีดังนี้

2.1 ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลมี จำนวน 3 หน่วย หรือ 3 รูปแบบ คือ (1) ตำราเสียงแบบ แบบฝึกหัดใช้เพื่อเสริมที่เป็นสื่อสนับสนุนที่ใช้สอนในกลุ่ม สาระการเรียนรู้ภาษาไทย หน่วยที่ 1 คำนามและคำสรรพ นาม (2) ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรมใช้เพื่อสื่ อหลัก ใช้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หน่วยที่ 2 ตัวกลาง และ (3) ตำราเสียงแบบบทวนเนื้อหาใช้เพื่อสื่ อเสริมที่เป็นสื่อประกอบใช้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อ การดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด ขั้นตอนการพัฒนาดังนี้ ขั้น ที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตำราเสียง ขั้น ที่ 2 เลือกกลุ่มสาระการเรียนรู้โดยวิเคราะห์จากเนื้อหา ขั้น ที่ 3 กำหนดหน่วยการสอนหรือเรื่องที่สอน ขั้นที่ 4 เขียน แผนการสอนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ขั้นที่ 5 กำหนดรูปแบบของตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ขั้นที่ 6 เขียนรายละเอียดของการนำเสนอตำราเสียงเพื่อการศึกษา ทางไกล ขั้นที่ 7 บันทึกเสียงสมบูรณ์ ขั้นที่ 8 ผลิตแบบ บันทึกกิจกรรมที่ใช้ควบคู่กับตำราเสียงเพื่อการศึกษา ทางไกล ขั้นที่ 9 ตรวจสอบคุณภาพของตำราเสียงเพื่อ การศึกษาทางไกล และขั้นที่ 10 นำตำราเสียงเพื่อการศึกษา ทางไกลไปใช้

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือตามรูปแบบของตำรา เสียงมีแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนจำนวน 10 ข้อ

และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนจำนวน 10 ข้อ รวมข้อสอบมีจำนวน 20 ข้อ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นแบบทดสอบแบบคู่ขนาน เฉพาะหน่วยที่ 2 จะมีข้อสอบภาคปฏิบัติ 1 ข้อ ให้นักเรียนทำการทดลองและบันทึกผลการทดลอง จากการวิเคราะห์คุณภาพของแบบทดสอบ พบว่า แบบทดสอบทั้ง 3 หน่วยมีค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบก่อนเรียนอยู่ระหว่าง 0.47 - 0.80 และแบบทดสอบหลังเรียนอยู่ระหว่าง 0.43 - 0.80 ส่วนค่าความยากง่ายของแบบทดสอบก่อนเรียนอยู่ระหว่าง 0.28 - 0.85 และแบบทดสอบหลังเรียนอยู่ระหว่าง 0.42 - 0.85 นำข้อสอบที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงทั้งฉบับเรียงตามรายหน่วยดังนี้ 0.81, 0.82 และ 0.82

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล มีจำนวน 3 ฉบับ ฉบับที่หนึ่ง เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตำราเสียงแบบแบบฝึกหัดเพื่อการศึกษาทางไกลในหน่วยที่ 1 คำถามและคำสรรพนาม มีจำนวน 3 ตอน มีจำนวน 14 ข้อคำถาม ฉบับที่สอง เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรมเพื่อการศึกษา ในหน่วยที่ 2 ตัวกลาง มีจำนวน 3 ตอน มีจำนวน 12 ข้อคำถาม ฉบับที่สาม เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อตำราเสียงแบบบทวนเนื้อหาเพื่อการศึกษาทางไกล ในหน่วยที่ 3 ปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด มีจำนวน 3 ตอน มีจำนวน 13 ข้อคำถาม แบบสอบถามความพึงพอใจทั้ง 3 ฉบับเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสอบถามแบบปลายเปิด คุณภาพแบบสอบถามทั้ง 3 ฉบับ มีค่าความเที่ยงเรียงตามลำดับดังนี้ 0.92, 0.90 และ 0.97

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่หนึ่ง เป็นการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น โดยใช้กระบวนการหาประสิทธิภาพของตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ได้ทำการทดลองแบบเดี่ยว แบบกลุ่ม และแบบภาคสนาม ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ เหมือนกัน โดยทำการทดลองใช้แต่ละหน่วยดังนี้ คือ (1) ชี้แจงการเรียนด้วยตำราเสียงวิธีการใช้ และแจกแบบบันทึกกิจกรรม นักเรียนจะทำ

กิจกรรมที่กำหนดในตำราเสียงลงในแบบบันทึกกิจกรรม (2) ทำแบบประเมินตนเองก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (3) ศึกษาแผนการสอนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (4) ศึกษาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลพร้อมทั้งทำกิจกรรมที่มอบหมายให้นักเรียนทำลงในแบบบันทึกกิจกรรม และ (5) ทำแบบประเมินตนเองหลังเรียนด้วยแบบทดสอบหลังเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่หนึ่ง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 การทดสอบค่าที ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่สอง คือ การจัดอบรมให้ความรู้กับครูประถมศึกษา เรื่องการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะที่สอง ประชากร คือ ครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี จำนวน 2,536 คน จำนวน 100 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี จำนวน 30 คน ที่ปฏิบัติการสอนในปีการศึกษา 2560 ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือการวิจัยระยะที่สอง มีดังนี้

2.1 เอกสารการฝึกอบรมและสไลด์คอมพิวเตอร์ เรื่องการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล มีขั้นตอนการสร้างดังนี้ ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นที่ 2 พัฒนาขั้นตอนของการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ขั้นที่ 3 ศึกษาวิธีการเขียนตำราทางไกล ขั้นที่ 4 ผลิตเอกสารฝึกอบรม ขั้นที่ 5 ผลิตสไลด์คอมพิวเตอร์ประกอบการบรรยาย ขั้นที่ 6 ตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงสื่อที่ใช้ในการอบรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และขั้นที่ 7 จัดพิมพ์เอกสารการฝึกอบรม

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนอบรมและหลังอบรม มีจำนวน 2 ภาค คือ ภาคทฤษฎี เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 5 ตัวเลือก มีจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบก่อนอบรมจำนวน 10 ข้อ และแบบทดสอบหลังอบรมจำนวน 10 ข้อ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมเป็นแบบทดสอบแบบคู่ขนาน และภาคปฏิบัติ เป็นแบบทดสอบแบบเขียนตอบ โดยให้ครูผู้รับ

การอบรมเขียนรายละเอียดของการนำเสนอรูปแบบของตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมมีคุณภาพของค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบอยู่ระหว่าง 0.50 – 0.63 และค่าความยากง่ายของแบบทดสอบอยู่ระหว่าง 0.33 – 0.88 มีค่าความเที่ยงของแบบทดสอบก่อนอบรมเท่ากับ 0.75 และหลังการอบรมเท่ากับ 0.74

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมที่มีต่อการอบรมเรื่อง การออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลมีจำนวน 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีจำนวน 4 ข้อคำถาม ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมกับสื่อที่ใช้ในการอบรม มีจำนวน 10 ข้อคำถาม ตอนที่ 3 ความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมด้านผลที่ได้รับจากการอบรมมีจำนวน 6 ข้อคำถาม และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ลักษณะของแบบสอบถามความพึงพอใจเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และแบบปลายเปิด คุณภาพของแบบสอบถามมีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.98

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่สอง เป็นการจัดอบรมครูเพื่อเผยแพร่เรื่องการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ดำเนินการดังนี้ (1) ชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัย ตารางการอบรมและผลการอบรม (2) ทำแบบประเมินก่อนอบรมด้วยแบบทดสอบก่อนอบรม (3) ฟังบรรยายประกอบสไลด์คอมพิวเตอร์ และศึกษาเอกสารการฝึกอบรมเรื่อง การออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล (4) ดำเนินการฝึกปฏิบัติการออกแบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลกับครูผู้รับการอบรม และ (5) ทำแบบประเมินตนเองหลังอบรมด้วยแบบทดสอบหลังอบรม

4. การวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่สอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การทดสอบค่าที ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลการพัฒนาและทดลองใช้ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล

1) ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลในระดับประถมศึกษาปีที่ 3 หน่วย (รูปแบบ) มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 E_1/E_2 เรียงตามลำดับดังนี้ 81.77/80.97, 80.81/79.44 และ 81.90/80.00

2) นักเรียนที่เรียนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) นักเรียนที่เรียนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการอบรมครูประถมศึกษาเรื่อง การออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล

1) ครูผู้รับการอบรมเรื่อง การออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลมีผลสัมฤทธิ์หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ครูผู้รับการอบรมมีความพึงพอใจต่อการอบรมอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผล

1. การพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดให้ 80/80 ทั้ง 3 รูปแบบ คือ ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัด ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรม และตำราเสียงแบบบทวนเนื้อหา โดยลักษณะของตำราเสียงทั้ง 3 รูปแบบ มีความแตกต่างกันในการเป็นสื่อเพื่อการศึกษาทางไกล (1) ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัด ทำหน้าที่เป็นสื่อเสริมใช้ควบคู่กับสื่อหลัก เป็นสื่อเสริมที่เป็นสื่อประกอบ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่องคำนามและสรรพนาม การใช้ตำราเสียงในรูปแบบฝึกหัดจากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากใช้ก็พบว่านักเรียนมีความรู้ในเนื้อหาที่เรียน และทำให้นักเรียนได้

ทราบผลการเรียนทันที่อยู่ในระดับมากที่สุด ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดทุกข้อคำถาม (2) ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรมกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่องตัวกลางทำหน้าที่เป็นสื่อหลักที่ถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้กับผู้เรียนในการเรียนทางไกล นักเรียนจะได้รับความรู้เหมือนกับครูสอนในห้องเรียน จากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่ใช้ตำราเสียงนี้ พบว่า นักเรียนเข้าใจเนื้อหาสาระได้เร็วกว่าการเรียนจากการฟังการบรรยายอยู่ในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทุกข้อคำถาม แสดงให้เห็นว่าตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรมออกแบบมาใช้เป็นสื่อหลักใช้เป็นสื่อแทนการบรรยายของครูได้ และ (3) ตำราเสียงแบบบทเรียนเนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสื่อเสริม เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของคนในจังหวัด ตำราเสียงรูปแบบนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อเสริมที่ใช้ควบคู่กับสื่อหลักเป็นสื่อสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น จากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดทุกข้อ พบว่า การนำเสนอตำราเสียงให้สาระสำคัญทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนขึ้น

หลังจากการเรียนด้วยตำราเสียงแต่ละรูปแบบจะมีกิจกรรมให้นักเรียนทำ ซึ่งพบว่า นักเรียนทำกิจกรรมระหว่างเรียนเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดให้ทั้ง 3 รูปแบบ และที่สำคัญนักเรียนมีผลการทดสอบหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนทั้ง 3 รูปแบบ มีคะแนนผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 เช่นกัน ซึ่งในประเด็นนี้อาจจะเป็นเพราะการใช้ขั้นตอนการผลิตสื่อการศึกษาทางไกลและยึดหลักการการผลิตสื่อหลักและสื่อเสริม ดังที่นิคม ทาแดง ได้กล่าวว่า “การผลิตสื่อหลักของการศึกษาทางไกลควรมีการเขียนแผนการสอนที่มีเค้าโครงเนื้อหาสาระ แนวคิด วัตถุประสงค์ กิจกรรม สื่อที่ใช้ และการประเมิน และการกำหนดเนื้อหาสาระประสบการณ์และกิจกรรมต้องมีการเลือกประเด็นที่เหมาะสมสำหรับการนำเสนอ การอธิบายขยายความและการทำให้เนื้อหาน่าเชื่อถือ และการนำเสนอแต่ละเรื่องต้องพิจารณากำหนดกิจกรรมท้ายเรื่อง การผลิตสื่อหลักต้องให้สื่อนั้นถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างเต็มที่ แต่เมื่อไม่แน่ใจว่าสื่อหลักถ่ายทอดไม่ครบสมบูรณ์ จึงต้องมีสื่อเสริมเพิ่มเติมจุดอ่อนของสื่อหลักหรือใช้ควบคู่กับสื่อหลักจะขาดสื่อใดสื่อ

หนึ่งไม่ได้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกรูปแบบการนำเสนอตำราเสียงให้เหมาะกับลักษณะของเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการนำมาใช้ว่าควรเป็นสื่อหลักและสื่อเสริม จึงส่งผลให้ตำราเสียงทั้ง 3 รูปแบบจึงมีความครบถ้วนสมบูรณ์ทำให้ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลจึงมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบที่พัฒนาขึ้นส่งผลทำให้นักเรียนที่เรียนตำราเสียงแต่ละรูปแบบ คือ ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัด ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรม และตำราเสียงแบบบทเรียนเนื้อหา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ (1) ตำราเสียงที่พัฒนาขึ้นทั้ง 3 รูปแบบยึดหลักการประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้ดังนี้ (1.1) มุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิบัติหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างกระฉับกระเฉง ได้แก่ ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัด กำหนดให้ผู้เรียนลงมือเลือกตอบจากข้อคำถาม ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรมกำหนดให้ผู้เรียนตอบคำถามหลังจากได้อธิบายเนื้อหาและตำราเสียงแบบบทเรียนเนื้อหาให้ผู้เรียนได้จดบันทึกสาระสำคัญในระหว่างฟังการสรุปสาระสำคัญ (1.2) มุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตรวจสอบผลของการกระทำอย่างทันทั่วทั้งที่ ทั้ง 3 รูปแบบ จะให้แนวตอบทันทีโดยมีลักษณะที่เหมือนกันคือให้แนวตอบแบบเฉลยตอบ (1.3) มุ่งให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในความสำเร็จ คือ ตำราเสียงทั้ง 3 รูปแบบนี้ออกแบบไว้ให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามศักยภาพของตนเองทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน จึงส่งเสริมความสำเร็จของผู้เรียนจะทำกิจกรรมนั้นได้ เกิดความภาคภูมิใจ และเชื่อมั่นในตนเอง และ (1.4) มุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ใคร่ครวญที่ละน้อยตามลำดับขั้น กล่าวคือ ตำราเสียงทั้ง 3 รูปแบบ ผู้เรียนจะเรียนรู้เนื้อหาที่ละเอียดน้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เห็นได้ชัดเจนในประเด็นนี้คือ ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรม จากนั้นจึงค่อยให้เนื้อหาเพิ่มขึ้นจนครบถ้วน

การประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบจึงทำให้นักเรียนที่เรียนด้วยตำราเสียงหรือการศึกษาทางไกลมีคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน

ในประเด็นนี้จึงตรงกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2547, น.13-15) กล่าวว่า “ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นหัวใจที่สำคัญในการนำมาใช้ ได้การพัฒนาตำราทางไกลในการศึกษาทางไกล ดังนี้ (1) การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตามทฤษฎีของ เกสตัลท์หรือกลุ่มสนามการให้ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมใน สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม (2) การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียน รับทราบคำติชมทันทีที่ คือ ให้ผู้เรียนสามารถตอบคำถาม ได้เองในรูปของเฉลย (3) การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้รับความภาคภูมิใจในความสำเร็จ ให้งานที่เหมาะสมกับ ความสามารถของผู้เรียน ความภาคภูมิใจจะเกิดขึ้นเมื่อเกิด ความพอใจ และ (4) การจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาส เรียนรู้และใคร่ครวญตามที่ละน้อยตามลำดับขั้น คือ การ จำแนกเรื่องที่จะสอนออกเป็นความคิดรวบยอดย่อย แล้ว สอนเนื้อหาที่ละความคิดรวบยอด จากสื่อประเภทสำเร็จรูป หรือสื่อประเภทอื่นๆ ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาด้วยตนเอง”

3. ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ นอกจากจะทำให้ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น แล้ว ยังส่งผลถึงความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยตำรา เสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ โดยภาพรวมมี ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ (1) การนำเสนอเนื้อหาผ่านทาง เสียงทำให้น่าสนใจ เพราะใช้ความหลากหลายของเสียงมีทั้ง เสียงบรรยายที่สลับเสียงชายและหญิงและเสียงดนตรี จึงทำ ให้นักเรียนมีความภูมิใจในการเรียน และ (2) ประกอบกับ รูปแบบของตำราเสียงทั้ง 3 รูปแบบแตกต่างกันมากให้ผลดี กับผู้เรียน จึงทำให้นักเรียนต้องการสรุปเนื้อหาที่เรียนด้วย ตนเองที่ได้จากตำราเสียงแบบสรุปเนื้อหา นอกจากนี้ทำ ให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาสาระได้เร็วกว่าการเรียนจากการฟัง บรรยายที่ได้จากการเรียนด้วยบทเรียนแบบโปรแกรม และ ทำให้นักเรียนได้ทราบผลการเรียนทันทีจากการเรียนด้วย ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัด ในประเด็นนี้ตรงกับความสำคัญ ของตำราเสียง วาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2560, น.27-32) ได้ กล่าวในข้อที่ว่า “ตำราเสียงช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความคิด รวบยอดหรือการทบทวนเนื้อหาที่เรียนเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาดี ยิ่งขึ้น” จึงเป็นเหตุผลสำคัญนอกจากตำราเสียงเพื่อ การศึกษาทางไกลที่พัฒนาขึ้นจะมีประสิทธิภาพยังส่งผลให้

นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น ยังส่งผลต่อความ พึงพอใจของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาในแต่ละรูปแบบจะพบว่า ตำราเสียง แบบบทเรียนแบบโปรแกรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ไม่เหมือนกับตำราเสียงแบบแบบฝึกหัดและตำราเสียงแบบ ทบทวนเนื้อหา ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบ นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ ในระดับมากที่สุด การที่ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบ โปรแกรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็น เพราะตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรมเป็นวิธีการ สอนแบบใหม่ที่นักเรียนยังไม่เคยได้เรียน ส่วนตำราเสียง แบบแบบฝึกหัด นักเรียนยังได้เคยใช้แบบฝึกหัดในการเรียน ส่วนตำราเสียงแบบทบทวนเนื้อหา นักเรียนส่วนใหญ่ได้ฟัง การทบทวนหรือสรุปเนื้อหาจากครู

4. ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ ได้ผ่านกระบวนการหาประสิทธิภาพแล้ว และจากการ พัฒนานวัตกรรมประเภทนี้ จึงทำให้ได้องค์ความรู้ด้าน นวัตกรรมในการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ได้ แนวทางการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อ การศึกษาทางไกลถึง 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์และ กำหนดเนื้อหา ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 3 เขียน แผนการสอนด้วยตำราเสียง ขั้นที่ 4 กำหนดประเภทของ ตำราเสียง ขั้นที่ 5 กำหนดรูปแบบของตำราเสียง ขั้นที่ 6 เขียนรายละเอียดของการนำเสนอ ขั้นที่ 7 ดำเนินการผลิต ตำราเสียง และขั้นที่ 8 ประเมินตำราเสียงที่ผลิต ซึ่งนำมา พัฒนาเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเผยแพร่ จัดฝึกอบรม เพื่อให้ครูนำมาใช้เป็นคู่มือในการผลิตตำราเสียง เป็น เครื่องมือการตรวจสอบตำราเสียงที่ผลิตขึ้นมาใช้ และเป็น เครื่องมือสำหรับครูในการกำกับควบคุมให้ได้ตำราเสียงที่มี คุณภาพต่อไป เป็นการทำการวิจัยที่พัฒนานวัตกรรมที่ครบ วงจร

จากการอบรมครูประถมศึกษาจำนวน 30 คน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการอบรมหลังอบรมสูงกว่าก่อนการ อบรมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เพราะ ผู้วิจัย ได้นำ ขั้นตอน และ กระบวนการพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ทั้ง 3 รูปแบบนี้มาจัดทำในเอกสารการฝึกอบรม และนำตัวอย่าง ของตำราเสียงที่พัฒนาขึ้นมาให้ครูผู้รับการอบรมฟัง อาจ

เป็นไปได้ที่กลุ่มผู้รับการอบรมได้เห็นของจริง และได้ลงมือปฏิบัติตามหลังจากผู้วิจัยได้บรรยาย จึงเป็นแรงบันดาลใจทำให้ครูผู้รับการอบรมทำได้ และทำได้ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน

5. ความพึงพอใจของครูผู้รับการอบรมเรื่อง การออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล โดยภาพรวมครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูผู้รับการอบรมส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการสอนมีระยะเวลาระหว่าง 10-15 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 76.67) จากการสอบถามความพึงพอใจในด้านผลที่ได้รับมีความพึงพอใจที่จะได้รับความรู้เพิ่มขึ้นตามที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก แต่กลับพึงพอใจในด้านเนื้อหาในเอกสารการฝึกอบรม ให้ความรู้ ความสามารถผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ พึงพอใจด้านวิทยากรบรรยายได้ครบถ้วนตามหัวข้อที่กำหนด ให้โอกาสผู้รับการอบรมได้แสดงความคิดเห็น และให้ผู้รับการอบรมได้ทำงานกลุ่ม นี่เป็นเหตุผลอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ดังนั้น สื่อที่เป็นเอกสารการฝึกอบรม และคุณลักษณะของวิทยากรทำให้ครูผู้รับการอบรมพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ถึงแม้ผลที่ได้รับจากการอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่งผลให้ความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ คือ ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัด ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรม และตำราเสียงแบบบททวนเนื้อหา นำมาใช้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงปีที่ 6

1.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยที่ได้จากการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล

1) การวิเคราะห์และกำหนดเนื้อหา เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ผู้สอนและผู้ผลิตจะต้องวิเคราะห์และกำหนดเนื้อหาที่ครอบคลุม (1) ประเภทของเนื้อหาที่จะสอน (2) คำสำคัญ (Keyword) ที่มีอยู่ในเนื้อหาเพื่อมาจัดทำแผนการสอนด้วยตำราเสียงและกำหนดวัตถุประสงค์ (3) การกำหนดประเภทของตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล

จะสามารถกำหนดได้เมื่อผู้สอนหรือผู้ผลิตได้วิเคราะห์และกำหนดเนื้อหาว่าจะนำตำราเสียงมาใช้เป็นสื่อหลัก หรือสื่อเสริม

2) การกำหนดรูปแบบของตำราเสียง เพื่อการศึกษาทางไกล จะเป็นรูปใดก็ตามต้องยึดหลักการประยุกต์ทฤษฎีการเรียนรู้ทั้ง 4 ประการ คือ (1) การมุ่งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกัน (2) การมุ่งให้ผลย้อนกลับทันทีกับผู้เรียน (3) การมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และ (4) การมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ละเอียดถี่ถ้วน

3) การให้เสียงควรมีความหลากหลาย ควรมีเสียงชายและเสียงหญิง เพื่อให้ตำราเสียงมีความน่าสนใจ เพื่อให้เสียงทำให้ได้ทราบว่าเป็นการให้เนื้อหา หรือเพื่อการแยกประเด็นของเนื้อหา หรือข้อคำถาม หรือแนวตอบ

4) การให้เสียงดนตรีในตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล เสียงดนตรีนอกจากจะผ่อนคลายการเรียนรู้ ยังช่วยกำหนดเวลาในการตอบคำถามของนักเรียน และเพื่อทบทวนเนื้อหาสาระที่เรียน

5) ภาษาที่ใช้ในตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ควรเป็นภาษาที่เข้าใจง่ายและสั้นกะทัดรัด

6) วิธีการใช้ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ควรระบุวิธีการใช้ตำราเสียงโดยการบรรยายไว้ในตำราเสียง และในแบบบันทึกกิจกรรม

7) การจัดทำแบบบันทึกกิจกรรมให้นักเรียนได้ใช้ควบคู่กับการเรียนจากตำราเสียง ในการทำแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และการทำกิจกรรมหรืองาน ซึ่งในแบบบันทึกกิจกรรมจะเขียนรายละเอียดของการทำกิจกรรม เพื่อให้ให้นักเรียนทำกิจกรรมได้ทันพร้อมกับการฟังตำราเสียง

1.2 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยไปใช้ที่ได้จากการทดลองใช้

1) จากการทดลองใช้ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลกับนักเรียนชั้นประถมศึกษา กรณีที่ใช้ในโรงเรียนควรมีการจัดเตรียมเครื่องมืออุปกรณ์ โดยนักเรียน 1 คน กับเครื่องคอมพิวเตอร์จำนวน 1 เครื่อง พร้อมทั้งหูฟังหรือใช้กับเครื่องสมาร์ตโฟนของนักเรียน

2) การเรียนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ หรือ 3 หน่วย จะมีวิธีการเรียนที่ไม่แตกต่างกัน แต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดของการนำเสนอในตำราเสียง ซึ่งครูควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจที่ละรูปแบบของตำราเสียง และควรย้ำให้นักเรียนได้เข้าใจว่าเป็นการเรียนแบบรายบุคคล นักเรียนสามารถฟังซ้ำทวนได้เมื่อนักเรียนไม่เข้าใจ และไม่ต้องเขียนให้เสร็จพร้อมกับเพื่อน

3) ตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบมีขั้นตอนการเรียนเหมือนกัน ดังนี้ ขั้นที่ 1 นักเรียนทำการประเมินตนเองก่อนเรียนในแต่ละหน่วยการเรียน ทำลงในแบบบันทึกกิจกรรม ขั้นที่ 2 ศึกษาแผนการสอนด้วยตำราเสียงเพื่อการศึกษา ขั้นที่ 3 ศึกษาตำราเสียงพร้อมทั้งทำกิจกรรมที่มอบหมายให้นักเรียนทำลงในแบบบันทึกกิจกรรม นักเรียนตรวจสอบแนวตอบด้วยตนเอง และขั้นที่ 4 นักเรียนทำการประเมินตนเองหลังเรียน

4) สำหรับตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรมเพื่อการศึกษาทางไกล หน่วยที่ 2 ตัวกลาง กรณีที่มีการทดลองควรได้มีการจัดเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองไว้ล่วงหน้า โดยจัดไว้ที่มุมต่างๆ ของห้องเรียน เพื่อให้สะดวกในการทดลองและมีจำนวนเพียงพอ

5) การอบรมครูประถมศึกษา เรื่อง การออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล กิจกรรมการอบรมควรมีการฝึกปฏิบัติออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ คือ ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัด ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรม และตำราเสียงแบบบททวนเนื้อหา การฝึกปฏิบัติควรให้ครูผู้รับการอบรมทำเป็นกลุ่มๆ ละ จำนวน 2-3 คน จากการอบรมครูผู้รับการอบรมครั้งนี้ ด้วยวิธีการฝึกอบรมดังกล่าวทำให้ครูผลิตได้ แต่ควรเพิ่มระยะเวลาในการอบรมให้มากกว่า 2 วัน เพราะครูไม่ได้บันทึกเสียงจริงและไม่ได้ผลิตครบทั้ง 3 รูปแบบ

1.3 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยไปใช้ในการอบรมครูผู้รับการอบรม เรื่องการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล

หลังจากพัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ และนำไปทดลองใช้เบื้องต้นแล้ว ได้นำมาจัดอบรมครูประถมศึกษาในเรื่องการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล โดยจัดทำเอกสารการฝึกอบรม เรื่องการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกล ซึ่งมี 7 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 วิเคราะห์และกำหนดเนื้อหา ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ ขั้นที่ 3 เขียนแผนการสอนด้วยตำราเสียง ขั้นที่ 4 กำหนดประเภทของตำราเสียง ขั้นที่ 5 กำหนดรูปแบบของตำราเสียง ขั้นที่ 6 เขียนรายละเอียดของการนำเสนอ ขั้นที่ 7 ดำเนินการผลิตตำราเสียง และขั้นที่ 8 ประเมินตำราเสียงที่ผลิต ทั้ง 7 ขั้น นำมาใช้ในการออกแบบระบบการผลิตตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลต่อไปได้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรได้พัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลทั้ง 3 รูปแบบ คือ ตำราเสียงแบบแบบฝึกหัด ตำราเสียงแบบบทเรียนแบบโปรแกรม และตำราเสียงแบบบททวนเนื้อหา ในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเพิ่มขึ้น

2) ควรได้พัฒนาตำราเสียงเพื่อการศึกษาทางไกลแบบบททวนเนื้อหาหรือสรุปเนื้อหาในระดับอุดมศึกษา จากการทดลองใช้พบว่าผู้เรียนจะพึงพอใจรูปแบบการทบทวนเนื้อหาหรือสรุปเนื้อหาในระดับมากที่สุดกว่า 2 รูปแบบ ทั้งในด้านการนำเสนอและผลที่ได้รับ ตำราเสียงแบบบททวนเนื้อหาจึงน่าจะเหมาะกับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเพื่อการศึกษาทางไกล

บรรณานุกรม

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2547). *กระบวนการสันนิเวทนาการ* ในเอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยที่ 2 (น.1 – 8) นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2555). *การศึกษาทางไกลกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์* ในประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หน่วยที่ 12 (น.9 – 15) นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิคม ทาแดง. (2556). *วิธีการและสื่อการฝึกอบรมทางไกล* ในประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการสอนและการฝึกอบรม หน่วยที่ 10 (น.8 – 15) นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วาสนา ทวีกุลทรัพย์. (2560). *สื่อเสียงเพื่อการศึกษา* ในเอกสารการสอนชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หน่วยที่ 9 (น.8 – 15) นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Berner, J. (1963). *The Process of Education*. NY: Alford A. Knopf Inc. and Random House, Inc. House, Inc.
- Piget, J. (1972). Intellectual evaluation for adolescence to adulthood. *Human Development*, 19, 1-12.
- Retrieved from <https://www.gotoknow.org>

ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผล
การศึกษาศาสาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Indicators of Graduation of Students' Master Degree, Program in Educational
Measurement and Evaluation, School of Educational Studies, Sukhothai
Thammatirat Open University

บุญศรี พรหมมาพันธุ์¹

Boonsri Prommapun

boonsri.pro@stou.ac.th

ศศิธร บัวทอง¹

Sasiton Buathong

Sasiton.bua@stou.ac.th

Received:	19-04-2018
Revised:	03-07-2018
Accepted:	10-10-2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และ 2) ประเมินคุณภาพตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ (1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน (2) นักศึกษาที่ลงทะเบียนนิพนธ์ 4 จำนวน 55 คน และ (3) บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ประจำปี 2554 – 2559 จากแขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จำนวน 44 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น รวมทั้งสิ้นจำนวน 105 คน เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสอบถามปลายเปิดและปลายปิดชนิดมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 25 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา มี 6 ตัวชี้วัด ด้านที่ 2 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มี 5 ตัวชี้วัด ด้านที่ 3 ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มี 5 ตัวชี้วัด ด้านที่ 4 การพัฒนาตนเอง มี 4 ตัวชี้วัด และด้านที่ 5 การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ มี 5 ตัวชี้วัด และ 2) ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท มีความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาโท การวัดและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Educational Studies, Sukhothai Thammatirat Open University

Abstract

The purposes of this study were to 1) develop indicators of graduation of Students' Master Degree, program in Educational Measurement and Evaluation, School of Educational Studies, Sukhothai Thammatirat Open University, and 2) evaluate the quality of indicators of graduation of Students' Master Degree, Program in Educational Measurement and Evaluation, School of Educational Studies, Sukhothai Thammatirat Open University. The sample consisted of (1) 6 experts; (2) 55 students who enrolled the 4th dissertation course; and (3) 44 former graduates of the Educational Measurement and Evaluation program, School of Educational Studies during Academic Year 2011 to 2016. The sample of 105 participants was selected through stratified random sampling. Research instruments involved opened-ended questions, closed-ended questions with five scale rating, and focus group discussion form. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The findings of this study revealed that: (1) indicators of graduation of Students' Master Degree, Program in Educational Measurement and Evaluation, School of Educational Studies, Sukhothai Thammatirat Open University were composed of five aspects with 25 indicators. The first aspect was knowledge in educational measurement and evaluation with 6 indicators. The second aspect was the ability to use information technology with 5 indicators. The third aspect was numerical analysis skills with 5 indicators. The fourth aspect was self-development with 4 indicators. The fifth aspect was communication with teachers with 5 indicators; and (2) indicators of graduation of Students' Master Degree had accuracy, utility, propriety and feasibility. The overall quality was at a high level in all aspects.

Keywords: Indicators of Graduation, Master's Degree, Educational Measurement and Evaluation, Sukhothai Thammatirat Open University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถ เจตคติ และทักษะ ความชำนาญที่เอื้อและสอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะศึกษาศาสตร์ซึ่งมีสถานภาพเป็นวิชาชีพชั้นสูง จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความสามารถในการทำงานในฐานะครู อาจารย์ นักบริหาร นักวิชาการ นักประเมิน นักแนะแนว และนักเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อให้การถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการพัฒนาทางการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้เปิดสอนระดับปริญญาโทในระบบการศึกษาแบบทางไกล ตั้งแต่ปีการศึกษา 2536 (สำนักบัณฑิตศึกษา, 2559, น. 1) ในปัจจุบัน สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เปิดสอนหลักสูตร

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต 6 แขนงวิชา ได้แก่ แขนงวิชาหลักสูตรและการสอน แขนงวิชาบริหารการศึกษา แขนงวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา แขนงวิชาแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา และแขนงวิชาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2558, น. 2)

แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ได้เปิดสอนหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการประเมินการศึกษา ตั้งแต่ปี 2544 และปัจจุบันได้ใช้หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554 มีผู้สำเร็จการศึกษาไปแล้วหลายรุ่น หลักสูตรนี้กำหนดปรัชญา คือ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนหรือกระบวนการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และเป็นผู้นำ

ทางวิชาการด้านการประเมินการศึกษาด้วยระบบการศึกษาทางไกล นอกจากนี้หลักสูตรยังเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะเกี่ยวข้องกับการทำงานที่หลากหลายหลังสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ได้แก่ (1) ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักวิชาการการศึกษา (2) ผู้ดูแลรับผิดชอบงานด้านการประเมินคุณภาพการศึกษาหรือการประกันคุณภาพการศึกษา (3) ผู้ประเมินภายนอกทางการศึกษา และ (4) บุคลากรรับผิดชอบงานด้านการประเมินนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือหลักสูตร (หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, 2554, น. 5-6)

สำหรับหลักสูตรระดับปริญญาโท มีวิธีการเรียนการสอนด้วยระบบทางไกล โดยผ่านสื่อประสมต่างๆ เช่น ประมวลสาระชุดวิชา แนวการศึกษา เทปเสียง สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิดีทัศน์และ E-learning รวมทั้งการเข้ารับการสัมมนาเสริมสัมมนาเข้ม อบรมเข้ม เสริมประสบการณ์มหาบัณฑิตและฝึกอบรม/ฝึกปฏิบัติตามที่หลักสูตรกำหนด ซึ่งสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ได้เปิดสอนทั้ง แผน ก และแผน ข กล่าวคือ แผน ก สำหรับนักศึกษาที่เลือกทำวิทยานิพนธ์ แผน ข สำหรับนักศึกษาที่เลือกทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ ดังนั้นนักศึกษาจะสำเร็จการศึกษาได้จะต้องเข้ารับการอบรมเข้มประสบการณ์มหาบัณฑิต สอบผ่านจำนวนชุดวิชาครบถ้วนตามหลักสูตร และข้อกำหนดของมหาวิทยาลัย และผ่านการประเมินและได้ผลการศึกษาคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 3.00

อย่างไรก็ตาม ขณงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์จะมีนักศึกษาบางส่วนลาออกกลางคัน เรียนไม่จบการศึกษาตามที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง การลาออกกลางคันของนักศึกษาระดับปริญญาโท มสธ.พบว่าสาเหตุที่สำคัญที่สุดคือ ความรู้ความสามารถของนักศึกษา ได้แก่ ขาดทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง พื้นฐานความรู้เดิมไม่เพียงพอ ภาระงานประจำมีมากจนไม่มีเวลามาสัมมนาเสริม/สัมมนาเข้ม นักศึกษาไม่สะดวกในการเดินทางมาเรียนที่ศูนย์ที่ไม่ใช่จังหวัดที่ตัวเองอยู่ และไม่มีเวลามาทพบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองลงมาได้แก่ การบริการของมหาวิทยาลัยที่เป็นสาเหตุระดับมากได้แก่ การจัดส่งเอกสารชุดวิชาและ

วัสดุการศึกษาล่าช้า และระบบการเรียนการสอนทางไกลได้แก่ สื่อโสตทัศน์ที่ใช้ในการสอนน้อยเกินไป ส่วนวิธีการคงอยู่ของนักศึกษาระดับปริญญาโทให้อยู่ตลอดหลักสูตรมากที่สุด ได้แก่ ควรมีการแนะแนวให้คำปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาควรติดตามประเมินผลการเรียนของนักศึกษาแต่ละคนและแก้ไขปัญหาอย่างเอื้ออาทร การเปิดโอกาสให้นักศึกษาที่หมดสภาพนักศึกษากลับเข้าเรียนและควรดำเนินการมากในเรื่องสร้างแรงจูงใจแก่นักศึกษา (บุญศรีพรหมมาพันธุ์, 2550 , น. 2)

มหาวิทยาลัยมีพันธกิจหลักในการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ ดังนั้นนักศึกษาจึงควรมีสมรรถนะของผู้เรียนตามกรอบพันธกิจของมหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้สมรรถนะเชิงพฤติกรรมที่เป็นศาสตร์นั้นๆ ขณงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษาได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการผลิตมหาบัณฑิตทางด้านการประเมินการศึกษา ครอบคลุมคุณลักษณะด้านความรู้ ความสามารถทางการประเมินการศึกษา การบริหารและจัดการเกี่ยวกับการประเมินการศึกษา การประยุกต์หลักการประเมินการศึกษาไปใช้ในการพัฒนางาน มีคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพการประเมิน และเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของศาสตร์ด้านการประเมินการศึกษา ผู้วิจัยซึ่งเป็นคณาจารย์ประจำหลักสูตรระดับปริญญาโท การประเมินการศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท ขณงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้พัฒนานักศึกษาและนำมาใช้วางแผนให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษามีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท ขณงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. เพื่อประเมินคุณภาพตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท ขณงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ขอบเขตการวิจัย**1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้**

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเรียนการสอนในระบบทางไกล และการวิจัย การวัดและประเมินผลการศึกษา

1.2 นักศึกษาแขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช ที่ลงทะเบียนนิพนธ์หรือ ค้นคว้าอิสระ และ

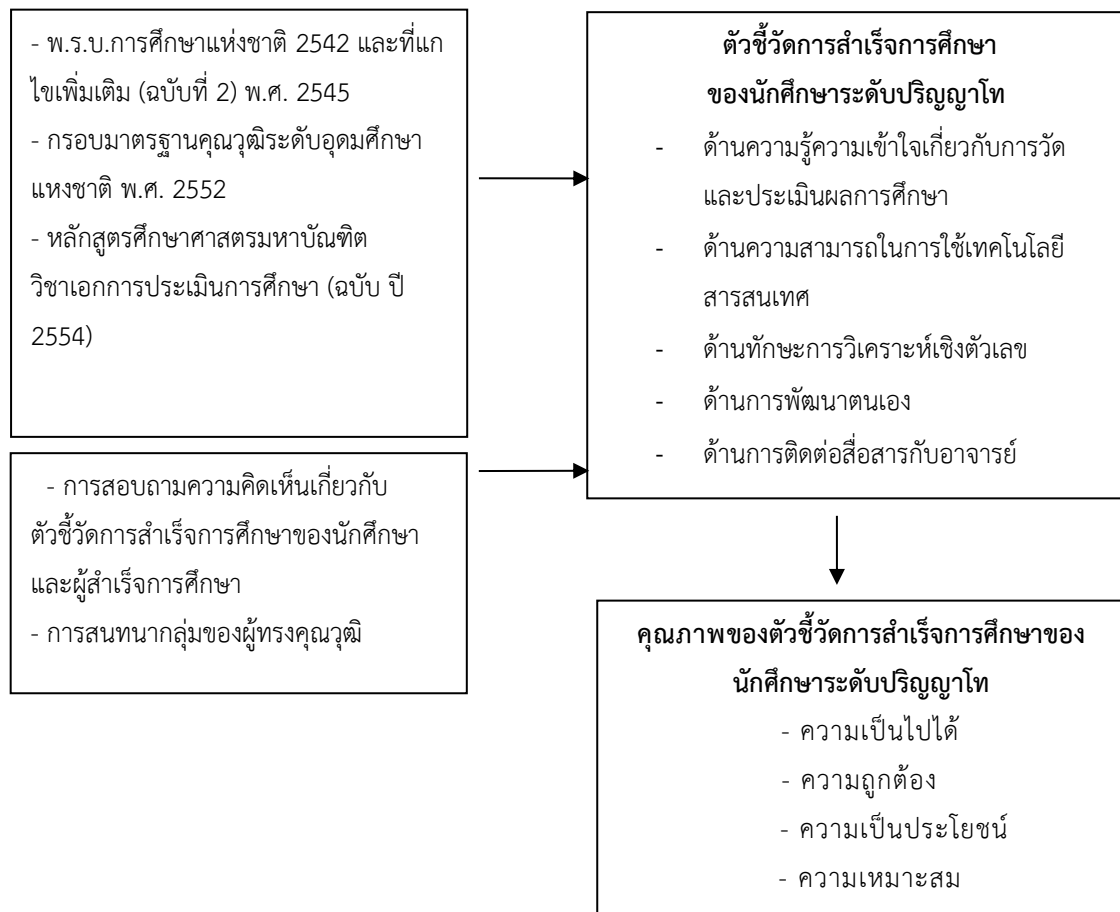
1.3 ผู้สำเร็จการศึกษาจากแขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในช่วงปี 2554 - 2559

2. การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาเฉพาะตัวชี้วัด

การสำเร็จการศึกษานักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การพัฒนาตนเอง และการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้นำเสนอกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

นิยามศัพท์

ตัวชี้วัด หมายถึง ตัวประกอบ ตัวแปรหรือสิ่งที่บอกสภาพเพื่อสะท้อนลักษณะการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงานในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพของสถานการณ์ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการนำข้อมูลหรือตัวแปรหรือข้อความจริงมาสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดคุณค่าที่สามารถชี้ให้เห็นลักษณะของสภาพการณ์นั้น ๆ

การสำเร็จการศึกษา หมายถึง นักศึกษาแขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรียนครบทุกชุดวิชาและสอบจบในโครงสร้างหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ที่สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เปิดสอน

ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษา หมายถึง ตัวประกอบตัวแปรหรือสิ่งที่บ่งบอกถึงการที่นักศึกษาแขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา เรียนครบทุกชุดวิชาและสอบจบในโครงสร้างหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ที่สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เปิดสอน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา 2) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข 4) การพัฒนาตนเอง และ 5) การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา หมายถึง ความรู้และความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการวัดผล การวิจัยทางการศึกษา สถิติในการวิจัย วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา การพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย และนำมาบูรณาการความรู้ทางด้านวัดและประเมินผลประกอบการนิเทศการวัดและประเมินกับความรู้ในศาสตร์อื่น

ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง สามารถในการเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าและสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์/ ค้นคว้าอิสระ การประมวลผล การแปลความหมาย และการนำเสนอข้อมูล รวมทั้งสามารถใช้งานวัดกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัยเพื่อพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข หมายถึง สามารถคำนวณและประยุกต์เทคนิควิธีทางคณิตศาสตร์และสถิติ จัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวเลข ในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยได้ถูกต้อง

การพัฒนาตนเอง หมายถึง ความสนใจใฝ่รู้ กระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่างๆ ที่ทันสมัยเกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ มีความรอบรู้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และสามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการพัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพและด้านวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ในการให้คำปรึกษาและการรายงานความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระ โดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์หลายช่องทาง เช่น e-Mail, Line ฯลฯ ในการติดต่อกับอาจารย์ จนสามารถนำข้อเสนอแนะหรือคำปรึกษาของอาจารย์มาแก้ปัญหาของตนเองได้ ทำให้ได้เรียนรู้และพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง

คุณภาพตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท หมายถึง ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโทมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสม

ความเป็นไปได้ หมายถึง ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท เป็นตัวชี้วัดที่ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถเรียนจบตามหลักสูตรได้

ความถูกต้อง หมายถึง สารสนเทศที่ได้จากการดำเนินการตามตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท มีความครอบคลุมเพียงพอต่อการนำไปใช้ตัดสินใจ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการของหลักสูตร

ความเป็นประโยชน์ หมายถึง ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท ใช้เป็นแนวทางส่งเสริมและกระตุ้นให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาโดยไม่ต้องใช้เวลานานเกินไป

ความเหมาะสม หมายถึง ตัวชี้วัดการสำเร็จ การศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโทมีความสอดคล้อง และตอบสนองนโยบายของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับ บริบทของนักศึกษา

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ได้ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษา ที่มี คุณภาพของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัด และประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. อาจารย์แขนงวิชาการวัดและประเมินผล การศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ สามารถนำผลที่ได้จาก การวิจัยมาใช้เป็นแนวทางส่งเสริมและกระตุ้นให้นักศึกษา สำเร็จการศึกษาโดยไม่ต้องใช้เวลานานเกินไป และเป็นการ ลดอัตราการลาออกกลางคัน

3. ผู้บริหารสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ สามารถ นำไปใช้วางแผนให้นักศึกษาแขนงวิชาอื่นๆ ส่งเสริม นักศึกษาให้คงอยู่ตลอดหลักสูตรได้มากขึ้น เพื่อลดอัตราการ ลาออกกลางคัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ได้แก่

1. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเรียนการสอนใน ระบบทางไกล การวิจัย และการวัดและประเมินผล การศึกษา

2. นักศึกษาแขนงวิชาการวัดและประเมินผล การศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ลงทะเบียนวิทยานิพนธ์ 4 หรือ คั่นคว่ำอิสระ จำนวน 119 คน และ

3. ผู้สำเร็จการศึกษาจากแขนงวิชาการวัดและ ประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช ในช่วงปี 2554 - 2559 จำนวน 99 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

1. ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการเรียนการสอนใน ระบบทางไกล การวิจัย และการวัดและประเมินผล การศึกษา จำนวน 6 คน

2. นักศึกษาแขนงวิชาการวัดและประเมินผล การศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาธิราช ที่ได้ลงทะเบียนวิทยานิพนธ์ 4 หรือคั่นคว่ำ อิสระ ซึ่งผู้วิจัยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น ร้อยละ 50 ได้จำนวน 60 คน

3. ผู้สำเร็จการศึกษาจากแขนงวิชาการวัดและ ประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ในช่วงปี 2554 - 2559 ซึ่ง ผู้วิจัยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นจำแนกตามปีการศึกษา ร้อยละ 50 ได้จำนวน 50 คน รวมกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 116 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสนทนากลุ่มและ แบบสอบถามชนิดปลายเปิดและปลายปิดแบบมาตร ประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมในด้านความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา ด้าน ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านทักษะ การวิเคราะห์เชิงตัวเลข ด้านการพัฒนาตนเอง และด้าน การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ ทำการตรวจสอบคุณภาพ เครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้อง กับ วิ ต ฤ ปร ะ ส ง ค์ (Index of Item Objective Congruence) โดยคำนวณดัชนีความสอดคล้องที่มีค่าความ ตรง มากกว่า .50 สำหรับเกณฑ์คุณภาพตัวชี้วัด ทุกตัวมี เกณฑ์ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 4.00 ขึ้นไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปให้ผู้สำเร็จการศึกษา รุ่นปีการศึกษา 2554-2559 ทางไปรษณีย์ จำนวน 50 ฉบับ ได้รับกลับคืน จำนวน 44 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.00 ของจำนวนที่ส่งออกทั้งหมด และส่งให้นักศึกษาแขนง วิชาการวัดและประเมินผลการศึกษาที่ได้ลงทะเบียน วิทยานิพนธ์หรือคั่นคว่ำอิสระจำนวน 60 คน ได้รับกลับคืน จำนวน 55 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.67 ของจำนวนที่ส่งออก ทั้งหมด ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ในช่วงเดือน มกราคม 2561

2. ผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน ในวันที่ 14 มีนาคม 2561 เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ทำการตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐาน 4 ด้าน ได้แก่

ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์เนื้อหา
2. ข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 25 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา มี 6 ตัวชี้วัด ด้านที่ 2 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มี 5 ตัวชี้วัด ด้านที่ 3 ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มี 5 ตัวชี้วัด ด้านที่ 4 การพัฒนาตนเอง มี 4 ตัวชี้วัด และด้านที่ 5 การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ มี 5 ตัวชี้วัด

นักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.37) ด้านที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ ส่วนด้านที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ

1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.12) เรื่องที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ความรู้ทางด้านวัดและประเมินสู่การ

ปฏิบัติ ความสามารถในการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย และความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการวิจัยทางการศึกษา ตามลำดับ

1.2 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.33) เรื่องที่อยู่ในระดับมากได้แก่ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นคว้าหัวข้อทำวิทยานิพนธ์/ ค้นคว้าอิสระในขอบข่ายที่สนใจ มีทักษะการสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1.3 ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.17) เรื่องที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความสามารถวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขโดยใช้คณิตศาสตร์และสถิติพื้นฐาน รองลงมา คือ ความสามารถในการคำนวณทางคณิตศาสตร์และสถิติ และการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยได้ถูกต้อง ตามลำดับ

1.4 ด้านการพัฒนาตนเอง ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.34) เรื่องที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่างๆ ที่ทันสมัยเกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ และมีความกระตือรือร้นในการที่จะเข้ารับการอบรมประชุม สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้

1.5 ด้านการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.87) ที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ อาจารย์สามารถช่วยเหลือให้นักศึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาตามศักยภาพ อาจารย์ใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา และแก้ปัญหาให้นักศึกษาได้ และอาจารย์ติดตามความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์/ การค้นคว้าอิสระของนักศึกษา

สำหรับรายละเอียดแสดง ได้ดังตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ตามความคิดเห็นของนักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษา เป็นรายด้าน (n = 99)

ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท	นักศึกษา (n = 55)		ผู้สำเร็จการศึกษา (n = 44)		ภาพรวม (n = 99)	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา	4.11	0.38	4.13	0.37	4.12	0.37
2. ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	4.34	0.42	4.32	0.54	4.33	0.47
3. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข	4.29	0.54	4.01	0.63	4.17	0.60
4. ด้านการพัฒนาตนเอง	4.45	0.45	4.20	0.56	4.34	0.51
5. ด้านการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์	4.85	0.31	4.89	0.29	4.87	0.30
เฉลี่ยรวมทุกด้าน	4.41	.42	4.31	.47	4.37	.44

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ ตามความคิดเห็นของนักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษา (n = 99)

ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท	นักศึกษา (n = 55)		ผู้สำเร็จการศึกษา (n = 44)		ภาพรวม (n = 99)	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
1. ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา						
1.1 ความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการวัดผล	4.07	0.79	4.11	0.49	4.09	0.67
1.2 ความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการวิจัยทางการศึกษา	4.25	0.58	4.09	0.64	4.18	0.61
1.3 ความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีสถิติในการวิจัย	4.20	0.70	3.89	0.69	4.06	0.71
1.4 ความรู้ความเข้าใจหลักการและวิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา	4.33	0.64	3.84	0.65	4.11	0.68
1.5 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา	3.65	0.58	4.18	0.76	3.89	0.71
1.6 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา	3.78	0.63	4.39	0.49	4.05	0.57
1.7 ความสามารถในการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย	4.35	0.67	4.09	0.64	4.23	0.67
1.8 ความสามารถประยุกต์ความรู้ทางด้านวัดและประเมินสู่การปฏิบัติ	4.38	0.59	4.32	0.47	4.35	0.54

ตารางที่ ๒ (ต่อ)

ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท	นักศึกษา (n = 55)		ผู้สำเร็จการศึกษา (n = 44)		ภาพรวม (n = 99)	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
1.9 ความสามารถบูรณาการความรู้ทางด้านวัดและประเมินประสบการณ์วิชาชีพการวัดและประเมินกับความรู้ในศาสตร์อื่น	4.00	0.54	4.23	0.60	4.10	0.58
เฉลี่ยรวม	4.11	0.38	4.13	0.37	4.12	0.37
2. ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ						
2.1 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นคว้าหาคำตอบทำวิทยานิพนธ์/ ค้นคว้าอิสระที่สนใจ	4.73	0.45	4.66	0.48	4.70	0.46
2.2 การแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง	4.73	0.45	4.43	0.59	4.60	0.53
2.3 ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	4.53	0.60	4.30	0.55	4.42	0.59
2.4 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย	4.38	0.76	4.30	0.55	4.34	0.67
2.5 มีทักษะการสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องใน อินเทอร์เน็ต	4.67	0.64	4.52	0.59	4.61	0.62
2.6 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การแปลความหมาย และการนำเสนอข้อมูล	4.36	0.68	4.07	0.76	4.23	0.73
2.7 การเลือกใช้รูปแบบและสื่อในการนำเสนอที่เหมาะสมกับสถานการณ์และกลุ่มผู้ฟัง	3.71	0.57	4.07	0.82	3.87	0.71
2.8 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้จากการค้นคว้ามาอภิปรายในชั้นเรียน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้เรียนด้วยกัน	3.76	0.64	4.11	0.65	3.92	0.67

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท	นักศึกษา (n = 55)		ผู้สำเร็จการศึกษา (n = 44)		ภาพรวม (n = 99)	
	Mean	S.D.	Mean	Mean	S.D.	Mean
2.9 ความสามารถในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์พื้นฐานที่จำเป็น เช่น Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft Power Point	4.24	0.77	4.45	0.76	4.33	0.77
2.10 ความสามารถในการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล	4.33	0.70	4.32	0.77	4.32	0.73
เฉลี่ยรวม	4.34	0.42	4.32	0.54	4.33	0.47
3. ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข						
3.1 ความสามารถในการคำนวณทางคณิตศาสตร์และสถิติ	4.40	0.68	3.93	0.79	4.19	0.77
3.2 การประยุกต์เทคนิควิธีทางคณิตศาสตร์และสถิติได้อย่างเหมาะสม	4.20	0.62	4.05	0.71	4.13	0.67
3.3 มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยได้ถูกต้อง	4.35	0.70	3.98	0.63	4.18	0.69
3.4 สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับตัวเลขโดยใช้คณิตศาสตร์และสถิติพื้นฐาน	4.49	0.66	4.25	0.69	4.38	0.68
3.5 สามารถวิเคราะห์โจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขโดยใช้คณิตศาสตร์และสถิติพื้นฐาน	4.15	0.56	3.95	0.94	4.06	0.75
3.6 สามารถจัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวเลขได้	4.16	0.57	3.91	0.77	4.05	0.68
เฉลี่ยรวม	4.29	0.54	4.01	0.63	4.17	0.60
4. ด้านการพัฒนาตนเอง						
4.1 สนใจใฝ่รู้ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่างๆ ที่ทันสมัยเกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ	4.64	0.52	4.48	0.55	4.57	0.54
4.2 มีความกระตือรือร้นในการที่จะเข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้	4.65	0.48	4.34	0.71	4.52	0.61
4.3 วางแผนพัฒนาตนเองและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง	4.58	0.57	4.25	0.78	4.43	0.69

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท	นักศึกษา (N = 55)		ผู้สำเร็จการศึกษา (N = 44)		ภาพรวม (N = 99)	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
4.4 มีความรอบรู้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพ	4.40	0.66	4.02	0.76	4.23	0.73
4.5 พัฒนาค้นคว้าด้านวิชาชีพ ให้ทันต่อการ พัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและ การเมือง	4.36	0.56	4.00	0.72	4.42	0.65
4.6 พัฒนาค้นคว้าด้าน บุคลิกภาพ ให้ทันต่อ การพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง	4.29	0.57	4.16	0.68	4.23	0.62
4.7 พัฒนาค้นคว้าด้านวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการ พัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและ การเมือง	4.25	0.55	4.18	0.69	4.22	0.62
เฉลี่ยรวม	4.45	0.45	4.20	0.56	4.34	0.51
5. ด้านการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์						
5.1 ใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น E-mail, Line ฯลฯ หลายช่องทางเพื่อติดต่อกับอาจารย์ได้ รวดเร็ว	4.80	0.40	4.91	0.36	4.85	0.39
5.2 อาจารย์ใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้ คำปรึกษา และแก้ปัญหาให้นักศึกษาได้	4.85	0.45	4.93	0.33	4.89	0.40
5.3 อาจารย์เปิดโอกาสให้นักศึกษาเข้าพบและ ขอคำปรึกษาได้	4.80	0.49	4.84	0.48	4.82	0.48
5.4 อาจารย์สามารถช่วยเหลือให้นักศึกษาได้ เรียนรู้และพัฒนาตามศักยภาพ	4.93	0.33	4.91	0.29	4.92	0.31
5.5 อาจารย์ติดตามความก้าวหน้าในการทำ วิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระของนักศึกษา	4.89	0.37	4.86	0.35	4.88	0.36
เฉลี่ยรวม	4.85	0.31	4.89	0.29	4.87	0.30

2. การประเมินคุณภาพตัวชี้วัด
ความสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท
ทำการประเมินใน 4 มาตรฐาน คือความเป็นไปได้
ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสม
ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาทั้ง 5
ด้าน มีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียง

ตามลำดับ ได้แก่ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์
ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ จากการ
สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปว่า ตัวชี้วัดการสำเร็จ
การศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท มี 5 ด้าน 25
ตัวชี้วัด รายละเอียดแสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา มี 5 ด้าน 25 ตัวชี้วัด

ด้าน	ตัวชี้วัด
1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา (มี 6 ตัวชี้วัด)	1.1 ความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการวัดผล
	1.2 ความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการวิจัยทางการศึกษา
	1.3 ความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีสถิติในการวิจัย
	1.4 ความรู้ความเข้าใจหลักการและวิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา
	1.5 ความสามารถในการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย
	1.6 ความสามารถบูรณาการความรู้ทางด้านวัดและประเมินประสพการณ์วิชาชีพการวัดและประเมินกับความรู้ในศาสตร์อื่น
2. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (มี 5 ตัวชี้วัด)	2.1 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นคว้าและสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์/ ค้นคว้าอิสระ
	2.2 การแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง
	2.3 ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศแสวงหาแหล่งการเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทันสมัย
	2.4 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การแปลความหมาย และการนำเสนอข้อมูล
	2.5 ความสามารถในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์พื้นฐานที่จำเป็น เช่น Microsoft Word, Microsoft Excel, Microsoft PowerPoint
3. ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข (มี 5 ตัวชี้วัด)	3.1 ความสามารถในการคำนวณทางคณิตศาสตร์และสถิติ
	3.2 การประยุกต์เทคนิควิธีทางคณิตศาสตร์และสถิติได้อย่างเหมาะสม
	3.3 มี 3.3 ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยได้ถูกต้อง
	สามารถวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและโจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขโดยใช้คณิตศาสตร์และสถิติพื้นฐาน
	3.5 สามารถจัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวเลขได้
4. การพัฒนาตนเอง (มี 4 ตัวชี้วัด)	4.1 มีความสนใจใฝ่รู้ กระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งที่ทันสมัยเกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ
	4.2 มีความรอบรู้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมาย แนวทางพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
	การพัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง
	4.4 พัฒนาตนเองด้านวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ด้าน	ตัวชี้วัด
5. การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ (มี 5 ตัวชี้วัด)	5.1 การใช้สื่อสังคมออนไลน์หลายช่องทาง เช่น e-Mail, Line ฯลฯ ในการติดต่อกับอาจารย์ได้รวดเร็ว
	5.2 นักศึกษาสามารถนำข้อเสนอแนะหรือคำปรึกษาของอาจารย์มาแก้ปัญหของตนเองได้
	5.3 ความถี่ในการติดต่อสื่อสารระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ในการให้คำปรึกษา
	5.4 นักศึกษาได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ทำให้ได้เรียนรู้และพัฒนาตามศักยภาพ
	5.5 ความถี่ในการรายงานความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์ / การค้นคว้าอิสระของนักศึกษาต่ออาจารย์

อภิปรายผล

ผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าอภิปราย ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มสธ. ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 25 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา มี 6 ตัวชี้วัด ด้านที่ 2 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มี 5 ตัวชี้วัด ด้านที่ 3 ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มี 5 ตัวชี้วัด ด้านที่ 4 การพัฒนาตนเอง มี 4 ตัวชี้วัด และด้านที่ 5 การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ มี 5 ตัวชี้วัด การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2552, น. 10) ได้กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมีอย่างน้อย 5 ด้าน คือ 1) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาและผู้สำเร็จการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีความเหมาะสมใน

ระดับมากที่สุด คือ ด้านการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ ส่วนด้านที่มีความเหมาะสมในระดับมากเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข และด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา ตามลำดับ

การที่ผลการวิจัยพบว่าการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ เป็นตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ที่อยู่ในระดับมากที่สุดเป็นเพราะการเรียนรู้ในระบบทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ยึดระบบการศึกษาทางไกลที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระด้วยตนเอง ภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำอย่างมีระบบด้วยวิธีการนัดหมายระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาตามแต่ละช่วงเวลาที่เหมาะสม การเข้ารับการปฐมนิเทศเชิงปฏิบัติการ การเข้ารับการสัมมนาเสริม การเข้ารับการสัมมนาเข้มเพื่อการทำวิทยานิพนธ์และเพื่อการศึกษา ค้นคว้าอิสระ และการเข้ารับการอบรมเข้มประสบการณ์มหาบัณฑิต (สำนักบัณฑิตศึกษา, 2557, น. 1-5) กลุ่มตัวอย่างจึงเห็นว่า การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ จึงเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่สุดที่มีส่วนทำให้สำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

1.1 การที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา มีตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ได้แก่ ความสามารถประยุกต์ความรู้ทางด้านวัดและประเมินสู่การปฏิบัติ ความสามารถในการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย และความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการวิจัยทางการศึกษา ตามลำดับ การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ เป็นเพราะว่าหลักสูตรแขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ได้กำหนดปรัชญา วัตถุประสงค์ของหลักสูตร และโครงสร้างหลักสูตรที่เน้นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลได้แก่ ชุดวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษาและชุดวิชาวิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนการวิจัย การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย การใช้สถิติในการวิจัย การเขียนโครงการวิจัย การเขียนรายงานการวิจัย การประเมินคุณภาพงานวิจัย การประเมินทางการศึกษา ทฤษฎีการวัด การประเมินและการตัดสินใจ การวางแผนและออกแบบประเมิน การพัฒนาตัวบ่งชี้และเกณฑ์และการบริหารจัดการโครงการประเมิน นอกจากนี้หลักสูตรยังกำหนดให้นักศึกษาทุกคนจะต้องเข้ารับการสัมมนาการประเมินการศึกษา และการอบรมเข้มเสริมประสบการณ์มหาบัณฑิตก่อนสำเร็จการศึกษา นักศึกษาจะได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน และร่วมฝึกปฏิบัติทักษะที่จำเป็นของวิชาชีพ เป็นการพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพ บุคลิกภาพ คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาวิชาชีพ และเน้นการนำความรู้ ความเข้าใจหลักการและวิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา ความสามารถในการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย ความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีการวิจัยทางการศึกษา และความรู้ความเข้าใจหลักการและทฤษฎีสถิติในการวิจัย ไปใช้ในการทำงานโดยสามารถประยุกต์ความรู้ทางด้านวัดและประเมินสู่การปฏิบัติ (หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, 2554, น. 1-10) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับรัชดาภรณ์ ปิ่นรัตนานนท์ (2557, น. 23-33) ที่ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของบัณฑิต สาขาระบบสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของบัณฑิต ได้แก่ ระดับคะแนนหมวดวิชาเอก และชื่อปริญญาบัตร

1.2 การที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีตัวชี้วัดการสำเร็จ

การศึกษา ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดได้แก่ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นคว้าหาค้นคว้าหาวิทยานิพนธ์/ ค้นคว้าอิสระในขอบข่ายที่สนใจ มีทักษะการสืบค้นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในอินเทอร์เน็ต และการแสวงหาและใช้ข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะ การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในระบบทางไกลของมหาวิทยาลัย เน้นการศึกษาเพิ่มเติมจากสื่อสโตนัทส์และสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นให้นักศึกษาค้นคว้าอย่างมีอิสระด้วยตนเอง ภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำอย่างมีระบบ ในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและประสบการณ์ทางวิชาการนั้น จะจัดทำผ่านสื่อประสม ซึ่งประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อสโตนัทส์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อโทรคมนาคม (สำนักบัณฑิตศึกษา, 2557, น. 2) ผลการวิจัยสอดคล้องกับที่บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และคณะ (2561, น. 70-72) ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษา ปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผลการวิจัย พบว่าตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่สำคัญได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

1.3 การที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มีตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาที่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ ได้แก่ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขโดยใช้คณิตศาสตร์และสถิติพื้นฐาน ความสามารถในการคำนวณทางคณิตศาสตร์และสถิติ และการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยได้ถูกต้อง ตามลำดับ การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ เพราะหลักสูตรแขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรที่เน้นชุดวิชาบังคับ ได้แก่ ชุดวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย การค้นคว้าวรรณกรรมเพื่อการวิจัยทางการศึกษา การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสมมติฐานของการวิจัย ประเภทของการวิจัยทางการศึกษา การวางแผนการวิจัย การกำหนด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย การใช้สถิติในการวิจัย การเขียนโครงการวิจัย การเขียนรายงานการวิจัยและการประเมินคุณภาพงานวิจัย(หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, 2554, น. 8) จะเห็นว่าชุดวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา จะเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับตัวเลขโดยใช้คณิตศาสตร์และสถิติพื้นฐาน สามารถคำนวณทางคณิตศาสตร์และสถิติ และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย

1.4 การที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านการพัฒนาตนเอง มีตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาที่อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับ ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่างๆ ที่ทันสมัยเกี่ยวกับวิชาชีพอยู่เสมอ มีความกระตือรือร้นในการที่จะเข้ารับการอบรมประชุม สัมมนา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ สนใจใฝ่รู้ และวางแผนพัฒนาตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับการที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ สอดคล้องกับที่บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และคณะ (2561, น. 70-72) ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผลการวิจัย พบว่าตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาตนเองและสังคม และตรงกับงานวิจัยของคณะกรรมการดำเนินงานวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2556, น. 1-3) ที่ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จในการศึกษาระดับปริญญาตรี ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาอันดับแรก ได้แก่ ความรับผิดชอบของตนเอง และสอดคล้องกับที่รัตตินันท์ ภูริวณิชกุล (2558) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะตัวชี้วัดสมรรถนะบัณฑิต สาขาวิชาความปกติของการสื่อความหมาย ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดสมรรถนะบัณฑิตที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาตนเอง และผลการวิจัยสอดคล้องกับที่ สุนชาติ แสงคำ (2557, น. 103) ทำการวิจัยเรื่องความต้องการพัฒนาตนเองของครู

โรงเรียนวัดลาดเป้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ผลการวิจัย พบว่า ความต้องการพัฒนาตนเองของครู โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การพัฒนาตนเองในการเข้าร่วมกิจกรรมและสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครู การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 มาใช้ในชีวิตประจำวัน การพัฒนาตนเองในการรับฟังและเคารพเหตุผลของผู้อื่น และการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใฝ่รู้ หมั่นศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ ซึ่งตรงกับที่ ประยูร เจริญสุข (2553, น. 210-212) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้งานวิชาการสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ได้องค์ประกอบงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมระดับมาก ได้แก่ การพัฒนาตนเอง และยังสอดคล้องกับที่พรเทพ เมืองแมน (2546) ได้พัฒนาตัวชี้วัดการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาเทคโนโลยีการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าตัวชี้วัดที่สำคัญได้แก่นิสิตนักศึกษา และการบริหารจัดการ

1.5 การที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านการติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ มีตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษา ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.87) ตัวชี้วัดที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ อาจารย์สามารถช่วยเหลือให้นักศึกษาได้เรียนรู้และพัฒนาตามศักยภาพ อาจารย์ใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการให้คำปรึกษา และแก้ปัญหาให้นักศึกษาได้ และอาจารย์ติดตามความก้าวหน้าในการทำวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าอิสระของนักศึกษา การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ เพราะการเรียนในระบบทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ยึดระบบการศึกษาทางไกลที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระด้วยตนเอง ภายใต้การให้คำปรึกษาแนะนำอย่างมีระบบด้วยวิธีการนัดหมายระหว่างอาจารย์กับนักศึกษาตามแต่ละช่วงเวลาที่เหมาะสม การเข้ารับการปฐมนิเทศเชิงปฏิบัติการ การเข้ารับการสัมมนาเสริม การเข้ารับการสัมมนาเข้มเพื่อการทำวิทยานิพนธ์และเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ และการเข้ารับการอบรมเข้มประสบการณ์มหาบัณฑิต (สำนักบัณฑิตศึกษา, 2557, น. 4) ผลการวิจัยสอดคล้องกับที่บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และคณะ (2561, น. 70-72) ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้

นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผลการวิจัยพบว่าตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่สำคัญได้แก่ การสื่อสารและให้คำปรึกษา และตรงกับที่บุญศรี พรหมมาพันธุ์และคณะ (2550) ได้ทำวิจัยเรื่องการลาออกกลางคัน การคงอยู่และการเพิ่มจำนวนนักศึกษาระดับปริญญาโท ผลการวิจัย พบว่าวิธีการคงอยู่ของนักศึกษาระดับปริญญาโทให้อยู่ตลอดหลักสูตรมากที่สุดได้แก่ การแนะแนวให้คำปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาควรติดตามประเมินผลการเรียนของนักศึกษาแต่ละคนและแก้ไขปัญหาอย่างเอื้ออาทร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับมัลลิกา เกตุขรรค์ และคณะ (2558, น. 112-115) ที่ทำวิจัยเรื่องสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าสมรรถนะด้านการให้บริการวิชาการ ได้แก่ มีความรอบรู้ทางวิชาการและให้คำปรึกษา และตรงกับที่ชนิดา ชวอินทร์ และคณะ (2556, น. 10-17) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ในระดับมากได้แก่ ปัจจัยด้านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ การทำวิทยานิพนธ์และการเผยแพร่ผลงาน และตัวมหานัตินตนเอง

2. ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษามีคุณภาพ ใน 4 มาตรฐาน คือ ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสม ซึ่งมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด การที่ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาทุกด้าน มีคุณภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ได้แก่ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ตามลำดับ ซึ่งมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด และจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปว่าคุณภาพตัวชี้วัดควรมีเกณฑ์ค่าเฉลี่ยอยู่ตั้งแต่ระดับ 4.00 ขึ้นไป การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ทรงคุณวุฒิทุกคน ที่ทำการสนทนากลุ่ม เป็นผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรง เกี่ยวกับการวิจัย การวัดและประเมินผลการศึกษา เป็นอาจารย์ที่มีหน้าที่สอน สัมมนา

และควบคุมการทำวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระ จึงมีความคิดเห็นว่า ตัวชี้วัดดังกล่าวที่ผู้วิจัยทำการประเมิน มีคุณภาพตามหลักการการตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัด ซึ่งตรงกับที่ผดุงชัย ภูพัฒน์ (2555, น. 19) ได้กล่าวถึงหลักการการตรวจสอบคุณภาพตัวชี้วัดทำได้ทั้งการตรวจสอบคุณภาพของตัวชี้วัดภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีและการตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการทางสถิติ อย่างไรก็ตามการตรวจสอบคุณภาพในการวิจัยสอดคล้องกับ มาตรฐานของการสร้างตัวชี้วัด ซึ่งตรงกับที่สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1981 อ้างถึงใน ศิริชัย กาญจนวาสี, 2550, น. 178- 180) กล่าวไว้ว่าการประเมินเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับกิจกรรมของมนุษย์ การประเมินที่ดีจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนาสิ่งที่ดีกว่า และได้เสนอมาตรฐานการประเมินไว้ 4 หมวด คือ มาตรฐานการใช้ประโยชน์ มาตรฐานความเป็นไปได้ มาตรฐานความเหมาะสม และมาตรฐานความถูกต้อง ซึ่งมีรายละเอียด ได้แก่ มาตรฐานการใช้ประโยชน์ เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันถึงความเป็นประโยชน์ของผลการประเมินในการตอบสนองต่อความต้องการใช้สารสนเทศของผู้เกี่ยวข้อง ด้านมาตรฐานความเป็นไปได้ เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันถึงการประเมินที่มีความสอดคล้องกับความเป็นจริง ปฏิบัติได้ ยอมรับได้ ประหยัดและคุ้มค่า มาตรฐานความเหมาะสม เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันว่า การประเมินได้ทำอย่างถูกต้องตามกฎหมายระเบียบจรรยาบรรณ มีการคำนึงถึงสวัสดิภาพของผู้เกี่ยวข้องในการประเมิน และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประเมิน ส่วนมาตรฐานความถูกต้อง เป็นมาตรฐานที่ต้องการประกันว่า การประเมินได้มีการใช้เทคนิคที่เหมาะสม เพื่อให้ได้สารสนเทศที่เพียงพอสำหรับตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ประเมิน นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับที่บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และคณะ (2561, น. 70-72) ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดมีคุณภาพด้านความเป็นประโยชน์และความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับที่ รัดตินันท์ ภิระวณิชกุล (2558) ที่ทำวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะตัวชี้วัดสมรรถนะบัณฑิต สาขาวิชาความปกติของการสื่อ

ความหมาย ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดสมรรถนะบัณฑิต มีผลการประเมินด้านความเป็นไปได้ ถูกต้อง เป็นประโยชน์ และเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก

สำหรับเกณฑ์ในการตัดสินคุณภาพตัวชี้วัดในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการจัดสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิกำหนดเกณฑ์ คือค่าเฉลี่ยที่มีค่าตั้งแต่ 4.00 ขึ้นไปจากคะแนน 5 ระดับ จะเห็นได้ว่าเป็นเกณฑ์ตัดสินที่มีคะแนนสูง สอดคล้องกับที่ ศิริชัย กาญจนวาสี (2550, น. 95) ได้สรุปคุณลักษณะของเกณฑ์การประเมินที่ดี ต้องมีความท้าทาย และเป็นไปได้ คืออยู่ในวิสัยที่จะบรรลุความคาดหวังนั้น สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เช่น เมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามเกณฑ์ในระดับหนึ่งแล้ว อาจมีการตั้งเกณฑ์ที่มีมาตรฐานสูงขึ้น เป็นที่ยอมรับทางวิชาชีพ และได้รับการยอมรับจากฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประเมิน ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ใช้ผลการประเมิน นอกจากนี้ยังตรงกับที่ ผดุงชัย ภูพัฒน์ (2555, น. 21-22) ได้สรุปคุณลักษณะของเกณฑ์การประเมินที่ดี ได้แก่ มีความท้าทาย และเป็นไปได้ สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และได้รับการยอมรับจากผู้ปฏิบัติงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประเมินและผู้ใช้ผลการประเมิน

บทสรุป

ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษาสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 25 ตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการศึกษา มี 6 ตัวชี้วัด ด้านที่ 2 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มี 5 ตัวชี้วัด ด้านที่ 3 ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข มี 5 ตัวชี้วัด ด้านที่ 4 การพัฒนาตนเอง มี 4 ตัวชี้วัด และด้านที่ 5 การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ มี 5 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท มีความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1. แขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ควรนำตัวชี้วัดที่ส่งผลให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท มาใช้เป็นแนวทางเชิงรุกเพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาได้โดยเร็ว

2. ผลการวิจัยพบว่า การติดต่อสื่อสารกับอาจารย์ เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ทำให้นักศึกษาเรียนจบเร็วหรือล่าช้า ดังนั้น อาจารย์ในแขนงวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ควรมีความตระหนักและดำเนินการให้คำปรึกษาแนะนำ ติดตามงานนักศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักศึกษาสามารถเรียนจบการศึกษาได้ตามกำหนด

3. ผลการวิจัยพบว่าตัวชี้วัดทั้ง 5 องค์ประกอบมีคุณภาพ ด้านความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ และความเหมาะสม ซึ่งมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนั้น ผู้บริหารสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ สามารถใช้เป็นแนวทางกำหนดเชิงนโยบาย เพื่อให้อาจารย์ทุกแขนงวิชา เห็นความสำคัญในการช่วยเหลือให้นักศึกษาสามารถเรียนจบการศึกษาได้ตามกำหนด

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยเรื่อง ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท แขนงวิชาอื่นๆ เช่น แขนงวิชาบริหารการศึกษา หลักสูตรและการสอน เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. ควรทำวิจัยเรื่อง ตัวชี้วัดการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

3. ควรทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

4. ควรทำวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของ สาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาปริญญาโท

บรรณานุกรม

- เกียรติสุตา ศรีสุข. (2545). *การพัฒนาตัวชี้วัดการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิตทางการศึกษา: การประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการดำเนินงานวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2556). *ปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จในการศึกษาระดับปริญญาตรี ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชนิดา ซาอินทร์ และคณะ. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาคณะ สัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น* (รายงานการวิจัย). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เชษฐา อาษาราช และคณะ. (2557). *การพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะสำคัญด้านความสามารถในการใช้เทคโนโลยีตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. *วารสารคณะ ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 20(1), 38-50.
- บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และคณะ. (2561). *การพัฒนาตัวชี้วัดสมรรถนะหลักของอาจารย์เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษา ปริญญาโท สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช* (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประยูร เจริญสุข. (2553). *การพัฒนาตัวบ่งชี้งานวิชาการสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- รัชดาภรณ์ ปิ่นรัตนานนท์. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของบัณฑิต สาขาระบบสารสนเทศ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอีสาน*. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี*. 8(1), 23-35.
- รัตตินันท์ ภิระวณิชกุล. (2556). *การพัฒนาสมรรถนะตัวชี้วัดสมรรถนะ สาขาวิชาความปกติของการสื่อความหมาย* (ดุษฎี นิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2550). *ทฤษฎีการประเมิน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2553). *วิธีวิทยาการประเมิน ศาสตร์แห่งคุณค่า*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนนชาติ แสงคำ. (2557). *ความต้องการพัฒนาตนเองของครูโรงเรียนวัดลาดเป้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสงคราม* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2552). *ประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทางการปฏิบัติตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2557). *ระเบียบการรับสมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นนักศึกษาระดับ ปริญญาโทและประกาศนียบัตร ปีการศึกษา 2558*. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการวัดและประเมินผลการศึกษา. (2554). *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการประเมินการศึกษา*. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อารารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). *การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.

Spencer, M., & Spencer, S. M., (1993). *Competence at Work: Models for Superiors Performance*. NY: John Wiley & Sons.

รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1

Development of an Experience-Based Teaching Model Together with Teaching with the Use of Community Learning Resources to Develop Group Process Skills in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area at Prathom Suksa V Level of Wat Bo (Nantha Wittaya) NakhonPak Kret School

โชติมา กลิ่นบุบผา¹

Chotima Klinbubpa

k.chotima@hotmail.com

Received: 20-07-2018

Revised: 30-08-2018

Accepted: 10-09-2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการรูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (2) พัฒนารูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม (3) ทดลองใช้รูปแบบการสอน และ (4) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการสอน

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา มี 4 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 การวิจัยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน และประเมินความต้องการของรูปแบบและพัฒนากรอบแนวคิด กลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวน 100 คน และผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของรูปแบบการสอน เครื่องมือการวิจัย คือ (1) แบบสอบถามความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบการสอน (2) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกรอบแนวคิด ขั้นที่ 2 การพัฒนาและประเมินคุณภาพรูปแบบการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญด้วยแบบประเมินคุณภาพ ขั้นที่ 3 การวิจัย นำรูปแบบการสอนที่ผ่านการประเมินคุณภาพไปทดลองใช้เบื้องต้นกับนักเรียน จำนวน 35 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม นำผลจากการทดลองใช้เบื้องต้นไปปรับปรุงและนำไปทดลองใช้จริงกับนักเรียน จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือในการทดลองใช้เบื้องต้นและใช้จริง คือ (1) รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้

¹ โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1

Wat Bo (Nantha Wittaya) NakhonPak Kret School

เรียนรู้ในชุมชน (2) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอน (3) แบบประเมินทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม (4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (5) แบบสอบถามความพึงพอใจ ขั้นที่ 4 การพัฒนาโดยการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหาร และครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสังกัดเทศบาลนครปากเกร็ด จำนวน 28 คน เกี่ยวกับรูปแบบการสอน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการสอน การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนมีความต้องการการสอนแบบอิงประสบการณ์ โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และต้องการเรียนด้วยทักษะกระบวนการกลุ่มโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับกรอบแนวคิดของรูปแบบการสอน (2) รูปแบบการสอน ประกอบด้วย (2.1) องค์ประกอบ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการประเมินผล และ (2.2) ขั้นตอนของรูปแบบการสอนมี ดังนี้ ขั้นที่ 1 การกำหนดหน่วยประสบการณ์ ขั้นที่ 2 การประเมินก่อนเผชิญประสบการณ์ ขั้นที่ 3 การเข้ากลุ่มและชี้แนะแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ขั้นที่ 4 การกำหนดเป็นประสบการณ์หลักและประสบการณ์รองจากหน่วยประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ขั้นที่ 5 การเผชิญประสบการณ์ด้วยการรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ขั้นที่ 6 การเผชิญประสบการณ์แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ขั้นที่ 7 การวิเคราะห์ผลการเผชิญประสบการณ์โดยใช้กระบวนการกลุ่ม และขั้นที่ 8 การประเมินหลังเผชิญประสบการณ์ (3) การทดลองใช้รูปแบบการสอนในการทดลองใช้จริงพบว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 E_1/E_2 เรียงตามลำดับแต่ละหน่วย ดังนี้ 81.27/82.71, 82.29/82.00, และ 80.00/81.71 นักเรียนทุกคนที่เรียนด้วยรูปแบบการสอนมีทักษะการทำงานกลุ่มผ่านตามเกณฑ์ ร้อยละ 80 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านความพึงพอใจของนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และ (4) ผู้บริหารและครูมีความเห็นว่ารูปแบบการสอนมีความเหมาะสมเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านความมีประโยชน์ มีความสมบูรณ์ และมีความชัดเจน

คำสำคัญ: รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ การสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน กระบวนการทำงานกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were as follows: (1) to study basic information and investigate the needs for the experience-based teaching model together with teaching with the use of community learning resources to develop group process skills in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area at Prathom Suksa V level; (2) to develop the experience-based teaching model together with teaching with the use of community learning resources to develop group process skills; (3) to try out the developed teaching model; and (4) to evaluate and improve the teaching model.

This research and development study comprised four phrases. Phrase 1 was an analysis of basic information, investigation of the needs for the teaching model, and development of the conceptual framework. The research sample consisted of school administrators, teachers in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area, and 100 Prathom Suksa V students; while the research informants were experts on the conceptual framework of the teaching model. The employed research instruments were (1) a questionnaire on the needs for the teaching model; (2) an interview form for interviewing the experts on the conceptual framework of the teaching model. Phrase 2 was the development of the teaching model and the assessment of the developed teaching model by the experts using a quality assessment form. Phrase 3 was the preliminary try-out of the verified teaching model with 35 students, obtained by cluster sampling in the first semester of the 2016 academic year. The preliminary try-out results were used for the improvement of the teaching model. After that, the improved teaching model was tried out with 30 students, obtained by cluster sampling in the first semester of the 2017 academic year. The research instruments employed for the try-outs were (1) an experience-based teaching model together with teaching with the use of community learning resources; (2) learning management plans based on the teaching model; (3) a scale to assess group process skills; (4) a learning achievement test; and (5) a scale to assess student's satisfaction with the teaching model. Phrase 4 was the evaluation and improvement of the teaching model by organizing a seminar involving 28 administrators and teachers in the Social Studies, Religion and Culture Learning Area in schools under Pak Kret City Municipality. The research instrument was a questionnaire on opinions toward the teaching model. Research data were analyzed using the frequency, percentage, mean, standard deviation, E_1/E_2 efficiency index, t-test, and content analysis.

Research results were as follows: (1) the administrators, teachers and students rated the needs for the experience-based teaching model together with teaching with the use of community learning resources at the highest level; and the experts agreed with the conceptual framework of the teaching model; (2) the developed teaching model composed of (2.1) components: rationale, objectives, learning activities, media and learning resources, and evaluation; and (2.2) the teaching procedures in the teaching model included: step 1: determination of experience units, step 2: pre-experience assessment, step 3: forming into groups and using the group process to identify community learning resources, step 4: determination of major and minor experiences for each experience unit using the group process, step 5: obtaining experience of data collection using the group process, step 6: obtaining experience on community learning resources using the

group process; step 7: analysis of results of obtaining experience using the group process, and step 8: post-experience assessment; (3) results of try-out of the teaching model showed that all of the three experience units were efficient at 81.27/82.71, 82.29/80.00, and 80.86/81.71 that met the pre-determined 80/80 efficiency criterion; every student learning with the teaching model had the group process skills passing the 80 percent criterion; the students' post-learning achievement was significantly higher than their pre-learning counterpart achievement at the .05 level of statistical significance; and their satisfaction with the teaching model was at the highest level; and (4) the administrators and teachers expressed their opinions that the teaching model was appropriate at the highest level in the aspects of usefulness, completeness, and clarity.

Keywords: experience-based teaching model, teaching with the use of community learning resources, group process, Social Studies, Religion and Culture Learning Area, Prathom Suksa

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการศึกษาผลการเรียนของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1 ในการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พบปัญหาและข้อเสนอแนะในฐานที่ผู้วิจัยเป็นผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญคือ (1) ปัญหาทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยเฉลี่ยทั้งของโรงเรียน และของส่วนกลางที่ตั้งไว้ไม่ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด (โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1, 2558) (2) จากการสังเกตและสัมภาษณ์นักเรียนเป็นการส่วนตัวของผู้วิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา คือ ไม่ชอบเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มนี้ ซึ่งเนื้อหาสาระส่วนใหญ่เป็นพุทธิพิสัย การจดจำค่อนข้างยาก (3) นอกจากนี้ข้อเสนอแนะของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน (โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1, 2559) โดยภาพรวมซึ่งพบว่า โรงเรียนควรเสริมสร้างนักเรียนให้มีความรับผิดชอบ มีการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเอง มีทักษะในการทำงาน และควรที่ใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ (โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1, รายงานการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

จากสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะหัวหน้ากลุ่มสายงานจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับมาตรการนโยบาย และการจัดการศึกษาแนวใหม่ จึงได้วิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) จากการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับ

แรกของการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นพร้อมกับการปฏิรูปการศึกษา ในมาตรา 22 มาตรา 23 และมาตรา 24 คือ (1) ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด (2) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้ผู้เรียนจากประสบการณ์จริง ประยุกต์ความรู้มาใช้ รู้จักแก้ปัญหา เป็นฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน (3) การให้ผู้เรียนเรียนรู้จากสื่อการเรียนการสอนและจากแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ และ (4) การส่งเสริมการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2553, น.12-14) 2) การศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่างและมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) 3) การจัดการศึกษาในแนวใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 ที่ควรนำมาใช้ให้เหมาะกับการสอนสังคมศึกษา คือ ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกับการสอนให้น้อยลง ผู้เรียนเรียนรู้ให้มากขึ้น เป็นวิธีแบบใหม่ที่ให้นักเรียนทำงานเป็นทีม และตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเข้าใจได้มากกว่าการท่องจำ และคำนึงถึงการจัดการเรียนการสอน

ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์, 2554, น.31-51)

ดังนั้น สืบเนื่องจากการศึกษาข้างต้น จึงเป็นที่มาให้ผู้วิจัยได้ศึกษาการสอนที่เหมาะสมที่สนองตอบตามหลักการและแก้ปัญหาการเรียนและผู้เรียนได้ จึงได้ศึกษาและพบว่า (1) วิธีการสอนแบบอิงประสบการณ์ (Experience – Bases Approach – EBA) ซึ่งผู้พัฒนาการสอนท่านนี้ คือ ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์ พัฒนาขึ้นเมื่อปี 2540 และเผยแพร่แต่ยังไม่ได้นำมาใช้อย่างแพร่หลายยังเป็นนวัตกรรมการสอน ได้กล่าวว่า “การสอนแบบอิงประสบการณ์มุ่งให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ โดยใช้ความรู้และทักษะ ความชำนาญตามที่จำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนเผชิญ ผจญ และเผชิญประสบการณ์ที่กำหนด โดยที่เป็นการผสมผสานหลายแบบของวิธีการสอน การสอนแบบอิงประสบการณ์จึงขึ้นอยู่กับความพร้อมเพรียงของแหล่งวิทยาการและแหล่งการเรียนรู้ที่จะให้ประสบการณ์กับผู้เรียน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2540)

สำหรับการสอนแบบอิงประสบการณ์จะต้องมีแหล่งวิทยาการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่ประสบการณ์นั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงการทำให้ชุมชนเป็นแหล่งวิทยาการหรือแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งได้ศึกษาการสอนที่ใช้แหล่งการเรียนรู้หรือการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ยังไม่พบ มีแต่วิธีการสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา (Field Trip) ซึ่งทิตินา แคมมณี (2553, น. 23 - 342) ได้กล่าวถึง การสอนแบบทัศนศึกษา ซึ่งมีสาระสำคัญสรุปดังนี้ วิธีสอนโดยใช้การไปทัศนศึกษา เป็นการให้แหล่งการเรียนรู้ชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่ตรงในเรื่องที่เรียน ช่วยให้ผู้เรียนร่วมกันทำงานร่วมกันในการวางแผน และมีการอภิปรายสรุปการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ศึกษาของผู้เรียนร่วมกัน โดยผู้สอนและผู้เรียนต้องวางแผนร่วมกัน ดังนั้น จึงเหมาะสมที่เป็นการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ร่วมกับการสอนแบบอิงประสบการณ์ และยังพบว่า แหล่งเรียนรู้ในชุมชนควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนี้ เพราะ (1) ทำให้ผู้เรียนได้เก็บรวบรวมข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ผู้เรียนแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และ(2) ปรับตัวเกี่ยวกับบทบาท

ของมนุษย์ในสังคมได้ (3) เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม (4) ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนผ่านประสบการณ์ตรง (5) ฝึกลักษณะนิสัยทางสังคมที่สำคัญ คือ ความรับผิดชอบ ความร่วมมือ ความเป็นผู้นำ และ (6) ช่วยให้โรงเรียนและชุมชนใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองเป็นพลเมืองดียิ่งขึ้น (ลัดดา ศิลาน้อย, 2543 และ 2545)

ความพยายามในการแก้ปัญหาการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม แนวทางหนึ่งคือ การหารูปแบบการสอนที่เหมาะสมที่ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น มีความสนใจในการเรียน เข้าใจการเรียนรู้ มีความชอบที่จะเรียน โดยใช้ทักษะการสอนกลุ่ม เป็นตัวกระตุ้นให้ช่วยเหลือกัน และผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติโดยใช้ประสบการณ์ตรงร่วมกันทำและร่วมกันคิด โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนารูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการทำงานกลุ่มพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่มให้เกิดขึ้น ทักษะกระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการที่จะใช้พลังกลุ่มเพื่อทำให้งานนั้นสำเร็จ ล่วง พลังกลุ่มจะเป็นแรงผลักดันให้เกิดการช่วยเหลือและเรียนรู้ จากบทบาทของการเป็นผู้นำและผู้ตาม การสร้างเป้าหมายร่วมกัน คือ ความสำเร็จของงาน การสอนทั้งสองรูปแบบเมื่อผสมผสานกัน สามารถทำให้กระบวนการกลุ่มพัฒนาขึ้นทำให้เกิดทักษะกระบวนการกลุ่มขึ้นได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม

4. เพื่อประเมินผลรูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม

วิธีการวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบของการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิจัย (Research : R1) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ในขั้นที่ 1 การวิจัย R1

กลุ่มที่ 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1 รวมทั้งสิ้นจำนวน 135 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวแทนของประชากร ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 80 คน มีจำนวนทั้งสิ้น 100 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1 ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา ด้านแหล่งการเรียนรู้ และด้านประถมศึกษา

2. เครื่องมือการวิจัย ในขั้นที่ 1 การวิจัย R1 ประกอบด้วย

1) แบบสอบถามความต้องการเกี่ยวกับการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม มีจำนวน 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน มีจำนวน 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 ความต้องการการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ มีจำนวน 1 ข้อ ลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด และแบบเขียนตอบ ฉบับที่ 2 สัมภาษณ์นักเรียนเป็นแบบสอบถามความต้องการ

ของนักเรียนเกี่ยวกับการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน มีจำนวน 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ความต้องการของนักเรียนเกี่ยวกับการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด และแบบเขียนตอบ คุณภาพแบบสอบถามฉบับที่ 1 มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.82 ฉบับที่ 2 มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.85

2) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกรอบแนวคิดของรูปแบบการสอน มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีจำนวน 4 ประเด็น ประเด็นที่ 1 สัมภาษณ์กรอบแนวคิดองค์ประกอบของรูปแบบการสอน ประเด็นที่ 2 สัมภาษณ์กรอบแนวคิดของขั้นตอนรูปแบบการสอน ประเด็นที่ 3 สัมภาษณ์กรอบแนวคิดของการนำรูปแบบไปใช้ และประเด็นที่ 4 คุณภาพโดยรวมของกรอบแนวคิด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นที่ 1 การวิจัย R1 (1) การเก็บข้อมูลที่เป็นแบบสอบถาม สำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ผู้วิจัยได้ส่งและรับกลับคืนมาด้วยตนเอง จำนวน 100 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และ (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นแบบของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ฉบับ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ ในการได้ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ ได้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นที่ 1 การวิจัย R1 เป็นแบบสอบถามใช้ค่าความถี่ ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เชิงพรรณนาที่เป็นแบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 2 การพัฒนา (Design and Development : D1) เป็นการออกแบบพัฒนาการสร้าง และการประเมินคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูล ในขั้นที่ 2 การพัฒนา (D1) ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประถมศึกษา จำนวน 2 คน ด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 2 คน และด้านวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือการวิจัย ในขั้นที่ 2 การพัฒนา (D1) ประกอบด้วย

1) แบบประเมินคุณภาพรูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์โดยให้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม มีจำนวน 5 ตอน ตอนที่ 1 การประเมินคุณภาพด้านองค์ประกอบของรูปแบบการสอน ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพของขั้นตอน และแบบจำลองของรูปแบบ มีขั้นตอนหลัก และขั้นตอนย่อย ตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพเงื่อนไขของรูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์โดยให้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ตอนที่ 4 การประเมินคุณภาพของรูปแบบการสอนโดยรวม ลักษณะของแบบประเมินคุณภาพตอนที่ 1 ถึงตอนที่ 4 เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ มีจำนวน 1 ข้อคำถาม ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด

2) รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์โดยให้แหล่งการเรียนรู้ ที่ใช้พัฒนาขึ้น มีจำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการสอน
ตอนที่ 2 ขั้นตอนหลักและขั้นตอนย่อยของรูปแบบการสอนและแบบจำลองของรูปแบบการสอน
ตอนที่ 3 การนำรูปแบบการสอนไปใช้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นที่ 2 การพัฒนา (D1) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านรูปแบบการสอนดำเนินการดังนี้ สร้างรูปแบบการสอน และแบบประเมินคุณภาพให้ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เชี่ยวชาญส่งแบบประเมินคุณภาพรูปแบบการสอนมาทางไปรษณีย์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นที่ 2 การพัฒนา (D1) ใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 3 การวิจัย (Research : R2) เป็นการทดลองใช้และนำไปใช้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ในขั้นที่ 3 การวิจัย (R2)

กลุ่มที่ 1 เพื่อการทดลองใช้เบื้องต้น

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา)

นครปากเกร็ด 1 มีจำนวน 4 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้นจำนวน 115 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1 มีจำนวน 35 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม 1 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น 35 คน มีผลการเรียนคละกัน คือผลการเรียนดีหรือเก่ง จำนวน 9 คน ผลการเรียนปานกลาง จำนวน 16 คน และผลการเรียนอ่อนหรือต่ำ จำนวน 10 คน

กลุ่มที่ 2 เพื่อทดลองใช้จริง

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1 มีจำนวน 4 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้นจำนวน 110 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1 มีจำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม นักเรียนทั้งสิ้น 30 คน มีผลการเรียนคละกัน คือผลการเรียนดีหรือเก่ง จำนวน 10 คน ผลการเรียนปานกลาง จำนวน 12 คน และผลการเรียนอ่อนหรือต่ำจำนวน 8 คน

2. เครื่องมือการวิจัย ในขั้นที่ 3 การวิจัย (R2) ประกอบด้วย

1) แผนการจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบการสอน มีจำนวน 15 แผน (18 ชั่วโมง) ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ผลปรากฏว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และการประเมินคุณภาพโดยรวม อยู่ในระดับดีมาก

2) รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ ร่วมกับการสอน ด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนากระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วย องค์ประกอบ ขั้นตอน และแบบจำลอง

3) แบบประเมินทักษะกระบวนการกลุ่ม เป็นแบบประเมินแบบอิงเกณฑ์มี 5 ด้าน คือ การช่วยเหลือสมาชิกกลุ่ม การแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม การตั้งใจในการทำงานกลุ่ม ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม และการมี

จิตอาสา กับเพื่อนในการทำงานกลุ่ม โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นที่ 3 การวิจัย (R2)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพ E1/E2 การทดสอบค่า ที่ ค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นที่ 4 ประเมิน ปรับปรุง และพัฒนา (Evaluation and Development: D2) เป็นการประเมิน ปรับปรุง และ พัฒนา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ใน ขั้นที่ 4 การพัฒนา (D2)

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร จำนวน 7 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สอนในระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4 ปีที่ 5 และปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัด เทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 31 คน

2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหาร จำนวน 5 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 22 ที่ปฏิบัติงานในปี การศึกษา 2559 โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือในการวิจัย ในขั้นที่ 4 การพัฒนา (D2) คือ แบบสอบถามความคิดเห็น เกี่ยวกับรูปแบบการ สอน มีจำนวน 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ที่มีต่อ องค์ประกอบ ขั้นตอนหลัก และขั้นตอนย่อยของ รูปแบบการสอน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอน ในการนำไปใช้รูปแบบการสอน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็น ด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อย ที่สุด และแบบปลายเปิดหรือแบบเขียนตอบ ผู้วิจัยได้นำ

แบบสอบถามความคิดเห็นให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพ ของแบบสอบถามโดยการหาค่าความสอดคล้อง (IOC) โดย ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.96 และได้ประเมินคุณภาพโดย ภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก มีค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.95

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นที่ 4 การพัฒนา (D2) ดังนี้

1) ดำเนินจัดประชุมสัมมนา ผู้วิจัยได้ บรรยายถึงที่มาของการวิจัย ชมวิดีโอ การทดลองใช้รูปแบบ การสอน ในการทดลองใช้จริง

2) นำเสนอประเด็นการสัมมนาและ ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการสอน ได้ แบบสอบถามครบถ้วน คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นที่ 4 การพัฒนา (D2) ใช้การประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนแบบอิง ประสพการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน นำเสนอผล ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาความต้องการของ ผู้บริหาร ครูผู้สอนสังคมศึกษาเกี่ยวกับการสอนแบบอิง ประสพการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน มีดังนี้ ความต้องการของผู้บริหาร และครูผู้สอนสังคมศึกษา เกี่ยวกับด้านการที่ครูได้มาซึ่งหน่วยประสพการณ์ แนวทางที่ ครูจะได้มาซึ่งหน่วยประสพการณ์ เกี่ยวกับการประเมิน ความรู้ของนักเรียนก่อนการสอนแบบอิงประสพการณ์ ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เกี่ยวกับการ ชี้แจงแนะนำแหล่งเผชิญประสพการณ์ เกี่ยวกับการนำ หน่วยประสพการณ์มากำหนดเป็นประสพการณ์หลักและ ประสพการณ์รอง เกี่ยวกับการให้นักเรียนเผชิญ ประสพการณ์หลักที่ 1(การรวบรวมข้อมูลของนักเรียน) เกี่ยวกับการเผชิญประสพการณ์หลักที่ 2 (เผชิญแหล่งการ เรียนรู้) เกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลการเผชิญประสพการณ์ (รายงานผล และสรุปผล) และเกี่ยวกับการประเมินหลัง เผชิญประสพการณ์ ทั้งหมดดังกล่าวนี้ โดยภาพรวม อยู่ใน

ระดับ มากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณารายข้อในรายชื่อของ แต่ละด้านทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนสังกัดศึกษามีความ ต้องการ อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกด้าน

1.2 ผลการศึกษาความต้องการของ นักเรียนเกี่ยวกับการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการ สอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ความ ต้องการของนักเรียนก่อนการเผชิญประสบการณ์ระหว่าง เผชิญประสบการณ์ และหลังเผชิญประสบการณ์ ด้วยการ สอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการ เรียนรู้ในชุมชนโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อ พิจารณารายข้อทุกข้อ นักเรียนมีความต้องการอยู่ในระดับ มากถึงมากที่สุด

1.3 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับร่างกรอบแนวคิดของรูปแบบการสอน สรุป ผลการวิจัยได้ ดังนี้ กรอบแนวคิดขององค์ประกอบ ขั้นตอน หลักและขั้นตอนย่อย และกรอบแนวคิดการนำรูปแบบการ สอนไปใช้ มีความชัดเจน และนำไปใช้ได้

2. ผลการประเมินคุณภาพของร่างรูปแบบการ สอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการ เรียนรู้ในชุมชนโดยภาพรวมผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า อยู่ในระดับ ดีมาก มีความชัดเจน มีความสมบูรณ์ เหมาะสมกับนักเรียน และนำไปใช้ได้ รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนา ทักษะกระบวนการกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจำนวน 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ และการประเมินผล

ตอนที่ 2 ขั้นตอนการสอนแบบอิงประสบการณ์ ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ขั้นที่ 1 กำหนดหน่วยประสบการณ์ ขั้นที่ 2 ประเมินก่อนเผชิญ ประสบการณ์ ขั้นที่ 3 เข้ากลุ่มและชี้แจงแนะนำแหล่งการ เรียนรู้ในการเผชิญประสบการณ์ ขั้นที่ 4 กำหนด ประสบการณ์หลักและประสบการณ์รองโดยใช้กระบวนการ กลุ่ม ขั้นที่ 5 เผชิญประสบการณ์ด้วยการรวบรวมข้อมูล โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ขั้นที่ 6 เผชิญประสบการณ์แหล่ง การเรียนรู้ในชุมชนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ขั้นที่ 7

วิเคราะห์ผลการเผชิญประสบการณ์โดยใช้กระบวนการกลุ่ม และขั้นที่ 8 ประเมินผลหลังเผชิญประสบการณ์

ตอนที่ 3 การนำรูปแบบการสอนไปใช้ มีแนวทาง ในด้านเงื่อนไขของการนำรูปแบบการสอนไปใช้ครอบคลุม การกำหนดบทบาทของผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชน การจัดทำฐานข้อมูลแหล่งการเรียนรู้ใน ชุมชน การเตรียมความพร้อมโดยการประสานกับแหล่งการ เรียนรู้ และการสร้างเครื่องมือในการประเมินการนำรูปแบบ การสอนไปใช้

3. ผลการใช้รูปแบบการสอน สรุปผลได้ดังนี้

1) ผลการทดลองใช้เบื้องต้น พบว่า (1) รูปแบบการสอนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 E_1/E_2 มี ดั ง นี้ 81.27/81.51, 81.26/82.32, แ ล ะ 80.86/81.71 (2) นักเรียนแต่ละคนมีทักษะกระบวนการ กลุ่มผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 (3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (4) นักเรียนความพึงพอใจ ต่อการเรียนด้วยรูปแบบการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด

2) ผลการทดลองใช้จริง พบว่า (1) รูปแบบการสอนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 E_1/E_2 มี ดั ง นี้ 81.27/82.71, 82.29/80.00, แ ล ะ 80.86/81.71 (2) นักเรียนแต่ละคนมีทักษะกระบวนการ กลุ่มผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 (3) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (4) นักเรียนความพึงพอใจ ต่อการเรียนด้วยรูปแบบการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินรูปแบบการสอน ของ ผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวมผู้บริหารและครูผู้สอน อยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านมีประโยชน์ต่อนักเรียนทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ นำแหล่งเรียนรู้ ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ รูปแบบการสอนมีความ ชัดเจน และสมบูรณ์นำไปใช้ได้ทันที

อภิปรายผล

การอภิปรายผลมี 4 ประเด็น ตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการประเมินความต้องการของผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ทั้งสามกลุ่มมีความต้องการรูปแบบ การสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการ

เรียนรู้กระบวนการเพื่อพัฒนาทักษะของกลุ่มในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอนต้องการเหมือนกันอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ต้องการให้มีการสอนแบบอิงประสบการณ์ โดยครูเป็นผู้กำหนดประสบการณ์หลักและรอง และต้องการให้มีการเผชิญประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าผู้บริหารและครูยังเห็นความสำคัญของการสอนที่ให้ผู้เรียนลงมือทำ มุ่งให้ผู้เรียนได้ทำมากกว่ามุ่งให้รู้ และทั้งผู้บริหารและครูยึดมาตรการและนโยบายที่โรงเรียนควรมีความสัมพันธ์กัน ในชุมชน ส่วนนักเรียนมีความต้องการเตรียมตนเองก่อนเรียนด้วยการสอนแบบอิงประสบการณ์ และการเข้ากลุ่มในการทำภารกิจและงาน ทั้งนี้เป็นเพราะเป็นการสอนแนวใหม่ นักเรียนยังไม่เคยเรียนมาก่อนจึงต้องการให้ผู้สอนเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน ส่วนการเข้ากลุ่มต้องการมากที่สุดอาจเป็นเพราะนักเรียนส่วนใหญ่มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลางและอ่อนมากกว่าเก่ง จึงต้องการเพื่อนช่วยในการค้นคว้า

2. ผลการพัฒนา รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนโดยแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม ซึ่งพัฒนาขึ้นมี 8 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดหน่วยประสบการณ์ ในขั้นนี้ครูต้องเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้หรือหน่วยเนื้อหาเพื่อเตรียมการก่อนสอน ถ้ายังเป็นหน่วยเนื้อหาที่ใช้ในการสอนแบบอิงประสบการณ์ย่อมไม่ได้ ในประเด็นนี้ตรงกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2545, น. 151 – 152) ได้กล่าวถึงการสอนแบบอิงประสบการณ์ต้องมีการกำหนดประสบการณ์ โดยการนำหน่วยเนื้อหา มาเปลี่ยนแปลงหน่วยประสบการณ์ก่อนที่จะกำหนดประสบการณ์หลักและประสบการณ์รอง และที่สำคัญคือ จำเป็นต้องกำหนดประสบการณ์เพื่อให้หน่วยประสบการณ์ได้สอดคล้องกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนจึงเน้นประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียน

ขั้นที่ 2 ประเมินก่อนเผชิญประสบการณ์ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นที่จำเป็นต้องมี เพราะจะทำให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้ทราบว่าการเรียนหรือเผชิญประสบการณ์ นักเรียนมีความรู้เดิมเท่าใด หลังเผชิญประสบการณ์มีความรู้เพิ่มขึ้นตามขั้นตอนการสอนแบบอิงประสบการณ์ได้กำหนดขึ้น

ประเมินก่อนเผชิญประสบการณ์ เป็นขั้นแรกของขั้นตอนการสอนแบบอิงประสบการณ์ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2540) ได้กล่าวว่า “ขั้นที่ 1 ประเมินก่อนเผชิญประสบการณ์ เป็นการศึกษาประสบการณ์เดิมของนักเรียนก่อนที่จะเผชิญประสบการณ์ โดยดำเนินการทดสอบก่อนเผชิญประสบการณ์” ตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไคค์ (Hergenholtz and Lozon, 1993, p. 56) ได้กล่าวว่า “การสำรวจความพร้อมของผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานของผู้เรียนโดยการวัดความรู้พื้นฐานก่อนเรียน”

ขั้นที่ 3 เข้ากลุ่มและชี้แจงแนะนำแหล่งการเรียนรู้ในการเผชิญประสบการณ์ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นสำคัญที่ผู้เรียนควรได้ทำความรู้จัก ได้กำหนดบทบาทในการอยู่ร่วมกันในกลุ่ม และครูผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสนใจ โดยการแนะนำแหล่งการเรียนรู้ ในประเด็นนี้ตรงกับงานวิจัยของ อำนวย แนนอุดร (2552) ได้ทำวิจัยเพื่อศึกษาทักษะกระบวนการกลุ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่างในระดับเดียวกับงานวิจัยเรื่องนี้ ข้อค้นพบที่น่าสนใจจากการสอบถามพฤติกรรมทักษะกระบวนการกลุ่ม พบว่า นักเรียนต้องการให้เห็นถึงบทบาทการเป็นสมาชิกของกลุ่มอยู่ในระดับมากกว่าทุกด้าน ประกอบกับงานวิจัยของจันทร์จิรา ช้วนนา (2553) ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ข้อค้นพบที่ตรงกัน คือ นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ากระบวนการกลุ่มทำให้ได้ฝึกนิสัยให้กับสังคมและทำงานร่วมกับเพื่อนได้ส่วนการชี้แนะแหล่งการเรียนรู้ในการเผชิญประสบการณ์เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจตรงกับทฤษฎีการเรียนรู้ของกันธรี (Hergenholtz and Lozon, 1993, pp. 202 – 223) ได้กล่าวว่า การสร้างแรงจูงใจให้เกิดกับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ ในเรื่องนี้ยังพบงานวิจัยของมณีรัตน์ พิมพ์ภรณ์ (2555) ได้ทำวิจัยโดยพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้

ดำเนินการจัดกิจกรรมโดยในขั้นที่ 1 มีการนำเสนอแหล่งการเรียนรู้ชี้แนะแหล่งการเรียนรู้

ขั้นที่ 4 กำหนดประสบการณ์หลักและประสบการณ์รองโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ขั้นนี้ครูผู้สอนจะอธิบายประสบการณ์หลักและประสบการณ์รอง และครูผู้สอนนำเสนอประสบการณ์หลักและรอง จากนั้นนักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายการนำเสนอประสบการณ์หลักและรองของครู นักเรียนในแต่ละกลุ่มเห็นว่าควรช่วยกันกำหนดประสบการณ์หลักและรองเพื่อนำประสบการณ์ตรงที่มีอยู่ในตัวนักเรียน มาใช้ให้เกิดประโยชน์มาบูรณาการกับแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เป็นการให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ อีกทั้งเกิดพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมโดยวิธีการอภิปราย นักเรียนได้ปฏิสัมพันธ์ ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ในประเด็นนี้ตรงกับ Johnson, R.T. & Johnson, D.W. (1994) ได้กล่าวถึง “ตัวชี้สำคัญของการสอนเน้นประสบการณ์ คือ ผู้สอนควรกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ตนเองมาใช้ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายกันถึงสิ่งที่ได้ประสบมา” ในการอภิปรายของนักเรียนแต่ละกลุ่มเป็นการสร้างพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่ดี ตรงกับหลักการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์ ทิศนา ขัมมณี (2554) กล่าวว่า “ควรให้ผู้เรียนคนอื่นให้คนในกลุ่มเป็นแหล่งความรู้สำคัญ เมื่อเขาเรียนจนไปก็ปรับตัวได้ง่ายและทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ” ดังนั้นการอภิปรายจึงเป็นการหาความรู้จากคนในกลุ่มนี้ที่สำคัญ”

ขั้นที่ 5 เฝียประสบการณ์ด้วยการรวบรวมข้อมูลโดยยึดกระบวนการกลุ่ม ขั้นนี้นักเรียนเข้ากลุ่มเพื่อช่วยกันรวบรวมข้อมูลตามภารกิจและงาน ในขั้นนี้นักเรียนต้องนำเสนอผลงานที่รวบรวม ร่วมกันวิพากษ์ และร่วมกันสรุป จะเห็นได้ว่าขั้นนี้มุ่งเตรียมตัวให้พร้อม คือ ให้ประสบการณ์ทางอ้อม คือ ความรู้ ความเข้าใจ ที่เป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จึงต้องใช้การทำงานกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อมูลในการไปค้นคว้าหลายแห่ง และเพื่อสร้างผลงานร่วมกันด้วยจุดมุ่งหมายเดียวกันที่กำหนดไว้ให้ ในประเด็นนี้ตรงกับวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2555) ได้กล่าวถึง ผลกระทบของการสอนแบบอิงประสบการณ์ว่า

“บทบาทของนักเรียนจะเปลี่ยนไปนักเรียนจะมีความรับผิดชอบในการแสวงหาความรู้มาใช้ในการเผชิญประสบการณ์จากผู้รู้และแหล่งความรู้ต่างๆ” ในขณะเดียวกันการให้มีการรวบรวมข้อมูลและสร้างผลงานและเสนอผลงาน เกิดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มขึ้น ซึ่งในการสอนแบบอิงประสบการณ์ใช้วิธีการสอนเป็นกลุ่ม ที่ใช้ในการสอนแบบอิงประสบการณ์ อรรถพันธ์ ประสิทธิ์พงษ์ และจันทร์พิมพ์ สายสมร (2555, น. 9 – 23) ได้กล่าวว่า “การให้ผู้เรียนค้นคว้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ และการปฏิสัมพันธ์ ทำให้ผู้เรียนในกลุ่มเรียนรู้ตามเป้าหมายการเรียนรู้และการปฏิสัมพันธ์ จะทำให้ขั้นตอนการประกอบกิจกรรมกลุ่มได้เหมาะสม” ซึ่งตรงกับหลักการสอนเน้นประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ อีกทั้งตัวชี้วัดที่สำคัญ John & John, (1994, p. 7) กล่าวว่า “ผู้เรียนควรมีการสะท้อนความคิดและอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมาหรือเกิดขึ้นในสถานการณ์เรียนรู้ นั้น” ซึ่งตรงกับขั้นตอนคือผู้เรียนได้ประสบการณ์ คือ มีการรวบรวมข้อมูล มีการสะท้อนความคิด และมีการนำสิ่งที่รวบรวมมาอภิปรายร่วมกัน

ขั้นที่ 6 เฝียประสบการณ์แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ซึ่งขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นหลังจากนักเรียนได้เผชิญประสบการณ์การรวบรวมข้อมูลซึ่งมีประสบการณ์ตรง ในขั้นนี้นักเรียนได้สัมผัสและได้ลงมือทำเป็นชิ้นงาน เพื่อนำความรู้ในแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อให้นักเรียนได้ลงมือทำมุ่งให้ทำ จากการสังเกตของผู้วิจัยเมื่อมีการเผชิญประสบการณ์ขั้นที่ 6 นี้จะเห็นว่านักเรียนมีความสนุกกับการเรียน มีความสนใจในการเรียนและเข้าใจสมาชิกในกลุ่มกันดียิ่งขึ้น ช่วยเหลือกันมากขึ้นกว่าเดิม บรรยากาศในกลุ่มมีความเป็นกันเอง ซึ่งทั้งการสอนแบบอิงประสบการณ์และแหล่งการเรียนรู้เอื้อให้เกิดกระบวนการกลุ่ม โดยผู้วิจัยก็เลือกวิธีการสอนมาใช้ในการสอนแบบอิงประสบการณ์ คือ การสอนแบบกิจกรรมกลุ่มและฝึกปฏิบัติในด้านหลักการแนวคิดที่สนองตอบตามที่กล่าวข้างต้น ของลัดดา ศิลาโนย (2543, น. 24 – 25) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน กล่าวคือ “นักเรียนควรปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ในชั้นวางแผนนักเรียนจะได้ใช้แหล่งความรู้ตามที่กำหนดไว้ได้สัมผัส

และได้ร่วมกิจกรรม” ในขณะเดียวกันการสอนแบบอิงประสบการณ์เน้นให้ผู้เรียนได้เผชิญประสบการณ์ เข้าตามหลักของเผชิญ ผจญ และเผชิญจนกระทั่งเกิดประสบการณ์กับผู้รู้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545)

จากการเผชิญประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนจะให้นักเรียนได้ทำงานกลุ่ม ดังจะเห็นจากการสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการสอน นักเรียนมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ว่านักเรียนเห็นคุณค่าของการร่วมมือกันทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาใช้พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ชุมชน

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลการเผชิญประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ในขณะที่นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็นและสรุปผลการเผชิญประสบการณ์ในกลุ่ม รวมทั้งการนำประสบการณ์ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและพัฒนาทักษะชีวิต ตลอดจนการได้รับประโยชน์จากการทำงานกลุ่ม นักเรียนแต่ละกลุ่มจะนำเสนอรายงานกลุ่มจากผลการวิเคราะห์ ขั้นวิเคราะห์จึงเป็นขั้นสำคัญของการเรียนสังคมศึกษา คือ การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ซึ่งตรงกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการสอนแบบอิงประสบการณ์ ดังที่ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2545) ได้กล่าวว่า “ผลที่ผู้เรียนได้รับจากการสอนแบบอิงประสบการณ์ คือ กระบวนการแก้ปัญหา และกระบวนการทำงานที่สามารถนำติดตัวไปใช้ได้” และตรงกันลักษณะของการจัดการเรียนการสอนด้วยกระบวนการกลุ่มที่ ทิศนา ขัมมณี (2553) ได้กล่าวว่า “หลักการสอนแบบกลุ่มประสบการณ์เน้นการนำความรู้ที่ได้เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน”

ขั้นที่ 8 ประเมินผลหลังเผชิญประสบการณ์ เป็นขั้นสุดท้ายเพื่อประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน และประเมินทักษะกระบวนการกลุ่มเกิดขึ้นหลังจากเรียนด้วยรูปแบบการสอนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียน ในขั้นตอนนี้จึงมีความสำคัญจะขาดไม่ได้เช่นเดียวกับการประเมินก่อนเผชิญ

3. การทดลองใช้รูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ในการทดลองใช้จริง ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนที่นำมาใช้ตามขั้นตอนการสอนของรูปแบบ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 ดังนี้ 81.27/82.71, 82.29/82.00 และ

80.00/81.71 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่ง ทั้งนี้เป็นเพราะขั้นตอนการสอนแต่ละขั้นตอนมีความสัมพันธ์กัน มีความต่อเนื่องกัน และมีแผนเผชิญประสบการณ์ ซึ่งสำหรับผู้เรียนและผู้สอนดำเนินการตามประสบการณ์หลัก ประสบการณ์รอง และภารกิจ และงานที่ทำให้ผู้เรียนสามารถทำภารกิจและงาน จึงส่งเสริมให้นักเรียนมีความเข้าใจการทำงานที่มอบหมายได้เป็นอย่างดี จึงทำให้นักเรียนทำคะแนนทดสอบหลังเรียนทั้ง 3 หน่วย ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 (2) ด้านทักษะกระบวนการทำงานกลุ่มในการทดลองใช้จริง พบว่า นักเรียนทุกคนมีกระบวนการกลุ่มผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ (2.1) ภารกิจและงานที่ครูผู้สอนกำหนดในการเผชิญประสบการณ์ทำให้นักเรียนมีโอกาสทำงานกลุ่มอย่างมีขั้นตอน มีความเข้าใจในการทำงาน คือ ทำให้การดำเนินการทำงานกลุ่มราบรื่น (2.2) ประกอบกับการจัดกลุ่มนักเรียนตามผลการเรียนและตามความสมัครใจ ซึ่งนักเรียนแต่ละกลุ่มจึงมีทั้งนักเรียนที่มีผลการเรียนเก่งหรือดี ผลการเรียนปานกลาง และผลการเรียนอ่อน และยังเลือกเข้ากลุ่มตามสมัครใจ โดยในแต่ละกลุ่ม นักเรียนจึงเกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ (2.3) ด้วยลักษณะของการสอนแบบอิงประสบการณ์ใช้รูปแบบการสอนแบบกลุ่ม คือ การเรียนกับเพื่อน (Peer Directed Learning) เน้นการนำประสบการณ์มาใช้ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องแสวงหาความรู้โดยเน้นกระบวนการเรียนเป็นกลุ่ม ดังที่ ลัดดา ศิลา น้อย (2543, น.24) ได้กล่าวว่า “รูปแบบการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนในการวางแผน ครูต้องเตรียมนักเรียนให้พร้อมด้วยการแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มแต่ละกลุ่มให้มีการเลือกประธาน เลขานุการกลุ่ม แบ่งบทบาทหน้าที่ให้สมาชิกแต่ละคนร่วมรับผิดชอบ”

3) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน จากการใช้รูปแบบการสอนนี้ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะภารกิจและงานในขั้นตอนของรูปแบบการสอนได้กำหนดภารกิจและงานให้ผู้เรียนได้เผชิญประสบการณ์ จากการรวบรวมข้อมูลในเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ที่อยู่ในตัวเอง ประกอบกับมาเผชิญประสบการณ์กับแหล่งการเรียนรู้จากประสบการณ์

ตรงที่ได้สัมผัสภาษณ์เกี่ยวกับเนื้อหาที่นักเรียนเรียน และได้ลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมเป็นกลุ่มตลอดจนการเรียนรู้ด้วยการใช้รูปแบบการสอนแบบนี้

4) ด้านความพึงพอใจของ โดยภาพรวมนักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบนี้มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า นักเรียนได้รับประสบการณ์ทางอ้อมได้เผชิญประสบการณ์ มีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าเป็นกลุ่ม ได้รวบรวมข้อมูลการเรียนรู้เป็นกลุ่มดังจะเห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจในการทำงานกลุ่มอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะนักเรียนได้กระทำเป็นจิตอาสาด้วยตนเอง รองลงมา คือ ให้ความช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่ม

4. การประเมินของผู้เกี่ยวข้องกับการใช้รูปแบบการสอน ซึ่งได้จากการจัดประชุมสัมมนาผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวมทั้ง 2 กลุ่มมีความเห็นกับรูปแบบการสอนในการนำไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะ มาตรการและนโยบายกำหนดให้โรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ซึ่งรูปแบบการสอนแบบนี้ใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนนำมาใช้ในการสอน ดังที่ ลัดดา ศิลา น้อย (2545) ได้กล่าวว่า “แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเป็นเครื่องมือที่จะสร้างสัมพันธ์มิตรอันดีระหว่างชุมชนในโรงเรียนต่างฝ่ายต่างเป็นสำคัญซึ่งกันและกัน”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาควรได้นำรูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม โดยกำหนดเป็นนโยบายที่โรงเรียนควรได้มีการทดลองสอนโดยใช้รูปแบบการสอนนี้ใน 1 ภาคการศึกษา โดยในระยะแรกอาจเพียง 2 – 3 หน่วยการเรียนรู้

2) สถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรได้จัดหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับรูปแบบการสอนแบบนี้ ให้กับผู้บริหารและครูผู้สอน เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญและยอมรับ

เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยได้มาจากขั้นตอนของรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น

1) ควรประเมินผู้เรียนก่อนเรียนและหลังเรียนตามรูปแบบการสอนแบบนี้จำเป็นที่ควรจะมี เพราะผู้สอนจะได้ปรับปรุงการให้ประสบการณ์ผู้เรียนด้วยรูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนในด้านผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเรียน

2) ครูผู้สอนควรศึกษาหน่วยเนื้อหาและแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยเนื้อหาและกำหนดประสบการณ์หลักและประสบการณ์รอง เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนนำไปใช้ในการอภิปรายในการทำงานกลุ่ม

3) การสร้างกลุ่มนักเรียนหรือการจัดกลุ่มนักเรียนมีความสำคัญ ครูผู้สอนควรจัดกลุ่มนักเรียนโดยผลการเรียนรู้ของนักเรียน และความสมัครใจ เป็น 3 กลุ่ม คือ นักเรียนที่มีผลการเรียนเก่งหรือดี ผลการเรียนปานกลาง และผลการเรียนอ่อน จากนั้นให้นักเรียนทั้ง 3 กลุ่มเข้ากลุ่มกันเองโดยสมัครใจ ในกลุ่มสมัครใจจะต้องมีนักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน มีจำนวนที่เท่ากัน ในแต่ละหน่วยประสบการณ์ควรเปลี่ยนกลุ่มนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมการทำงานกลุ่มได้กับเพื่อนทุกคนในห้องเรียน เมื่อนักเรียนเข้ากลุ่มครูต้องชี้แจงกระบวนการทำงานกลุ่ม และการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานกลุ่ม

4) การชี้แนะแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนก่อนที่จะเผชิญประสบการณ์จะสร้างแรงจูงใจหรือความสนใจให้กับผู้เรียน ควรแนะนำความเป็นมา ที่ตั้งหรือสถานที่ ความสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ ฯลฯ พอสังเขป

5) ควรให้ผู้เรียนได้เผชิญประสบการณ์โดยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนเรียน ให้นักเรียนได้รวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นเนื้อหาความรู้ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ทางอ้อมก่อนที่จะได้รับประสบการณ์ตรง ประสบการณ์ทางอ้อมเกิดจากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งวิทยาการต่างให้นักเรียนได้ร่วมกันทำ เพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันทำงานกลุ่ม มีความรับผิดชอบร่วม และสร้างเป้าหมายเดียวกันให้กับกลุ่ม

6) ควรให้ผู้เรียนได้เผชิญประสบการณ์จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน โดยครูผู้สอนต้องติดต่อและประสานกับแหล่งการเรียนรู้ล่วงหน้า และที่สำคัญในกลุ่มต้องร่วมมือกัน และเตรียมคำสัมภาษณ์เพื่อเสาะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและให้กลุ่มฝึกในเนื้อหาที่เรียนจากแหล่งการเรียนรู้ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น พระสงฆ์ และเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น นอกจากนี้ การให้ผู้เรียนได้ลงมือทำเปลี่ยนรู้จากธรรมชาติจริง คือ แหล่งการเรียนรู้ ส่วนครูผู้สอนจะช่วยอธิบายขยายความรู้จากผู้ที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน ให้นักเรียนเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

7) เมื่อเผชิญประสบการณ์เรียบร้อยแล้ว นักเรียนในกลุ่มร่วมกันสรุปผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้านเนื้อหาจากผู้รู้ในแหล่งการเรียนรู้ การทำงานกลุ่มเป็นการเรียนที่นำประสบการณ์ที่ได้รับมาแลกเปลี่ยนกัน ครูผู้สอนควรกำหนดประเด็นในการนำประสบการณ์ได้รับไปใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิตและสิ่งที่นักเรียนได้รับจากการทำงานกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนในกลุ่มร่วมกันอภิปรายและเสนอผลงาน

วิพากษ์งาน จึงควรใช้หลักการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์มาใช้ด้วย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรได้มีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้เฉพาะด้านธรรมชาติ สถานประกอบการ สถานที่ทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการกลุ่ม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนด้วยรูปแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้

2) ควรได้มีการวิจัยและพัฒนาแบบการสอนแบบอิงประสบการณ์ร่วมกับการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2540). *ชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2545). *ชุดการสอนแบบอิงประสบการณ์*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทิศนา ขัมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณีนรัตน์ พิมพ์ภรณ์. (2555). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนหน่วยการเรียนรู้เศรษฐศาสตร์ในชุมชนพรหมนิมิต กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านพรหมนิมิต จังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.*
- โรงเรียนวัดบ่อ (นันทวิทยา) นครปากเกร็ด 1. (2559) *รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารวิชาการ*. นนทบุรี.
- ลัดดา ศิลาน้อย. (2543). *การใช้แหล่งความรู้ท้องถิ่นกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____. (2545). *ปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: หลักการสู่ปฏิบัติ*. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอชิป จิตตฤกษ์. (2554). *ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ Operwoods.

- วาสนา ทวีกุลทรัพย์. (2555). ชุดการสอน ในประมวลสาระชุดวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการสอนและฝึกอบรม หน่วยที่ 14 (น.8 - 15). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: บริษัทพรักหวานกราฟิก จำกัด.
- อำนวย แนนอุดร. (2553). การศึกษาทักษะกระบวนการกลุ่มและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้แบบ STAD โรงเรียนบ้านกุลจิก อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น
- Hergenholt and M.H. Olson. (1993). *An introduction to theories of Learning* (14th ed.). Englewood Cliffs. NJ: Prentice Hall, Inc.
- Johnson, R.T. & Johnson, D.W. (1994). *An Overview of cooperative learning*. In J.S.Thousand, R.A. Villa & A. I. Nevins (Eds.), *Creativity and collaborative learning*. (pp. 31 -34) Baltimore Maryland: Paul H. Brooches Publishing Co.

การพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษา
วิชาชีพครู ด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะ
ห้องเรียนกลับด้าน

Enhancing ICT Skills and Self-directed Learning Behaviors of Pre-Service
Teachers through System of Flipped Classroom Blended Learning Approach

สุไม บิลไบ¹

Sumai Binbai

noina_sb@hotmail.com

Received:	07-05-2018
Revised:	04-07-2018
Accepted:	23-08-2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนาระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน 2) ศึกษาความเหมาะสมของระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน 3) ศึกษาความสามารถทางไอซีทีด้านทักษะทางปัญญาและทักษะปฏิบัติของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน และ 4) ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวิชาชีพครู จำนวน 29 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน แบบวัดความสามารถทางไอซีทีด้านทักษะทางปัญญาและทักษะปฏิบัติ และแบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีการศึกษา ด้านจิตวิทยาการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบทีแบบไม่อิสระ ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีการผสมผสานในสัดส่วนออนไลน์ร้อยละ 60 และในชั้นเรียนปกติร้อยละ 40 (60:40) มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านปัจจัยกระบวนการ และด้านปัจจัยผลลัพธ์ มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 8 ขั้นตอนได้แก่ (1) ขั้นชี้แจง (2) ขั้นทดสอบก่อนเรียน (3) ขั้นเรียนรู้ด้วยตนเอง (4) ขั้นทำแบบฝึก (5) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน (6) ขั้นสาธิตและฝึกปฏิบัติ (7) ขั้นทดสอบหลังเรียน และ (8) ขั้นสรุปบทเรียน

¹วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
Lecturer of Educational Technology Program

2. ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีผลคะแนนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญเฉลี่ย 4.87
 3. คะแนนความสามารถทางไอซีทีด้านทักษะทางปัญญาและด้านทักษะปฏิบัติเฉลี่ยหลังเรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 4. คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเฉลี่ยหลังเรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
- คำสำคัญ:** การเรียนการสอนแบบผสมผสาน ทักษะทางไอซีที การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ห้องเรียนกลับด้าน

Abstract

The purposes of this research were to 1) develop a system of flipped classroom blended learning approach, 2) study the appropriate of system of flipped classroom blended learning approach, 3) study ICT skills of pre-service teachers before and after learning through the system of flipped classroom blended learning approach, and 4) study self-directed learning behaviors of pre-service teachers before and after learning through the system of flipped classroom blended learning approach. The samples were 29 of first year pre-service teachers selected by cluster sampling. The research instruments included the system of flipped classroom blended learning approach, an ICT skills cognitive and practical skills test and an assessment of self-directed learning behaviors. All of the instruments were verified by 9 experts. Data were analyzed by the mean, standard deviation, and t-test for dependent sample.

The research results were as follows: 1) the developed system of flipped classroom blended learning approach that is suitable for enhancing ICT skills and self-directed learning behaviors had a combination of 60 percent online activities, and 40 percent class activities (60:40). The learning process included 8 steps: (1) introducing a lesson, (2) pre-testing, (3) self-paced learning, (4) doing tasks, (5) class sharing, (6) demonstrating and practicing, (7) post-testing, and (8) concluding a lesson; 2) the system of flipped classroom blended learning approach was approved by 9 experts at the highest level all items and mean of score was 4.87; 3) ICT skills of pre-service teachers after learning through the system of flipped classroom blended learning approach were higher than before learning at the .05 level of statistical significance; and 4) self-directed learning behaviors of pre-service teachers after learning through the system of flipped classroom blended learning approach were higher than before learning at the .05 level statistical significance.

Keywords: blended learning, ICT skills, self-directed learning, flipped learning approach

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับความเจริญของงานในตัวผู้เรียน เน้นทักษะการเลือกสารสนเทศ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร รวมถึงทักษะกระบวนการจัดทำกับข้อมูลข่าวสารในแก่ผู้เรียนพร้อมตอบสนองต่อข้อมูลข่าวสารอย่างชาญฉลาด ต้องพัฒนาทักษะการสืบค้นสารสนเทศ และประเมินผลจากการนำมาใช้มากกว่าการจดจำเนื้อหา (พัลลภ พิระยะสุรวงศ์, 2543) การพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้มีความสามารถด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้มีสมรรถนะด้านคอมพิวเตอร์หรือเป็น electronics person โดยเฉพาะ

ทักษะด้านการประยุกต์นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 หมวด 4 (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์, 2558) เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายวิธี เนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้รูปแบบการเรียนรู้และวิธีแสวงหาความรู้ของผู้เรียนมีการปรับเปลี่ยนจากรูปแบบเน้นครูเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้มาเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น (Active Learning) แต่ในขณะที่เทคโนโลยีมีความก้าวหน้าและส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ครูและผู้เรียนได้ดี พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่กลับไม่อนุญาตให้นักเรียนใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีในการเรียนในชั้นเรียน ซึ่งสาเหตุมาจาก

หลายประการ อาทิ ครูไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีที่จะนำมาปรับใช้กับรายวิชาที่สอน ครูไม่มีเวลาผลิตสื่อใหม่ในลักษณะดิจิทัลหรืออิเล็กทรอนิกส์ (นงลักษณ์ ยุทธสุทธิพงศ์, 2552; รุ่งนภา จิตโรจนรักษ์, 2556) และนักเรียนไม่สามารถควบคุมตนเองในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ มักใช้เพื่อความบันเทิงหรือเพื่อเล่นเกมในห้องเรียนเป็นต้น ทำให้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มีมากมายไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอนได้ ซึ่งนับเป็นปัญหาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพราะครูห้ามใช้เทคโนโลยีในขณะที่นักเรียนต้องการใช้เทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงควรมีการเตรียมความพร้อมของครูด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก่อนออกไปทำงานในวิชาชีพครู

กระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานมีจุดเด่นในการนำระบบการเรียนการสอนออนไลน์มาผนวกเข้ากับระบบการเรียนการสอนในชั้นเรียนทำให้ผู้เรียนได้รับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องแม้ไม่ได้เข้าชั้นเรียน หรือระหว่างอยู่นอกห้องเรียน ส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต เน้นให้ผู้เรียนได้ทั้งการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร มีความยืดหยุ่นมากกว่าเรียนในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว โดยผู้เรียนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ผ่านช่องทางสื่อสารที่ผู้สอนจัดไว้ เหมาะสำหรับผู้เรียนทุกคนทั้งที่กล้าแสดงออกและไม่กล้าแสดงออก สามารถทำงานร่วมกันได้ทั้งที่อยู่ในที่เดียวกันหรือต่างที่กัน จึงมีความสำคัญยิ่งที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Harvi Singh and Reed, 2001) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของการเรียนการสอนแบบผสมผสาน มีทั้งสถานการณ์จริง การเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านทางออนไลน์ การเรียนรู้แบบร่วมมือ การประเมินผล การจัดสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เพิ่มเติม (Carman, 2005) โดยให้มีสื่อ แหล่งเรียนรู้ และช่องทางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนด้วยกันและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนทำให้ผู้เรียนสามารถติดตามเนื้อหา ข้อมูลข่าวสารในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องและฝึกฝนการเป็นผู้ควบคุมและกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล ล้วนนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ (Song

and Hill, 2007) ทั้งยังเปิดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้มากขึ้นผ่านการใช้เครื่องมือไอซีทีทั้งบนออนไลน์และในชั้นเรียน (U.S. Department of Education, 2009) ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

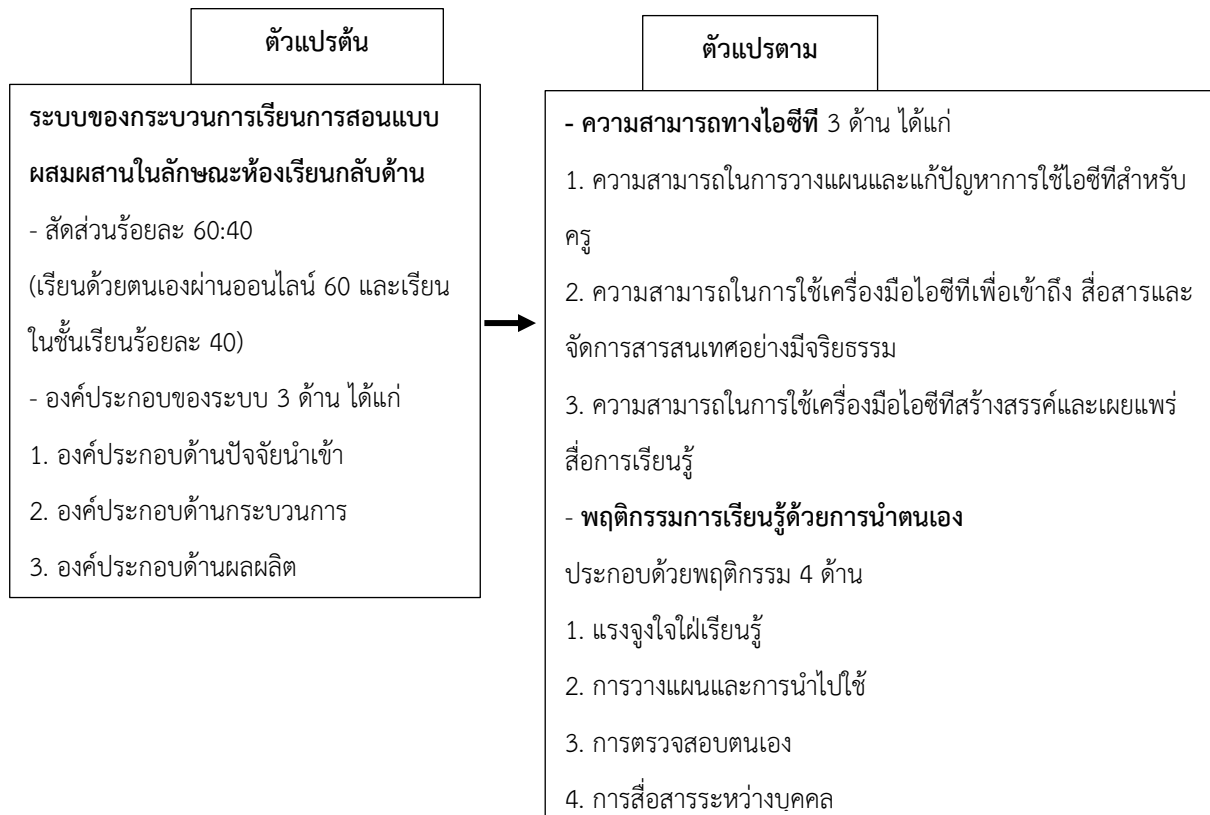
วัตถุประสงค์

- 1) พัฒนาระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน
- 2) ศึกษาความเหมาะสมของระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน
- 3) ศึกษาความสามารถทางไอซีทีด้านทักษะทางปัญญาและทักษะปฏิบัติของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน
- 5) ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู ได้มีการประยุกต์แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถทางไอซีที แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning) ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motivation) และทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism Theory) มาบูรณาการร่วมกับองค์ประกอบของระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน (System of Flipped Classroom Blended Learning Process) ซึ่ง

ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดัง
ภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นนักศึกษาวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาจำนวน 8 หมู่เรียน จำนวน 240 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาวิชาชีพครูชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ที่ลงทะเบียนเรียนวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยี

สารสนเทศทางการศึกษา ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยการสุ่มหมู่เรียน ซึ่งหมู่เรียนที่สุ่มมามีจำนวน 29 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น คือ การใช้ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน

2.2 ตัวแปรตาม คือ ความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3. การดำเนินการวิจัย

ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis): R1 โดยการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและแนวทางแก้ไข

ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ไอซีทีสำหรับครู วิเคราะห์ สังเคราะห์ กระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสาน วิเคราะห์เนื้อหา เพื่อกำหนดรอบความสามารถทางไอซีที และวิเคราะห์ แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย และได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม

3.2 ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ (Design): D1 เป็นการนำองค์ความรู้และแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมาออกแบบ 4 ส่วน ได้แก่ 1) ออกแบบกรอบความสามารถทางไอซีที ประกอบด้วยทักษะทางปัญญาและทักษะปฏิบัติ 3 ด้าน ได้แก่ (1) ความสามารถในการวางแผน และแก้ปัญหาการใช้ไอซีทีสำหรับครู (2) ความสามารถในการใช้เครื่องมือไอซีทีเพื่อเข้าถึง สื่อสารและจัดการสารสนเทศอย่างมีจริยธรรม และ (3) ความสามารถในการใช้เครื่องมือไอซีทีผลิตสื่อการเรียนรู้และการเผยแพร่ 2) ออกแบบกรอบพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามแบบประเมินของ Guglielmino (1978) 4 ด้าน ได้แก่ (1) การจูงใจใฝ่เรียนรู้ (2) การวางแผนและการนำไปใช้ (3) การตรวจสอบตนเอง และ (4) การสื่อสารระหว่างบุคคล 3) ออกแบบระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน และ 4) ออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับกรอบความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่กำหนดไว้

3.3 ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนา (Development): D1 เป็นขั้นตอนพัฒนาเครื่องมือที่ได้ออกแบบไว้ให้สมบูรณ์ และหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมจำนวน 9 ท่าน และให้นักศึกษาซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างพิจารณาความเหมาะสมและทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ 1) ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน 2) ห้องเรียนออนไลน์ 3) แบบวัดและประเมินความสามารถทางไอซีที และ 4) แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

3.4 ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ (Implementation): R2 ขั้นตอนนี้เป็นการนำระบบของกระบวนการเรียนการ

สอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านและเครื่องมือต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้นและผ่านการหาคุณภาพเรียบร้อยแล้วไปใช้ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 29 คน โดยจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการที่พัฒนาขึ้นเป็นเวลา 15 สัปดาห์

3.5 ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนา ประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation): D2 เป็นขั้นตอนการประเมินผลการใช้ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านโดยมีการทดสอบความรู้และสำรวจพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก่อนและหลังการใช้ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน และสอบถามความคิดเห็นต่อการเรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัย

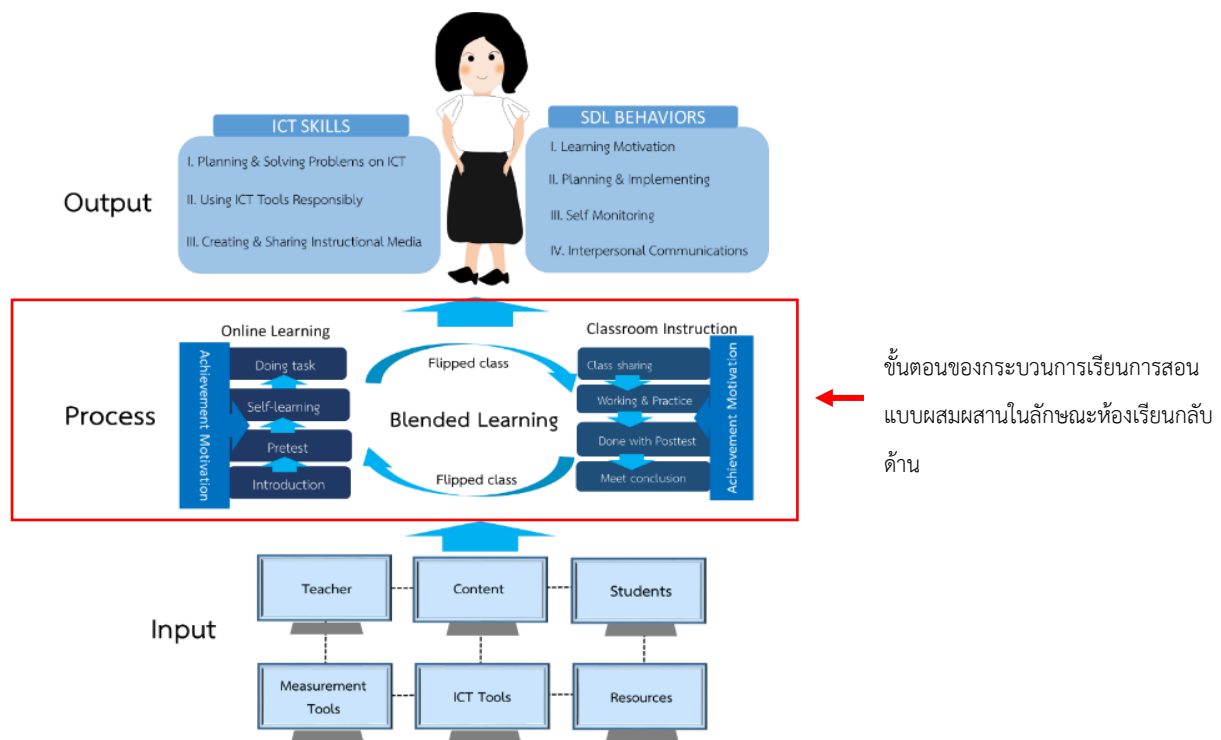
การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถทางไอซีทีและพฤติกรรมการเรียนรู้โดยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน มีผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านที่พัฒนาขึ้นมีส่วนผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ออนไลน์ (Online) ร้อยละ 60 และการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติ (Face to Face) ร้อยละ 40 มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย ผู้เรียน ผู้สอน วัตถุประสงค์ และเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้ในระบบออนไลน์และในชั้นเรียน สื่อและทรัพยากรการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล 2) องค์ประกอบด้านกระบวนการ (Process) ประกอบด้วย ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน มี 8 ขั้นตอน และ 3) องค์ประกอบด้านผลผลิต (Output) ประกอบด้วย

ความสามารถทางไอซีที และพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

สำหรับขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการใช้เครื่องมือสำหรับห้องเรียนออนไลน์ (introduction) เป็นการชี้แจงวัตถุประสงค์ แนะนำเครื่องมือ วิธีการเรียนการสอน การส่งงาน และการวัดและประเมินผล (2) ขั้นทดสอบก่อนเรียน (pretest) เป็นการทดสอบความสามารถทางไอซีทีและสำรวจพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองก่อนเรียน (3) ขั้นเรียนรู้ด้วยตนเอง (self-paced learning) เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนผ่านห้องเรียนออนไลน์ (4) ขั้นทำแบบฝึกหัดหลังเรียน (doing task) เป็นกิจกรรมการตรวจสอบผลการเรียนรู้ด้วยตนเองหลังเรียนเนื้อหาในแต่ละหน่วย (5) ขั้น

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน (classroom sharing) เน้นทำกิจกรรมภาคปฏิบัติโดยผู้เรียนนำผลการเรียนรู้จากออนไลน์มาแลกเปลี่ยนกัน โดยมีผู้สอนคอยเสริมและขยายความรู้ให้เข้าใจเพิ่มขึ้น (6) ขั้นสาธิตและฝึกปฏิบัติการทางไอซีที (working and practice) เป็นกิจกรรมภาคปฏิบัติโดยผู้สอนเป็นผู้สาธิตและให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติตาม (7) ขั้นทดสอบหลังเรียน (posttest) ซึ่งเป็นการทดสอบความสามารถทางไอซีทีและประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และ (8) ขั้นสรุปบทเรียนและสะท้อนความรู้ (conclusion & reflection) เป็นกิจกรรมสรุปความรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งภาพรวมระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านมีลักษณะดังภาพประกอบที่ 1

ภาพประกอบที่ 1 ภาพรวมระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน

2. ผลการศึกษาความเหมาะสมภาพรวมระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 ท่านได้ทำการ

ประเมินความเหมาะสมภาพรวมระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน ดังปรากฏผลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการพิจารณาความเหมาะสมภาพรวมระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความเหมาะสม
องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า (Input)	4.83	0.18	ดีมาก
องค์ประกอบด้านกระบวนการ (Process)	4.77	0.16	ดีมาก
องค์ประกอบด้านผลผลิต (Output)	5.00	0.12	ดีมาก
คะแนนเฉลี่ยรวม	4.87	0.12	ดีมาก

จากตารางที่ 1 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมภาพรวมระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.87 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า องค์ประกอบด้านผลผลิตมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงที่สุด 5.00 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้ามีคะแนนเฉลี่ย 4.83 และ องค์ประกอบด้านกระบวนการมีคะแนนเฉลี่ย 4.77 ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความสามารถทางไอซีทีด้านทักษะทางปัญญาและทักษะการปฏิบัติของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน

ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านโดยการทดสอบทักษะทางปัญญาและทักษะการปฏิบัติ ดังผลปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความสามารถทางไอซีทีด้านทักษะทางปัญญาและทักษะการปฏิบัติระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนนทดสอบความสามารถทางไอซีที	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p
ก่อนเรียน	40	19.93	2.23	24.67	28	0.000*
หลังเรียน	40	31.89	2.58			

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูมีคะแนนความสามารถทางไอซีทีด้านทักษะทางปัญญาและทักษะการปฏิบัติเฉลี่ยหลังเรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษามีคะแนนความสามารถทางไอซีทีเฉลี่ยหลังเรียน 31.89 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.58

และคะแนนความสามารถทางไอซีทีเฉลี่ยก่อนเรียน 19.93 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.23

4. ผลการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู

การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองผู้วิจัยได้นำแบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วย

การนำตนเองให้นักศึกษาได้ประเมินตนเองก่อนเรียนและ
หลังเรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบ

ผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านและนำผลมา
วิเคราะห์เปรียบเทียบได้ผลดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครูระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p
ก่อนเรียน	3.75	0.37	5.35	28	0.000*
หลังเรียน	4.25	0.44			

* ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนน
พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองระหว่างก่อนและหลัง
เรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบ
ผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้าน พบว่า คะแนน
เฉลี่ยของการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำ
ตนเองหลังเรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอน
แบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านสูงกว่าคะแนน
เฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมี
คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเฉลี่ยหลัง
เรียน 4.25 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.44 และคะแนน
พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเฉลี่ยก่อนเรียน 3.75
ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.37 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าระบบ
ของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะ
ห้องเรียนกลับด้านสามารถพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วย
การนำตนเองของนักศึกษาได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

อภิปรายผล

1. ระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบ
ผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านมีคุณภาพและส่งผล
ต่อการพัฒนาความสามารถทางไอซีทีของนักศึกษาวิชาชีพ
ครู เนื่องจากมีการออกแบบการจัดการเรียน การสอนอย่าง
เป็นระบบมีการกำหนดปัจจัยนำเข้า ปัจจัยด้านกระบวนการ
ปัจจัยด้านผลผลิตที่ชัดเจน ผ่านการพิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญ
ที่เกี่ยวข้องทั้งด้านเทคโนโลยีการศึกษา ด้านจิตวิทยา
การศึกษา และด้านการวัดประเมินผลตลอดกระบวนการ
สร้างเครื่องมือ รวมทั้งมีองค์ประกอบครบถ้วนตามหลักการ
จัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน 5 ประการ (Carman,
2005) คือ 1) สถานการณ์จริง (Live events) มีการจัดการ

เรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมีผู้สอนเป็นผู้จัดสถานการณ์
การเรียนรู้และให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วม 2) การเรียนรู้ด้วย
ตนเองผ่านทางออนไลน์ (Self-paced learning / online
content) มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน
ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นรายบุคคล 3) การ
เรียนแบบร่วมมือ (Collaboration) มีการจัดสภาพแวดล้อม
ให้เอื้อต่อการสื่อสารระหว่างผู้เรียนด้วยกันและระหว่าง
ผู้เรียนกับผู้สอน ทั้งในห้องเรียนออนไลน์ที่สนับสนุนการ
สนทนาสดออนไลน์ขณะทำงานร่วมกัน การแสดงความคิด
ผ่านทางห้องเรียน การติดต่ออาจารย์ผู้สอนในการสอบถาม
เนื้อหาหรือเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดเวลา 4) การ
ประเมินผล (Assessment) มีการวัดผลทั้งก่อนเรียน
ระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยใช้วิธีการวัดและประเมินผล
ผ่านออนไลน์และในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับทราบผลการ
เรียนรู้และการทำงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ และ 5)
การจัดหาสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้เพิ่มเติม (Reference
material) มีการจัดทรัพยากรการเรียนรู้ไว้ในห้องเรียน
ออนไลน์ทั้งไฟล์เอกสารในรูปแบบต่าง ๆ ไฟล์วิดีโอสาริต
การปฏิบัติ การใช้โปรแกรม เครื่องมือที่เกี่ยวข้องในแต่ละ
หน่วยการเรียนรู้ พร้อมแหล่งเรียนรู้ภายนอกเป็นลิงค์
เชื่อมโยงให้แก่ผู้เรียนได้ทำการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านทาง
ออนไลน์ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่ง 5 องค์ประกอบนี้สอดคล้องกับ
การจัดองค์ประกอบทั้ง 5 ของการเรียนการสอน (สาลินันท์
เทพประสาน และคณะ, 2552) คือ มีองค์ประกอบด้าน
ผู้เรียน องค์ประกอบด้านผู้สอน องค์ประกอบด้านเนื้อหา
องค์ประกอบด้านการสื่อสาร และองค์ประกอบด้านการ
ประเมินผล จึงทำให้ระบบของกระบวนการเรียนการสอน
แบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านที่พัฒนาขึ้นมี

คุณภาพและเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. ความสามารถทางไอซีทีของนักศึกษาหลังเรียนด้วยระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านสูงกว่าก่อนเรียน เป็นผลมาจากการเรียนการสอนแบบผสมผสานมีความยืดหยุ่นมากกว่าเมื่อเทียบกับการเรียนในชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว (Singh and Reed, 2001) เนื่องจากเป็นระบบการจัดการเรียนรู้ที่มีกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนบนออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองพร้อมกับได้ฝึกปฏิบัติในชั้นเรียนที่มีครูคอยให้คำแนะนำทำให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้ดีขึ้นและดีกว่าการเรียนการสอนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว (Harvi Singh and Reed, 2001) สอดคล้องกับการทดลองของ U.S. Department of Education (2009) ที่พบว่า การเรียนการสอนแบบผสมผสานทำให้ผู้เรียนมีประสิทธิผลการเรียนรู้ดีกว่าการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพียงอย่างเดียวซึ่งจากการศึกษาของ Hanover (2011) พบว่า นักเรียนระดับ K-12 ที่เรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานมีผลการเรียนรู้ดีกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบออนไลน์ (Purely online) และดีกว่านักเรียนที่เรียนแบบชั้นเรียนปกติ (Face to Face) เพียงอย่างเดียว เนื่องจากการเรียนการสอนแบบผสมผสานสามารถเข้าถึงนักเรียนได้ทุกคนและสามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียนได้ดี นอกจากนี้การวิจัยเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานของ Kivineimi (2014) โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสาน พบว่า สามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานของนักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขได้ในระดับมาก ซึ่งผลการวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ทั้งด้านความรู้และด้านทักษะปฏิบัติ ผู้เรียนสามารถติดตามเนื้อหาบทเรียนและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตลอดเวลาแม้ในวันที่มีมหาวิทยาลัยหรือโรงเรียนปิดทำการ หรือในวันที่นักเรียน นักศึกษาไม่ได้มาโรงเรียนก็ตาม การได้รับความรู้ทั้งจากผู้สอน จากหนังสือ สื่อและแหล่งค้นคว้าบนอินเทอร์เน็ตทำให้ผู้เรียนมีทักษะการค้นคว้า การเลือก การจัดการสารสนเทศต่าง ๆ ด้วยตนเองอันเป็นส่วน

สนับสนุนให้ได้รับความรู้ใหม่ ๆ ที่ทันสมัยอยู่เสมอ (Nazarenko, 2014) ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านได้มีการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการสร้างความรู้ด้วยตนเองให้แก่ผู้เรียน (ณัฐกร สงคราม, 2553) โดยการสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ทั้งในชั้นเรียนปกติและในห้องเรียนออนไลน์ ให้ผู้เรียนเป็นผู้ควบคุมบทเรียนด้วย ตนเอง เลือกสื่อที่ต้องการ ทำกิจกรรมหรืองานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเองและตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเองอย่างสม่ำเสมอส่งผลให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นและมีทักษะการปฏิบัติงานดีขึ้นอย่างชัดเจน

3. ผลการประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า คะแนนพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเฉลี่ยหลังเรียนด้วยกระบวนการเรียนการสอนด้วยเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมหลังเรียนกับเกณฑ์การประเมินระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูมีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับสูง ผลการวิจัยเป็นดังนี้เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอาศัยทฤษฎีและหลักการของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยจัดสัดส่วนการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านออนไลน์ร้อยละ 60 และเรียนรู้ในชั้นเรียนร้อยละ 40 ทำให้นักศึกษาต้องอาศัยทักษะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ การจูงใจตนเองในการเรียนรู้ การวางแผนและการนำไปใช้ การตรวจสอบตนเอง การสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งทักษะเหล่านี้ล้วนผสมผสานในกระบวนการเรียนการสอนทั้งบนออนไลน์และในชั้นเรียนทั้งสิ้น การเรียนการสอนแบบผสมผสานไม่เพียงสามารถเพิ่มผลลัพธ์การเรียนรู้ให้ดีขึ้นแต่ยังส่งเสริมและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต (Singh and Reed, 2001) โดยผู้เรียนต้องศึกษา ค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ รู้วิธีการเรียนรู้ที่ทำให้ตนเองพอใจและส่งผลต่อการเรียนรู้ของตนเองนำไปสู่การพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เรียนโดยผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนการสอนได้ต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและที่บ้าน ซึ่งการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้เป็น

กระบวนการที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของทุกคน (Gibbons, 2002) ที่ใช้ในการกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ กำหนดจุดมุ่งหมายและทำกิจกรรมเพื่อค้นหาความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (Knowles, 1975) เมื่อผู้เรียนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ ได้จัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ตรวจสอบตนเองและสามารถควบคุมการเรียนรู้ได้จะทำให้ผู้เรียนเกิดการสอนตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นประจำซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในที่สุด (Chee & others, 2011) ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองบนออนไลน์และในชั้นเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมที่สร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยจัดให้มีสื่อพร้อมเรียนรู้กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น อุปกรณ์ต่าง ๆ พร้อมใช้งาน มีอินเทอร์เน็ตให้สามารถใช้ได้ทุกที่ทุกเวลาอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ ให้การเสริมแรงโดยการให้คะแนนและการให้ผลป้อนกลับทุกครั้งที่ส่งงานเพื่อให้ผู้เรียนรู้ถึงคุณค่าของการเรียนรู้ เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และรู้สึกกระตือรือร้นในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น (กฤษมันต์ วัฒนานรงค์, 2552) ทั้งนี้การเรียนการสอนแบบผสมผสาน เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญส่งผลต่อการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (de Jong and Vandepuit, 2012) อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ด้วยลักษณะของระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านออนไลน์ในภาคทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติโดยมีผู้สอนคอยให้คำชี้แนะในชั้นเรียนเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือ การค้นคว้า การวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์ผลงานด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถทางด้านไอซีทีเพิ่มขึ้น และส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เนื่องจากผู้สอนได้จัดสัดส่วนของการเรียนการสอนแบบผสมผสานในสัดส่วนร้อยละ 60:40 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธีรวงศ์ สายนาโก (2556) พบว่า การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานในสัดส่วนห้องเรียนปกติร้อยละ 45 และการเรียนการสอน

แบบออนไลน์ร้อยละ 55 ทำให้สามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานแอนิเมชันได้ในระดับดี โดยสัดส่วนที่เหมาะสมสำหรับการเรียนในระดับอุดมศึกษาควรมีสัดส่วนการเรียนรู้ออนไลน์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 มิฉะนั้นจะกลายเป็นการเรียนการสอนที่ใช้สื่อออนไลน์เป็นตัวช่วย (นุชรี บุญเกตุ, 2557) สัดส่วนดังกล่าวส่งผลให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะทั้งด้านปัญญาและทักษะปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทั้งด้วยตนเองบนออนไลน์และในห้องเรียนโดยมีผู้สอนคอยให้คำแนะนำและสาธิต ทำให้ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางไอซีทีเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้มีการปรับเปลี่ยนไปด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ Conner (2012) ที่พบว่า กระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานสามารถพัฒนาความรู้ด้านสารสนเทศและพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างกันผ่านกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลได้มากขึ้น
2. ควรมีการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานกับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ อาทิ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หรือระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งในลักษณะการสอนร่วมระหว่างครูในโรงเรียนกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย หรือการสอนร่วมระหว่างนักศึกษาฝึกสอนกับครูพี่เลี้ยง เป็นต้น
3. ผู้บริหาร ครู ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และอาจารย์ระดับอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องสามารถนำระบบของกระบวนการเรียนการสอนแบบผสมผสานในลักษณะห้องเรียนกลับด้านไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียน เพื่อสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่นำไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษมันต์ วัฒนานรงค์. (2552). Motive เทคนิคการสร้างแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้. *พัฒนาเทคนิคการศึกษา*, 21(71), 16-23.
- ธีรวงศ์ สายนาโก ขวัญหญิง ศรีประเสริฐ และวิไลลักษณ์ ลังกา. (2556). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน เพื่อฝึกทักษะการปฏิบัติงานแอนิเมชันเบื้องต้นสำหรับนิสิตปริญญาตรีสาขาเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 7(2), 16-30.
- นงลักษณ์ ยุทธสุทธิพงศ์. (2552). ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตตรวจราชการที่ 14. สืบค้นวันที่ 24 มิถุนายน 2556. จาก www.reo8.moe.go.th/index.php/oldresearchs/-2552/182---14--2552. [Online].
- นุชรี บุญเกิด. (2557). กรณีศึกษาการเรียนการสอนแบบผสมผสานระดับอุดมศึกษา. *วารสารไอซีทีเพื่อการศึกษา*. 1(1), 1-5.
- พัลลภ พิริยะสุรวงศ์. (2543). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการปฏิรูปการศึกษา. *พัฒนาเทคนิคการศึกษา*, 13(4), 39-41.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. (2558). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐกร สงคราม. (2553). *การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2556). ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง *สาระความรู้ สมรรถนะ และประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556*. กรุงเทพฯ: มปท.
- รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์. (2556). *ครูเกือบ 100% เน้นสอนวิชาส่งผลเด็กขาดทักษะความเป็นผู้นำ*. สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2558. จาก www.kruthai.info/view.php?article_id=3693.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2561)*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สาลินันท์ เทพประสาน, มนต์ชัย เทียนทอง และจรัญ แสนราช. (2552). กรอบแนวคิดรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันที่มีระบบสแคฟโฟลด์สนับสนุน. ใน *The 5th National Conference on Computing and Information Technology* (น.958-966). มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- Carman, M. J. (2005). *Blended Learning Design: Five Key Ingredients*. Retrieved from www.agilantlearning.com/pdf/Blended%20Learning%20%20Design.pdf.
- Gibbons, M. (2003). *The Self-Directed Learning Handbook: Students to Excel*. Hoboken, NJ: Jossey-Bass.
- Chee, T., Divaharan, S., Tan, L., Horn Mun, C. (2011). *Self-Directed Learning with ICT: Theory, Practice and Assessment*. Ministry of Education. Singapore.
- Singh, H. and Reed, C. 2001. A White Paper: Achieving Success with Blended Learning. *ASTD State of the Industry Report, American Society for Training & Development*. March. 1-10.
- U.S. Department of Education, Office of Planning, Evaluation, and Policy Development. (2009). *Evaluation of Evidence-Based Practice in Online Learning: A Meta-Analysis and Review of Online learning Studies*. Washington, D.C., 2009. Retrieved from <http://www2.ed.gov/rschstat/eval/tech/evidence-based-practices/finalreport.pdf>.

ชยันต: รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม

Chainat: Provincial History, Social and Culture Photographical Model

จิรนนท์ เงินช้าง¹

Jiranan Ngcenchang

โสมสิต แพงสร้อย²

Kosit Phaengsoi

ไพรัช ติดยะผาด²

Pairat Thidpad

Received: 01-07-2018

Revised: 06-09-2018

Accepted: 14-09-2018

บทคัดย่อ

จังหวัดชัยนาทยังไม่มีรูปแบบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์และสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนาจังหวัดเป็นการเฉพาะ การวิจัยนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาจังหวัด โดยการศึกษาภาพถ่ายในอดีต ศึกษาและเปรียบเทียบการบันทึกภาพในอดีตและปัจจุบัน และศึกษารูปแบบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาจังหวัดตามลำดับ ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวม ภาพถ่ายและข้อมูลเกี่ยวกับภาพจากส่วนราชการและชุมชนที่มีภาพร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัด ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นหัวหน้าส่วนราชการในจังหวัดที่เกี่ยวข้องและภูมิปัญญาการบันทึกภาพจำนวน 15 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการบันทึกภาพและช่างภาพจำนวน 45 คน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไปเป็นเด็ก เยาวชนและผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาจังหวัดจำนวน 45 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพแบบอุปมัย

ผลการวิจัยพบว่า ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีต เป็นภาพถ่ายที่ตั้งเมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และภาพถ่ายกิจกรรม พิธีกรรม และสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวชัยนาท ที่สะท้อนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทได้ค่อนข้างสมบูรณ์ว่า เดิมเป็นที่ตั้งชุมชนโบราณสมัยทวารวดี เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรขอมสมัยลพบุรี เป็นเมืองหน้าด่านทางใต้สมัยสุโขทัย เป็นเมืองลูกหลวงในสมัยอยุธยา เป็นเมืองกันทัพพม่าในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และเป็นจังหวัดชัยนาทหลังจากการ

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Student in Doctor of Philosophy in Cultural Science Program, Cultural Science Faculty, MSU

² คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Cultural Science Faculty, MSU

เปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 จนปัจจุบันจึงเป็นแหล่งอารยธรรมทับซ้อนกันหลายยุคหลายสมัยกว่า 1,000 ปี มีการสืบทอดความเชื่อเรื่องผี ลัทธิพราหมณ์ฮินดูและพุทธศาสนาโดยลำดับ

ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบันมีข้อมูลการบันทึกคล้ายคลึงกันแต่แตกต่างกันที่เทคนิควิธี คุณค่าและคุณภาพของภาพ ภาพถ่ายทั้งในอดีตและปัจจุบันมีจุดด้อยที่ไม่มีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ ขาดการดูแลรักษาและการจัดการที่ดี ขาดการสร้างสรรคในการบันทึกเพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาจังหวัดในภาพรวม

รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาจังหวัด เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic Model) ประกอบด้วย 4 เป้าหมายการบันทึก คือภาพเพียงพอ มีคุณภาพ มีการจัดเก็บและการใช้อย่างเป็นระบบ และมีการจัดการที่ดี บันทึกภาพใน 3 แนวทาง โดยบันทึก

ภาพทางประวัติศาสตร์แบบมุ่งเน้นสาระ คุณค่าและเทคนิคแบบผสมผสาน บันทึกภาพทางสังคมและวัฒนธรรมแบบมุ่งเน้นอัตลักษณ์ สร้างสรรค์ใช้เทคนิคเฉพาะ และจัดการภาพเพื่อการใช้ประโยชน์ ภายใต้ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ คือความร่วมมือของชาวชัยนาท การจัดการความรู้ การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย และมีกลไกการจัดการที่ดี

คำสำคัญ: รูปแบบการบันทึกภาพ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม จังหวัดชัยนาท

Abstract

Chainat was empirically in short of creative and value added historical, social and cultural photography for the provincial development. So, the aims of this research were: to study and compare historical, social and cultural (HSC) photographs of Chainat in the past and in the present and to study appropriate Chainat's photographic model for provincial HSC data collection. The study applied in qualitative research. Pictures and related data were collected for the study in 6 historical districts of Chainat. The informants were key informant group with 15 related government office directors and photography local wisdoms, casual informant group with 45 responsive government officers and local photographers and general informant group with 45 school students and photograph users. Data were collected by means of interview, observation, focus group discussion, work shop and analyzed by analytic induction method.

The research results showed that: HSC photographs of Chainat in the past were the photographs of ancient community sites, historic sites, artifacts, activities, ritual and ancient community performances. The photographs implied completed that Chainat was an ancient community site in Tawarawdee period, a part of Khom Kindom in Lopburi period, a border town of Sukhothai, a principality town of Ayuthaya, a Burmese frontier border in Thonburi and Ratanakosin period and Chainat Province after Siam Transliteration in 2475 B.E. until nowadays that was the overlapping civilization of different periods for more than a thousand years and the people respectively inherited their belief of ghost, Hinduism and Buddhism.

The photographs of Chainat in the past and in the present day were similar in historical and cultural collected data but different in taking photograph technique, photographs' value and quality. Both have the same weak point of unclear objectives, low technique, photographs' value and quality and also lack of good caring, good management. There were also lack of HSC photography value added and creative in photograph taking, and photograph utilizing for the city development.

Chainat's Provincial History, Social and Culture Photographical Model (HSCM), which is appropriate is a semantic model, describing special systematic and suitable methods of photography for provincial HSC data collection. The model composes of 4 goals: adequate photographs, quality photographs, good caring and good management. 3 methods of HSC photography: Taking historical photograph based on historical data, value added and integrated technique; Taking social and cultural photograph based on social and cultural identity, creativity and Good photographs management and usage. The methods will be success by mean of stakeholders' supporting, photography KM, using modern and appropriate technique and tools and good management mechanism.

Keywords: Photographical Model, History, Social and Culture Data, Chainat Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์ได้ใช้ภาพในการบันทึกบอกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมของตนมายาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากการวาดภาพลงบนผนังถ้ำ (Cave Painting) ของมนุษย์โครมันยอง (Cro-Magnon) (รัฐ จันทรเดช, 2522, น. 53) และพัฒนาการทางด้านวิทยาศาสตร์ มนุษย์รู้จักการใช้ภาพในการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจระหว่างกันและกันได้ก่อนการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน และเมื่อมาเมื่อมีการใช้ภาษาในการสื่อสารแล้วก็ยังใช้ภาพเป็นสื่อสำคัญในการสื่อสาร ด้วยภาพสามารถบันทึกข้อมูลได้มากกว่าสื่อใด ๆ ภาพถ่ายจึงเป็นสื่อสากล เป็นภาษาเก่าแก่ที่มีความหมาย เป็นสื่อที่ทุกคนเข้าใจ และเป็นกระบอกแห่งชีวิต ปัจจุบัน “ภาพ” เป็นสิ่งที่ปรากฏทั่วไปรายรอบตัวเรา เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันและเป็นวัฒนธรรมทางสายตา (Visual Culture) ที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตของคนในปัจจุบัน (สมเกียรติ ตั้งนโม. 2546, น.12) นอกจากจะมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์และเป็นสื่อแสดงความรู้สึนึกคิดของมนุษย์แล้ว ภาพถ่ายยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์ ในอดีตมนุษย์เราเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมจากภาพเขียน ภาพวาดและการภาพแกะสลักเท่านั้น จนเมื่อมีพัฒนาการทางเทคโนโลยีการถ่ายภาพจึงมีการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไว้เพื่อการศึกษาและการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนามากขึ้นโดยลำดับจนปัจจุบัน โดยที่ลักษณะข้อมูลความรู้ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมมีธรรมชาติและลักษณะแตกต่างจากความรู้โดยทั่วไป การบันทึกภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมจึงต้องใช้วิธีการเฉพาะ จึงจะช่วยให้สามารถบันทึกและสื่อเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย จึงต้องมีแบบบันทึกภาพเฉพาะที่เหมาะสมทั้งในมิติของเนื้อหาสาระที่เป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม มิติของเทคนิควิธีการบันทึกซึ่งมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมิติของการสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาได้มากกว่าการสื่อสาร

จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางของไทย มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมมายาวนาน ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดกำหนดยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพด้านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และวิถีชีวิตชุมชน เป็นหนึ่งในสี่ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาจังหวัด (สำนักงานจังหวัดชัยนาท, 2560, น. 41-45) โดยเน้นการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และบริการที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดจึงมีความสำคัญในระดับสูงยิ่งในการพัฒนา ผู้ศึกษาได้สำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการบันทึกภาพและภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทที่ผ่านมา พบว่าจังหวัดชัยนาทยังไม่มีแนวทางในการบันทึกและการจัดเก็บภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไว้ใช้เป็นฐานข้อมูลภาพถ่ายเพื่อการศึกษา การท่องเที่ยว การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น และยังไม่มีการศึกษารูปแบบการบันทึกภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ที่สามารถสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อการพัฒนา และการศึกษาค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่จะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาจังหวัด ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ชัยนาท: รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทาง ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อศึกษาภาพภาพรวมของภาพถ่ายในอดีต เปรียบเทียบภาพถ่ายในอดีตและปัจจุบันและเสนอแนวทางการพัฒนาการบันทึกภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เป็นฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา การท่องเที่ยว และการสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาจังหวัดในภาพรวมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีต
2. เพื่อเปรียบเทียบภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท ในอดีตและปัจจุบัน

3. เพื่อศึกษารูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทที่เหมาะสมในปัจจุบัน

นิยามศัพท์

รูปแบบการบันทึกภาพ หมายถึง แบบวิธีการในการบันทึก การเก็บรักษาและวิธีการจัดการเพื่อใช้ประโยชน์ของภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมที่เหมาะสมของจังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ เป้าหมาย วิธีการ และเงื่อนไขความสำเร็จของการบันทึกภาพ

การจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม หมายถึง วิธีการในการถ่ายภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลหลักฐาน เหตุการณ์ กิจกรรมทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมไว้เป็นหลักฐานและเป็นสื่อในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมและการบันทึกภาพให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาจังหวัดของจังหวัดชัยนาท

การศึกษาภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีต หมายถึง การศึกษาภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีตที่มีการบันทึกมาแล้วมากกว่า 5 ปี เกี่ยวกับแหล่งที่มาสาระเนื้อหา วิธีการบันทึก และจุดเด่นด้อยของภาพ

การเปรียบเทียบภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบัน หมายถึง การเปรียบเทียบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีตที่มีการบันทึกมาแล้วมากกว่า 5 ปี กับการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในปัจจุบันเกี่ยวกับแหล่งที่มา สาระเนื้อหา วิธีการบันทึก และจุดเด่นด้อยของภาพ

วิธีการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ในพื้นที่ 6 อำเภอ เป้าหมายที่มีภาพถ่ายและร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัดชัยนาท กลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3 กลุ่มประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key

Informants) เป็นหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในจังหวัด ภูมิปัญญาท้องถิ่นการบันทึกภาพและภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในจังหวัด จำนวน 15 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) เป็นผู้มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม จำนวน 35 คน และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั่วไป (General Informants) ที่เป็นผู้ใช้ประโยชน์จากภาพถ่าย จำนวน 35 คน ดำเนินการใน 4 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นรวบรวมและประมวลภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมจากส่วนราชการและแหล่งภาพเอกชนในจังหวัดที่เกี่ยวข้องโดยการสอบถามผู้รู้และรวบรวมภาพด้วยตนเอง ขั้นที่ 2 ขั้นศึกษาภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีต เกี่ยวกับแหล่งภาพ สาระ เทคนิคการบันทึกและจุดเด่น-ด้อยของภาพ โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีต-ปัจจุบันและศึกษาแนวทางการพัฒนาการบันทึก โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม และขั้นที่ 4 ขั้นกำหนดและประเมินรูปแบบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท โดยการประชุมปฏิบัติการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่มและแบบปฏิบัติการที่พัฒนาขึ้นใช้เป็นการเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพแบบอุปมัย (Analytic Induction) สร้างข้อสรุปเกี่ยวกับภาพในอดีต เปรียบเทียบภาพในอดีต-ปัจจุบัน และกำหนดและตรวจสอบรูปแบบการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท ตามลำดับ พร้อมกับตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคแบบสามเส้าและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ตามลำดับ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีตที่คัดสรรเพื่อการศึกษาเป็นภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์จำแนกตามร่องรอยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุค เป็นภาพถ่ายที่ตั้งเมือง

โบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และภาพถ่ายกิจกรรม พิธีกรรม และสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นลักษณะสำคัญทางความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวชัยนาท เป็นภาพจาก 2 แหล่งภาพคือ ส่วนราชการและแหล่งภาพเอกชน ทั้งในรูปของภาพถ่ายและภาพในเอกสารและสื่อต่าง ๆ ภาพสะท้อนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทว่าเดิมเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณสมัยทวารวดี เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรขอมสมัยลพบุรี เป็นเมืองชัยนาทเมืองหน้าด่านทางใต้ในสมัยสุโขทัย เป็นเมืองลูกหลวงในสมัยของอยุธยา เป็นเมืองกันทัพพม่าในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น และจังหวัดชัยนาทหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนปัจจุบัน เป็นแหล่งอารยธรรมซ้อนทับกันหลายยุคหลายสมัย กว่า 1,000 ปี มีสภาพสังคมคล้ายกับเมืองหลัก มีการสืบทอดความเชื่อเรื่องผี ลัทธิพรหมณ์ฮินดู พุทธศาสนาเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์ พุทธศาสนาแบบเถวณิยม และพุทธศาสนาแบบเถรวาส ตามลำดับ มีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องผีและเทวดา มีประเพณีเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาและประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่เฉพาะของจังหวัดและมีวิถีชีวิตตามแบบชุมชนลุ่มน้ำภาคกลาง

2. เปรียบเทียบภาพทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทในอดีตและปัจจุบัน ภาพถ่ายมีความเหมือนกันในด้านสาระเนื้อหาการบันทึก มีความต่างที่เทคนิควิธี คุณค่าและคุณภาพของภาพ และมีจุดด้อยที่เหมือนกันคือความไม่ชัดเจนในวัตถุประสงค์ เทคนิควิธีการในการบันทึก คุณภาพและคุณค่าของภาพ การดูแลรักษา การใช้ประโยชน์และการจัดการที่ดี ยังไม่มีคลังภาพเพื่อการศึกษา การพัฒนา และการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาจังหวัดเป็นการเฉพาะ รวมทั้งขาดการสร้างคุณค่าสร้างสรรค์ สร้างความเป็นเลิศในการบันทึก การเก็บรักษา และการใช้ประโยชน์จากภาพในองค์กรรวม การพัฒนาการบันทึกภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม จึงต้องพัฒนาทั้งเทคนิควิธีการในการบันทึก การเก็บรักษา การใช้ประโยชน์ ควบคู่กับการจัดการที่ดี ที่สอดคล้องกับความต้องการและการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาจังหวัด

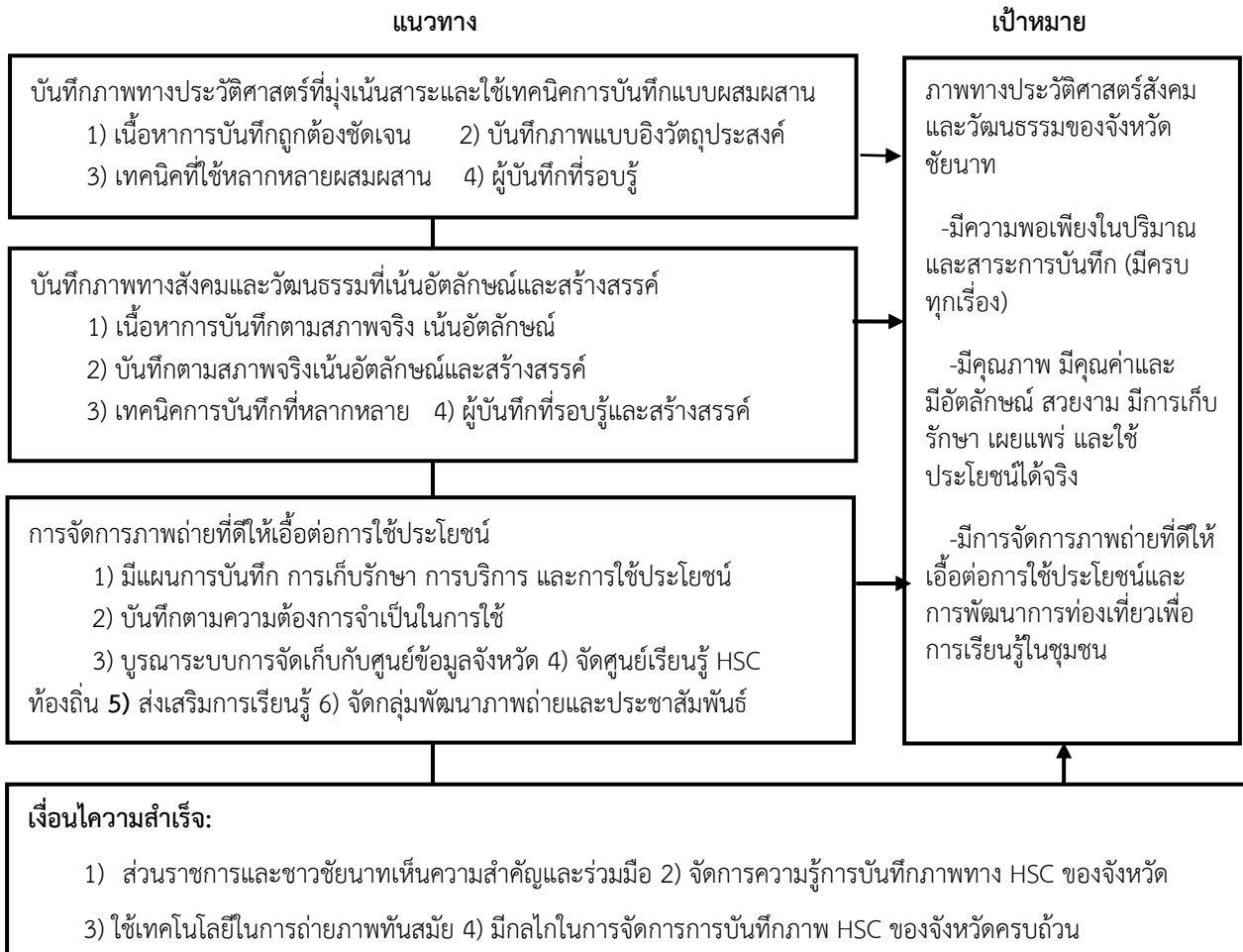
3. รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท (Chainat's Provincial History, Social and Culture Photographical Model: HSCM) เป็นรูปแบบเชิงอธิบาย (Semantic Model) อธิบายวิธีการในการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทเป็นการเฉพาะ พัฒนาจากภูมิปัญญาการบันทึกภาพ แนวทางและความต้องการภาพถ่ายของผู้เกี่ยวข้อง เหมาะสมกับบริบทการบันทึกภาพของจังหวัด และเป็นไปได้ ใช้เป็นตัวแบบในการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมระดับจังหวัด ประกอบด้วยเป้าหมายที่คาดหวัง คือ 1) มีภาพถ่ายที่เพียงพอ ครบถ้วน เอื้อต่อการศึกษาและการใช้ประโยชน์ 2) มีภาพถ่ายมีคุณภาพ บันทึกข้อมูลได้ครบถ้วน ถูกต้อง ตรงกับสภาพจริง มีคุณค่าและมีจุดขาย และใช้ประโยชน์ได้จริง 3) มีการจัดเก็บและการใช้ภาพอย่างเป็นระบบ และ 4) มีการบริหารจัดการที่ดีและมีกลไกการจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

4. แนวทางการบันทึก คือ 1) บันทึกภาพทางประวัติศาสตร์แบบมุ่งเน้นสาระและใช้เทคนิคการบันทึกแบบผสมผสาน โดยบันทึกใน 4 จุดเน้น คือ เนื้อหาการบันทึกถูกต้องและชัดเจน บันทึกแบบอิงวัตถุประสงค์ ใช้เทคนิคการบันทึกแบบผสมผสาน และผู้บันทึกต้องเป็นผู้รอบรู้สาระที่จะบันทึกเป็นอย่างดี 2) บันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรมแบบเน้นอัตลักษณ์และสร้างสรรค์ ใน 4 จุดเน้น คือเนื้อหาการบันทึกตามสภาพจริง บันทึกแบบเน้นอัตลักษณ์และสร้างสรรค์ ใช้เทคนิคเฉพาะตามวัตถุประสงค์ และผู้บันทึกต้องเป็นผู้รอบรู้ในเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของสังคมและวัฒนธรรม และ 3) การจัดการที่ดี มีการจัดการภาพถ่ายที่ดี เอื้อต่อการใช้ประโยชน์และการพัฒนาจังหวัด ภาพที่บันทึกมีการจัดเก็บและดูแลรักษาอย่างเป็นระบบ มีกลไกนำไปสู่การใช้ประโยชน์และการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในชุมชนตามยุทธศาสตร์จังหวัด

5. เงื่อนไขความสำเร็จ คือ ต้องดำเนินการภายใต้เงื่อนไขความร่วมมือของส่วนราชการและชาวชัยนาท การจัดการความรู้เกี่ยวกับการบันทึกภาพ การใช้เทคโนโลยีใน

การถ่ายภาพที่ทันสมัย และมีกลไกเฉพาะในการจัดการการ
บันทึกภาพและการใช้ภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและ
วัฒนธรรมของจังหวัด

รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท

อภิปรายผล

การศึกษาภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีตเป็นการศึกษาภูมิปัญญาการบันทึกภาพที่ผ่านมาเกี่ยวกับแหล่งภาพ สาระของภาพ วิธีการบันทึกและจุดเด่นจุดด้อยของภาพ การเปรียบเทียบภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีต-ปัจจุบันเป็นการเปรียบเทียบภูมิปัญญาการบันทึกภาพในอดีตกับปัจจุบันเกี่ยวกับแหล่งภาพ สาระของภาพ วิธีการบันทึกและจุดเด่นจุดด้อยของภาพรวมเพื่อให้เห็นแนวทางการพัฒนาการบันทึกภาพที่มีคุณภาพและสร้างสรรค์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่

ถูกต้องและใช้ภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาจังหวัดเป็นสำคัญ แยกศึกษาเป็นภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุค ที่เน้นที่คุณค่า (ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์) จำแนกตามยุคทางประวัติศาสตร์ที่เกิดในเมืองชัยนาท สมัยทวารวดี ลพบุรี สุโขทัย อยุธยา และธนบุรี-รัตนโกสินทร์ ส่วนภาพทางสังคมและวัฒนธรรมจะเน้นทั้งคุณค่าความเป็นจริงและความเป็นเลิศของภาพและการสร้างสรรค์ โดยไม่ทำลายคุณค่าของประเพณีที่มีอยู่ จำแนกตามโครงสร้างทางวัฒนธรรม 3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มศาสนา คติและความเชื่อ

กลุ่มจารีต ประเพณี และกลุ่มวิถีชีวิต โดยภาพถ่ายในอดีตคือภาพที่มีการบันทึกมาแล้วมากกว่า 5 ปี โดยให้ความสำคัญช่วงเวลาการบันทึกที่ยาวนานที่หาได้เป็นสำคัญ ส่วนภาพถ่ายในปัจจุบันนับอายุการบันทึก ไม่เกิน 5 ปีโดยยึดภาพการบันทึกที่ใหม่สุดในสถานที่ สิ่งของหรือกิจกรรมเดียวกันเพื่อการเทียบเคียงเป็นสำคัญ มีข้ออภิปรายเพิ่มเติมดังนี้

1. ผลการศึกษาพบว่าภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบันที่คัดสรรเพื่อการศึกษาและเปรียบเทียบ 230 ภาพ จัดเป็นกลุ่มภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์จำแนกตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุค และภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมจำแนกเป็นกลุ่มความเชื่อ กลุ่มประเพณีและกลุ่มวิถีชีวิต ภาพในอดีตส่วนใหญ่เป็นภาพถ่ายที่ตั้งเมืองโบราณ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และภาพถ่ายกิจกรรม พิธีกรรม และสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นลักษณะสำคัญทางความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวชัยนาท จาก 3 แหล่งภาพสำคัญคือ แหล่งหน่วยงานราชการ แหล่งเอกสารและสื่อและแหล่งภาพเอกชน ภาพสะท้อนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทว่าได้สมบูรณ์ มีพัฒนาการบันทึกตามพัฒนาการถ่ายภาพในประเทศไทย โดยภาพถ่ายกลุ่มแรกที่พบ คือภาพการเสด็จประพาสต้นของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระบิดาแห่งการบันทึกภาพของไทย และกลุ่มที่ 2 เป็นภาพถ่ายที่บันทึกเพื่อการศึกษาประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทเป็นการเฉพาะ ลักษณะการบันทึกเป็นการบันทึกพื้นฐาน แบบการบันทึกภาพทั่วทัศน์ ที่บันทึกได้ง่าย สะดวก ถ่ายได้ทุกคน ทุกอย่าง และทุกแห่งที่มีโอกาส เพียงเพื่อการเก็บภาพไว้เป็นที่ระลึกเท่านั้น เนื่องจากมีเครื่องมืออุปกรณ์การบันทึกยุ่งยาก สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา ชำนาญป่า (2553, น. 1) ที่ศึกษาภาพถ่ายที่ใช้ในงานประวัติศาสตร์ ศิลปะ ที่พบว่า ภาพถ่ายในอดีตมีข้อจำกัดในเรื่องของอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่ พกพาไม่สะดวก และราคาแพง จึงทำให้การถ่ายภาพเพื่อนำมาใช้ในการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ศิลปะยังคงทำกันได้น้อย ภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตมีการบันทึกทั้งเพื่อเป็นเป็นที่ระลึก

ไม่ได้เน้นการสร้างคุณค่า อัตลักษณ์ การสร้างสรรค์และสร้างความเป็นเลิศในการบันทึกเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของภาพ การสะท้อนภาพทางประวัติศาสตร์ของชัยนาทเดิมเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณ เป็นแหล่งอารยธรรมซ้อนทับกันหลายยุคหลายสมัย เป็นการสะท้อนภาพที่อิงพื้นฐานความรู้ของกลุ่มผู้ศึกษาและความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทเป็นสำคัญ

2. ผลการเปรียบเทียบภาพถ่ายอดีต-ปัจจุบันพบว่าภาพมีความเหมือนกันในด้านสาระเนื้อหาการบันทึกมีความต่างที่เทคนิควิธี คุณค่าและคุณภาพของภาพ และมีจุดด้อยที่เหมือนกันคือความไม่ชัดเจนในวัตถุประสงค์ เทคนิควิธีในการการบันทึก คุณภาพและคุณค่าของภาพ การดูแลรักษา การใช้ประโยชน์และการจัดการที่ดี และการใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาจังหวัดเป็นการเฉพาะ มีข้ออภิปรายเพิ่มเติมคือ ภาพทางประวัติศาสตร์ อดีตและปัจจุบันมีส่วนที่เหมือนกันคือต้องการบันทึกเนื้อหาสาระที่สะท้อนข้อมูลจริงทางประวัติศาสตร์และแหล่งภาพถ่ายทางประวัติศาสตร์ปัจจุบันมีการถ่ายภาพด้วยวิธีการที่ทันสมัยมากขึ้น และหลากหลาย ภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมบันทึกเพียงเพื่อเป็นที่ระลึก ตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการถ่ายภาพ ไม่เน้นการสร้างคุณค่า การสร้างสรรค์และการใช้ประโยชน์เชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาจังหวัด มีจุดด้อยที่เหมือนกันคือยังขาดวัตถุประสงค์ของการบันทึกที่ชัดเจน การพัฒนาการบันทึกภาพทางประวัติศาสตร์จึงต้องเน้นวัตถุประสงค์ ใช้เทคนิคการบันทึกแบบผสมผสานเพื่อให้สามารถสะท้อนข้อมูลที่แท้จริงได้มากที่สุด ส่วนการพัฒนาภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมต้องมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ ใช้เทคนิคการบันทึกเฉพาะและทันสมัย ผู้บันทึกต้องรอบรู้ข้อมูลที่จะบันทึก มีการจัดการที่ดี ที่สอดคล้องกับความต้องการและการใช้เพื่อการพัฒนาจังหวัด

3. รูปแบบ HSCM เป็นรูปแบบเฉพาะในการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท มีองค์ประกอบหลัก 3 ส่วนคือ เป้าหมาย ส่วนแนวทางและเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีเป้าหมายที่จะมีภาพที่พอเพียง บันทึกข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์

มีคุณภาพและสร้างสรรค์ และการจัดการที่ดีในการนำไปใช้ประโยชน์ ส่วนแนวทางหรือวิธีการในการบันทึก ภาพทางประวัติศาสตร์ เน้นข้อมูลการบันทึกถูกต้องชัดเจน อิงวัตถุประสงค์ ใช้เทคนิคที่ผสมผสานและต้องใช้ผู้บันทึกที่รอบรู้ ภายใต้เงื่อนไขความร่วมมือ การจัดการความรู้ ใช้เทคนิคการบันทึกทันสมัยและมีกลไกที่ดีในการจัดการ สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อความหมายด้วยภาพที่เชื่อว่า ภาพหนึ่งภาพสามารถแทนคำพูดได้นับหมื่นนับแสนคำ ภาพทุกภาพที่ถูกถ่ายทอดออกมานั้นจะสามารถสื่อความหมายแทนตัวผู้ส่งสาร ทั้งเรื่องราว ประสบการณ์ รูปทรง พื้นผิว บรรยากาศ แม้กระทั่งอารมณ์ ภาพที่ดีต้องมีวัตถุประสงค์ มีการจัดองค์ประกอบดี (Good Composition) สื่อความหมายได้ชัดเจน (Clear Communication) มีสีที่เห็นได้จริงจัง (Effective Color) และมีความตัดกันและคมชัด (Good Contrast and Sharpness) สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion) ที่เป็นกระบวนการคัดเลือก การยอมรับ การสร้างค่านิยม และเผยแพร่ค่านิยมการบันทึกภาพเชิงอนุรักษ์และสร้างสรรค์ ในทำนองเดียวกันการบันทึกภาพทางสังคมและวัฒนธรรมแบบสร้างสรรค์และสร้างจุดขาย โดยการบันทึกตามสภาพจริง สร้างสรรค์ สร้างคุณค่าและจุดขาย สร้างคุณค่าและความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณ์ ทองเลิศ และคณะ (2547, น.2) ที่ศึกษา “เกณฑ์การประเมินคุณค่าผลงานภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ พบว่าเกณฑ์การประเมินคุณค่าผลงานภาพถ่ายเชิงวารสารคดีที่เป็นที่ยอมรับ การบันทึกภาพมีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากกว่าการสื่อสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ต่อสิต กลีบบัว (2553, น. 1) ที่ศึกษาเรื่องการเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว: การครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม พบว่า การถ่ายภาพและภาพถ่ายท่องเที่ยวมิใช่เพียงรูปแบบการสื่อสาร และสอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ที่ยอมรับการปรับตัวของการบันทึกภาพที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยมีพื้นฐานสำคัญ คือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างสังคม และลักษณะสภาพแวดล้อมธรรมชาติเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

รูปแบบ HSCM เป็นรูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาทเป็นการเฉพาะ มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ (1) จังหวัดชัยนาทควรใช้รูปแบบนี้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการบันทึกภาพเพื่อการพัฒนาตามยุทธศาสตร์จังหวัด จัดคลังภาพและการใช้ภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาจังหวัดเชิงอนุรักษ์ สร้างคุณค่า สร้างสรรค์ สู่ความเป็นเลิศ เผยแพร่จัดการความรู้การบันทึกภาพการดูแลรักษาและการใช้ประโยชน์จากภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม และกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบ ระบบงาน ทีมงานและเครือข่ายพัฒนาทักษะและสร้างค่านิยมการบันทึกภาพเชิงอนุรักษ์ สร้างคุณค่าและสร้างสรรค์ของจังหวัดและสนับสนุนการระดมสรรพกำลัง ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีในการจัดและบริหารแหล่งเรียนรู้ และคลังภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัด (2) กระทรวงวัฒนธรรม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัด ท้องเที่ยวจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดชัยนาท ควรกำหนดนโยบายการจัดศูนย์ข้อมูลและคลังภาพทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ทั้งระดับชาติ ระดับจังหวัดและท้องถิ่นที่สอดคล้องกันเพื่อการพัฒนาจังหวัด

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป (1) วิจัยปฏิบัติการการใช้รูปแบบการบันทึกภาพเพื่อจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ (2) วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดศูนย์ข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมระดับจังหวัดในลักษณะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการนำรูปแบบไปใช้และการประเมินรูปแบบ (3) วิจัยเชิงประเมินศึกษาความพร้อมของจังหวัดในการจัดแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของจังหวัด และระดับหน่วยจัด ในท้องถิ่น และ 4) ศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับเทคนิคการบันทึกภาพ การสร้างคุณค่าและ

คุณภาพของภาพถ่ายการสร้างความเป็นเลิศในการบันทึก ภาพถ่ายทางสังคมและวัฒนธรรมในระดับจังหวัด
การดูแลรักษา การจัดการ และการใช้ประโยชน์จาก

บรรณานุกรม

- กฤษณ์ ทองเลิศ และคณะ. (2547). *เกณฑ์การประเมินคุณค่าผลงานภาพถ่ายเชิงวารสารศาสตร์ของนักศึกษาในมุมมองของผู้เรียนถ่ายภาพเชิงวารสารศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ต่อสิต กลีบบัว. (2553). *การเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว: การครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- นิตยา ชำนาญป่า. (2553). *ภาพถ่ายกับงานประวัติศาสตร์ศิลปะ (การค้นคว้าอิสระ ศีษาสาตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- รัฐ จันทร์เดช. (2855). *ประวัติศาสตร์ศิลป์*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2546). *การวิจัยวัฒนธรรมทางสายตา*. เชียงใหม่: โครงการงานวิจัยศิลปะตามโครงการสนับสนุนการวิจัยคณะวิจิตรศิลป์.
- สำนักงานจังหวัดชัยนาท. (2556). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัดชัยนาท ปี 2556*. ชัยนาท: กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร.

การวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก: การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตของคนพิการในบริบทของประเทศไทย

A Study for Grounded Theory: The Managing Capabilities of Occupational to
Improve the Quality of Life for People with Disabilities in the Context of
Thailand

ฐิติวัจน์ ทองแก้ว¹

Thitiwat Tongkaew

Thitiwat.tong007@gmail.com

ประสพชัย พสุนนท์²

Prasopchai Pasunon

Pasunon@gmail.com

Received: 31-01-2019

Revised: 17-05-2019

Accepted: 04-06-2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทฤษฎีฐานรากของการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากมุมมองของผู้เกี่ยวข้องกับคนพิการตามคู่มือมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2559) ประกอบด้วย 1) ตัวแทนคนพิการที่ได้รับการยอมรับ 2) ผู้ปกครองหรือตัวแทนสมาคมผู้ปกครองคนพิการ 3) ผู้ดูแลหรืออาสาสมัครด้านคนพิการ 4) เจ้าหน้าที่ภาครัฐด้านคนพิการ 5) เจ้าหน้าที่องค์กรอิสระด้านคนพิการ และ 6) นักวิชาการที่มีประสบการณ์หรือทำวิจัยด้านคนพิการ รวมจำนวน 30 คน (ประไพพิมพ์ สุธีสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์, 2559) โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ควบคู่กับการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ (ประสพชัย พสุนนท์ และคณะ, 2558) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก การสังเกต การจดบันทึก ควบคู่กับการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (สัญญา เคนาภูมิ, 2558) และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการเปิดรหัส 2) ขั้นตอนการสร้างมโนทัศน์ 3) ขั้นตอนกลุ่มมโนทัศน์ และ 4) ขั้นตอนการสร้างทฤษฎี

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการ ให้ความหมาย 3 บริบท คือ การสร้างโอกาส การจัดการกับสิ่งขวางกั้น และการบูรณาการการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ การ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Student in Doctor of Philosophy Program, Faculty of Management Science, Silpakorn University.

²คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Management Science, Silpakorn University.

สนับสนุนทางสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรม การศึกษาและการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวก การฟื้นฟูสมรรถภาพ การดำรงชีวิตอิสระ สิ่งสนับสนุนความสำเร็จ และการเสริมสร้างพลังอำนาจ และ 2) คุณภาพชีวิตของคนพิการ หมายถึง สภาวะที่คนพิการรับรู้ความสามารถในการดำรงชีวิต ประกอบอาชีพ และเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของตน ซึ่งการรับรู้นั้นจะต้องสามารถตอบสนองกับความคาดหวัง ความต้องการ และการตัดสินใจด้วยตนเองของคนพิการ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การดำรงชีวิตในสังคม การประกอบอาชีพ และการเป็นพลเมืองของสังคม ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำคัญในการกำหนดกรอบการจัดทำนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในบริบทของประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: คนพิการ สมรรถนะการประกอบอาชีพ คุณภาพชีวิต

Abstract

This research aims to develop the grounded theory of managing capabilities of occupational to improve the quality of life for people with disabilities (PWDs) in the context of Thailand. The study applied qualitative research to find theoretical conclusions from the perspectives of the stakeholders who involved with the PWDs according to the standard guide to development of the quality of life of persons with disabilities of the department of promotion and development of the quality of life of people with disabilities, the 30 key informants consisted of 1) recognized PWDs representatives 2) parents or representative of the parents' association 3) caregivers or volunteers for PWDs 4) government officers in PWDs department 5) PWDs' organization staffs and 6) experienced academic staffs or researchers selected by using purposive sampling along with snowball sampling. The data were collected through in-depth interviews, observations, notes taking, study related papers and analyzed by 4 steps; 1) Open Coding 2) Concept 3) Category and 4) Theory Generation.

The results found that 1) the meaning of the managing capabilities of occupational was divided into 3 contexts; creating opportunities, barriers-free and integration of all sectors which included 9 components consist of social support, technology and innovation, education and learning, social participation, assistive device, rehabilitation, independent of living, successful factors, and empowerment 2) the meaning of the quality of life of PWDs was the conditions in which PWDs perceive their ability to live, work and participate the social activities. Their perceptions must be able to respond to expectations, needs and self-decision, included 3 components which were living in society, occupation and the citizenship of society. The results of this study will be an important guideline for setting up a policy framework for improving quality of life of PWDs in the context of Thailand.

Keywords: People with Disabilities, Managing Capabilities of Occupational, Quality of Life

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดเกี่ยวกับคนพิการตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบการช่วยเหลือ กฎหมาย นโยบาย และการปฏิบัติต่อคนพิการในลักษณะต่างๆ (กมลพรรณ พันธุ์, 2556) โดย Edmon (2005) ได้พยายามจัดกลุ่มแนวคิดเพื่อสร้างความเข้าใจและอธิบายพัฒนาการของการดำเนินงานด้านคนพิการในแต่ละยุคสมัย เป็นอิทธิพลจากมุมมองหรือกระบวนทัศน์ของคนในสังคมที่มีต่อคนพิการในช่วงเวลาต่างๆ และสามารถเชื่อมโยงสู่รูปแบบการช่วยเหลือคนพิการในลักษณะต่างๆ ประกอบด้วย 4 แนวคิดหลัก ได้แก่

1. แนวคิดทางการกุศล (Charity Model) ให้

ความหมายคนพิการในเชิงลบ เช่น เป็นบุคคลที่มีความบกพร่อง เคราะห์ที่ไม่ดี เป็นผู้ที่ต้องการการช่วยเหลือ ดูแล รวมถึงการเป็นบุคคลอันตราย แปลกประหลาด เป็นต้น ดังนั้น รูปแบบการช่วยเหลือคนพิการจึงมุ่งเน้นการช่วยเหลือขั้นพื้นฐานที่มุ่งเน้นการอยู่รอดเป็นหลัก เช่น การกำหนดกฎหมาย การสนับสนุนเงินช่วยเหลือ การให้ความปลอดภัย เป็นต้น

2. แนวคิดทางการแพทย์ (Medical Model)

ให้ความหมายคนพิการ คือ ผู้ป่วย ผู้ที่มีสภาพความบกพร่องบางประการที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพและการรักษาจากทีมแพทย์และผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก โดยไม่ให้ความสำคัญ

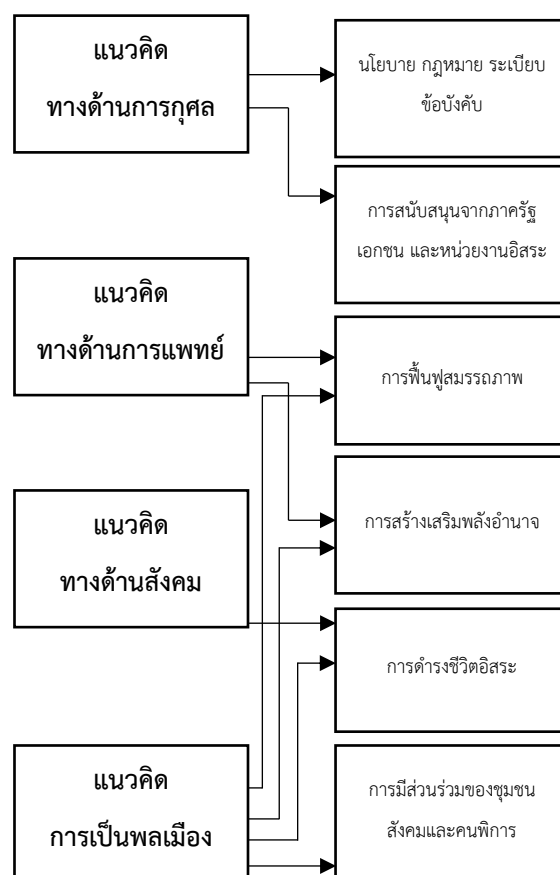
กับการมีส่วนร่วมของคนพิการ ครอบครัวหรือครอบครัวข้าง ดังนั้น รูปแบบการช่วยเหลือคนพิการจึงมุ่งเน้นการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านการแพทย์ในโรงพยาบาล หรือสถาบันเฉพาะที่เชี่ยวชาญด้านคนพิการ

3. แนวคิดทางด้านสังคม (Social Model) เป็นแนวคิดที่มุ่งสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อคนพิการให้แก่คนทุกกลุ่มในสังคม แนวคิดนี้จะมองข้ามความพิการแต่มุ่งไปสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ไม่พึงประสงค์ต่อคนพิการ ดังนั้นรูปแบบการช่วยเหลือคนพิการที่สำคัญ คือการดำรงชีวิตอิสระสำหรับคนพิการ แต่ข้อจำกัดของแนวคิดนี้คือการลดบทบาทของแพทย์ สถาบันเฉพาะ และนักวิชาชีพลง ซึ่งในความเป็นจริงคนพิการยังต้องได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคนหรือสถาบันดังกล่าวอยู่

4. แนวคิดการเป็นพลเมือง (Citizenship Model)

เป็นแนวคิดที่บูรณาการแนวคิดทางด้านการแพทย์และทางด้านสังคมร่วมกัน มุ่งเน้นการสร้างโอกาสที่เท่าเทียมกับพลเมืองทุกคนในสังคม ซึ่งผลลัพธ์ไม่ได้มุ่งหวังแค่คนพิการเท่านั้น แต่เป็นการขยายผลสู่การสร้างเสริมพลังอำนาจให้แก่สมาชิกทุกคนและทุกระดับในสังคม (Empowerment for All) ดังนั้น รูปแบบการช่วยเหลือคนพิการที่สำคัญตามแนวคิดนี้ คือ การส่งเสริมการดำรงชีวิตอิสระ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากสถาบันวิชาชีพหรือสหวิชาชีพ และการจัดสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับสิทธิมนุษยชน

ดังนั้น จากแนวคิดต่อคนพิการในลักษณะต่างๆ สามารถสรุปการเชื่อมโยงแนวคิดกับการดำเนินงานด้านคนพิการในปัจจุบันได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การเชื่อมโยงแนวคิดกับรูปแบบการดำเนินงานด้านคนพิการ

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

ทั้งนี้ จากแนวโน้มการปรับกระบวนทัศน์จาก การมองคนพิการเป็นผู้ป่วยหรือผู้บกพร่อง สู่แนวคิดที่มองคนพิการเป็นมนุษย์คนหนึ่ง (Human Being) ที่เท่าเทียมกับคนปกติ ซึ่งอิทธิพลจากแนวคิดทางการสังคมส่งผลให้เกิด การศึกษาโครงสร้างทางสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อคนพิการ โดยพบว่าคนพิการต้องประสบกับอุปสรรคที่สำคัญ 3 ประการ คือ ด้านกายภาพ ด้านนโยบาย และด้านทัศนคติ (ภัทรกิติ โกมลกิติ, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของธรรมาธิปไตย (2558) ที่กล่าวว่าปัญหาของผู้ด้อยโอกาสในประเทศไทยเกิดจากการถูกจำกัดปัจจัยบางประการ หรือการขาดหายไปของสมรรถนะ (Capability) ในการบรรลุคุณค่าใน ชีวิตของมนุษย์

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ศาสตราจารย์อมตยะ เซน นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการจัดการสมรรถนะของ คนพิการให้สามารถดำรงชีวิต ประกอบอาชีพ และยกระดับ มาตรฐานชีวิตในภาพรวม เรียกว่า แนวคิดที่ให้ความสำคัญ กับสมรรถนะมนุษย์ทุกคน (Capability Approach) ซึ่งมี แกนหลักของแนวคิดคือ สถานภาพของบุคคล สมรรถนะ หรือความสามารถที่บุคคลพึงกระทำได้ ความสามารถในการกำหนดรูปแบบชีวิตตนเอง และอิสรภาพหรือโอกาสที่ ถูกสร้างขึ้นจากการผสมผสานปัจจัยที่เกี่ยวข้อง (Sen, 2003; Mitra, 2006; Sen, 2009) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะ มองข้ามผลลัพธ์ด้านความมั่งคั่งด้านการเงินหรือทาง เศรษฐศาสตร์ แต่ให้ความสำคัญกับการสร้างคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของมนุษย์ทุกคนเป็นสำคัญ เช่น การ จัดการสมรรถนะของคนพิการให้มีความสามารถในการ ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงและเท่าเทียมกับ คนทั่วไป แทนการช่วยเหลือในรูปแบบการให้เงินช่วยเหลือ หรือเบี้ยยังชีพ เป็นต้น (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ, 2560)

จากแนวคิดและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงใช้ ระเบียบวิธีทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ในการทำ

ความเข้าใจในความหมายของการจัดการสมรรถนะของ คนพิการ โดยมุ่งเน้นเป้าหมายด้านการประกอบอาชีพเพื่อ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ และค้นหาองค์ประกอบใน การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพ รวมถึงความหมาย และองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตคนพิการในบริบทของ ประเทศไทย จากผู้ที่มีประสบการณ์และบทบาทเชิงนโยบาย ผู้ที่มีประสบการณ์ดำเนินงานด้านคนพิการ ตัวแทน ผู้ปกครองของคนพิการ และกลุ่มตัวแทนของคนพิการแต่ละ ประเภท

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทฤษฎีฐาน รากโดย 1) ค้นหาความหมายและองค์ประกอบของการ จัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพในบริบทของประเทศไทย และ 2) ค้นหาความหมายและองค์ประกอบของ คุณภาพชีวิตคนพิการในบริบทของประเทศไทย จากมุมมอง ของผู้เกี่ยวข้องกับคนพิการตามคู่มือมาตรฐานการพัฒนา คุณภาพชีวิตคนพิการ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ, 2559)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์เชิงทฤษฎี คือ ได้ทฤษฎีฐานรากการ จัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของคนพิการ ซึ่งจะแสดงความหมายและองค์ประกอบของ การจัดการสมรรถนะที่นำไปสู่รูปแบบการทำงานด้าน คนพิการที่เหมาะสมในบริบทของประเทศไทย ที่จะส่งผลให้คนพิการมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้น

2. ประโยชน์ทางการจัดการ คือ ความหมายและ องค์ประกอบที่ได้จากผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำคัญใน การกำหนดนโยบาย และจัดทำแผนการดำเนินงานที่

เกี่ยวข้องกับการจัดการสมรรถนะ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคณพิการในบริบทของประเทศไทย

วิธีการวิจัย

1. การออกแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก ซึ่งใช้กระบวนการตีความนิยม (Interpretivism) โดยดำเนินการตามแนวทางของ Charmaz (2006) เพื่อค้นหาความหมายและองค์ประกอบของการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคณพิการจากทัศนะของผู้เกี่ยวข้องกับคณพิการตามคู่มือมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ, 2559) โดยคัดเลือกผู้ที่มีประสบการณ์และมีบทบาทในการขับเคลื่อนประเด็นด้านคณพิการในประเทศไทย ซึ่งการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญจะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์สู่การสร้างทฤษฎีเบื้องต้นจากข้อมูลเหล่านั้นได้ (Strauss and Corbin, 1990)

2. ขอบเขตการวิจัย

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงเอกสารเพื่อทำความเข้าใจสถานการณ์ด้าน คณพิการ ความหมาย และองค์ประกอบของการดำเนินงานด้านคณพิการในประเทศไทย เพื่อกำหนดกรอบการวิจัยและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ระดับลึก

2.2 ขอบเขตของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคณพิการตามคู่มือมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ

2.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยกำหนดกรอบระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก คือ เดือนตุลาคมถึงธันวาคม 2561

3. ผู้ให้ข้อมูลหลักและการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ที่มี ความ สอด คล้อง กับ วัตถุประสงค์การวิจัย และสอดคล้องกับคู่มือมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ, 2559) จำนวน 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) คณพิการที่ได้รับการยอมรับในแวดวงคณพิการ ผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคณพิการอย่างเป็นรูปธรรม ผู้ที่ได้รับรางวัลและการยอมรับในสาขาที่ดำเนินงาน และผู้ที่มีการประกอบอาชีพที่มั่นคง 2) ผู้ปกครองหรือตัวแทนสมาคมผู้ปกครองคณพิการ ที่ได้รับการยอมรับในแวดวงคณพิการที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคณพิการ และมีประสบการณ์ในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กคณพิการหรือคณพิการในการดำรงชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม 3) ผู้ดูแลหรืออาสาสมัครด้านคณพิการที่ได้รับรางวัลจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ มูลนิธิ หรือหน่วยงานด้านคณพิการ และเป็นผู้ผลการดำเนินงานด้านคณพิการที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับ 4) เจ้าหน้าที่ภาครัฐด้านคณพิการที่มีประสบการณ์การดำเนินงานด้านคณพิการ ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการในระดับชำนาญการพิเศษขึ้นไป หรือระดับอำนวยการ 5) เจ้าหน้าที่องค์กรอิสระด้านคณพิการ ที่ได้รับการยอมรับในแวดวงคณพิการที่มีบทบาทสนับสนุนให้คณพิการได้รับการจ้างงานอย่างเป็นรูปธรรม และ 6) นักวิชาการหรือนักวิจัยที่มีประสบการณ์การทำวิจัยหรือคณพิการนิพนธ์ด้านคณพิการได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยด้านคณพิการจากกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคณพิการ มูลนิธิ หน่วยงานด้านคณพิการหรือหน่วยงานภาครัฐด้านการวิจัย รวมจำนวน 30 คน (ประไพพิมพ์ สุธีสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์, 2559) โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ควบคู่กับการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ

(Snowball Sampling) (ประสพชัย พสุนนท์ และคณะ, 2558) เน้นการให้สารสนเทศเข้าสู่จุดอิมตัว

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้วิจัย โดยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการสมรรถนะและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ รวมถึงการสร้างเครือข่ายสำหรับการเก็บข้อมูล โดยมีเครื่องมือช่วยในการเก็บข้อมูล คือ โครงร่างแบบสัมภาษณ์ระดับลึก ที่สร้างจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ (ขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนบันทึกภาพทุกครั้ง) ปากกา สมุดจด และตัวผู้วิจัยที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน การสัมภาษณ์เริ่มจากผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับการเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจคุณภาพโครงร่างแบบสัมภาษณ์ระดับลึก จากนั้นผู้ให้ข้อมูลท่านแรกจะเป็นผู้แนะนำผู้ให้ข้อมูลท่านต่อไป ซึ่งเป็นลักษณะการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบอกต่อ ควบคู่กับการหาข้อมูลเพิ่มเติมของผู้วิจัย โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในการเก็บข้อมูลตามโครงร่างแบบสัมภาษณ์ ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการบันทึกเสียง ซึ่งผู้วิจัยได้รับการอนุญาตให้บันทึกเสียงสนทนาทุกครั้ง โดยไม่มีข้อมูลที่ขัดแย้ง (Negative Case)

6. จริยธรรมการวิจัย

6.1 การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากคนพิการและผู้เกี่ยวข้องกับคนพิการตามคู่มือมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2559) ซึ่งผลการวิจัยอาจส่งผลกระทบต่อคนพิการในภาพรวม ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอรายละเอียดการวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราช

ภัฏจันทรเกษม เพื่อพิจารณาประเด็นความเหมาะสมทางด้านวิชาการและด้านจริยธรรม โดยผ่านการอนุมัติและรับรองโครงการวิจัยตั้งแต่วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป

6.2 ขั้นตอนและกระบวนการวิจัย ผู้วิจัยตระหนักในประเด็นความอ่อนไหวและจริยธรรมจึงได้ดำเนินการตามแนวทางของประสพชัย พสุนนท์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์ (2556) โดยการติดต่อประสานงานกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักถึงวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งขอความยินยอมก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นจึงขอความอนุเคราะห์มหาวิทยาลัยศิลปากรในการออกหนังสือขอเข้าสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ทั้งนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในเชิงนโยบายด้านคนพิการและอาจได้รับผลกระทบจากการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงไม่เปิดเผยรายชื่อของผู้ให้ข้อมูลหลัก

6.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางของเจษฎา นกน้อย (2554) คือ 1) ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย 2) การอธิบายรายละเอียดการวิจัยต่อผู้ให้ข้อมูลหลัก 3) การเคารพความเป็นส่วนตัว 4) การรักษาความลับ และ 4) การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน และผลประโยชน์ โดยการสัมภาษณ์ระดับลึกจะเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และดำเนินการในรูปแบบการสอบถามความคิดเห็นเชิงวิชาการ ร่วมกับการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยหลีกเลี่ยงประเด็นด้านการเมืองหรือผลประโยชน์

7. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการตรวจสอบวัตถุประสงค์และโครงร่างแบบสัมภาษณ์ระดับลึกใน 2 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินวัตถุประสงค์และโครงร่างแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยด้านคนพิการ จำนวน 3 ท่าน โดยผู้วิจัยได้จัดส่งโครงการวิจัยและโครงร่างแบบสัมภาษณ์ระดับลึกให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและให้ข้อเสนอแนะก่อนการเก็บข้อมูล และ 2) การประเมิน

โครงการวิจัย วัตถุประสงค์ และโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ระดับลึก โดยคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

8. การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับลึกอย่างเป็นระบบ มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการเปิดรหัส (Open Coding) คือ การนำข้อมูลที่ได้มาแยกส่วนเป็นหมวดและหมวดย่อย และเลือกหน่วยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดรหัส 2) ขั้นตอนการสร้างมโนทัศน์ (Concept) คือ การนำข้อมูลที่กำหนดรหัส มารวมกลุ่มตามลักษณะความสัมพันธ์ 3) ขั้นตอนกลุ่มมโนทัศน์ (Category) คือ การจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ เพื่อสร้างการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา และ 4) ขั้นตอนการสร้างทฤษฎี (Theory Generation) การเชื่อมโยงกลุ่มมโนทัศน์และนำเสนอทฤษฎีในรูปแบบของข้อความในการอธิบายปรากฏการณ์ (ประสพชัย พสุนนท์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2556; ชลธิชา ทิพย์ประทุม และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2558)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถแสดงข้อสรุปเชิงทฤษฎีของการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการสมรรถนะการประกอบ

อาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ ประกอบด้วย 1) ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพ และ 2) ความหมายและองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตคนพิการในบริบทของประเทศไทย สามารถสรุปข้อสรุปเชิงทฤษฎีจากผลการวิจัยได้ดังตารางที่ 1

ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับลึกการให้ความหมายและองค์ประกอบของการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพ และคุณภาพชีวิตของคนพิการสามารถแสดงรายละเอียดโดยสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความหมายการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความหมาย คือ แนวคิดทางการจัดการที่มุ่งเน้นการค้นหาคำประกอบที่สร้างโอกาส (Creating Opportunity) และขจัดสิ่งขวางกั้น (Barrier-Free) การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนพิการ ซึ่งผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง คือ คนพิการเกิดอิสรภาพในการตัดสินใจ สามารถเลือกวิถีการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพที่ต้องการได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสมรรถนะที่มี และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาพรวมคนพิการ โดยมีปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จคือการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง (Integration Process)

ตารางที่ 1 ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎีจากผลการวิจัย

การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพ	ความหมาย	แนวคิดที่มุ่งเน้น การค้นหาองค์ประกอบที่สร้างโอกาสและจัดสิ่งขวางกั้นการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนพิการ โดยมีปัจจัยความสำเร็จคือการบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง	
		S	Social Support
	องค์ประกอบ (STEP-ARISE Model)	T	Technology and Innovation
		E	Education and Learning
		P	Participation
		A	Assistive Device
		R	Rehabilitation
		I	Independent of Living
		S	Successful Implementation
		E	Empowerment
คุณภาพชีวิตคนพิการ	ความหมาย	สภาวะที่คนพิการรับรู้ความสามารถในการดำรงชีวิตประกอบอาชีพ และเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค และสอดคล้องกับสมรรถนะที่ตนเองมี	
	องค์ประกอบ	L	Living in Society
		O	Occupation
		C	Citizenship

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุแนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ 9 องค์ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยใช้ชื่อว่า ตัวแบบ STEP-ARISE (STEP-ARISE Model) มีรายละเอียดโดยสรุป ได้แก่

2.1 การสนับสนุนทางสังคม (Social Support) คือ การสนับสนุนให้คนพิการเกิดปฏิสัมพันธ์หรือกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม โดยการจัดสรรรูปแบบการสนับสนุนและการช่วยเหลือจะต้องสอดคล้องกับปัญหาและ

ความต้องการของคนพิการ ซึ่งผลลัพธ์ที่คาดหวังจะมุ่งเน้นให้คนพิการเกิดการรับรู้ว่าตนเองมีค่า มีผู้เอาใจใส่ เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาพรวมคนพิการได้

2.2 เทคโนโลยีและนวัตกรรม (Technology and Innovation) คือ สิ่งสนับสนุนที่เกิดจากการค้นคว้า ทดลองและพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่เดิมหรือถูกคิดค้นขึ้นมา ที่จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการด้านต่างๆ โดยบริบทของเทคโนโลยีจะครอบคลุมทั้งเทคโนโลยี และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

2.3 การศึกษาและการเรียนรู้ (Education and Learning) คือ การฝึกฝน เรียนรู้ทักษะด้านการดำรงชีวิต พื้นฐาน การประกอบอาชีพ และการสู่สังคม ผ่านกระบวนการที่เหมาะสมกับคนพิการซึ่งอาจเป็นการศึกษาและเรียนรู้ร่วมกับคนทั่วไปในสังคม โดยคนพิการจะต้องมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเลือกรูปแบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่ตนเองต้องการและสอดคล้องกับสมรรถนะที่ตนเองมี ภายใต้การสนับสนุนของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลให้คนพิการมีความพร้อมและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง

2.4 การมีส่วนร่วมทางสังคม (Participation) คือ การส่งเสริมให้คนพิการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม เช่น กิจกรรมสันทนาการ การเล่นกีฬา การท่องเที่ยว การเมือง การอาชีพที่หมายรวมถึงการประกอบอาชีพในสถานประกอบการ ที่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของคนพิการที่มีความสามารถ มีเสรีภาพในการดำเนินกิจกรรมตามความต้องการ สอดคล้องกับสมรรถนะที่มี โดยจะส่งผลต่อการสร้างทัศนคติเชิงบวกของคนพิการต่อตนเอง ต่อคนพิการคนอื่น ๆ และสังคม ในทางเดียวกันก็ส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจ ทัศนคติเชิงบวกของคนในสังคมต่อคนพิการ ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในภาพรวม

2.5 สิ่งอำนวยความสะดวก (Assistive Device) คือ สิ่งสนับสนุนให้คนพิการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์หรือกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่นๆ แบ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกส่วนบุคคล และสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ ซึ่งจะช่วยให้

คนพิการสามารถใช้ชีวิตประจำวัน ดำรงชีวิตในสังคม และประกอบอาชีพได้อย่างเท่าเทียม เสมอภาค ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.6 การฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation) คือ การสนับสนุนให้คนพิการมีสมรรถนะในการดำรงชีวิตช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ประกอบอาชีพ และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้อย่างเหมาะสมกับสมรรถนะของตน หลักการสำคัญคือการทำให้คนพิการมีสมรรถภาพในแต่ละด้านที่ดีขึ้น หรือดำรงไว้ซึ่งสมรรถภาพเดิมที่เหมาะสม โดยมีพื้นฐานของแนวทางที่สำคัญ คือ การฟื้นฟูด้านการแพทย์ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านอาชีพ ซึ่งจะส่งผลให้คนพิการเกิดพัฒนาการด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในภาพรวมได้

2.7 การดำรงชีวิตอิสระ (Independent of Living) คือ การส่งเสริมให้คนพิการสามารถดำรงชีวิตในสังคม ประกอบอาชีพ และเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักการสำคัญคือการสร้างให้คนพิการเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อตนเอง และพัฒนาทักษะการตัดสินใจด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนเอง สามารถช่วยเหลือตนเอง และมีความกล้าในการใช้ชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเชิงบวกต่อไป

2.8 สิ่งสนับสนุนความสำเร็จ (Successful Implementation) คือ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเชิงนโยบายด้านคนพิการให้ขับเคลื่อนและเป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ และนโยบายด้านคนพิการต่างๆ รวมถึงการสร้างต่อเนื่องและความยั่งยืนในการดำเนินงานด้านคนพิการให้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เป็นรูปธรรมชัดเจนต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ

2.9 การเสริมสร้างพลังอำนาจ(Empowerment) คือ การผลักดันให้คนพิการเกิดความตระหนักถึงความสามารถ คุณค่าของตนเอง ในการใช้ชีวิต ประกอบ

อาชีพ หรือเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม ซึ่งการเสริมพลังอำนาจด้านคนพิการจะต้องดำเนินการรอบด้าน คือ ไม่เฉพาะกับคนพิการแต่หมายรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการได้อย่างชัดเจน

3. ผลการวิเคราะห์ความหมายคุณภาพชีวิตคนพิการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ความหมายของคุณภาพชีวิตคนพิการในบริบทของประเทศไทย คือ หมายถึง สภาวะที่คนพิการรับรู้ความสามารถในการดำรงชีวิต ประกอบอาชีพ และเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของตนซึ่งการรับรู้นั้นจะต้องสามารถตอบสนองกับความคาดหวัง ความต้องการ และการตัดสินใจด้วยตนเองของคนพิการ

4. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตคนพิการ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักระบุคุณภาพชีวิตคนพิการ 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

4.1 การดำรงชีวิตในสังคม คือ องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้คนพิการสามารถใช้ชีวิตและดำรงชีวิตประจำวันในสังคมอย่างเท่าเทียม เสมอภาค โดยสามารถตัดสินใจเลือกลักษณะการใช้ชีวิตและกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเองได้

4.2 การประกอบอาชีพ คือ องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้คนพิการสามารถทำงานหรือประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการและสมรรถนะที่คนพิการมี โดยอาจเป็นงานที่เกิดจากการจ้างงานหรือการประกอบอาชีพอิสระ

4.3 การเป็นพลเมืองของสังคม คือ องค์ประกอบที่ส่งเสริมให้คนพิการสามารถดำรงตนเป็นพลเมืองตามสิทธิและกฎหมายที่แสดงถึงความเท่าเทียมและความเสมอภาคในสังคม โดยคนพิการจะมีบทบาทในการรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวมได้อย่างมีคุณค่า

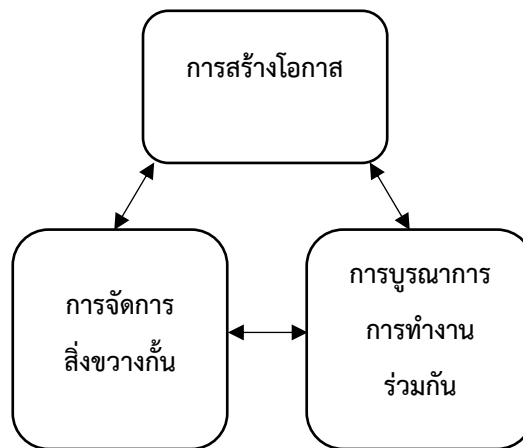
ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

จากการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก ซึ่งได้ข้อสรุปเชิงทฤษฎีตามที่นำเสนอในหัวข้อผลการวิจัยข้างต้น สรุปข้อค้นพบที่สำคัญได้ดังนี้

1. การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ พบว่าแนวคิดสำคัญคือการดำเนินงานบนพื้นฐานความสำคัญ 3 รูปแบบ คือ การสร้างโอกาสการจัดสิ่งขวางกั้น และการบูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อผลลัพธ์ในการสนับสนุนให้คนพิการสามารถดำรงชีวิต ประกอบอาชีพ และเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนพิการในประเทศไทยได้

ทั้งนี้ ข้อสรุปเชิงทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของอมาตยะ เซน (Sen, 2009) ซึ่งแกนหลักสำคัญของแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับสมรรถนะมนุษย์ทุกคน คือ การสร้างอิสรภาพ (Freedom) ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสที่เกิดจากการผสมผสานบูรณาการปัจจัยและองค์ประกอบด้านสมรรถนะของบุคคล ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางเศรษฐกิจ รวมถึงบทบาทของหน่วยงานประเภทต่าง ๆ เพื่อผลักดันให้เกิดสมรรถนะขึ้น แต่จากการศึกษาแนวคิดด้านสังคมที่มุ่งเน้นการสร้างโอกาสให้คนพิการของ ภัทรกิติโกมลกิติ (2551) พบว่า คนพิการส่วนมากกลับพบอุปสรรคซึ่งเป็นผลจากโครงสร้างเชิงอำนาจทางสังคมในอดีตจน

กลายเป็นสิ่งขวางกั้นต่อโอกาสในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม เช่น สิ่งขวางกั้นด้านกายภาพ ด้านนโยบาย และด้านทัศนคติ ดังที่ได้แสดงเนื้อหาในช่วงต้นของบทความ ดังนั้น ในการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ จะต้องเป็นการวิเคราะห์ปัจจุบัน เพื่อวางแผนอนาคตในการสร้างโอกาส และค้นหาปัจจัยในอดีตเพื่อจัดการสิ่งขวางกั้นควบคู่กัน จึงจะส่งผลให้การดำเนินงานด้านคนพิการก้าวข้ามการพัฒนาแบบมีข้อจำกัด (Development as Unfreedom) ไปสู่การพัฒนาสู่การสร้างโอกาสที่แท้จริง (Development as Free) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักของการวิจัยครั้งนี้ ระบุว่ากลไกขับเคลื่อนและสนับสนุนการสร้างควมยั่งยืนของการสร้างโอกาสและการจัดการสิ่งขวางกั้นในบริบทของประเทศไทย จะต้องบูรณาการแนวทางการทำงานร่วมกันของบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งหมายถึงการนำองค์ประกอบจากผลการวิจัยครั้งนี้มาบูรณาการให้เกิดแนวทางการทำงานที่มีเป้าหมายเดียวกันในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในประเทศไทย คือ แนวคิดการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการจากผลการวิจัยในครั้งนี้ ดังนั้น สามารถแสดงความสัมพันธ์ของความหมายการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการ ได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของความหมายการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการ

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย

2. การดำเนินงานด้านคนพิการตามตัวแบบ STEP-ARISE ของแนวทางการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการในบริบทของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ คือ การสนับสนุนทางสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรม การศึกษาและการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวก การฟื้นฟูสมรรถภาพ การดำรงชีวิตอิสระ สิ่งสนับสนุนความสำเร็จ และการเสริมสร้างพลังอำนาจ ซึ่งการบูรณาการหลักการและกระบวนการของทุกองค์ประกอบร่วมกันจะเป็นการสร้างโอกาสให้คนพิการทั้งบริบทของคนพิการเองและสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้เกิดสมรรถนะ เกิดการบริหารจัดการและแก้ปัญหาสิ่งขวางกั้นที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคม ซึ่งในแต่ละองค์ประกอบจะช่วยในการระบุบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ตัวแบบ STEP-ARISE จึงเป็นการดำเนินงาน

ที่นำไปสู่ความหมายของแนวทางการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการในบริบทประเทศไทยได้อย่างสมบูรณ์

3. เมื่อใดก็ตามที่มีการดำเนินงานด้านคนพิการตามตัวแบบ STEP-ARISE ได้อย่างสมบูรณ์ จะเกิดรูปแบบการสร้างโอกาส การจัดการสิ่งขวางกั้น และรูปแบบการบูรณาการการทำงานร่วมกันที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในประเทศ ใน 3 องค์ประกอบ คือ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการเป็นพลเมืองในสังคม ซึ่งหากสามารถยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ครอบคลุมทั้ง 3 องค์ประกอบ จะส่งผลต่อการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการในประเทศไทยได้

ดังนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก โดยแสดงเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามแนวทางของสัญญา เคนาภูมิ (2558) ได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์ของกรอบแนวคิดการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงทฤษฎี

1. การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการ จะต้องให้ความสำคัญกับเป้าหมายคือการส่งเสริมให้คนพิการสามารถประกอบอาชีพได้ โดยอาจเป็นการได้รับการจ้างงานหรือการประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งต้องให้ความสำคัญกับผลในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาพรวม ไม่เพียงแต่บริบทการประกอบอาชีพ แต่ต้องให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตในสังคม และการเป็นพลเมืองของสังคมควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม

2. การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการในบริบทของประเทศไทย 9 องค์ประกอบ คือ การสนับสนุนทางสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรม การศึกษาและการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวก การฟื้นฟูสมรรถภาพ การดำรงชีวิตอิสระ สิ่งสนับสนุนความสำเร็จ และการเสริมสร้างพลังอำนาจ หรือตัวแบบ STEP-ARISE สามารถนำไปเผยแพร่สู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มคนพิการ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแผนงานหรือแนวปฏิบัติที่มุ่งสู่การยกระดับการประกอบอาชีพของคนพิการได้ตามความเหมาะสม

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพชีวิตคนพิการ ควรศึกษาการจัดทำเกณฑ์ประเมินหรือตัวชี้วัดที่ครอบคลุมกระบวนการ คือ การจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการ 9 องค์ประกอบ และผลลัพธ์ คือองค์ประกอบคุณภาพชีวิตของคนพิการ 3 องค์ประกอบ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลการดำเนินงานในทุกกระบวนการ และกำหนดแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการปฏิบัติ

1. หน่วยงานภาครัฐ เป็นหน่วยงานที่บทบาทสำคัญในการนำกฎหมาย นโยบาย และแผนการดำเนินงานระดับชาติมาขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนพิการให้เกิดรูปธรรม และเป็นหน่วยงานที่ถือครองทรัพยากรทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ เช่น องค์ความรู้ งบประมาณ บุคลากร และอำนาจตามกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจะต้องยกระดับแนวทางการปฏิบัติสู่การเป็นแกนนำหรือกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนพิการ โดยจะต้องพิจารณาความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานที่ชัดเจน และจัดทำแผนการบูรณาการการดำเนินงานร่วมกัน เช่น สำนักงานกรุงเทพมหานคร มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ทางเท้าในเขตกรุงเทพฯ บูรณาการการดำเนินงานร่วมกับกรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพด้านการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล ในการออกแบบทางเท้าที่คนพิการและคนในสังคมสามารถใช้ร่วมกันได้ เป็นต้น โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถนำตัวแบบ STEP-ARISE ไปวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานและกำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบูรณาการการทำงานร่วมกัน โดยมุ่งเป้าหมายหลักที่สำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการร่วมกัน นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐจะต้องเป็นผู้สนับสนุนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น ภาคประชาสังคม สถานประกอบการ ครอบครัวและผู้ดูแล นักวิจัยและนักวิชาการ สังคมและชุมชน และคนพิการ เป็นต้น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการทำงานด้านคนพิการร่วมกัน เช่น การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติต่อคนพิการที่ถูกต้อง การสนับสนุนงบประมาณด้านการจ้างงานคนพิการ การให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีแก่สถานประกอบการที่จ้างงานคนพิการ การสนับสนุนอาสาสมัครและจิตอาสา การสนับสนุนทุนการวิจัยด้านคนพิการ รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมสำหรับคนพิการในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

2. ภาคประชาสังคมเป็นกลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งการดำเนินงานด้านคนพิการในประเทศไทย เช่น องค์กรอิสระ สมาคม ชมรม หรือมูลนิธิ เป็นต้น เพื่อให้การขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนพิการของประเทศไทยมีประสิทธิภาพ จึงควรเข้าไปบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอย่างชัดเจน ในการตั้งเป้าหมายร่วมกัน หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งในการตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้ ภาคประชาสังคมสามารถนำตัวแบบ STEP-ARISE ไปใช้ในการกำหนดแผนและออกแบบกิจกรรมเพื่อการจัดการสมรรถนะของคนพิการในประเทศไทยได้ เพื่อให้การทำงานของภาคประชาสังคมไม่ใช่ในลักษณะคู่ขนานกับภาครัฐแต่เป็นการทำงานที่มีเป้าหมายมุ่งไปสู่จุดเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. หน่วยงานเอกชน หรือสถานประกอบการ ควรเปิดโอกาสให้คนพิการประเภทต่าง ๆ ได้แสดงมรรถะและศักยภาพที่มี ในการจ้างงานในตำแหน่งที่เหมาะสมกับความสามารถไม่จำกัดตำแหน่งเฉพาะการทำงานนั่งโต๊ะ ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าคนพิการสามารถทำงานในตำแหน่งต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมากกว่าพนักงานคนปกติในบางตำแหน่ง นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้คนพิการได้มีความก้าวหน้าในอาชีพ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งระดับนโยบาย และกิจกรรมสันตนาการต่าง ๆ เพื่อให้คนพิการและพนักงานได้เกิดปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจะเป็นการทลายสิ่งขวางกั้นทางด้านทัศนคติเกี่ยวกับความพิการในสังคมไทยได้อีกทางหนึ่ง

4. ครอบครัวและผู้ดูแลควรรยอมรับและเปิดโอกาสให้บุตรหลานที่พบความพิการทั้งแบบแรกเกิดและพิการในภายหลังเข้าสู่สังคม เพื่อให้เกิดรูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพได้อย่างเหมาะสม การยอมรับและเข้าใจบุตรหลานเป็นเหมือนประตูด่านแรกในการสร้างพัฒนาการที่เหมาะสมของเด็กพิการและคนพิการ ซึ่งการสนับสนุนของครอบครัวและผู้ดูแล ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม ที่สอดคล้องกับแนวทาง

ตามตัวแบบ STEP-ARISE จะส่งผลให้คนพิการเกิดการฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างต่อเนื่อง จนเกิดรูปแบบการดำรงชีวิตอิสระในสังคมได้อย่างเหมาะสม

5. นักวิจัยและนักวิชาการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการยกระดับการทำงานด้านคนพิการซึ่งนักวิจัยและนักวิชาการสามารถนำตัวแบบ STEP-ARISE ในแต่ละองค์ประกอบไปกำหนดประเด็นการศึกษาหรือวิจัย เช่น การศึกษา เทคโนโลยีและนวัตกรรม การฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนากิจกรรมการสนับสนุนทางสังคม เป็นต้น และนำผลการวิจัยมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการทำงานด้านคนพิการในประเทศไทยร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม สถานประกอบการ หรือผู้ที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งผลการวิจัยจากนักวิจัยและนักวิชาการจะเป็นด้วยยกระดับการดำเนินงานด้านคนพิการในประเทศไทยให้เกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดได้

6. สังคมควรเปิดโอกาส เข้าใจ และยอมรับคนพิการ ซึ่งตามตัวแบบ STEP-ARISE พบว่าปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานด้านคนพิการ ทักษะคติของคนในสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการสร้างโอกาส และเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อคนพิการควบคู่กันไป ดังนั้น หากความเข้าใจ ทักษะคติ หรือกระบวนทัศน์ของคนในสังคมที่มีต่อคนพิการเป็นไปทางที่ถูกต้องจะส่งผลต่อการพัฒนาการดำเนินงานด้านคนพิการในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. คนพิการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนพิการในประเทศไทย ซึ่งคนพิการจะต้องเปิดใจ เข้าใจ และยอมรับตัวตนของตนเอง คนพิการจะต้องรู้จักตัวตนของตนเอง วิเคราะห์ความถนัด ความชอบ สิ่งที่สามารถทำได้ และต้องแสดงความเป็นตัวตนนั้นให้คนรอบข้าง และคนในสังคมได้รับรู้ร่วมกัน ซึ่งตามตัวแบบ STEP-ARISE นั้น การเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมใน

กิจกรรมต่าง ๆ จะส่งผลให้คนพิการเกิดการพัฒนาในด้านจิตใจหรือร่างกายได้ รวมถึงคนพิการจะต้องมีความกล้าในการตัดสินใจและเลือกทางเดินชีวิตตามความต้องการของตนเองอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ในเชิงนโยบาย คนพิการควรเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดแผนหรือแนวทางการดำเนินงานร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อให้การดำเนินงานตอบสนองต่อความต้องการของคนพิการมากที่สุด รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ คนพิการที่ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ให้ข้อเสนอแนะที่สำคัญว่าคนพิการจะต้องไม่มองว่าตนเองเป็นคนพิการที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ หรือเป็นคนพิเศษที่ต้องได้รับการปฏิบัติแบบพิเศษ แต่มองว่าตนเองคือคนในสังคม คนหนึ่ง แม้ว่าอาจจะมีอุปสรรคบ้างแต่จะต้องไม่นำมาเป็นสิ่งขวางกั้นในการเลือกเส้นทางการใช้ชีวิตของตน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเชื่อมั่นของทฤษฎีที่สร้างขึ้นจากผลการวิจัยในครั้งนี้ ด้วยกระบวนการเชิงปริมาณเพื่อยืนยันทฤษฎี ด้วยวิธีที่เหมาะสม เช่น การวิเคราะห์ปัจจัย Factor Analysis เป็นต้น

2. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพของคนพิการ เนื่องจากพบว่าองค์ประกอบต่างๆ มีความเชื่อมโยงกันแต่ยังไม่มีการศึกษาที่ชัดเจนและยังพบความคลุมเครืออยู่

3. การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการจัดการสมรรถนะการประกอบอาชีพเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนพิการ เพื่อกำหนดนโยบาย แผนการดำเนินงาน และแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านคนพิการที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในบริบทของประเทศไทย

บรรณานุกรม

- กมลพรรณ พันพื้ง. (2556). *เอกสารประกอบการสอนวิชาประชากรเป้าหมายกับการบริหารการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2559). *คู่มือมาตรฐานการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ "โครงการเสริมพลังคนพิการ สร้างโอกาสและความเท่าเทียมในสังคม"*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก <http://202.151.176.107/nep/bcms/wp-content/uploads/2015/07/KM-pdf>.
- เจษฎา นกน้อย. (2554). *การจัดการความหลากหลายในองค์กร: ตัวแบบทางด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชลธิชา ทิพย์ประทุม และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). การคุกคามทางเพศกลุ่มชายข้ามเพศ: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(3), 105-113.
- ธร ปิตติล. (2558). มองชุมชนไทยผ่านกรอบ Amartya Sen. ใน *มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, การสัมมนา เศรษฐศาสตร์ 3 รอบ*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประไพพิมพ์ สุธีวินนท และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 29(2), 31 – 48.
- ประสพชัย พสุนนท์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2556). ประสิทธิภาพและกฎแห่งความสำเร็จในการดำเนินการสหกรณ์การเกษตร: การศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก. *วารสาร Veridian E-Journal*, 6(1), 610-628.
- ประสพชัย พสุนนท์, สุดา ตระการเถลิงศักดิ์, วลัยลักษณ์ อัครธีรวงศ์ และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2558). ทฤษฎีฐานรากของความหมายและตัวชี้วัดเชิงคุณภาพของการดำเนินงานสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารการเมืองการบริหาร และกฎหมาย*, 7(3), 243-273.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2560). *นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ยกเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางเลือกในการพัฒนา*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/111367>.
- ภัทรกิติ โกมลภิต. (2551). ชีวิตและข้อจำกัดด้านการเดินทางของคนพิการไทย. *วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 1. 63-77.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2558). การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้ทฤษฎีฐานราก. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(3), 93-103.
- Charmaz, K. (2006). *Constructionism and the Grounded Theory A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. CA: SAGE.
- Edmons, L. J. (2005). *Disabled People and Development Vol. 12*. Philippines: Asian Development Bank.
- Mitra, S. (2006). The Capability Approach and Disability. *Journal of Disability Policy Studies*, 16(4), 236-247.
- Sen, A. (2003). Development as Capability Expansion. In S. Fukuda-Parr & et al. (Eds.), *Readings in Human Development*. New Delhi and New York: Oxford University Press.
- Sen, A. (2009). *The Idea of Justice*. London: Allen Lane.
- Strauss, A. L. and Corbin, J. M. (1990). *Basic of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. (2nd ed). CA: SAGE.

การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

The Development of a Participatory Management Model in Dual System of
Educational Institutions under the Office of Vocational Education
Commission

ฐาปณีย์ เสาหิน¹

Thapanee Saohin

tsh4445@hotmail.com

สุพรรณณี สมานญาติ²

Supanee Samanyart

ราชนันย์ บุญธิมา³

Rachan Boontima

Received: 06-06-2018

Revised: 05-07-2018

Accepted: 26-07-2018

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ตอน ตอนที่ 1 พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้วยการศึกษเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน สอบถามผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ผู้ดูแลหลักสูตรทวิภาคี หัวหน้าสาขา อาจารย์ผู้สอน อาจารย์นิเทศ ผู้บริหารสถานประกอบการและครูผู้ฝึกในสถานประกอบการ จำนวน 411 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบจัดบันทึก และแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบ ตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Student in Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, Sripatum University

² สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Educational Administration, Sripatum University

³ ภาควิชาบริหารการศึกษาและการอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Department of Educational Administration, Faculty of Education, Srinakharinwirot University

คณะกรรมการอาชีวศึกษา ด้วยการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินและวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าความถี่ และการทดสอบไคสแควร์

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 67.306 และมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร การมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคี

Abstract

This research objectives were to develop and assess the propriety and the feasibility of a participatory management model in dual system of educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission. The research process comprised 2 steps. Step 1 was the development of the model by studying documents and related literatures, and interviewing 6 experts. The research sample comprised 411 people including directors of the educational institutions, deputy directors for Academic Affairs, dual-system curriculum committee chairs, department heads, teachers, supervising teachers, workplace administrators, and workplace mentors, obtained by cluster sampling. The research instruments were note-taking, and questionnaires. The data were analyzed by doing content analysis, and using the means, standard deviation, and factor analysis. Step 2 was the assessment of the propriety and the feasibility of the model by conducting a focus group discussion with 19 experts. The research instrument was an assessment form. The data were analyzed by using the frequency and Chi-square test. The research results were as follows:

1. The participatory management model in dual system of educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission consisted of 4 components: participation in planning and decision-making, participation in working process, participation in assessment and development, and participation in receiving benefits. These components accounted for 67.306 percent of the variance, and complied with the empirical data.

2. The developed participatory management model in dual system of educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission was suitable and feasible at the .01 level of statistical significance.

Keywords: The Management model, the Participation in the dual system

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความเจริญเติบโตและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้แต่ละประเทศมีการแข่งขันกันสูงทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านธุรกิจ อุตสาหกรรม สังคมและการเมือง ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรให้ดีขึ้น สิ่งสำคัญในการช่วยพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตและมีศักยภาพที่ดียิ่งขึ้นก็คือ การศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของแต่ละบุคคลให้มีความรู้ มีความสามารถในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม และสามารถปรับตัวให้เข้ากับโลกในยุคปัจจุบันได้ เมื่อกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้เกิดแรงผลักดันต่อประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพทักษะ กระบวนการคิด ประกอบกับการ

ที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในประชาคมอาเซียน และมีประเทศที่ร่วมเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไนดารุสซาลาม ลาว กัมพูชา เวียดนาม และเมียนมา มีการแข่งขันกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม แรงงานกันอย่างสูง ทำให้ประเทศไทยต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในครั้งนี้ สิ่งที่สำคัญที่ต้องเร่งพัฒนา คือ เรื่องการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพและสามารถพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวได้อย่างเต็มที่ รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรม มีจริยธรรม คิดเชิงบวก รู้จักพึ่งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยที่สถานศึกษาจะเป็นกลไกสำคัญในการที่จะ

วิเคราะห์สถานการณ์หาจุดอ่อน จุดแข็ง ที่จะเกิดขึ้นกับ สถานศึกษาของตน กับงาน และกับนักศึกษา เพื่อให้เกิด การพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น และทำให้เยาวชนไทยเป็นคนดีมี ความสามารถและมีความสุข เพื่อให้สอดคล้องตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้ให้ความสำคัญต่อการ ปฏิรูปการศึกษาแบบมีส่วนร่วมตามมาตรา 8(2) ให้สังคมมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและในมาตราที่ 9(6) การมีส่วนร่วม ของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น จะเห็นว่า ความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาตาม พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความต้องการให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การเปิด โอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมใน การบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ตัวแทนศิษย์เก่า ตัวแทนนักเรียน และตัวแทน จากสถานประกอบการ การที่บุคคลมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา จะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและจะรับผิดชอบใน การจัดการศึกษามากขึ้น ดังนั้น เพื่อให้การบริหาร สถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สถานศึกษาจะต้องให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา การปฏิรูปการศึกษารอบสอง (พ.ศ.2552 - 2561) พบว่าสถานศึกษายังขาดแนวทางที่ชัดเจน ทำให้ผู้มี ส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาตีความแตกต่างกันไปเกิด ความสับสนวุ่นวายและขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ การศึกษา

สำหรับการอาชีวศึกษา ได้มีสถาบันวิจัยเพื่อการ พัฒนาประเทศ (พ.ศ.2553) ศึกษาความต้องการกำลังคน เพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนของประเทศ ระยะเวลาที่ผ่านมา การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยยัง ไม่ประสบผลสำเร็จ สถานการณ์ด้านการผลิต และการ พัฒนาากำลังคนของประเทศมีปัญหาอยู่มาก กำลังคนระดับ อาชีวศึกษาเข้าสู่ตลาดแรงงานน้อย ทำให้ประเทศขาด กำลังคน รวมทั้งกำลังคนที่ผลิตได้ขาดคุณลักษณะ ทั้งด้าน ความรู้และทักษะที่จำเป็น สุธรรม ธรรมทัศน์านนท์(2554) ได้กล่าวถึงสภาพการบริหารงานอาชีวศึกษาในระบบทวิภาคี

มีปัญหาการจัดการอาชีวศึกษาในระดับองค์กร ดังนี้ 1) การไม่เข้าใจในนโยบายการจัดการเรียนการสอนระบบทวิ ภาคี 2) ขาดการถ่ายทอดให้แก่นักศึกษา 3) ขาดการ ประสานความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยกับสถานประกอบการ 4) ครูไม่เข้าใจในการวัดผลและประเมินผล 5) ครูฝึกในสถาน ประกอบการไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการนิเทศ 6) การ จัดการระบบทวิภาคีอยู่ในระดับปานกลาง 7) จำนวน เครื่องมือ อุปกรณ์ในสถานศึกษามีจำนวนไม่เพียงพอและไม่ ทันสมัย ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิ ภาคี

จากความสำเร็จและสภาพปัญหาการบริหารแบบ มีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิด แนวคิดและมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง การ พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคี ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษาผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อ**ผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปปรับใช้**เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัด การศึกษาแบบมีส่วนร่วมในระบบ ทวิภาคีให้สอดคล้องตาม พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.2551 ซึ่งจะช่วยให้การ จัดการศึกษาของอาชีวศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น เพื่อเป็น สถานศึกษาทางเลือกที่ดีเป็นที่นิยมของผู้รับบริการตลอดไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- 2) เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไป ได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของ สถานศึกษาสังกัดคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมใน ระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการ พัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินความเหมาะสม และความ

เป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยให้แนวคิดอาศัยแนวคิดของ Mary Parker Follet (1924) ที่กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)

2. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดของ แมคมิลแลนและชูมเมอร์เกอร์ (McMillan and Schumaker, 1997) ที่กล่าวไว้ว่า การประเมินรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความถูกต้อง (Accuracy) ความเหมาะสม (Propriety) ความมีประโยชน์ (Utility) และความเป็นไปได้ (Feasibility) แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเพียง 2 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่พัฒนาขึ้นว่ามีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ต่อการนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้หรือไม่ ส่วนความถูกต้องและความมีประโยชน์ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นที่ให้ผ่านกระบวนการพัฒนารูปแบบมาแล้วจึงไม่ได้มุ่งประเมินใน 2 ด้านนี้

นิยามศัพท์

1. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หมายถึง โครงสร้างทางความคิดที่แสดงองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการบริหารที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการ

ดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

2. การประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หมายถึง ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบไปใช้

2.1 ความเหมาะสม หมายถึง การพิจารณาตัดสินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยอาศัยผู้ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความเห็นว่าเป็นเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม และนำผลที่ได้มาทดสอบความมีนัยสำคัญด้วยการทดสอบไค์สแควร์

2.2 ความเป็นไปได้ หมายถึง การพิจารณาตัดสินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยอาศัยผู้ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ทดสอบความมีนัยสำคัญด้วยการทดสอบไค์สแควร์

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะทำให้ได้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ตามบริบท

2. สามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ต่อบุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ และผู้บริหารของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถานประกอบการต่างๆ ที่มีส่วนร่วมในระบบทวิภาคี และสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดย

อาศัยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ดำเนินการวิจัยโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 6 คน เกี่ยวกับสภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาร่างเป็นรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้วยการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ผู้ดูแลหลักสูตรทวิภาคี หัวหน้าสาขา อาจารย์ผู้สอน อาจารย์นิเทศก์ ผู้บริหารสถานประกอบการ และครูผู้ฝึกในสถานประกอบการของสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลปฏิบัติงานดีเด่น (Best Practice) ในระบบทวิภาคี จำนวน 411 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ลำดับ จำนวน 63 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .983 และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์องค์ประกอบทั้งในเชิงสำรวจและเชิงยืนยัน

ตอนที่ 2 ประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ดำเนินการวิจัย โดยจัดสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ประเมินคือ แบบประเมินตามความเหมาะสมและแบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 63 ข้อ โดยแต่ละข้อมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบว่าเหมาะสม-ไม่เหมาะสม และ

เป็นไปได้-เป็นไปไม่ได้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และการทดสอบไคสแควร์

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสรุปผลได้ดังนี้

รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 63 ตัวแปรซึ่งอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 51.80 ประกอบด้วย 25 ตัวแปร ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอาชีพมีการตัดสินใจร่วมกันในการวางแผนบริหารงาน 2) มีส่วนร่วมในมีการสำรวจความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงาน 3) มีส่วนร่วมในมีการกำหนดยุทธศาสตร์และกระบวนการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม 4) มีส่วนร่วมในการกำหนดคุณลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอาชีพ 5) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์งานอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน 6) มีส่วนร่วมในการวางแผนการรับสมัครนักเรียนในแต่ละปี 7) มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและแผนการสอนร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน 8) มีส่วนร่วมในการวางแผนจัดสรรงบประมาณประจำปีการศึกษา 9) มีส่วนร่วมในการจัดทีมงานในการบริหารงานแบบทวิภาคี 10) มีส่วนร่วมในการวางแผนสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในการทำงาน 11) มีส่วนร่วมในการพัฒนาครู เช่น การประชุมเสวนา หรือการศึกษาดูงานนอกสถานที่ 12) มีส่วนร่วมในการวางแผนกระบวนการปฏิบัติในการฝึกงานร่วมกัน 13) มีส่วนร่วมในการจัดสร้างเครื่องมือและคู่มือในการดำเนินงาน 14) มีส่วนร่วมในการวางแผนระบบและขั้นตอนการดำเนินงานอย่างชัดเจนมีการวางแผนในการจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้ในการฝึกงาน 15) มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดบุคลากร เครื่องมือ เครื่องจักร และค่าใช้จ่าย 16) มีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับขั้นตอน การกำกับติดตาม

การจัดการเรียนการสอนในระบบทวิภาคี 17) มีส่วนร่วมในการติดตามการบริหารและงบประมาณให้เป็นไปตามแผนงาน 18) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้ใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ 19) มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามข้อตกลงร่วมกันร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ 20) มีส่วนร่วมในการจัดฝึกอบรมครูตามสายงานของทวิภาคี 21) มีส่วนร่วมในการรับสมัครนักเรียน 22) มีส่วนร่วมในการกำกับดูแลทวิวิธีในการสอนให้เป็นไปตามกระบวนการและมาตรฐานการฝึกอาชีพ 23) มีส่วนร่วมในการส่งเสริมดูแลการใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ 24) มีส่วนร่วมในการจัดนักเรียนฝึกงานตามสถานประกอบการที่เหมาะสม 25) มีส่วนร่วมในการกำหนดการวัดผลโดยคำนึงถึงโครงสร้างของหลักสูตรเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ทั้งนี้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา องค์ประกอบนี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

($\chi^2 = 26.41$, p-value = .208, GFI = .96, AGFI = .95, RMSEA = .011)

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 7.387 ประกอบด้วย 15 ตัวแปร ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในการรายงานผลการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการฝึกงานอาชีพ 2) มีส่วนร่วมในการเสนอรายงานความก้าวหน้าของงานไปยังผู้บังคับบัญชา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) มีส่วนร่วมในการรวบรวมข้อมูลในการทำงานอย่างต่อเนื่อง 4) มีส่วนร่วมในการบันทึกหลักฐานและรายงานการดำเนินงานเป็นระยะ 5) มีส่วนร่วมในการจัดนิเทศกระบวนการฝึกอาชีพ 6) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลงานของนักเรียนกับมาตรฐานการฝึกอาชีพ 7) มีส่วนร่วมในการจัดแผนภูมิแสดงกระบวนการทำงานและโครงสร้างของงาน 8) มีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามการฝึกอาชีพของนักเรียนอย่างเป็นระบบ 9) มีส่วนร่วมในการประเมินผลสัมฤทธิ์ผลผลิตจากสถานศึกษาหรือสถานประกอบการ 10) มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อก่อให้เกิดระบบอาชีพ 11) มีส่วนร่วมในการประยุกต์ศาสตร์ในการดำเนินการฝึกอาชีพให้เหมาะสมกับความต้องการของ

ตลาดแรงงาน 12) มีส่วนร่วมในการวางแผนในการจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้ในการฝึกงาน 13) มีส่วนร่วมในการพัฒนาวิธีการสอนและการฝึกอาชีพให้ทันกับเทคโนโลยีปัจจุบัน 14) มีส่วนร่วมในการประสานงานร่วมมือในการวิจัยและพัฒนา เพื่อหารูปแบบการฝึกอาชีพที่เหมาะสม 15) มีส่วนร่วมในการจัดระบบรับผิดชอบร่วมกันในกระบวนการฝึกอาชีพทั้งนี้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา องค์ประกอบนี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

($\chi^2 = 34.68$, p-value = .173, GFI = .94, AGFI = .93, RMSEA = .021)

1.3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและพัฒนาอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 4.763 ประกอบด้วย 8 ตัวแปร ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในการเปิดโอกาสให้มีการสอบเทียบหน่วยกิต เพื่อเรียนต่อในระดับสูง 2) มีส่วนร่วมในการโอนหน่วยกิต เพื่อเชื่อมโยงได้ทุกหลักสูตร 3) มีส่วนร่วมในการจัดสอบเทียบทักษะวิชาชีพโดยไม่ต้องเรียน 4) สถานประกอบการสามารถพัฒนางานวิจัยร่วมกับสถานศึกษา 5) ผลการปฏิบัติงานในระบบทวิภาคีส่งผลให้ได้รับประโยชน์ เช่น รางวัล การประกาศเกียรติคุณ การเลื่อนขั้นเงินเดือน หรือการเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น 6) มีส่วนร่วมในการทดสอบฝีมือระหว่างการฝึกอาชีพ 7) สถานประกอบการสามารถพัฒนาและปรับปรุงการผลิตได้ดีขึ้นจากผลของงานวิจัยที่ร่วมกันกับสถานศึกษา 8) มีส่วนร่วมในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานการฝึกอาชีพร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก ทั้งนี้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา องค์ประกอบนี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

($\chi^2 = 36.41$, p-value = .201, GFI = .92, AGFI = .91, RMSEA = .029)

1.4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 3.348 ประกอบด้วย 15 ตัวแปร ได้แก่ 1) นักเรียน นักศึกษา มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบการทำงานในสถานประกอบการ 2) นักเรียน นักศึกษา มีรายได้ขณะที่เรียน 3) นักเรียน นักศึกษา มี

ความรู้ ทักษะ ความชำนาญในขณะฝึกงาน 4) นักเรียน นักศึกษาได้เรียนรู้ระบบการทำงานในสถานประกอบการ 5) หลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้วนักเรียน นักศึกษา สามารถหา งานทำได้ 6) สถานศึกษามีผลงานที่เป็นที่รู้จักกว้างขวางมากขึ้น 7) สถานประกอบการได้ใช้ทรัพยากรได้อย่างเต็มที่ 8) สถานประกอบการมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น 9) หลังจากเรียนจบ หลักสูตรแล้วนักเรียน นักศึกษา มีความพร้อมที่จะเรียนต่อ ในระดับสูงได้ตามศักยภาพของแต่ละคน 10) สถานศึกษามี บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น 11) สถานศึกษาได้ หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน 12) สถานศึกษาได้รับความไว้วางใจจากผู้ปกครองและนักเรียน มากขึ้น 13) สถานประกอบการสามารถรับนักเรียน นักศึกษา ที่ฝึกงานนั้นมาเป็นพนักงานในสถานประกอบการ 14) สถานศึกษาสามารถผลิตนักเรียน นักศึกษาให้มีความรู้และ ความชำนาญออกไปทำงานได้อย่างมีคุณภาพและมี ประสิทธิภาพ 15) สถานประกอบการได้รับการลดหย่อน ภาษี ทั้งนี้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคี ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ อาชีวศึกษา องค์ประกอบนี้ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิง ประจักษ์

($\chi^2 = 32.94$, p-value = .152, GFI = .95, AGFI = .94, RMSEA = .019)

2.การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

2.1 รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมใน ระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ (25 ตัวแปร) องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (15 ตัวแปร) องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและ พัฒนา (8 ตัวแปร) และองค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วมใน การรับผลประโยชน์ (15 ตัวแปร) มีความเหมาะสม อย่างมี นัย สำ คัญ ทาง ส ท ศ ติ มี ระ ดับ .01 ($\chi^2 = 19.00$, p-value = .000)

2.2 รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมใน ระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ (25 ตัวแปร) องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (15 ตัวแปร) องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและ พัฒนา (8 ตัวแปร) และองค์ประกอบที่ 4 การมีส่วนร่วมใน การรับผลประโยชน์ (15 ตัวแปร) มีความเป็นไปได้อย่างมี นัย สำ คัญ ทาง ส ท ศ ติ มี ระ ดับ .01 ($\chi^2 = 19.00$, p-value = .000)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารแบบมี ส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ข้อค้นพบสำคัญที่ผู้วิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1.จากข้อค้นพบว่า รูปแบบการบริหารแบบมีส่ว นร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่พัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ การมี ส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากทั้ง 4 องค์ประกอบสามารถอธิบายได้ ครอบคลุมตามความต้องการของระบบการศึกษาในปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Mary Parker Follet (1924) ที่ กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม มี 4 องค์ประกอบได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการ ดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วน ร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาณินทร์ ศรีชมภู (2556) และจิรพงษ์ หอมสุวรรณ (2556) ทั้งนี้เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วมในการวางแผนและ การตัดสินใจ ค้นพบว่ามี 25 ข้อ โดยข้อที่มีค่าน้ำหนัก องค์ประกอบมากที่สุด หรือสำคัญที่สุดคือ การมีส่วนร่วมใน การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอาชีพ ทั้งนี้ อาจ เนื่องมาจาก ตลาดแรงงานในปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูง

ประกอบกับการที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในประชาคมอาเซียน มีการค้าระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น จึงทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอาชีพของสถานศึกษามีความสำคัญ เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและรองรับกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Likert (1961) เกี่ยวกับ รูปแบบการตัดสินใจ ต้องมีความร่วมมือกันทุกฝ่าย เพื่อสะท้อนสถานการณ์ปัจจุบันและความต้องการในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของอนันท์ งามสะอาด (2549) และปิยนาล บุญมีพิพิธ(2551) กล่าวว่า องค์ประกอบด้านการเตรียมการตามกระบวนการจัดการความรู้ กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอาชีพ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพื่อนำไปใช้จริงตามแผนที่กำหนดไว้

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ค้นพบว่า มี 15 ข้อ โดยข้อที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด หรือสำคัญที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการรายงานผลการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการทำงานอาชีพ ทั้งนี้เนื่องจาก ขั้นตอนการดำเนินงาน เมื่อนักเรียน นักศึกษาไปฝึกงานในสถานประกอบการต้องรายงานให้อาจารย์นิเทศที่ดูแลได้รับทราบข้อมูล เป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบ หรือให้คำปรึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและความชำนาญมากยิ่งขึ้น ถ้ามีอะไรเกิดขึ้น สามารถแก้ไขได้ทัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประทีป นานคงแนบ (2554) กล่าวถึงรูปแบบการนิเทศฝึกงานสำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม ตามแนวความคิดในการผสมผสานการนิเทศออนไลน์เข้ากับการนิเทศแบบดั้งเดิม

1.3 การมีส่วนร่วมในการประเมินผลพัฒนา ค้นพบว่า มี 8 ข้อ โดยข้อที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด หรือสำคัญที่สุดคือ การมีส่วนร่วมในการเปิดโอกาสให้มีการสอบเทียบหน่วยกิตเพื่อเรียนต่อในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจาก สภาพปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูง ถ้าสถานศึกษาเปิดโอกาสให้มีการสอบเทียบหน่วยกิตเพื่อเรียนต่อในระดับสูง ก็จะทำให้ตลาดแรงงานที่ขาดแคลน มีผู้ชำนาญในงานสาขาต่างๆ ได้มากยิ่งขึ้น เป็นไปตามความต้องการของตลาดแรงงานที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ก็จะได้บุคคลที่เรียนจบหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญสืบ โพธิ์ศรี และ

ธีระวัฒน์ จันทิก (2559) กล่าวถึงการบริหารหลักสูตรเพื่อสร้างคุณลักษณะแรงงาน ฝีมืออาชีพในระดับอาชีวศึกษา

1.4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ค้นพบว่า มี 15 ข้อ โดยข้อที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด หรือสำคัญที่สุดคือ นักเรียน นักศึกษามีระเบียบวินัยและรับผิดชอบการทำงานในสถานประกอบการ ทั้งนี้เนื่องจากเนื่องจากนักเรียน นักศึกษาได้รับการฝึกปฏิบัติในสถานประกอบการในสถานการณ์จริงตั้งแต่เริ่มเข้าทำงานจนถึงเวลาเลิกทำงาน ได้ปรับตัวให้เข้ากับสถานฝึกงานที่มีระบบ มีระเบียบ มีความรับผิดชอบในการทำงานและสามารถทำงานกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lehmann (1997) กล่าวว่า การฝึกงานในสถานประกอบการควรมีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน

2. จากข้อค้นพบว่ารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผลและพัฒนา และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจาก องค์ประกอบต่างๆของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคี ในสถานศึกษาได้มีการนำมาปฏิบัติจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา รวมชมรัตน์ (2558) กล่าวถึง การพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และพงศ์ศิวพิศ โนรี (2556) กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรกำหนดนโยบาย รูปแบบ และส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาและสถานประกอบการ โดยจัดทำหลักสูตร โครงการฝึกอบรม

จัดประชุมเสวนา หรือจัดกิจกรรมภายในองค์กร เพื่อให้บุคลากรตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ

1.2 สถานศึกษาและสถานประกอบการ ควรมีส่วนร่วมในการจัดระบบการศึกษาและหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะในวิชาชีพของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับบริบทความต้องการของสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในระบบทวิภาคีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- จินตนา รอมชมรัตน์. (2558). การพัฒนารูปแบบการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในวิทยาลัยอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2559). ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา* (น.499-508). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
- จิรพงษ์ หอมสุวรรณ. (2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบัน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา* (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.
- ธานินทร์ ศรีชมภู. (2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีในสถานศึกษาศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา* (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.
- บุญสืบ โพธิ์ศรี และธีระวัฒน์ จันทิก. (2559). การบริหารหลักสูตรเพื่อสร้างคุณลักษณะแรงงานฝีมืออาชีพในระดับอาชีวศึกษา. *Veridian E-Journal, Silpakorn University* 9(1), 1268-1287.
- ประทีป นานคงเนบ. (2554). *การพัฒนารูปแบบการนิเทศฝึกงานแบบผสม สำหรับนักศึกษาช่างอุตสาหกรรม สถานศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2551). *การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสถานศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- พมศศิวิทย์ โนรี. (2556). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศในสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา* (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยนเรศวร. พิษณุโลก.
- สุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2554). *หลักการทฤษฎีและนวัตกรรมการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2552). *ระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ว่าด้วย การบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2557). *แนวทางปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- อนันท์ งามสะอาด. (2549). *การจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีด้วยหลักการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาวิทยาลัยเทคนิคเดชอุดม* (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น.
- Follet, P.M. (1924). *Creative Experience*. London: Longman and Green.
- Lehmann, W.L. (1997). *The Dual System of Vocational training in Germany: Its Organization, Structure, context and current Debate*. (Abstract).
- Likert, S. (1961). *New patterns of management*. New York: McGraw-Hill.
- McMillan, James.H. & Schumacher, Sally. (1997). *Research in Education. A Conceptual Introduction*. Fourth Edition. New York: An imprint of Addison Wesley Longman, Inc.

คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า
บริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

The Indicative Characteristics of Successful Entrepreneurs at True
Corporation Public Company Limited.

ทิบดี ทัพทกรณ์¹

Tibadee Tanhakorn

tibadee@gmail.com

ประสพชัย พสุนนท์²

Prasopchai Pasunon

Received:	07-01-2018
Revised:	17-05-2018
Accepted:	17-07-2018

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และเพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้จัดการประจำร้านค้า จำนวน 67 คน จำนวนทั้งสิ้น 80 สาขา ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างตามตารางเครซี่และมอร์แกน โดยใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถาม ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: คุณลักษณะของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด

¹ ผู้จัดการบริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

Manager of True Corporation Public Company Limited

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Faculty of Management Science, Silpakorn University

Abstract

This research aims to study the indicative characteristics of entrepreneurs who have induced and contributed to trading success at True Corporation Public Company Limited. Sampling 67 cooperative store managers in over 80 branches, a quantitative questionnaire was conducted. The sample size estimation of Krejcie and Morgan was consequently applied - using percentage, frequency, standard deviation, correlation and multiple linear regression. A statistically significant test showed a level of 0.05 for the indicative characteristics of both success-inducing entrepreneurs and success-contributing entrepreneurs at True Corporation Public Company Limited.

Keywords: Entrepreneur, Characteristic, Trading, Success, True Corporation.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นกลุ่มธุรกิจที่เป็นกลไกหลักสำคัญในการขับเคลื่อน การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศภายใต้โลกของการแข่งขันยุคใหม่ สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเข้ามามีอิทธิพลต่อการประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จึงต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันและสามารถอยู่รอดได้ในระยะยาว ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในหลายประเทศให้ความสำคัญโดยกำหนดนโยบายและมุ่งในการศึกษาวิจัยเนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นรากฐานของเศรษฐกิจส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจการจ้างงานและมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการ SMEs มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ คือ ช่วยในการสร้างงาน สร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างเงินตราต่างประเทศ ช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศ สร้างเสริมประสบการณ์ช่วยเชื่อมโยงกับกิจกรรมขนาดใหญ่ และภาคการผลิตอื่น ๆ เช่น ภาคเกษตรกรรม และเป็นแหล่งพัฒนาทักษะฝีมือ (สุธิดา เสถียรมาศ, 2555)

ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) มีความเชื่อมโยงและมีบทบาทสำคัญต่อศักยภาพการแข่งขันทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ จากผลสำรวจข้อมูลผู้ประกอบการทั่วประเทศว่าผู้ประกอบการ SMEs ในปี 2558 มีการจด

ทะเบียน จัดตั้ง จำนวน 60,147 ราย เพิ่มขึ้น 679 ราย คิดเป็น 1% เมื่อเทียบกับปี 2557 ซึ่งมีจำนวน 59,468 ราย และเมื่อพิจารณาการจดทะเบียนจัดตั้งในเดือนธันวาคม 2558 มีผู้ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งห้างหุ้นส่วนบริษัททั่วประเทศ จำนวน 3,237 ราย ลดลง 1,283 ราย คิดเป็น 28% เมื่อเทียบกับเดือน พฤศจิกายน 2558 ซึ่งมีจำนวน 4,520 ราย และลดลง 84 ราย คิดเป็น 3% เมื่อเทียบกับเดือน ธันวาคม 2557 ซึ่งมีจำนวน 3,321 ราย สำหรับนิติบุคคลที่จดทะเบียนเลิกทั่วประเทศในเดือน ธันวาคม 2558 มีจำนวน 5,805 ราย (สุธิดา และธนชา, 2557)

การดำเนินกิจกรรมที่มีบทบาทก็คือ ผู้ประกอบการย่อมมีความสำคัญที่จะทำให้องค์กรสามารถแข่งขันในระบบธุรกิจทั้งภายใน และระหว่างประเทศ ทำให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการดำเนินงานมีความสำคัญในการเพิ่มความเข้มแข็งในระบบเศรษฐกิจของประเทศ และผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จเป็นสิ่งสำคัญที่บรรดาผู้บริหารต่างไขว่คว้า แต่การที่จะประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเองกลับเป็นสิ่งที่ท้าทายกว่า เพราะจะได้รับการยอมรับเป็นวงกว้างอีกทั้งนำพามาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียงที่จะได้รับการกล่าวถึงกันไปอีกนาน (ผณิตพิทย์ ชารไสว, 2554)

บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในเดือนพฤศจิกายน 2533 ในฐานะผู้ให้บริการโทรศัพท์พื้นฐานภายใต้สัญญาร่วมการทำงานและร่วมลงทุนกับบริษัททีโอที จำกัด (มหาชน) ในปี 2536 บริษัทได้เปลี่ยนสถานะเป็นบริษัทมหาชน และเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในชื่อบริษัท เทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ในเดือนเมษายน 2547 บริษัทได้มีการปรับเปลี่ยน

ภาพลักษณ์ภายใต้แบรนด์ ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) มีชื่อย่อหลักทรัพย์สินว่า TRUE ยุทธศาสตร์คอนเวอร์เจนซ์ทำให้ทรูมีเอกลักษณ์โดดเด่นและแตกต่างจากผู้ให้บริการรายอื่นๆ ด้วยการผสานบริการสื่อสารแบบครบวงจรเข้ากับคอนเทนต์ที่หลากหลาย และยุทธศาสตร์คอนเวอร์เจนซ์ยังเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มยอดขายผู้ใช้บริการและทำให้ลูกค้ามีความผูกพันกับการบริการและสามารถใช้ผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆของกลุ่มได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ และยุทธศาสตร์คอนเวอร์เจนซ์ให้คุณค่าแก่ลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น ตลอดจนสร้างความเติบโตและเพิ่มรายได้ให้แก่บริษัททั้งในระยะกลางและระยะยาวเพื่อดึงกลุ่มลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น แต่ธุรกิจจะเกิดประสิทธิภาพได้จำต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของผู้ประกอบการด้วยเช่นกัน (ทิตติ และประสพชัย, 2559)

อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการยังมีปัญหาหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการจะต้องมีคุณสมบัติหลายประเภท ความเป็นผู้นำ การกล้าได้กล้าเสีย ต้องเป็นนายของตัวเอง การรักความท้าทาย รักความเป็นอิสระ มีระเบียบวินัยในตัวเองสูง ความใส่ใจในความสำเร็จ ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม และควรมีความสามารถในด้านการจัดการองค์กร การเงิน การบัญชี การตลาด บุคลากร ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ควรมีบุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญธุรกิจเพื่อให้ธุรกิจสามารถแข่งขันและอยู่รอดในสถานการณ์ที่มีการแข่งขันสูง

ซึ่งผู้ประกอบการยังเป็นที่ผู้ลงทุนและผู้บริหารพร้อมกันทั้งสองหน้าที่ เป็นผู้วางแผน บริหารจัดการ เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น ขวนขวายที่จะเอาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ มาผสมผสานด้วยหลักการจัดการทำให้เกิดเป็นสินค้าแปลกใหม่ เกิดผู้บริโภคใหม่ มีการแสวงหาตลาด หรือช่องทางที่ทำให้เกิดกำไร เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สิ่งแปลกใหม่ให้กับสินค้าตัวเดิมอยู่เสมอ หรือปรับปรุงกระบวนการผลิตเดิมให้ดีขึ้น การที่ผู้ประกอบการจะดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จได้นั้น คุณลักษณะส่วนตัวของผู้ประกอบการจะมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ เพราะคุณลักษณะของผู้ประกอบการจะเป็นสิ่งกำหนดความสำเร็จของกิจการ และเป็นแนว

พฤติกรรมการทำงานของผู้ประกอบการโดยรวม ผู้ประกอบการจะต้องสามารถต่อสู้หรือยืนหยัดได้กับทุกสถานการณ์ ดังนั้นการพยายามหาคุณลักษณะสำคัญสำหรับการเป็นผู้ประกอบการที่ดีจะช่วยให้ผู้ประกอบการมีความพร้อมในการดำเนินอาชีพ และเป็นประโยชน์ ทำให้ทราบจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะและความสามารถ รวมทั้งคุณลักษณะสำคัญที่จะทำให้การดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น (ผนทิพย์ ชามสว, 2554)

คุณลักษณะของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Characteristics) ที่ดีจะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลนั้นเกิดความสำเร็จในการประกอบการ ประเมินได้จากคุณลักษณะต่างๆ ผู้ที่ให้ความสนใจศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จของ Frese (2000) ดังนี้ (1) ความเป็นตัวของตัวเอง (2) ความมีนวัตกรรม (3) ความกล้าเสี่ยง (4) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (5) ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการ และ (6) ความใส่ใจในความสำเร็จ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้าบริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เพื่อจะเป็นแนวทางในการดำเนินกลยุทธ์ของผู้ประกอบการที่จะสามารถพัฒนาธุรกิจของตนเองให้มีความเจริญเติบโต สามารถยกระดับกิจการของตนเองและเพิ่มศักยภาพทางธุรกิจ และเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมในด้านทักษะ ความรู้ความสามารถ คุณลักษณะของการเป็นผู้ประกอบการให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้าบริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้าบริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

นิยามศัพท์

ข้อมูลทั่วไป หมายถึง ข้อเท็จจริงและต่อเนื่อง ตัวอย่างของข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ เช่น อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการประกอบกิจการ และตัวอย่างข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบประกอบธุรกิจ เช่น ประเภทของสินค้าที่ขาย จำนวนพนักงาน ระยะเวลาที่ประกอบอาชีพค้าขาย

ผู้ประกอบการ (Entrepreneur) หมายถึง เป็นบุคคลที่ทำการก่อตั้งกิจการธุรกิจของตนเองด้วยตนเอง และมีการพัฒนาอย่างเจริญก้าวหน้า สามารถดำรงรักษากิจการโดยผ่านประสบการณ์ในด้านความเสี่ยง การควบคุมการตอบสนองความต้องการของลูกค้าจนได้รับความเชื่อถือและการยกย่องจากสังคม จนกลายมาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและมีส่วนร่วมทำให้สังคมเจริญเติบโตด้วย (วุฒิชัย จงคำนึ่งสืล, 2547)

คุณลักษณะของผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Characteristics) หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลที่นำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจ จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลนั้นเกิดความสำเร็จในการประกอบการ ประเมินได้จากคุณลักษณะต่าง ๆ ผู้ที่ให้ความสนใจศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จของ Frese (2000) ดังนี้

1. ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy Orientation) หมายถึง ความสามารถที่จะนำตนเองไปสู่โอกาสและสามารถทำงานได้ด้วยตัวเอง ตัดสินใจได้ในสถานการณ์ที่บีบบังคับ

2. ความมีนวัตกรรม (Innovativeness Orientation) หมายถึง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอ พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เข้าแบบดั้งเดิม การบริการและนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการดำเนินธุรกิจ

3. ความกล้าเสี่ยง (Risk taking Orientation) หมายถึง ความกล้าในการตัดสินใจ ทำกิจกรรมภายใต้

สภาวะที่ไม่แน่นอนต่าง ๆ ซึ่งอาจประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวเท่ากัน และยอมรับความเสี่ยงได้เพื่อหวังผลกำไรของการดำเนินงาน

4. ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (Competitive Aggressiveness Orientation) หมายถึง การที่มีความมุ่งมั่นสูงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความพยายามล้ำหน้า และมีการบริหารจัดการให้เหนือกว่าคู่แข่งในตลาด เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

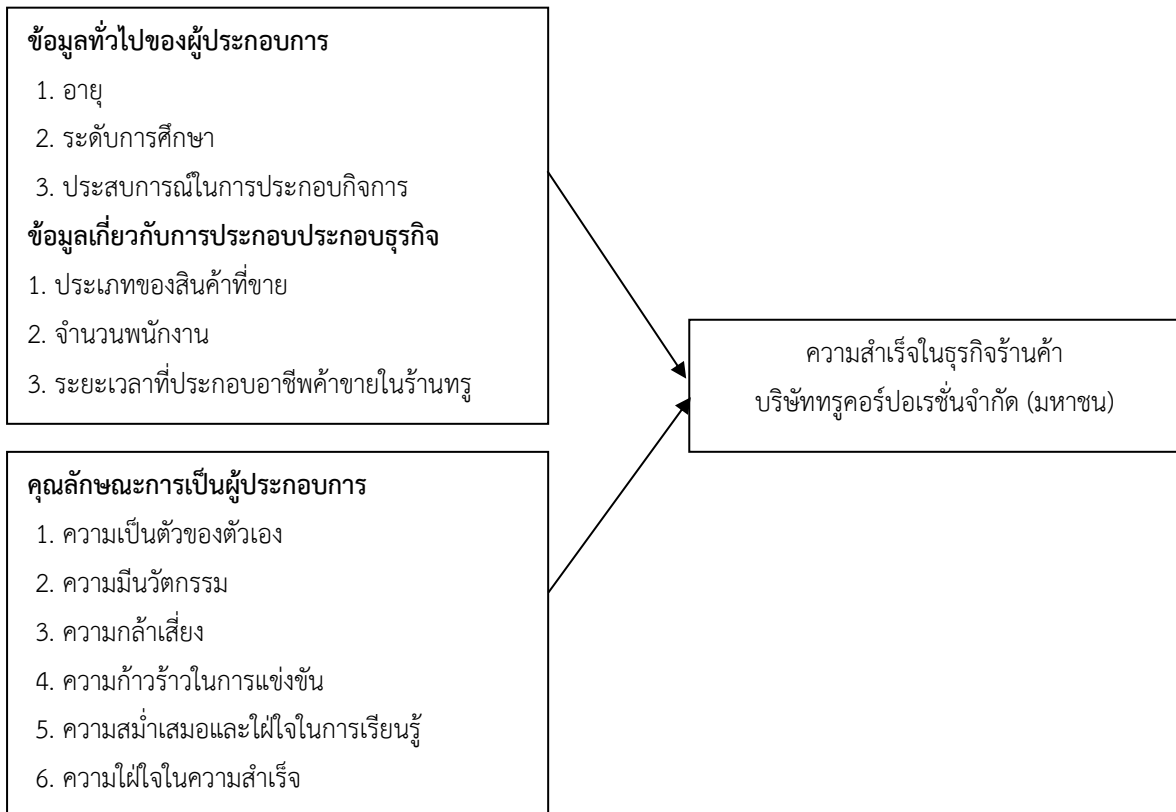
5. ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ (Stability and Learning Orientation) หมายถึง มีความมั่นคง ไม่หวั่นไหวกับสถานการณ์หรือความผิดพลาดที่เกิดขึ้นกับตนเอง และนำข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นมาเป็นประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้ทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้

6. ความใส่ใจในความสำเร็จ (Achievement Orientation) หมายถึง เป็นผู้ที่มีมุ่งหาหนทางไปสู่ความสำเร็จ หรือให้ความสำคัญกับหนทางที่ไปสู่ความสำเร็จ ขอบงานท้าทาย และมีแรงจูงใจในการดำเนินงานนั้น ๆ ให้ได้ดีกว่าเดิมและประสบความสำเร็จจำกัด (มหาชน)

ความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า หมายถึง การที่ผู้ประกอบการสามารถดำเนินธุรกิจให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดและทฤษฎีคุณลักษณะผู้ประกอบการ ผู้วิจัยได้ยึดหลักทฤษฎีคุณลักษณะผู้ประกอบการตามแนวคิดของ Frese (2000) ดังนี้ ความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยง ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ความใส่ใจในความสำเร็จ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเหล่านี้มาใช้ในการศึกษาเรื่อง “คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทูร์ คอร์-ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)” ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการศึกษาดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่นจำกัด (มหาชน)

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่นจำกัด (มหาชน)

สมมติฐานที่ 2 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่นจำกัด (มหาชน) แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย

การวิจัยคุณลักษณะการเป็นผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททรูคอร์ปอเรชั่นจำกัด (มหาชน) จะเป็นประโยชน์ดังนี้

1. เป็นการเพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่สำคัญที่มีผลต่อการประสบความสำเร็จของผู้ประกอบการส่งผลต่อแนวทางที่ชัดเจนของประเทศไทยให้มีคุณภาพมากขึ้น

2. เพื่อจะได้ทราบคุณลักษณะของผู้ประกอบการสามารถนำผลวิจัยไปเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจวางแผนส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้จัดการประจำร้านค้า จำนวน 80 คน บริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) จากจำนวนทั้งสิ้น 80 สาขา (ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2560)

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้จัดการประจำร้านค้า จำนวน 67 คน จากกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน Robert V. Krejcie and Eayle W. Morgan (1970) ระบุว่าถ้า

ประชากรมีขนาดเท่ากับ 80 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการจะเท่ากับ 66 คน

1.3 ประเภทการสุ่มตัวอย่างนั้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากประชากรที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา ได้แก่ พนักงานบริษัททรูคอร์ปอเรชั่น จำกัด จำนวน 67 คน ในตำแหน่งผู้จัดการประจำร้านค้า

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ ส่วนที่ 3 ใช้เก็บข้อมูลที่วัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ส่วนที่ 4 เป็นการวัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลความสำเร็จในการประกอบการ (Rating Scale) ส่วนที่ 5 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. การทดสอบความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรง

ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งจากการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ตรงเชิงเนื้อหาและวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ เกณฑ์การตัดสินค่า IOC ถ้าค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้อยู่ในช่วง 0.60-1 แสดงถึงเครื่องมือที่ใช้มีความเที่ยงตรงอยู่ในระดับดี มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้จัดการร้านค้าทรู จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ที่ได้เท่ากับ 0.802 แสดงถึงเครื่องมือที่ใช้มีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ดี ซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลและตรวจสอบแบบสอบถามแต่ละรายการ จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโปรแกรม

สำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ด้วยสถิติเชิงบรรยาย การหาความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ใช้สำหรับวิเคราะห์คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ค่าสถิติทดสอบแบบพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression) สถิติวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ (X) ซึ่งประกอบด้วย (1) ความเป็นตัวของตัวเอง (2) ความมีวินัย (3) ความกล้าเสี่ยง (4) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน (5) ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ และ (6) ความใส่ใจในความสำเร็จ ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ ความสำเร็จของผู้ประกอบการ (Y)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) แบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบประกอบธุรกิจ

ส่วนที่ 3 คุณลักษณะของผู้ประกอบการ

ส่วนที่ 4 ความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

ส่วนที่ 5 ทดสอบสมมติฐาน

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ จำนวนร้อยละและความถี่ ของข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปผู้ประกอบการของผู้จัดการร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 47.8 ระดับการศึกษา ส่วนมากจบปริญญาตรี จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 80.6 ประสบการณ์ในการประกอบกิจการ อยู่ช่วง 1-5 ปี จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 59.7

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ จำนวนร้อยละและความถี่ ข้อมูล เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ พบว่า ประเภทสินค้าที่ขายผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นบริการหลังการขาย จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 40.3

ในร้านมีจำนวนพนักงานมากกว่า 10 คนขึ้นไป จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 50.7 และระยะเวลาที่ประกอบอาชีพค้าขายในร้านทรู 1-5 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 คุณลักษณะของผู้ประกอบการ

ตารางที่ 1 สรุปค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คุณลักษณะของผู้ประกอบการ

คุณลักษณะของผู้ประกอบการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ความเป็นตัวของตัวเอง	4.09	0.54	มาก	5
2. ความมีนวัตกรรม	4.18	0.66	มาก	3
3. ความกล้าเสี่ยง	4.08	0.66	มาก	6
4. ความก้าวร้าวในการแข่งขัน	4.10	0.57	มาก	4
5. ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้	4.30	0.51	มาก	2
6. ความใส่ใจในความสำเร็จ	4.32	0.51	มาก	1

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ พบว่า ความใส่ใจในความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 (S.D. = 0.51) รองลงมา คือ ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 (S.D. = 0.51) ความมี

นวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 (S.D. = 0.66) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 (S.D. = 0.57) ความเป็นตัวของตัวเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 (S.D. = 0.54) และความกล้าเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 (S.D. = 0.66) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 สรุปค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คุณลักษณะของผู้ประกอบการ

ความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. คุณภาพสินค้าและบริการของท่านสามารถแข่งขัน	4.34	0.48	มาก	2
2. ธุรกิจของท่านมีภาพลักษณ์ที่ดี	4.37	0.52	มาก	1
3. ธุรกิจของท่านมีระบบบริหารเงินที่ดีและมีประสิทธิภาพ	4.25	0.56	มาก	5
4. ธุรกิจของท่านมีรายได้และผลกำไรเพิ่มขึ้น	4.28	0.62	มาก	4
5. ลูกค้าของท่านมีความจงรักภักดีต่อสินค้ามากขึ้น	4.30	0.55	มาก	3
รวม	4.31	0.44	มาก	

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ พบว่า ภาพรวมความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 (S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ธุรกิจของท่านมีภาพลักษณ์ที่ดีอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 (S.D. =

0.52) รองลงมา คือ คุณภาพสินค้าและบริการของท่านสามารถแข่งขัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 (S.D. = 0.48) ลูกค้าของท่านมีความจงรักภักดีต่อสินค้ามากขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 (S.D. = 0.55) ธุรกิจของท่านมีรายได้และผลกำไรเพิ่มขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 (S.D. = 0.62) และธุรกิจของ

ท่านมีระบบบริหารเงินที่ดีและมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.25 (S.D. = 0.56) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทูร คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

ตารางที่ 3 ตารางสรุป ค่าสหสัมพันธ์ แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง คุณลักษณะของผู้ประกอบการ กับความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทูร คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

คุณลักษณะของผู้ประกอบการ	ความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทูรคอร์ปอเรชั่นจำกัด (มหาชน)	
	r	Sig.
1. ความเป็นตัวของตัวเอง	0.48	0.00
2. ความมีนวัตกรรม	0.40	0.00
3. ความกล้าเสี่ยง	0.60	0.00
4. ความก้าวร้าวในการแข่งขัน	0.47	0.00
5. ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้	0.39	0.00
6. ความใส่ใจในความสำเร็จ	0.42	0.00

มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการ ได้แก่ ความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยง ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ความใส่ใจในความสำเร็จ มีความสัมพันธ์ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

กับความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทูร คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

สมมติฐานที่ 2 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทูรคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัททูรคอร์ปอเรชั่นจำกัด (มหาชน)

คุณลักษณะของผู้ประกอบการ	ความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทูร คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)				
	(β)	S.E	b	T	Sig
1. ความเป็นตัวของตัวเอง	0.070	0.140	0.056	0.402	0.689
2. ความมีนวัตกรรม	-0.164	0.119	-0.109	-0.913	0.365
3. ความกล้าเสี่ยง	0.666	0.134	0.438	3.261	0.002*
4. ความก้าวร้าวในการแข่งขัน	-0.061	0.153	-0.047	-0.304	0.762
5. ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้	0.186	0.147	0.158	1.072	0.288
6. ความใส่ใจในความสำเร็จ	-0.095	0.155	-0.078	-0.506	0.615
R = .618 adjusted R ² = 0.320 F = 6.171 p < 0.05 (0.002* Sig มากสุด)					

มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ พบว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการได้แก่ ความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยง ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ และความใส่ใจในความสำเร็จ ทั้งนี้ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) โดยมีค่า Adjusted R Square เท่ากับ 0.320 แสดงว่ามีอิทธิพลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งคุณลักษณะของผู้ประกอบการสามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้ร้อยละ 32.0 ซึ่งมีค่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.618 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.320 โดยมีตัวแปรแปรความกล้าเสี่ยง ($\beta = 0.666$) มากที่สุด รองลงมา คือ ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ($\beta = 0.186$) ความเป็นตัวของตัวเอง ($\beta = 0.070$) ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ($\beta = -0.061$) ความใส่ใจในความสำเร็จ ($\beta = -0.095$) และความมีนวัตกรรม ($\beta = -0.164$) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทสรุป

สมมติฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) คุณลักษณะของผู้ประกอบการได้แก่ ความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยง ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ความใส่ใจในความสำเร็จ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จจะต้องเป็นผู้ที่มีเป้าหมายชัดเจน มีความมุ่งมั่นสูงที่จะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ มีความอ่อนน้อมไม่ถือตัว มีภาวะผู้นำ กล้าเสี่ยง และกล้าที่จะตัดสินใจ ทำงานเร็ว รวมถึงมีสัมผัสที่เร็วต่อโอกาส ปัญหา

อุปสรรค มีความฝัน ความคิดริเริ่ม และความคิดที่จะปรับปรุงสินค้าและบริการให้ดีขึ้นตลอดเวลาไม่คิดจะธุรกิจที่ทำอยู่เป็นงานที่ต้องทำแต่เป็นงานที่อยากทำ เก่งในการรู้จักเลือกทีมงานที่ไว้วางใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิทย์ อินเขียน (2559)

โอกาสการประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจมีเท่าเทียมกัน คุณลักษณะของผู้ประกอบการเป็นสิ่งสำคัญที่จะประสบความสำเร็จได้ ผู้ประกอบการจะต้องเป็นผู้ที่มีความใส่ใจในความสำเร็จสูง และมีความกล้าเสี่ยงในระดับที่ยอมรับได้ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้สิ่งต่างๆ และพัฒนาให้ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมพ์วิภา เกตุเทียน (2556) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะของ ผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ วิสาหกิจขนาดกลาง มีจำนวน 6 ปัจจัยได้แก่ ปัจจัยความเป็นตัวของตัวเอง ปัจจัยความมีนวัตกรรม ปัจจัยความกล้าเสี่ยง ปัจจัยการบริหารจัดการปัจจัยความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ปัจจัยความใส่ใจในความสำเร็จ ซึ่งสามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลาง และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ วันวิสาข์ โชคพรหมอนันต์ และ วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2558) ได้ทำการศึกษากับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลาง ได้อธิบายว่า คุณลักษณะของผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ทางด้านบวก กับการประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจขนาดเล็ก

ผู้ประกอบการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้ประกอบการคือบุคคลที่จัดองค์การจัดการและรับผลของความเสี่ยงทางธุรกิจ หรือกิจการบุคคลที่สนใจกับการเป็นผู้ประกอบการเนื่องจากความต้องการความสำเร็จ หวังผลกำไรจากการดำเนินงาน และความเจริญเติบโต จากสาเหตุดังกล่าวส่งผลให้ผู้ประกอบการควรพัฒนาทักษะในด้านการคิดริเริ่ม พัฒนาความรู้ทักษะการบริหาร คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่จะประสบความสำเร็จจะต้องมีความมุ่งมั่นในความสำเร็จทุ่มเทสติปัญญาความสามารถอย่างสม่ำเสมอ มีความสามารถในการเรียนรู้จากประสบการณ์ สามารถ

นำเอาความรู้จากประสบการณ์และผลสะท้อนที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานในอดีต นำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานปัจจุบันและอนาคตและมองเหตุการณ์ต่างๆเป็นโอกาสที่ได้เรียนรู้ มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ผู้ประกอบการประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ ของณัฐ อมรภิญโญ (2557) และ ชลิตา บุญภา (2557)

สมมติฐานที่ 2 เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ ได้แก่ ความกล้าเสี่ยง ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ความเป็นตัวของตัวเอง ความก้าวร้าวในการแข่งขัน ความใส่ใจในความสำเร็จและความมีนวัตกรรม ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท ทรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) คุณลักษณะของผู้ประกอบการจะต้องมีความสามารถและความตั้งใจที่จะนำตนเองไปสู่โอกาสเพราะผู้ประกอบการที่มีความเป็นตัวของตัวเองจะเป็นคนที่มีความสามารถทำงานได้ด้วยตนเองและสามารถตัดสินใจในภาวะที่บีบบังคับ ผู้ประกอบการที่มีความเป็นตัวของตัวเองจะมีความสามารถในการต่อรองได้ มีความคิดริเริ่มเกี่ยวกับสินค้าใหม่ๆ การบริการและเทคโนโลยีใหม่ๆเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ผู้ประกอบการจะต้องกล้าเสี่ยงต่อสิ่งที่ไม่รู้เพื่อหาความรู้ให้ตัวเอง กล้าซื้อทรัพย์สินจำนวนมากในการก่อตั้งธุรกิจและกล้ากู้ยืมเงินจำนวนมาก มีความมุ่งมั่นสูงในการก้าวล้ำคู่แข่ง ทำให้คู่แข่งหมดประสิทธิภาพและและพัฒนาสินค้าเหนือคู่แข่งในตลาดอย่างสม่ำเสมอ มีความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ไม่หวั่นไหวกับสถานการณ์หรือความผิดพลาดที่เกิดขึ้นและนำข้อบกพร่องดังกล่าวมาเป็นประสบการณ์ที่ดีในการเรียนรู้ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับ Coulter, M. K. (2003)

นอกจากนี้ผู้ประกอบการควรมีบทบาทในการเป็นผู้นำที่เด่นชัดโดยเป็นผู้บุกเบิกริเริ่มงานใหม่รวมทั้งปรับปรุงประสิทธิภาพและผลักดันให้เกิดการทำงานเป็นทีมและก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การเป็นผู้นำถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อความสำเร็จของการเป็นผู้ประกอบการ เพราะการเป็นผู้นำถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จใน

การบริหารจัดการ ผู้ประกอบการต้องนำความรู้ความชำนาญที่มีอยู่มาใช้ในการดำเนินงาน จัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆและมองหาโอกาสทางธุรกิจประกอบต้องวิเคราะห์ทิศทางของตลาดเพื่อหาช่องทางซึ่งช่องทางนั้นต้องเป็นตลาดที่มีศักยภาพในโลกธุรกิจ และต้องหานวัตกรรมใหม่มาปรับใช้ในองค์กร โดยนวัตกรรมนั้นอาจจะนำมาปรับใช้ในหลายๆด้านไม่ว่าจะเป็นเรื่องของผลิตภัณฑ์ แนวทางการบริหารจัดการผลผลิต การบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล การบริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Robbins, P.S. (2005)

อย่างไรก็ตามความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินธุรกิจเป็นผลมาจากผู้ประกอบการ เนื่องจากผู้ประกอบการควรมีความสามารถจัดการ ประสบการณ์ และคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ แสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบการมีการพัฒนารูปแบบสินค้าและบริการของตนเองให้ใหม่เป็นที่ต้องการและมีคุณภาพดี ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง รวมทั้งแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากมีการแข่งขันสูงในกลุ่มผู้ประกอบการและการดำเนินงานในทุกด้านเพื่อให้ธุรกิจสามารถอยู่รอดได้ ภายใต้การแข่งขันในปัจจุบัน การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับคู่แข่ง เพื่อให้ทราบว่าใคร เป็นคู่แข่งทางธุรกิจและมีการปรึกษากับผู้ที่เชี่ยวชาญทางการตลาด เพื่อหาความต้องการในตลาดอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมีความสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากการซื้อของลูกค้า เพื่อที่นำเสนอสินค้าที่สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้า มีความเข้าใจลูกค้าถึงความต้องการสินค้าต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ Longencker, Justin, Moore, and Petty (2003)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่องคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จของร้านค้าดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้เป็นกรณีศึกษาสำหรับเทียบเคียงหรือใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ

ผู้ประกอบการ โดยการนำผลวิจัยดังกล่าวไปใช้นั้น ควรคำนึงถึงขนาดและบริบทขององค์กรให้มีความสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ด้วย เพื่อให้ผลที่ได้รับเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อประโยชน์อันสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงระดับคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีผลต่อประสบความสำเร็จในแนวเจาะลึกในด้านต่าง ๆ ให้ละเอียดมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของความเป็นตัวของตัวเอง ความมีนวัตกรรม ความกล้าเสี่ยง ความก้าวร้าว ความสม่ำเสมอและใส่ใจในการเรียนรู้ ความใส่ใจในความสำเร็จ เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่าง

มาก หากทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้มากยิ่งขึ้นจะช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้พัฒนาองค์การต่อไปในอนาคต และในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพิ่มเติมทางด้านกลยุทธ์ในการประกอบธุรกิจ

ควรศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในธุรกิจร้านค้า บริษัท หจก. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เช่น ทักษะของผู้ประกอบการ ด้านการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค สัญชาตญาณของผู้ประกอบการ ปัจจัยด้านกระบวนการจัดการสินค้า เป็นต้น ที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจร้านค้า บริษัท หจก. คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

บรรณานุกรม

- ชุดิมา หวังเบญญ์หมัด และ ธนัชชา บินดุเหล็ม. (2557). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. *วารสารวิทยาการจัดการ*, 1(1), 147-158.
- ชลิตา บุญญา. (2557). *คุณลักษณะของผู้ประกอบการและโอกาสของธุรกิจที่มีผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจวัสดุก่อสร้างในเขตกรุงเทพมหานคร* (การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. กรุงเทพฯ.
- ณัฐ อมรภิญโญ. (2557). รูปแบบการประสบความสำเร็จที่ยั่งยืนของผู้ประกอบการรายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประเทศไทย. *วารสารวิชาการศรีปทุมชลบุรี*, 9(3), 57-66.
- ทิปดี ทังทรรณ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟทรู (True Coffee) ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 6(3), 169-180.
- พนทิพย์ ชาริไสว. (2554). การศึกษาคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จของธุรกิจโรงแรม ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่างของไทย. *วารสารวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 7(1), 39-50.
- วิมลวิภา เกตุเทียน. (2556). *คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจวิสาหกิจขนาดกลางในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน. นครราชสีมา.
- วันวิสาข์ โชคพรหมอนันต์ และวิโรจน์ เกษภูมิลักษณ์. (2558). คุณลักษณะของผู้ประกอบการที่มีต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 8(2), 967-988.
- สุธิดา เสถียรมาศ. (2555). *การศึกษาอิทธิพลของกลยุทธ์ในการดำเนินงานบุคลากรเป็นผู้ประกอบการและการให้ความสำคัญในหน้าที่ทางธุรกิจที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจ SMEs* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) สาขาวิชาการประกอบการ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ.
- สุวิทย์ อินเขียน. (2559). *กลยุทธ์ความสัมพันธ์กับความสำคัญของผู้ประกอบการธุรกิจผลิตชิ้นส่วนเครื่องจักรในจังหวัดสมุทรปราการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ปทุมธานี.
- Coulter, M. K. (2003). *Entrepreneurship in action* (2nd ed.). Upper Saddle River. New Jersey: Prentice Hall.

- Frese, Michael. (2000). *Success and Failure of Micro business Owners in Africa. A Psychological Approach*. United States of America: Greenwood Publishing Group.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), pp. 607-610.
- Longencker, Justin, Moore, and Petty J.W. (2003). *Small Business Management: An Entrepreneurial Emphasis*. (12th ed). OH: Thomson/South-Western.
- Robbins, P.,S. (2005). *Management* (8th ed.). Englewood, NJ: Prentice-Hall

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและปัจจัยทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อ
ไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

Service Marketing Mix Factors and Psychological Factors Associated with
Consumer's Purchase Behaviour for Ornamental Plants at Muang District,
Chumphon Province

ณัฐนิศา โกกนุต¹

Natthanisa Kokanut

natthanisa.koka@gmail.com

กิตติ แก้วเขียว¹

Kitti Kaewkhiew

kitti_bob@hotmail.com

Received: 27-09-2017

Revised: 09-11-2017

Accepted: 08-02-2018

บทคัดย่อ

การศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและปัจจัยทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ปัจจัยทางจิตวิทยา และพฤติกรรมการซื้อของไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร (2) วิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร และ (3) วิเคราะห์ปัจจัยจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ลูกค้าที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร จาก 7 ร้าน ในปี พ.ศ. 2559 โดยทำการสุ่มอย่างง่ายกับลูกค้าแต่ละร้านในทุกวันจันทร์ พุธ และเสาร์ เนื่องจากลูกค้าที่มาใช้บริการจะมีหลากหลายอาชีพ และเป็นช่วงเวลาที่ลูกค้านิยมมาใช้บริการจนครบตามจำนวน 385 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (chi-square)

ผลการศึกษา พบว่า (1) ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์และด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนด้านการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านผลผลิตและคุณภาพ ด้านราคาและด้านการส่งเสริมการตลาดตามลำดับ ปัจจัยจิตวิทยา ด้านความเชื่อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านบุคลิกภาพ ด้านการเรียนรู้ ด้านทัศนคติ ด้านการรับรู้และด้านการจูงใจตามลำดับ และพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ พบว่าลูกค้าที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับ

¹ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์

King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang Prince of Chumphon Campus

ระดับส่วนใหญ่มีเหตุผลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเป็นสิริมงคล (ร้อยละ 28.57) จำนวนเงินที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับ/ชิ้น 1-500 บาท (ร้อยละ 43.12) ช่วงเวลาในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ เวลา 8.00 - 11.00 น. (ร้อยละ 48.31) ความถี่ในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ 1 ครั้งต่อเดือน (ร้อยละ 29.61) ซื้อไม้ดอกไม้ประดับในลักษณะซื้อปลีก (ร้อยละ 76.88) บุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับคือครอบครัว (ร้อยละ 53.77) และเลือกไม้ดอกไม้ประดับประเภทไม้พุ่ม (ร้อยละ 38.44) (2) ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพรด้านจำนวนเงินที่ซื้อ ช่วงเวลาในการซื้อ ลักษณะการซื้อ และบุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อยในทิศทางเดียวกัน ส่วนตัวแปรอื่นไม่มีความสัมพันธ์กัน และ (3) ปัจจัยด้านจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพรด้านเหตุผลในการซื้อ ช่วงเวลาในการซื้อ และลักษณะการซื้อ ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อยในทิศทางเดียวกัน ส่วนตัวแปรอื่นไม่มีความสัมพันธ์กัน

คำสำคัญ: ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ปัจจัยทางจิตวิทยา พฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ

Abstract

The study of service marketing mix (8P's) and psychological factors associated with consumer's purchase behavior for ornamental plants at Muang District, Chumphon Province. The objectives of this research were (1) to study the service marketing mix factors, psychological factors and consumer's purchase behavior for ornamental plants at Muang District, Chumphon Province (2) to analyze service marketing mix factors associated with consumer's purchase behavior for ornamental plants at Muang District, Chumphon Province, and (3) to analyze psychological factors associated with consumer's purchase behavior for ornamental plants at Muang District, Chumphon Province. This research samples were 385 customers from 7 stores in 2016 by simple random each customer on Monday, Wednesday and Saturday. The research instrument was a questionnaire, by using arithmetic mean, standard deviation and Chi-Square analysis.

The research found that (1) the service marketing mix factors (8P's), product and people were the most average. Followed by place, process, physical evidenced, productivity, price and promotion respectively were the highest mean. The psychological factors, the belief factor has the highest mean. Followed by personality factor, learning factor, attitudes factor, perception factor and motivation factor. Consumer's purchase behavior for ornamental plants found that the customers who buy ornamental plants for a fortune (28.57 percent), the amount of ornamental plants for each items was 1-500 baht (43.12 percent), customers buy ornamental plants at 8.00 am. - 11.00 am. (48.31 percent), a time per month (29.61 percent), buy ornamental plants in retail purchase (76.88 percent). Family were influent in consumer purchase decision of ornamental plants (53.77 percent) and choosing ornamental plants (38.44 percent) (2) Service marketing mix factors were related to the customer decision at a low level associated in the same directions, purchase amount, purchase time, purchase style and influential individuals in purchase. The variables are related at a low level in the same direction. Other variables are not related. And (3) Psychological factors correlate with the consumer's purchase behavior at a low level in the same direction, reason to purchase, time to purchase and purchase style.

Keywords: service marketing mix factors (8P's), psychological factors, consumer's purchase behavior for ornamental plants

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ไม้ดอกไม้ประดับมีความสำคัญกับชีวิตและความ เป็นอยู่ของมนุษย์ทางด้านจิตใจ นอกเหนือจากปัจจัยสี่ที่มีความ จำเป็นแล้ว การจัดสภาพแวดล้อมให้ร่มรื่น สวยงาม น่าอยู่ก็มีความสำคัญที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีความสุขทางด้าน จิตใจ สุขภาพจิตดี นอกจากนี้ไม้ดอกไม้ประดับยังสามารถ นำไปเป็นของขวัญของฝากในเทศกาลต่างๆ ได้อีกด้วย อีกทั้งบางคนยังใช้เสริมดวง เสริมราศีเกิดเพื่อให้มีโชคลาภ เงิน ทองไหลมาเทมา เป็นการเพิ่มมูลค่าการตกแต่งความคิด สร้างสรรค์เข้าไป รวมถึงกระแสนิยมในการรณรงค์ภาวะโลก

ร้อนโดยการปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มขึ้น (เนชั่นกรุ๊ป. 2550)

จากภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยที่อยู่ในช่วง การขยายตัวแบบช้าๆ ทำให้ส่งผลต่อปริมาณการส่งออก สินค้าไม้ดอกไม้ประดับประเภทกล้วยไม้ ซึ่งจากสถิติในการ ส่งออกในปี 2557 และปี 2558 มีปริมาณการส่งออกลดลง 4,832,915 ต้น คิดเป็นร้อยละ 12.53 หรือมูลค่าลดลงเป็น เงิน 125,956,793 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.56 และจาก ภาวะเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อรายได้และการใช้จ่าย ผู้บริโภคต้องวางแผนการใช้จ่ายเงิน โดยใช้ในเรื่องที่จำเป็นและ

สำคัญสำหรับชีวิตประจำวันของตนเองและครอบครัวก่อน และลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง ทำให้ส่งผลกระทบต่อธุรกิจจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับ ซึ่งเป็นผลมาจากพฤติกรรม การซื้อสินค้าของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะ ธุรกิจจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับของจังหวัดชุมพร ซึ่งมีร้านจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับอยู่หลายร้าน จากสภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวทำให้ผู้ประกอบการร้านไม้ดอกไม้ประดับหลายรายต้องเลิกกิจการไปเนื่องจากประสบภาวะขาดทุน หรือผู้ประกอบการบางรายต้องดำเนินธุรกิจแบบประคองตัวเพื่อรอเศรษฐกิจฟื้นตัว

จากข้อมูลที่เสนอมาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ และปัจจัยทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร โดยอาศัยแนวคิดปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของ Lovelock & Wright (2007) แนวคิดปัจจัยด้านจิตวิทยาตามแนวคิดของ Lovelock & Wright (2007) และแนวคิดพฤติกรรมการซื้อของ Kotler & Armstrong (2012) เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินธุรกิจจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับ และการให้บริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถตอบสนองต่อความต้องการลูกค้า รวมทั้งใช้เป็นรูปแบบในการธุรกิจให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นแนวทางการบริหารจัดการปัจจัย

ส่วนประสมทางการตลาดบริการของธุรกิจไม้ดอกไม้ประดับในชุมพร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ปัจจัยทางจิตวิทยา และพฤติกรรมการซื้อของไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการและปัจจัยทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ได้อาศัยแนวคิดปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการของ Lovelock & Wright (2007) แนวคิดปัจจัยด้านจิตวิทยาตามแนวคิดของ Lovelock & Wright (2007) และแนวคิดพฤติกรรมการซื้อของ Kotler & Armstrong (2012) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และปัจจัยทางจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ลูกค้าที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร จาก 7 ร้าน ได้แก่ ร้านชุมพรไม้ประดับ ร้านปึกพันธุ์ไม้ ร้านรุ่งริพันธุ์ไม้ ร้านบ้านต้นไม้ ร้านตุ๊กตีกพรรณไม้ ร้านป่าแอ๊ด และร้านต้นไม้กับสายรุ้งในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งคำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากตารางทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้ขนาดตัวอย่างทั้งสิ้น 385 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) กับลูกค้าแต่ละร้านในทุกวันจันทร์ พุธ เสาร์ เนื่องจากลูกค้าที่มาใช้บริการจะมีหลากหลายอาชีพ และเป็นช่วงเวลาที่ลูกค้านิยม

มาใช้บริการ การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย หาค่าความตรง (Validity) ด้วยเทคนิค IOC โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อคำถามที่ใช้ในการวิจัย และหาความเชื่อถือของแบบสอบถามใช้วิธี Alpha Coefficient ของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งชุดเท่ากับ 0.914 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยสถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายคุณลักษณะเฉพาะของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ

ปัจจัยด้านจิตวิทยา และพฤติกรรมการซื้อขายไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร สำหรับการวิเคราะห์สมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (chi-square) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อขายไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร และปัจจัยจิตวิทยาที่สัมพันธ์กับ

พฤติกรรมการซื้อขายไม้ดอกไม้ประดับในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางพร้อมคำบรรยายโดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ผลศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดบริการ (n=385)

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.62	.428	มากที่สุด	1
2. ด้านราคา	4.48	.487	มากที่สุด	7
3. ด้านการจัดจำหน่าย	4.54	.456	มากที่สุด	3
4. ด้านการส่งเสริมตลาด	4.46	.518	มากที่สุด	8
5. ด้านบุคลากร	4.62	.441	มากที่สุด	2
6. ด้านกระบวนการ	4.54	.478	มากที่สุด	4
7. ด้านลักษณะทางกายภาพ	4.54	.505	มากที่สุด	5
8. ด้านผลผลิตและคุณภาพ	4.49	.437	มากที่สุด	6

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านบุคลากร ด้านการจัด

จำหน่าย ด้านกระบวนการตามลำดับ ส่วนด้านการส่งเสริมตลาดมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 2 ผลศึกษาปัจจัยจิตวิทยา (n=385)

ปัจจัยจิตวิทยา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านการพอใจ	4.29	.753	มากที่สุด	6
2. ด้านการรับรู้	4.38	.616	มากที่สุด	5
3. ด้านการเรียนรู้	4.44	.500	มากที่สุด	3
4. ด้านความเชื่อ	4.49	.529	มากที่สุด	1
5. ด้านทัศนคติ	4.44	.534	มากที่สุด	4
6. ด้านบุคลิกภาพ	4.47	.561	มากที่สุด	2

ผลการศึกษาปัจจัยจิตวิทยา พบว่าปัจจัยจิตวิทยาด้านความเชื่อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านบุคลิกภาพ ด้าน

การเรียนรู้และด้านทัศนคติตามลำดับ ส่วนด้านการพอใจมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร (n=385)

พฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้า ในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร	จำนวน	ร้อยละ
เหตุผลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเป็นสิริมงคล	110	28.57
จำนวนเงินที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับ 1-500 บาท/ชิ้น	166	43.12
ช่วงเวลาในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ 8.00 – 11.00 น.	186	48.31
ความถี่ในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ 1 ครั้ง/เดือน	114	29.61
ลักษณะการซื้อไม้ดอกไม้ประดับคือซื้อปลีก	296	76.88
บุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับคือครอบครัว	207	53.77
ประเภทของไม้ดอกไม้ประดับเป็นไม้ดอกไม้ประดับที่เป็นไม้พุ่ม	148	38.44

ผลการศึกษาพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร พบว่าลูกค้าที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับส่วนใหญ่มีเหตุผลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเป็นสิริมงคล (ร้อยละ 28.57) จำนวนเงินที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับ/ชิ้น 1-500 บาท (ร้อยละ 43.12) ช่วงเวลาในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ เวลา 8.00 - 11.00 น.(ร้อยละ 48.31) ความถี่ใน

การซื้อไม้ดอกไม้ประดับ 1 ครั้ง/เดือน (ร้อยละ 29.61) ซื้อไม้ดอกไม้ประดับในลักษณะซื้อปลีก (ร้อยละ 76.88) บุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับคือครอบครัว (ร้อยละ 53.77) และเลือกไม้ดอกไม้ประดับประเภทไม้พุ่ม (ร้อยละ 38.44)

ตารางที่ 4 สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้ายในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

ตัวแปร	เหตุผลในการซื้อ	จำนวนเงินที่ซื้อ	ช่วงเวลาในการซื้อ	ความถี่ในการซื้อ	ลักษณะการซื้อ	บุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อ	ประเภทของสินค้า
ด้านผลิตภัณฑ์	X	/	X	X	X	X	X
ด้านราคา	X	X	X	X	X	/	X
ด้านการจัดจำหน่าย	X	X	X	X	X	X	X
ด้านการส่งเสริมการตลาด	X	X	X	X	X	X	X
ด้านบุคลากร	X	X	X	X	X	/	X
ด้านกระบวนการ	X	X	X	X	/	X	X
ด้านลักษณะทางกายภาพ	X	X	/	X	X	X	X
ด้านผลติภาพ	X	X	X	X	/	X	X

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการซึ่งประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ ด้านลักษณะทางกายภาพและด้านผลติภาพกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับ

ของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลในการซื้อ จำนวนเงินที่ซื้อ ช่วงเวลาในการซื้อ ความถี่ในการซื้อ ลักษณะการซื้อ บุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อและประเภทของสินค้า

สรุปได้ว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพรด้านจำนวน

เงินที่ซื้อ ช่วงเวลาในการซื้อ ลักษณะการซื้อ และบุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อ

ตารางที่ 5 สรุปผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยากับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร

ตัวแปร	เหตุผลในการซื้อ	จำนวนเงินที่ซื้อ	ช่วงเวลาในการซื้อ	ความถี่ในการซื้อ	ลักษณะการซื้อ	บุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อ	ประเภทของสินค้า
การสนใจ	/	X	/	X	/	X	X
การรับรู้	/	X	/	X	/	X	X
การเรียนรู้	X	X	X	X	X	X	X
ความเชื่อมั่น	/	X	X	X	X	X	X
ทัศนคติ	X	X	X	X	X	X	X
บุคลิกภาพ	X	X	X	X	X	X	X

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยา ซึ่งประกอบด้วยการสนใจ การรับรู้ การเรียนรู้ ความเชื่อมั่น ทัศนคติและบุคลิกภาพ กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลในการซื้อ จำนวนเงินที่ซื้อ ช่วงเวลาในการซื้อ ความถี่ในการซื้อ ลักษณะการซื้อ บุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อและประเภทของสินค้า

สรุปได้ว่าปัจจัยด้านจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพรด้านเหตุผลในการซื้อ ช่วงเวลาในการซื้อ และลักษณะการซื้อ

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ เพื่อความครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งประเด็นในการอภิปรายไว้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ พบว่าปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์และด้านบุคลากรมีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านผลผลิตและคุณภาพ ด้านราคา

และด้านการส่งเสริมการตลาด สอดคล้องพฤติกรรมการเลือกซื้อไม้ดอกไม้ประดับของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากผลการศึกษาของจันจิรา ไชยสะอาด (2553) พบว่าระดับความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมเลือกซื้อไม้ดอกไม้ประดับของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยภาพรวมประชาชน ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านพนักงาน ด้านราคา อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับนิภาพร มีชำนาญ (2554) ได้ศึกษากลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ประกอบการไม้ดอกไม้ประดับ: กรณีศึกษาหมู่บ้านดงบัง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการไม้ดอกไม้ประดับ หมู่บ้านดงบัง อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ได้ให้ความสำคัญกับการใช้กลยุทธ์การตลาด โดยแบ่งออกเป็นระดับได้ดังนี้ ระดับมากที่สุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์ รองลงมาเป็นคือด้านสถานที่และช่องทางการจัดจำหน่าย และโชติญา คูประชามิตร (2557) ศึกษาความสัมพันธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตด้านการเกษตรในเขตจังหวัด

สุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่าระดับความสำคัญส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตด้านการเกษตร ภาพรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้าน พบว่า ด้านพนักงานสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่ำสุด

2. ผลการศึกษาปัจจัยจิตวิทยา พบว่าปัจจัยจิตวิทยาด้านความเชื่อมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านบุคลิกภาพ ด้านการเรียนรู้ ด้านทัศนคติ ด้านการรับรู้และด้านการตั้งใจ สอดคล้องกับ Rani (2014) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลไม้กระป๋องในอินเดีย ผลการศึกษาพบว่า การตัดสินใจซื้อของแต่ละคนเป็นผลมาจากปัจจัยตัวบุคคล วัฒนธรรม ชนชั้นทางสังคม กลุ่ม สมาชิก ครอบครัว บุคลิกภาพ ปัจจัยทางจิตวิทยา และอื่นๆ ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรม กับสภาพแวดล้อมทางสังคม การทำความเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อลูกค้า มีโอกาสที่จะพัฒนาตราสินค้า การส่งเสริมการตลาด (โดยการสร้างคุณค่าที่ไม่ซ้ำใคร) และแคมเปญโฆษณาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่แท้จริง คือการตอบสนองความต้องการของลูกค้า และการเพิ่มยอดขาย

3. ผลการศึกษาพฤติกรรมการซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร พบว่าลูกค้าที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับส่วนใหญ่มีเหตุผลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับเพื่อเป็นสิริมงคล จำนวนเงินที่ซื้อไม้ดอกไม้ประดับ/ชิ้น 1-500 บาท เวลาในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ เวลา 8.00-11.00 น. ความถี่ในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ 1 ครั้ง/เดือน ซื้อไม้ดอกไม้ประดับในลักษณะซื้อปลีก บุคคลที่มีอิทธิพลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับคือครอบครัว และเลือกซื้อไม้ดอกไม้ประดับประเภทไม้พุ่ม สอดคล้องกับ ZHAO YANHONG (2556) ที่ศึกษาพฤติกรรมการซื้อดอกกล้วยไม้ไทยของลูกค้าชาวจีนในคุนหมิง ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างจะซื้อดอกกล้วยไม้ไทยสายพันธุ์คัทลียา (Cattleya) มากที่สุด มีวัตถุประสงค์คือ ซื้อเพื่อเป็นของขวัญ โดยตัวเอง เป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจซื้อดอกกล้วยไม้มากที่สุด ซื้อ

ดอกกล้วยไม้ไทยจากร้านขายดอกไม้บ่อที่สด ใช้เงินไปกับการซื้อดอกกล้วยไม้โดยเฉลี่ยครั้งละประมาณ 51-200 หยวน แล้วซื้อดอกกล้วยไม้ในช่วงเวลาวันเทศกาลบ่อที่สด และวิธีที่ใช้การซื้อดอกกล้วยไม้คือ ซื้อดอกกล้วยไม้ผ่านสื่อ (แฟกซ์ อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์) มากที่สุด และสอดคล้องกับพฤติกรรมในการเลือกซื้อไม้ดอกไม้ประดับของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีของจันจิรา ไชยสะอาด (2553) พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีเหตุผลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ ปลุกเพื่อความสวยงาม จำนวนเงินที่ซื้อน้อยกว่า 500 บาท/ต่อครั้ง เวลาในการซื้อ 08.00 - 11.00 นาฬิกา ความถี่ในการซื้อ 1 ครั้ง/เดือน สิ่งที่น่าสังเกตในการซื้อคือราคา บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการซื้อได้แก่ตนเอง ลักษณะการซื้อ ระบุชื่อไม้ดอกไม้ประดับด้วยตนเอง และประเภทของไม้ดอกไม้ประดับที่ซื้อ ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน/เพื่อความสวยงาม

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร พบว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับด้านช่วงเวลามีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยมีค่า Gamma เท่ากับ -.190 หรือร้อยละ 19.00 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันในระดับน้อยในทิศทางตรงข้ามกัน ผลการศึกษาไม่สอดคล้องกับโชติญา คูประชามิตร (2557) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตด้านการเกษตรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการศึกษาพบว่า ส่วนประสมการตลาดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตด้านการเกษตรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี ในระดับสูง และไม่สอดคล้องกับจันจิรา ไชยสะอาด (2553) ที่ศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อไม้ดอกไม้ประดับของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด พนักงาน กระบวนการให้บริการ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกซื้อไม้ดอกไม้ประดับของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และเห็นว่าร้านควร มีป้าย

แสดงราคาอย่างชัดเจนและไม่ควรตั้งราคาสินค้าสูงกว่าร้านอื่นๆ พนักงานขายควรมีบุคลิกภาพและอัธยาศัยดีและสามารถแนะนำและตอบปัญหาข้อสงสัยต่างๆ เกี่ยวกับไม้ดอกไม้ประดับ การโฆษณาประชาสัมพันธ์ร้านผ่านสื่อต่างๆ และมีเอกสารแนะนำ ไม้ดอกไม้ประดับต่างๆ และบริการจัดส่งไม้ดอกไม้ประดับในกรณีซื้อจำนวนมาก นอกจากนี้ผลการศึกษายังไม่สอดคล้องกับนพดล ศึกษากิจ (๒๕๕๕) ที่ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า นิสสัน ลิฟ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านรูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า นิสสัน ลิฟ โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านบริการหลังการขายและศูนย์บริการ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า นิสสัน ลิฟ โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านภาพลักษณ์ต่อสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า นิสสัน ลิฟ โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน ในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยากับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับของลูกค้าในอำเภอเมือง จังหวัดชุมพร พบว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อไม้ดอกไม้ประดับด้านเหตุผลในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยมีค่า Gamma

เท่ากับ -.219 หรือร้อยละ 21.90 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับน้อยในทิศทางตรงข้ามกัน สอดคล้องกับ Schimmenti, Asciuto, Galati & Valenti (2011) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมซื้อไม้ดอกไม้ประดับของผู้บริโภคในภูมิภาค (Mezzogiorno) ของอิตาลี ซึ่งผลการศึกษาพบว่าบางคนมีความถี่ในการซื้อต่ำ จะซื้อในร้านดอกไม้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งผู้บริโภคจะซื้อเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลและเป็นของขวัญสำหรับโอกาสพิเศษ มีข้อยกเว้นเพียงการบริโภคไม้ดอกไม้ประดับอยู่กับโอกาสที่เฉพาะเจาะจง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1.1 จากการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ร้านจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับ หรือมีรายการส่งเสริมการขายเพื่อดึงดูดใจลูกค้าเพิ่มขึ้น

1.2 ควรศึกษารายละเอียดข้อมูลของร้านจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับให้ละเอียดและทุกมุมมองเพื่อจัดบริการที่ตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคได้ตรงตามความต้องการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อการจัดการของผู้ประกอบการไม้ดอกไม้ประดับ

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความจงรักภักดีในการซื้อไม้ดอกไม้ประดับ

บรรณานุกรม

- จันจิรา ไชยสะอาด. (๒๕๕๓). พฤติกรรมทางเลือกซื้อไม้ดอกไม้ประดับของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี
- เชาว์ ยันฮง (ZHAO YANHONG). (๒๕๕๖). พฤติกรรมซื้อดอกไม้ประดับของไทยของลูกค้าชาวจีนในกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- โชติญา คูประชามิตร. (๒๕๕๗). ความสัมพันธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตด้านการเกษตรในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี, 6(3), 155-162.
- นพดล ศึกษากิจ. (๒๕๕๕). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า นิสสัน ลิฟ ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.

- นิภาพร มีชำนาญ. (2554). กลยุทธ์ทางการตลาดของผู้ประกอบการไม้ดอกไม้ประดับ: กรณีศึกษา หมู่บ้านดงบัง อำเภอมือง จังหวัดปราจีนบุรี. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- ศรัณยพงศ์ เทียงธรรม. (2555). การเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อคอนโดมิเนียมในเมืองระหว่างผู้บริโภคกับนักลงทุนที่ไม่ใช่มืออาชีพ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. กรุงเทพฯ:
- Kotler P. (2012). *Marketing Management: Analysis, Planning and Control*. NJ: Prentice-Hall
- Lovelock, C.H., & Wright, L. (2007). *Principles of Service Marketing and Management*. NJ: Pearson Education Inc.
- Mowen, J.C. and Minor, M. (1998). *Customer Behavior*. (5thed.). NJ: Prentice-Hall.
- OK NATION BLOG. (2550). ไม้ดอกไม้ประดับ. From <http://www.oknaiton.net/blog/starcocity/2007/07/22/entry-1>
- Rani Pinki. (2014). *Factors influencing consumer behavior*. India: Institute of Law Kurukshetra, University Kurukshetra
- Schimmenti, Asciuto, Galati, Valenti. (2011). *Consumer of flowers and ornamental plants: an exploratory survey in the Italian (Mezzogiorno) regions*. Italy: University degli Studi di Palermo
- Yamane, Taro. (1973). *Statistics and Introductory Analysis*. NY: Harper and Row Publication.

การสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน Communicating Wisdom through Community Based Tourism

รสิกา อังกูร¹

Rasika Angkura

rdrduras@yahoo.com

วิทยาธร ท่อแก้ว²

Witayatorn Torkaew

Wittayatorn2002@yahoo.com

สุภาภรณ์ ศรีดี²

Supaporn Sridee

Received: 05-09-2018

Revised: 20-10-2018

Accepted: 12-11-2018

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อยและชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียวเกี่ยวกับ (1) บริบทของชุมชน (2) กระบวนการและวิธีการสื่อสารภูมิปัญญา (3) การนำเสนอรูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยว ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว คณะกรรมการกลุ่ม ปราชญ์ชาวบ้าน นายกเทศมนตรีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อยและชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว และนักท่องเที่ยว จำนวน 40 คน เลือกแบบเจาะจงและเทคนิคสโนว์บอล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า (1) ชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อยเป็นชุมชนที่มีอาชีพทำการเกษตร ทำขนมไทย ทำอัฐมอญ มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร มีบ้านเรือนทรงไทย มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสายหลักผสมผสานกับวิถีการดำรงชีวิตริมฝั่งแม่น้ำ มีการสืบทอดงานบุญโบราณ เป็นทุนทางวัฒนธรรมประเพณี มีปราชญ์ด้านขนมไทย และมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งจัดเป็นทุนทางทรัพยากรบุคคลของชุมชน ส่วนชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวเป็นชุมชนทำประมงพื้นบ้านแบบมือเปล่า มีอัตลักษณ์ชุมชน คือ เป็นชุมชนสองศาสนาสามวัฒนธรรม มีงานประเพณีแข่งเรือพายด้วยลำไม้ไผ่ที่ผสมผสานสามเชื้อชาติ มีป่าชายเลนและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนทางธรรมชาติที่โดดเด่นในการทำการท่องเที่ยว มีทุนทางทรัพยากรบุคคลของชุมชน คือ มีปราชญ์ด้านประมงพื้นบ้าน

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Student in Doctor of Philosophy Program in School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

² สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University

และผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งและมุ่งมั่นในการพัฒนา (2) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งมุ่งเน้นใช้การสื่อสารใน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นการผลิต ขั้นการสืบทอด และขั้นการประยุกต์ ซึ่งใช้วิธีการสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการสื่อสารชุมชน มีการสื่อสารชุมชนทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน การสื่อสารทั้งแนวราบและแนวตั้ง การสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการควบคู่กัน ส่วนวิธีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมใช้ในทุกระดับตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมดำเนินการ ร่วมจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล (3) รูปแบบการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่ง คือ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการสื่อสารชุมชน โดยใช้ 2 กลยุทธ์หลักผสมผสานกัน กลยุทธ์แรก คือ แผนที่นำทางการสื่อสารภูมิปัญญาชุมชนอย่างยั่งยืน และกลยุทธ์ที่สอง คือ กรอบความคิดเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวคิด WELCOME โมเดล ประกอบด้วย W (Wisdom) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาสานต่อและสืบทอดอย่างเป็นระบบ E (Experience) การสร้างประสบการณ์ให้กับทั้งสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว L (Learning) การสร้างการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมแก่นักท่องเที่ยว COM (Communication) การใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และ E (Elegance) การนำมาซึ่งความสง่างามและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน

คำสำคัญ: การสื่อสารภูมิปัญญา การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เชิงอนุรักษ์

Abstract

The objective of this research was to study the tourism activities undertaken by people in Sainoy Sub-district Cultural Community and Baan Namchieow Eco-tourism Community in the aspects of (1) the context of the communities; (2) their methods and process of communicating local wisdom; and (3) their communication strategies and presentation formats for communicating local wisdom through tourism. The key informants consisted of leaders of community tourism groups, tourism group committee members, village savants, mayors and related officials, village headmen, members of Sainoy Sub-district Cultural Community and Baan Namchieow Eco-tourism Community, and tourists, for a total of 40 people, chosen through purposive sampling and the snowball method. Research tools were an in-depth interview form, focus group discussion topics, and an observation form. Data were analyzed through descriptive analysis.

The results showed that (1) Sainoy Sub-district Cultural Community is an agricultural community where traditional Thai sweets are made, as well as bricks and processed agricultural products. There are traditional Thai houses and the community is based on a riverside way of life, with the Chao Phraya River its main waterway. Ancient merit making traditions that have been passed down are the community's cultural capital. There are experts in making Thai sweets in the community and the community leaders are strong, which is the human resources capital. People in Baan Namchieow Eco-tourism Community engage in fishing by hand, which is their trademark. It is a community with two religions and three cultural heritages. A tradition of competing on bamboo rafts ties the three ethnicities together. Mangrove forests are the community's main attraction and natural resources capital. The human resources capital includes experts in folk ways of fishing and strong leaders who aspire to develop the community. (2) Both communities emphasized 3 steps in their process of communicating local wisdom – production, inheritance, and application. They used methods of community communication, including internal and external, horizontal and vertical, formal and informal. Participatory communication was used in all the steps from brainstorming to policy making to operations to distribution of benefits and joint evaluation. (3) Both communities used participatory and community communications with mixed communication strategies. Their first strategy was a sustainable plan for communicating local wisdom. Their second strategy was the WELCOME model, consisting of W (Wisdom – systematic passing down of local wisdom), E (Experience – building good experiences for community members and tourists), L (Learning creating tangible learning for tourists), COM (Communication building correct understanding through public relations), and E (Elegance a sense of pride in participating in the effort to preserve the local heritage).

Keywords: communicating wisdom, community based tourism, cultural tourism and eco-tourism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับใช้สร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการบริหารจัดการ จนทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถสื่อสารและสร้างความหมายใหม่ให้กับการท่องเที่ยวได้อย่างภาคภูมิ และเป็นการเปิดมิติใหม่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเสริมประสบการณ์ที่มีคุณค่า รวมถึงการสื่อสารเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เพราะการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อนำไปสู่การพัฒนา การแลกเปลี่ยนและการถ่ายทอดกิจกรรมทุกรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังที่ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2549) กล่าวว่า การสื่อสารของชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยว นั้น สะท้อนให้เห็นถึงการสื่อสารภายใต้กระบวนการทางเลือกด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (The Alternative Paradigm of Development Communication) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ นอกจากนี้พลังของการสื่อสารยังเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการถ่ายทอดสิ่งที่เป็ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ให้สามารถคงอยู่ และเกิดความรู้สึกจดจำได้ ตลอดจนตระหนักในความสำคัญของภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยว และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนท่องเที่ยวอีกด้วย เช่นเดียวกับการศึกษาของกนกพร ทรงเจียรระพานิช (2552) ที่พบว่ามีการนำกลยุทธ์การสื่อสารมาใช้ในการปรับทิศทางการท่องเที่ยว โดยหลายกลยุทธ์มุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจกับการท่องเที่ยวในมิติของการได้เรียนรู้ การสร้างประสบการณ์ที่มีค่า และส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวและสืบสานมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยเป็นการปลูกกระแสที่ต้องการสื่อสารทั้งในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระแสการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นที่มาของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศในเรื่อง

“ท่องเที่ยววิถีไทย” ขณะเดียวกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความสมดุลและยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการค้นหา เรียนรู้ แลกเปลี่ยน ออกแบบ และสื่อสารเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ โดยการประมวลองค์ความรู้ที่ได้จากการค้นหา เรียนรู้และแลกเปลี่ยน มาออกแบบเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของทุนในชุมชนควบคู่กับการฟื้นฟูความรู้พื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการบูรณาการองค์ความรู้และสร้างสรรค์รูปแบบการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของการท่องเที่ยววิถีไทยให้สอดคล้องและเหมาะสมกับอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเกิดความยั่งยืน

ที่ผ่านมาจะพบว่าชุมชนท่องเที่ยวหลายแห่งต้องประสบปัญหามากมาย บางชุมชนปรับ เปลี่ยน ปรับ จนสูญเสียอัตลักษณ์ของชุมชน ความล้มเหลวในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่วนหนึ่งยังเป็นผลมาจากการรับเอาวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการลอกเลียนแบบ ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ในขณะที่บางชุมชนมุ่งนำเสนอทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและนักท่องเที่ยว โดยมองข้ามสิ่งที่เป็รากแก้วสำคัญของชุมชน มองข้ามสิ่งที่เป็ภูมิปัญญาของชุมชน รวมถึงมองข้ามกระบวนการสื่อสารที่จะทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตามยังมีชุมชนท่องเที่ยวบางแห่งที่ตระหนักถึงความสำคัญทั้งสิ่งที่เป็ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสื่อสารที่ทำให้ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของชุมชนได้รับการสืบทอดได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ โดยเป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากชุมชนท่องเที่ยวสองแห่งที่ประสบความสำเร็จในการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนจนเป็นที่ยอมรับ และใช้ภูมิปัญญาของชุมชนมาเป็นอัตลักษณ์เพื่อสื่อสารการท่องเที่ยวของชุมชน โดยได้รับรางวัลชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดีเด่น รางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Awards) หรือรางวัลกินรี และยังได้รับการคัดเลือกให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ในระดับอาเซียนอีกด้วย ชุมชน

ท่องเที่ยวดังกล่าวได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งจัดเป็นชุมชนต้นแบบ (Best Practice) ที่มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และเป็นชุมชนที่มีการนำภูมิปัญญาที่โดดเด่นของตนเองมาเป็นเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำภูมิปัญญาที่มีอยู่มาใช้ในการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย

เป็นชุมชนท่องเที่ยวและมีโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (ปีพ.ศ. 2559-2561) และได้รับคัดเลือกให้เป็นโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์อาเซียนในปี 2559 ด้วย นอกจากนี้ยังได้รับรางวัลหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดีเด่นจากกระทรวงวัฒนธรรม ขณะเดียวกันยังเป็นศูนย์การเรียนรู้มาตรฐานการผลิตที่ดีขึ้นพื้นฐาน (Primary GMP) ในเรื่องการผลิตขนมไทยโบราณ ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ได้รับการถ่ายทอดมาหลายยุคหลายสมัย นอกจากนี้ยังมีการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาในด้านศิลปะการป้องกันตัวทั้งแบบไม่มีอาวุธ และแบบมีอาวุธไทยโบราณ ได้แก่ มวยไทย ฟันดาบ และกระบี่กระบอง ภูมิปัญญาด้านงานฝีมือ เช่น การทำอิฐมอญด้วยวิธีการแบบโบราณ การทำกะลานวดผ้าเท้าเพื่อสุขภาพ และภูมิปัญญาด้านการเกษตรที่หลากหลาย

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บริหารจัดการโดยชุมชนที่ยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิต ศิลปะ งานฝีมือจากภูมิปัญญา ขนมและอาหารไทย และยังมีลักษณะทางภูมิโนเวศน์ที่เป็นแหล่งบ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ วิถีชีวิตของชาวชุมชนไทรน้อยยังคงสืบทอดวัฒนธรรมที่สำคัญของความเป็นคน “กรุงเก่า” แห่งกรุงศรีอยุธยาหลายอย่าง ที่สำคัญคือการทำขนมไทย ซึ่งมีชื่อเสียงมาตั้งแต่สมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยทำวาทองกับมะ หรือ มาริอา กูโยมาร์ เด ปินญา (Maria Guyomar de Pinha) ซึ่งชุมชนไทรน้อยได้สืบทอดการทำขนมไทยจนมีชื่อเสียง จึงเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านขนมไทยมาจวบจนปัจจุบัน

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ตามแนวแม่น้ำ เป็นชุมชนสองศาสนา สามวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่ชาวไทยพุทธและมุสลิมอยู่ด้วยกันอย่างกลมกลืน ส่วนสามวัฒนธรรมคือ ไทย มุสลิม และจีน ความต่างของสองศาสนาและสามวัฒนธรรม ได้ผสมผสานและดำรงอยู่ด้วยกันได้อย่างลงตัว จนกลายเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมีความเป็นหนึ่งเดียวบนความต่างในอัตลักษณ์ของตนเอง

บ้านน้ำเขียว เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ ได้รับเลือกให้เป็น “หมู่บ้าน OVC” (OTOP Village Champion) ที่ได้รับการสนับสนุนจาก กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย รวมถึงรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยดีเด่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (รางวัลกีนรี) และได้รับคัดเลือกให้เป็นโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์อาเซียนในปี 2558 บ้านน้ำเขียวมีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดทะเล มีป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่เป็นจำนวนมาก แต่เดิมนั้นชาวบ้านน้ำเขียว เป็นคนไทยนับถือศาสนาพุทธ ต่อมาเมื่อพ่อค้าชาวจีนล่องเรือสำเภามาค้าขายสินค้าที่ทำเรือบ้านน้ำเขียวและได้ตั้งรกรากอยู่ที่นี้ ชาวบ้านน้ำเขียวส่วนหนึ่งจึงเป็นคนไทยเชื้อสายจีน และในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีชาวมุสลิมซึ่งเรียกตัวเองว่า “แขกจาม หรือ จำปา” อพยพหนีสงครามมาจากประเทศเขมร มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ริมคลองน้ำเขียว และมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยชาวพุทธและมุสลิมสามารถแต่งงานข้ามศาสนาได้ ซึ่งพี่น้องทั้งสองศาสนาอาศัยอยู่ร่วมกันในตำบลน้ำเขียวด้วยความสัมพันธ์อันดีตลอดมา ที่มาของชื่อชุมชน “น้ำเขียว” มาจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดทะเล มีป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่เป็นจำนวนมาก มีคลองขนาดใหญ่ไหลผ่าน ซึ่งคลองนี้มีต้นกำเนิดอยู่ที่เขาวังปลา อยู่ระหว่างอำเภอแหลมงอบและอำเภอเมืองตราด เมื่อถึงฤดูน้ำหลาก น้ำในคลองจะไหลเชี่ยวมาก ชาวบ้านจึงเรียกว่า “คลองน้ำเขียว” ไหลผ่านกลางหมู่บ้านน้ำเขียวลงสู่ทะเลอ่าวไทยทางใต้ที่บ้านปากคลอง ตำบลหนองโสน อำเภอเมืองตราด ซึ่งชาวบ้านใช้เป็นแหล่งประมงพื้นบ้านที่ใช้ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพจนกลายเป็นภูมิปัญญาเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน ปัจจุบันชาวตำบลน้ำเขียวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ ประมง

ทำสวนยางพารา สวนผลไม้ และค้าขาย (<http://www.dasta.or.th/ecatalog/th/component/k2/item/54> สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2559)

จากความหลากหลายและโดดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เน้นการใช้ภูมิปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อยและชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษารูปแบบการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งว่ามีกระบวนการสื่อสาร และวิธีการสื่อสารอย่างไร รวมทั้งมีรูปแบบการสื่อสารภูมิปัญญาอย่างไรที่ทำให้ชุมชนทั้งสองแห่งประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งยังสามารถสร้างสรรค์และสื่อสารภูมิปัญญา เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

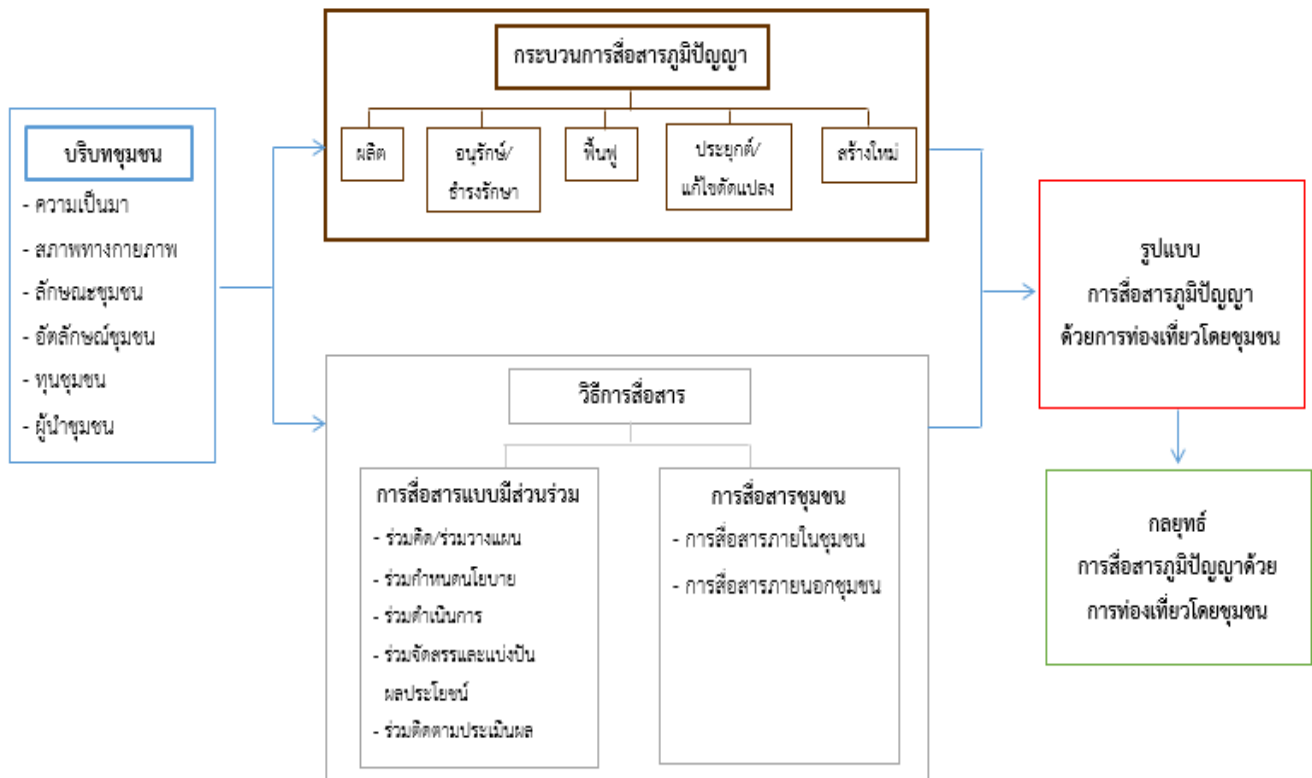
1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว
2. เพื่อศึกษากระบวนการและวิธีการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว
3. เพื่อเสนอรูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” มีขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้นำและสมาชิกชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อยและชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียวที่มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นทำการท่องเที่ยว ปราชญ์ชาวบ้าน นายกเทศมนตรีในพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มและสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาที่เป็นตัวแปร ได้แก่ บริบทชุมชน กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญา และวิธีการสื่อสารภูมิปัญญา
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดตราด
4. ขอบเขตด้านเวลา เป็นการศึกษาภูมิปัญญาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อยอำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว ระหว่าง ปี พ.ศ. 2552 ถึงปี พ.ศ. 2561

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์

การสื่อสารภูมิปัญญา หมายถึง การนำเสนอและถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านการทำขนมไทยของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย และภูมิปัญญาด้านวิถีประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ของชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียวที่นำเสนอผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

บริบทชุมชน หมายถึง การศึกษาความเป็นมา สภาพทางกายภาพ ลักษณะชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน ทุนชุมชน และผู้นำชุมชนของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว

ความเป็นมา หมายถึง ประวัติความเป็นมาของชุมชนในการทำกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน ตั้งแต่การรวมกลุ่ม จนถึงการพัฒนาและสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวมาจนปัจจุบัน

สภาพทางกายภาพ หมายถึง อาณาเขตและที่ตั้งทางกายภาพ รวมถึงบริเวณที่อยู่อาศัย และ สภาพแวดล้อมอื่นๆ ในชุมชน เช่น ถนน แม่น้ำลำคลอง วัด โรงเรียน สถานีอนามัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

ลักษณะชุมชน หมายถึง ลักษณะของประชากร ลักษณะครัวเรือน การนับถือศาสนา ลักษณะการตั้งบ้านเรือน การประกอบอาชีพ และกลุ่มต่างๆในชุมชน

อัตลักษณ์ชุมชน หมายถึง ลักษณะเฉพาะหรือลักษณะที่โดดเด่นของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย ซึ่งได้แก่ การทำขนมไทย และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว ซึ่งได้แก่ การทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ที่ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ทุนชุมชน หมายถึง ทุนที่ชุมชนมีอยู่และมีศักยภาพสอดคล้องต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทุนที่เป็นภูมิปัญญา ความรู้และทักษะต่างๆ ทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณี และทุนที่เป็นทรัพยากรบุคคล ของชุมชนท่องเที่ยว

เชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว

ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน และคณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยว ราษฎรชาวบ้าน นายกเทศมนตรี และผู้ใหญ่บ้านของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว

กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญา หมายถึง การสื่อสารภูมิปัญญาในด้านการผลิต การอนุรักษ์/ธำรงรักษา การฟื้นฟู การประยุกต์/แก้ไขดัดแปลง และการสร้างใหม่

การผลิต หมายถึง ภูมิปัญญาการทำขนมไทย และการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตามภูมิปัญญาของชุมชน

การอนุรักษ์/ธำรงรักษา หมายถึง การศึกษา สืบค้นและทำความเข้าใจในความเป็นมา ความสำคัญ รวมถึงการรักษาภูมิปัญญาการทำขนมไทย และวิถีประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ให้คงอยู่สืบไป

การฟื้นฟู หมายถึง การทำให้ภูมิปัญญาในการทำขนมไทย และวิถีประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ฟื้นกลับคืนมา เพื่อยังประโยชน์ต่อไป

การประยุกต์/แก้ไขดัดแปลง หมายถึง การศึกษา ความเหมือนและความต่างของภูมิปัญญาด้านขนมไทย ด้านวิถีประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงการผสมผสาน การปรับภูมิปัญญาในวิถีเดิม เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างลงตัวและน่าสนใจ

การสร้างใหม่ หมายถึง การคิดค้น สร้างสรรค์ ในการทำขนมไทย และการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน

วิธีการสื่อสาร หมายถึง การสื่อสารภูมิปัญญาที่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย และชุมชน

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียวดำเนินการอยู่ ประกอบด้วย การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และการสื่อสารชุมชน

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ การร่วมคิด/ร่วมวางแผน ด้านการกำหนดนโยบาย ด้านการดำเนินการ ด้านการจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล

การสื่อสารชุมชน หมายถึง วิธีการสื่อสารที่ชุมชนท่องเที่ยวใช้ เพื่อสื่อสารกับชุมชนทั้งระดับการสื่อสารภายในชุมชนและการสื่อสารภายนอกชุมชน

รูปแบบการสื่อสาร หมายถึง ลักษณะการสื่อสารที่ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียวใช้ในการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การสื่อสารใน 3 ขั้นตอนคือ การสื่อสารขั้นการผลิต การสื่อสารขั้นการสืบทอด และการสื่อสารขั้นการประยุกต์ โดยใช้ การสื่อสารชุมชนและการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ผ่านองค์ประกอบของการสื่อสาร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้รูปแบบการสื่อสารภูมิปัญญาที่เป็นต้นแบบจากชุมชนท่องเที่ยว
2. ได้กลยุทธ์ในการสื่อสารภูมิปัญญาด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และยังสามารถสร้างเสริมคุณค่าภูมิปัญญาที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน ให้มีมูลค่าที่สูงขึ้นได้ ขณะเดียวกันยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของชุมชนให้คงอยู่สืบไป
3. เป็นการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารภูมิปัญญา อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการ

สื่อสารเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถนำไปบูรณาการสู่การเรียนการสอนได้ต่อไป

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพด้านการสื่อสารภายในชุมชน ทั้งการสื่อสารภูมิปัญญา การสื่อสารชุมชน และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ สร้างกระบวนการคิด และพัฒนาทักษะที่จำเป็นเพื่อให้ชุมชนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการสังเกตภาคสนาม (Field Observation) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว คณะกรรมการกลุ่ม ปราชญ์ชาวบ้าน นายกเทศมนตรี/เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกในชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว และนักท่องเที่ยว จำนวน 40 คน ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบสโนว์บอล (Snowball Technique) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประเด็นการสนทนากลุ่ม และแบบสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ และมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบด้านข้อมูล (Data Triangulation) และด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย

1.1 บริบทของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย

ชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย มีเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นในเรื่องภูมิปัญญาการทำขนมไทย ที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีทุนทางธรรมชาติ ทุนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณี และทุนที่เป็นทรัพยากรบุคคล รวมถึงเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน มีปราชญ์ชาวบ้านและผู้สื่อความหมายในชุมชนทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวในชุมชนตามฐานเรียนรู้ต่างๆ ที่เป็นทุนชุมชน มีผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวที่มีบทบาทสำคัญในการนำพาชุมชนไปสู่ความสำเร็จ คือนางมยุรี ศรีนาค ซึ่งเป็นทั้งผู้นำในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดการกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และเป็นผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการพัฒนาชุมชน เสียสละเพื่อส่วนรวม

1.2 กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย

1) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาชั้น

การผลิตขนมไทย จะมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการทำขนมไทยแต่ละประเภทเป็นผู้ส่งสาร โดยเนื้อหาสาระจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้กระบวนการ วิธีการรวมถึงเคล็ดลับที่เป็นภูมิปัญญาของชาวอยุธยาแต่โบราณ วิธีการหรือช่องทางในการสื่อสารภูมิปัญญาในชั้นการผลิต จะเน้นสื่อบุคคลและสื่อกิจกรรมเป็นหลัก ใช้การสอนแบบทำให้อู สาสิตให้เห็นในแต่ละขั้นตอน ในลักษณะของการพูดคุยเชิงสอนแนะ รวมถึงใช้การเล่าเรื่องประกอบ และให้สมาชิกในชุมชนที่สนใจ กลุ่มเด็กและเยาวชน รวมถึงนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทดลองทำขนมจริง

ซึ่งทำให้เกิดประสบการณ์ตรง และความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านขนมไทย

2) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาชั้น

การอนุรักษ์/ธำรงรักษาขนมไทย ผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งสารหลักยังคงเป็นปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว ที่ทำหน้าที่สืบทอดภูมิปัญญา โดยจะใช้วิธีการผสมผสานระหว่าง การบอกเล่า (การสอน) และการปฏิบัติจริง โดยให้ฝึกและทดลองทำในกลุ่ม ในขั้นตอนนี้ยังคงใช้สื่อบุคคล และสื่อกิจกรรมเป็นสื่อหลักในการอนุรักษ์/ธำรงรักษาไว้เช่นเดียวกัน ส่วนผู้รับสารคือสมาชิกในชุมชน เด็กและเยาวชน และนักท่องเที่ยว ชั้นของการอนุรักษ์/ธำรงรักษาเปรียบเสมือนเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

3) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาชั้น

การฟื้นฟู ผู้ส่งสารยังคงเป็นผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านในการเป็นเสาหลักที่จะฟื้นฟู หยิบดึงภูมิปัญญาขนมไทยที่ใกล้จะเลือนหายไปให้กลับคืนมา โดยมีสื่อบุคคลเป็นสื่อหลัก และมีสื่อใหม่ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในการเป็นตัวช่วยในการช่วยค้นคว้าข้อมูล อย่างไรก็ตาม พบว่าชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อยให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารชั้นการฟื้นฟูภูมิปัญญาขนมไทยไม่มากนัก เมื่อเทียบกับชั้นการผลิตและการอนุรักษ์/ธำรงรักษา

4) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาชั้น

การประยุกต์/แก้ไขดัดแปลง ผู้ส่งสารยังคงเป็นผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีเนื้อหาสาระที่สำคัญคือการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับขนมไทย ในขั้นตอนนี้สื่อวัตถุ (ผลิตภัณฑ์) เป็นเสาหลักในการสื่อสารและถ่ายทอดภูมิปัญญา และใช้สื่อใหม่เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์และพัฒนาคุณค่าและมูลค่าของขนมไทย และมีสมาชิกในชุมชน กลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นผู้รับสารหลัก

5) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาชั้น

การสร้างใหม่ การสื่อสารภูมิปัญญาในขั้นตอนของการ

สร้างใหม่มีผู้นำกลุ่ม ปราชญ์ชาวบ้าน และสมาชิกกลุ่ม เป็นผู้ส่งสารร่วมกัน ในขั้นตอนนี้ สื่อผลิตภัณฑ์ยังคงเป็นสื่อที่มีบทบาทเป็นเสาหลัก โดยมีนักท่องเที่ยวและกลุ่มลูกค้าเป็นผู้รับสาร รวมถึงการเป็นผู้ที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรม เพื่อการผลิตซ้ำหรือสืบทอดได้เป็นอย่างดี ในส่วนของสาร คือ ตัวขนมที่รังสรรค์ขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อยยังมีกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาในขั้นนี้ไม่ต่อเนื่องมากนัก เมื่อเทียบกับกระบวนการสื่อสารในขั้นการผลิต การอนุรักษ์ และการประยุกต์

สรุปได้ว่า กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาด้านขนมไทยของชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย เมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารแล้ว จะพบว่า ผู้ส่งสาร (ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน) มีบทบาทในการเป็นผู้ทำหน้าที่หลักตลอดทั้งกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญา กล่าวคือ ตั้งแต่การผลิต การอนุรักษ์/ธำรงรักษา การฟื้นฟู ไปจนถึงการประยุกต์ และการสร้างใหม่ โดยผ่านสื่อและช่องทางการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อวัตถุ (ผลิตภัณฑ์) การลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์ขนมไทย ทั้งในรูปแบบและวิธีเดิมและรูปแบบใหม่ ผ่านวิธีการผสมผสานระหว่างการบอกเล่า (การสอน) และการปฏิบัติจริง โดยให้ฝึกและทดลองทำ โดยมีสมาชิกในชุมชน นักท่องเที่ยว กลุ่มเด็กและเยาวชน และกลุ่มลูกค้าเป็นผู้รับสาร และเป็นกลุ่มที่จะร่วมถ่ายทอดภูมิปัญญา เพื่อการผลิตซ้ำในด้านขนมไทยต่อไป ในส่วนของสาร ประกอบไปด้วย องค์ความรู้ กระบวนการทำ เทคนิควิธีที่เป็นภูมิปัญญาโบราณ การคัดเลือกวัตถุดิบ ส่วนประกอบ การพัฒนาคุณค่าและมูลค่าของขนมไทย ความแปลกใหม่ ความน่าสนใจ และความสวยงามในรูปลักษณะของผลิตภัณฑ์ รวมถึง ตัวผลิตภัณฑ์ขนมไทยของชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญ และเป็นส่วนที่ยังสามารถปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นและพัฒนาต่อไปได้อีก อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อยให้ความสำคัญกับขั้นตอนที่สำคัญ

3 ขั้นตอน คือกระบวนการสื่อสารในขั้นการผลิต ขั้นอนุรักษ์หรือสืบทอด และขั้นการประยุกต์ เป็นกระบวนการหลักในการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชน

1.3 วิธีการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชน

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตำบลไทรน้อย

ชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย มีวิธีการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนโดยใช้การสื่อสารชุมชน และใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อการสื่อสารภูมิปัญญา

1) การสื่อสารชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย มีการสื่อสารชุมชนทั้งในระดับภายในชุมชน และระดับภายนอกชุมชน สรุปได้ดังนี้

1.1) การสื่อสารภายในชุมชน แบ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารระหว่างกลุ่ม

ก. การสื่อสารระหว่างบุคคล ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย (นางมยุรี ศรีนาค) กับผู้นำกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และสมาชิกกลุ่ม โดยพบว่าเป็นการสื่อสารในรูปแบบการพูดคุยปรึกษาหารือ การวางแผนเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของกลุ่ม ตลอดจนพูดคุยปรึกษาหารือในเรื่องอื่นๆ รูปแบบการสื่อสารมักเป็นแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) และใช้การสื่อสารในแนวนอน (Horizontal Communication) เป็นหลัก

ข. การสื่อสารระหว่างกลุ่ม เป็นการสื่อสารในรูปแบบของการประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน โดยเป็นการสนทนากลุ่ม และการประชุมในระดับผู้นำกลุ่ม และการประชุมสมาชิกในกลุ่ม รูปแบบการสื่อสารจึงมีทั้งที่ไม่เป็นทางการ และแบบเป็นทางการ (Informal and formal Communication) และเป็นการสื่อสารทั้งแนวนอน (Horizontal Communication) และแนวตั้ง (Vertical Communication) โดยส่วนใหญ่เป็นการสนทนาและการประชุมเพื่อชี้แจงข้อมูลข่าวสาร การ

ประชุมเพื่อต้องการการตัดสินใจร่วมกัน การอธิบายการทำงาน การปรับปรุงและพัฒนาสิ่งต่างๆ ในพื้นที่ การรับฟังปัญหาและการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน รวมถึงการประชุมเพื่อร่วมวางแผน กำหนดกฎ กติกาต่างๆ ของชุมชนร่วมกัน

1.2) การสื่อสารภายนอกชุมชน แบ่งเป็นการสื่อสารระดับบุคคล และการสื่อสารระดับกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงาน

ก. การสื่อสารระดับบุคคล เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำ หรือคณะกรรมการกลุ่ม หรือสมาชิกในชุมชน กับนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นการพูดคุยซึ่งมีทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ และเป็นการสื่อสารแบบแนวนอน โดยประเด็นของการสื่อสารมักเป็นเรื่องการสอบถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสอนหรือถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำขนมไทย การสาธิต ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มท่องเที่ยว

ข. การสื่อสารระดับกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงาน การสื่อสารในระดับนี้ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ และผู้นำชุมชนเป็นหลักในการทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร กล่าวคือ เป็นผู้ส่งสารในกรณีการให้ข้อมูลแก่กลุ่ม องค์กร หน่วยงานภายนอก และเป็นผู้นำนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานต่างๆ มาและถ่ายทอดให้แก่สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ ส่วนการเป็นผู้รับสาร หมายถึงการเป็นผู้รับนโยบายจากหน่วยงานภายนอกมาสู่การปฏิบัติโดยกลุ่ม สำหรับรูปแบบการสื่อสารในระดับนี้มักใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งแนวนอนและแนวตั้งเช่นเดียวกัน การสื่อสารกับกลุ่มหรือหน่วยงานภายนอก มีทั้งการสื่อสารในเชิงนโยบาย การสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมชุมชน การสื่อสารการตลาด เป็นต้น

สรุปได้ว่าในการสื่อสารแต่ละเรื่อง/กิจกรรมนั้นจำเป็นต้องปรับวิธีการสื่อสารให้สอดคล้องกับบริบทที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องตามประเด็นของการสื่อสาร ชุมชนท่องเที่ยวไหนน้อยใช้ทั้งการสนทนาอย่างไม่เป็น

ทางการระหว่างบุคคล เวทีสนทนากลุ่มย่อยและและกลุ่มใหญ่ รวมถึงการประชุมแบบเป็นทางการ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเด็นเนื้อหาสาระ เป้าหมายในการสื่อสาร และวาระความจำเป็นเร่งด่วน เป็นสำคัญ โดยใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น สื่อกิจกรรม สื่อประเพณี สื่อวัตถุ สื่อการแสดง และสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

2) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมชุมชนท่องเที่ยวไหนน้อย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1) การร่วมคิด ร่วมวางแผน เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะ “ผู้ส่งสาร ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิต” ในระยะร่วมคิดนี้ทิศทางการสื่อสารจะเป็นแนวนอนเป็นหลัก ในการร่วมคิด ร่วมวางแผน จะเป็นการเปิดเวทีให้สมาชิกกลุ่มต่างๆ ได้มาร่วมสนทนาเสนอแนวคิด วางแผนในการจัดกิจกรรม การค้นหาเรื่องราวของชุมชนด้านขนมไทย ตลอดจนเปิดพื้นที่สำหรับเครือข่ายกิจกรรมกลุ่มอื่นๆ ได้เข้ามาร่วมวางแผน/จัดรูปแบบกิจกรรม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในชุมชน

2.2) การร่วมกำหนดนโยบาย ในขั้นตอนนี้ทำให้เกิดการกำหนดเนื้อหา “สาร” ซึ่งเป็นนโยบาย มาตรการ กฎ ระเบียบ ข้อตกลงหรือแนวปฏิบัติร่วมกัน สำหรับสมาชิกในกลุ่ม และในชุมชนได้ยึดถือและใช้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้อยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน

2.3) การร่วมดำเนินการ เป็นขั้นของการลงมือปฏิบัติ ซึ่งเป็น “ช่องทางการสื่อสาร” ที่สำคัญ ที่จะทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนเกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การสอนทำขนมไทยให้แก่สมาชิกในกลุ่มเพื่อเตรียมผู้สืบทอดภูมิปัญญาต่อไป การสาธิตการทำขนมไทยให้นักท่องเที่ยวได้ชม และได้ร่วมลงมือทำ การออกฐานจัดแสดงผลผลิตภัณฑ์ชุมชนในเวทีและโอกาสต่างๆ เป็นต้น

2.4) การร่วมจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะ “ผู้ส่งสาร ผู้ผลิต

ผู้ร่วมผลิต” เช่นเดียวกับขั้นร่วมคิด ซึ่งในการจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์จะดำเนินการร่วมกันและมีการจัดสรรอย่างเป็นธรรม และมาจากความเห็นพ้องต้องกันทุกฝ่าย

2.5) การร่วมติดตามประเมินผล สำหรับสมาชิกกลุ่ม/ชุมชน จะมีส่วนร่วมในฐานะ **“ผู้ส่งสาร ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิต”** ที่มาร่วมรายงานปัญหา ชี้แจงผลการดำเนินงาน และร่วมแก้ไขปัญห สำหรับกรณีนักท่องเที่ยวจะมีบทบาทในฐานะ **“ผู้รับสาร”** ซึ่งเป็นผู้ที่สะท้อนความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดกิจกรรม หรือต่อการร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยแสดง **“ปฏิกิริยาโต้กลับ” (Feedback)** เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขต่อไป

สรุปได้ว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย เป็นการมีส่วนร่วมในทุกองค์ประกอบของการสื่อสาร และทุกระดับของการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรูปแบบและแนวคิดของการสื่อสารในกระบวนการค้นทางเลือกใหม่ในการพัฒนา ที่ใช้วิธีการสื่อสารแบบหลากหลาย เน้นการแลกเปลี่ยนและการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร และเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication)

2 ชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว

2.1 บริบทของชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว

บ้านน้ำเขียวมีเอกลักษณ์ของวิถีชุมชนคือความเป็นชุมชนสองศาสนาได้แก่ ศาสนาพุทธ และศาสนาอิสลาม และสามวัฒนธรรมได้แก่ วัฒนธรรมไทยพุทธ วัฒนธรรมไทยมุสลิม วัฒนธรรมไทยจีน และมีจุดเด่นในการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านระบบนิเวศป่าชายเลน โดยมีพื้นที่ป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ถึง 2,338 ไร่ มีการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและหลากหลายเช่น การล่องเรือเล็กชมวิถีชีวิตชาวประมง การดำน้ำหาหอยปากเปิด การปลูกป่าชายเลน ตลอดจนกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เช่น

การร่วมทำข้าวเกรียบยาหน้า ตามวิถีแขกจาม การทำขนมตังเมกรอบ และการทำอบด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นต้น ชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว มีทุนชุมชนที่หลากหลาย มีปราชญ์ชาวบ้านและผู้สื่อความหมายในชุมชนหลายกลุ่มอายุ ทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวในชุมชนตามกิจกรรมต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจริงในทุกกิจกรรม ขณะเดียวกันมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็งคือนางสุรตนา ภูมิมาโนช ซึ่งเป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการทำงานอย่างเป็นระบบ มีความใฝ่รู้ มักจะแสวงหาความรู้อบรมและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ จนได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วน จะเห็นได้จากการนำพาชุมชนไปสู่ความสำเร็จในด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและด้านอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง โดยได้รับรางวัลจากหลายหน่วยงาน

2.2 กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเขียว

1) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขั้นการผลิต กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขั้นการผลิตของชุมชนบ้านน้ำเขียว คือการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร โดยมีเนื้อหาสาระที่สำคัญคือเรื่องของระบบนิเวศ การรู้จักและเข้าใจธรรมชาติ การออกเรือประมง เทคนิคการจับปลาทั้งแบบมือเปล่าและการใช้อุปายในการดักสัตว์น้ำ แบบไม่ให้กระทบต่อระบบนิเวศและสัตว์น้ำอื่นๆ การทำบ้านปลาเทียม การงมหอยปากเปิด การจับปู และการปลูกป่าชายเลน เป็นต้น เช่น การดูแลรักษาระบบนิเวศ ด้วยการงดใช้สารเคมี การเรียนรู้ในระบบนิเวศ โดยใช้ช่องทางการสื่อสารแบบใช้การเรียนรู้และให้สัมผัสปรากฏการณ์จริง เน้นการใช้ประสบการณ์ตรง คือพาลูกหลานออกเรือไปด้วยผสมผสานกับการสอน อธิบาย บอกเล่า และฝึกให้สังเกตธรรมชาติรอบตัว โดยใช้สื่อบุคคลและสื่อกิจกรรมเป็นหลัก มีผู้รับสารคือเด็กและเยาวชน และนักท่องเที่ยว

2) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขั้นการ

อนุรักษ์/ธำรงรักษา ผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งสารหลักยังคงเป็นปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว ที่ทำหน้าที่สืบทอดภูมิปัญญาด้านรักษาการทำประมงพื้นบ้านและอนุรักษ์ป่าชายเลน โดยจะใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการบอกเล่า (การสอน) การฝึกสังเกตและการปฏิบัติจริง และมีการเตรียมเด็กและเยาวชนให้เป็นผู้สืบทอดในการที่จะอนุรักษ์และธำรงรักษาภูมิปัญญานี้ไว้ด้วย และในขั้นตอนนี้ยังคงใช้สื่อบุคคล และสื่อกิจกรรมเป็นสื่อหลักเช่นเดียวกัน ส่วนสารที่ถ่ายทอดจะเน้นในเรื่องของการออกเรือประมง การจับสัตว์น้ำ การงมหอย การปลูกและการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่ และการใช้กฎ กติกาในเรื่องความพอเพียง สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอด ยังคงเป็นสื่อบุคคล และสื่อกิจกรรม ส่วนผู้รับสารคือผู้ร่วมสืบทอดได้แก่ เด็กและเยาวชนในชุมชน และนักท่องเที่ยว

3) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขั้นการ

ฟื้นฟู เป็นขั้นที่พบไม่มากนักในการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลนของบ้านน้ำเขียว กระบวนการสื่อสารขั้นฟื้นฟูของชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียวยังคงให้ความสำคัญกับสื่อบุคคลที่เป็นผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นแกนนำในการฟื้นฟูภูมิปัญญาดังกล่าว โดยการสอนให้กับเด็ก และเยาวชนในชุมชนที่สนใจ ให้มาร่วมเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา

4) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขั้นการ

ประยุกต์/แก้ไขดัดแปลง กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาในขั้นการประยุกต์/ดัดแปลงแก้ไข ผู้ส่งสารยังคงเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน รวมถึงผู้ทำหน้าที่สื่อความหมายชุมชน ส่วนสารที่ถ่ายทอดจะเน้นในเรื่องของการทำบ้านปลาเทียม การปลูกและการอนุรักษ์ป่าชายเลนในพื้นที่ และการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชายเลน สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดเพื่อการอนุรักษ์ ยังคงเป็นสื่อบุคคล และสื่อ

กิจกรรม และใช้วิธีการสอนแบบทำให้อู และให้ปฏิบัติจริง ผู้รับสารคือผู้ร่วมสืบทอดได้แก่ นักท่องเที่ยวได้ร่วมลงมือปฏิบัติจริง

5) กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขั้นการ

สร้างใหม่ ชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว ไม่มุ่งเน้นการสื่อสารภูมิปัญญาในขั้นตอนของการสร้างใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่ขัดหรือไม่ใช่วิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนไว้ให้มากที่สุด การสื่อสารภูมิปัญญาในขั้นตอนนี้สื่อบุคคลยังคงเป็นสื่อที่มีบทบาท เป็นเสาหลัก ผู้ส่งสาร ซึ่งก็คือผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้าน โดยมีสาร คือองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชน ภูมิปัญญาด้านการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน และด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

สรุปได้ว่า กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาด้านการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน กับเด็กและเยาวชน และนักท่องเที่ยว ในเรื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน การออกเรือประมง การจับสัตว์น้ำ การทำบ้านปลาเทียม การงมหอยปากเบ็ด การปลูกและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ภูมิปัญญาโบราณในการสานและทอดแห การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชายเลน และองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชน โดยมีสื่อบุคคล (ผู้นำ/ปราชญ์ชาวบ้าน) และสื่อกิจกรรม เป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญ ผ่านการสอนแบบทำให้อูและแบบเล่าเรื่อง การให้เรียนรู้ตามปรากฏการณ์จริง การพูดคุยเชิงสอนแนะ การสังเกตและลงมือปฏิบัติ และเมื่อวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารแล้ว จะพบว่า **ผู้ส่งสาร** (ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน) มีบทบาทในการเป็นเจ้าของภูมิปัญญาที่ทำหน้าที่ผลิต โดยลงมือปฏิบัติและทำให้อู ทำหน้าที่เป็นผู้อนุรักษ์/ธำรงรักษา และฟื้นฟู ผ่านวิธีการผสมผสานระหว่างการบอกเล่า (การสอน) และการปฏิบัติจริง โดยให้ฝึกและปฏิบัติจริง

โดยมีกลุ่มเด็กและเยาวชน และนักท่องเที่ยว เป็น**ผู้รับสาร** และเป็นกลุ่มที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญา เพื่อการผลิตซ้ำในด้าน การทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่าชายเลน ต่อไป ใน ส่วนของ**สาร** คือ ความรู้ในการทำประมงพื้นบ้านและการ อนุรักษ์ป่าชายเลน ไม่ว่าจะเป็นการออกเรือประมง การจับ สัตว์น้ำ การหมอยปากเปิด การทำบ้านปลาเทียม การใช้ กระบอกไม้ไผ่ดักปลาตุ๊กทะเลรวมถึงการปลูกป่าชายเลน โดย ผ่าน**สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร** คือ สื่อบุคคลและสื่อ กิจกรรม เป็นหลัก

ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าชุมชนท่องเที่ยว บ้านน้ำเชี่ยว ให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารภูมิ ปัญญาใน 3 ขั้นตอน คือ กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขึ้น การผลิต ขั้นตอนการอนุรักษ์/อำรงรักษา หรือการสืบทอด และ ขั้นตอนประยุกต์/ดัดแปลงแก้ไข เป็นกระบวนการหลักใน การสื่อสารเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับภูมิปัญญาของชุมชน เช่นเดียวกับชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย

2.3 วิธีการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำเชี่ยว

ชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเชี่ยว มีวิธีการ สื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนโดยใช้การสื่อสารชุมชน และใช้ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ดังนี้

1) การสื่อสารชุมชน ชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเชี่ยว มีการสื่อสารชุมชนทั้งในระดับ ภายในชุมชน และระดับภายนอกชุมชน โดยสรุปดังนี้

1.1) การสื่อสารภายในชุมชน แบ่งเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารระหว่าง กลุ่ม

ก. การสื่อสารระหว่างบุคคล ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกลุ่มท่องเที่ยว บ้านน้ำเชี่ยว (นางสุรตนา ภูมิมาโนช) กับผู้นำกลุ่มย่อยต่างๆ ในชุมชน และสมาชิกกลุ่ม โดยพบว่าเป็นการสื่อสารในรูปแบบ การพูดคุย การร่วมปรึกษาหารือ การประชุมกลุ่มเพื่อ

มอบหมายงาน/วางแผนเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของกลุ่ม และ แก้ไขปัญหาต่างๆของกลุ่ม รูปแบบการสื่อสารของกลุ่มส่วน ใหญ่มักเป็นแบบไม่เป็นทางการ และใช้การสื่อสารในแนวนอน เป็นหลัก

ข. การสื่อสารระหว่างกลุ่ม เป็นการสื่อสารในรูปแบบของการประชุมร่วมกัน ระหว่างกลุ่มย่อยต่างๆ ภายในชุมชน โดยเป็นการประชุมใน ระดับผู้นำกลุ่มย่อย และการประชุมสมาชิกในกลุ่ม รูปแบบ การสื่อสารจึงมักเป็นแบบเป็นทางการ และเป็นการสื่อสาร ทั้งแนวนอนและแนวตั้ง โดยส่วนใหญ่เป็นการประชุมเพื่อ ชี้แจงข้อมูลข่าวสาร การร่วมวางแผนเกี่ยวกับการบริหาร จัดการกลุ่ม การตัดสินใจร่วมกัน การจัดกิจกรรมต่างๆ ของ กลุ่ม ตลอดจนการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ

1.2) การสื่อสารภายนอก ชุมชน การสื่อสารภายนอกชุมชนของชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำ เชี่ยว ประกอบด้วยการสื่อสารระดับบุคคล รวมถึง นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในชุมชนด้วย และการสื่อสาร ระดับกลุ่ม /องค์กร /หน่วยงานภายนอกชุมชน

ก. การสื่อสารระดับบุคคล เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำ หรือคณะกรรมการกลุ่ม หรือสมาชิกในชุมชน กับนักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นการ พูดคุยทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ และเป็ นการสื่อสารแบบแนวนอน โดย**ประเด็นหรือเนื้อหา**สารมัก เป็นเรื่องการพูดคุย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสอนหรือ ถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ป่า ชายเลน ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มท่องเที่ยว ซึ่ง นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในฐานะ**ผู้รับสาร**จะได้รับความรู้ เกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านการทำประมงพื้นบ้าน การอนุรักษ์ ป่าชายเลน วิถีชีวิตริมคลอง รวมไปถึงภูมิปัญญาในเรื่องอื่นๆ เสริมควบคู่ไปด้วย รวมถึงอีกหลากหลายกิจกรรมที่ชุมชน จัดเตรียมไว้รองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็น **“สื่อกิจกรรม”** ที่ ชุมชนใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารภูมิปัญญาด้วย ดังนั้น

การสื่อสารในระดับบุคคลนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็น **ผู้ส่งสาร**จึงมีทั้งผู้นำชุมชน และผู้สื่อความหมายชุมชน

ข. การสื่อสารระดับกลุ่ม/องค์กร/หน่วยงาน การสื่อสารในระดับนี้ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ ในลักษณะการประชุม และใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งแนวดิ่งและแนวนอน โดยผู้นำชุมชนจะเป็นหลักในการทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร กล่าวคือ เป็นผู้ส่งสารในการให้การให้ข้อมูลแก่กลุ่ม องค์กร หน่วยงานภายนอก และเป็นผู้นำนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานต่างๆ มาและถ่ายทอดให้แก่สมาชิกในกลุ่มได้รับทราบ ส่วนการเป็นผู้รับสาร หมายถึงการเป็นผู้รับนโยบายจากหน่วยงานภายนอกมาสู่การปฏิบัติโดยกลุ่ม

สรุปได้ว่าชุมชนท้องถิ่นบ้านน้ำเขียวให้ความสำคัญกับการประชุมในทุกระดับ และใช้รูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และทำกิจกรรมของกลุ่ม ตั้งแต่รับรู้ รับทราบข้อมูลข่าวสาร รับทราบปัญหา พร้อมทั้งร่วมกันเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ชุมชนท้องถิ่นบ้านน้ำเขียว เริ่มต้นทำกิจกรรมการท้องถิ่นของชุมชนจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมในด้านการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมดำเนินการ ร่วมจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล สรุปได้ดังนี้

2.1) การร่วมคิด ร่วมวางแผน เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะ “**ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิต หรือเรียกว่า ผู้ส่งสาร**” มักเริ่มต้นด้วยการร่วมวงสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ โดยมีประเด็นเนื้อหาสาระในระยะเริ่มแรก เป็นเรื่อง

ของการบริหารจัดการกลุ่ม การกำหนดแผนกิจกรรม มีการเปิดเวทีให้สมาชิกกลุ่มต่างๆ ได้มาร่วมสนทนาเสนอแนวคิด สร้างสรรค์กิจกรรม การค้นหาเรื่องราวของชุมชน การสานต่อภูมิปัญญาด้านต่างๆ จากปราชญ์ชาวบ้าน และการส่งเสริมให้ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท้องถิ่นของกลุ่ม

2.2) การร่วมกำหนดนโยบาย นโยบาย มาตรการ กฎ ระเบียบ ข้อตกลงหรือแนวปฏิบัติร่วมกัน ประเด็นเหล่านี้คือ “**เนื้อหาสาระ**” ซึ่งชุมชนนำมาใช้เป็นกรอบในการยึดถือปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้อยู่ภายใต้บรรทัดฐานเดียวกัน

2.3) การร่วมดำเนินการ ชุมชนท้องถิ่นบ้านน้ำเขียวมีการแบ่งงานและมอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจนออกเป็นฝ่ายต่างๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นขั้นของการลงมือปฏิบัติ โดยแต่ละฝ่ายจะมี “**ช่องทางการสื่อสาร**” หลักที่คล้ายคลึงกันคือ การใช้สื่อบุคคลและสื่อกิจกรรมเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญ

2.4) การร่วมจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในฐานะ “**ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต หรือผู้ส่งสาร**” เช่นเดียวกับขั้นร่วมคิด ซึ่งในการจัดสรรและแบ่งปันผลประโยชน์จะใช้รูปแบบการร่วมประชุมหารือ เพื่อให้มีการจัดสรรอย่างเป็นธรรมต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

2.5) การร่วมติดตาม ประเมินผล สำหรับสมาชิกกลุ่ม/ชุมชน จะมีส่วนร่วมในฐานะ “**ผู้ส่งสาร ผู้ผลิต ผู้ร่วมผลิต**” เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ร่วมรายงานปัญหา ชี้แจงผลการดำเนินงาน และร่วมแก้ไขปัญหาในการจัดกิจกรรมการท้องถิ่นของชุมชน สำหรับกรณีนักท้องถิ่นจะมีบทบาทในฐานะ “**ผู้รับสาร**” ซึ่งเป็นผู้ที่สะท้อนความรู้สึก ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดกิจกรรมหรือต่อการร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยแสดง “**ปฏิกิริยาได้**

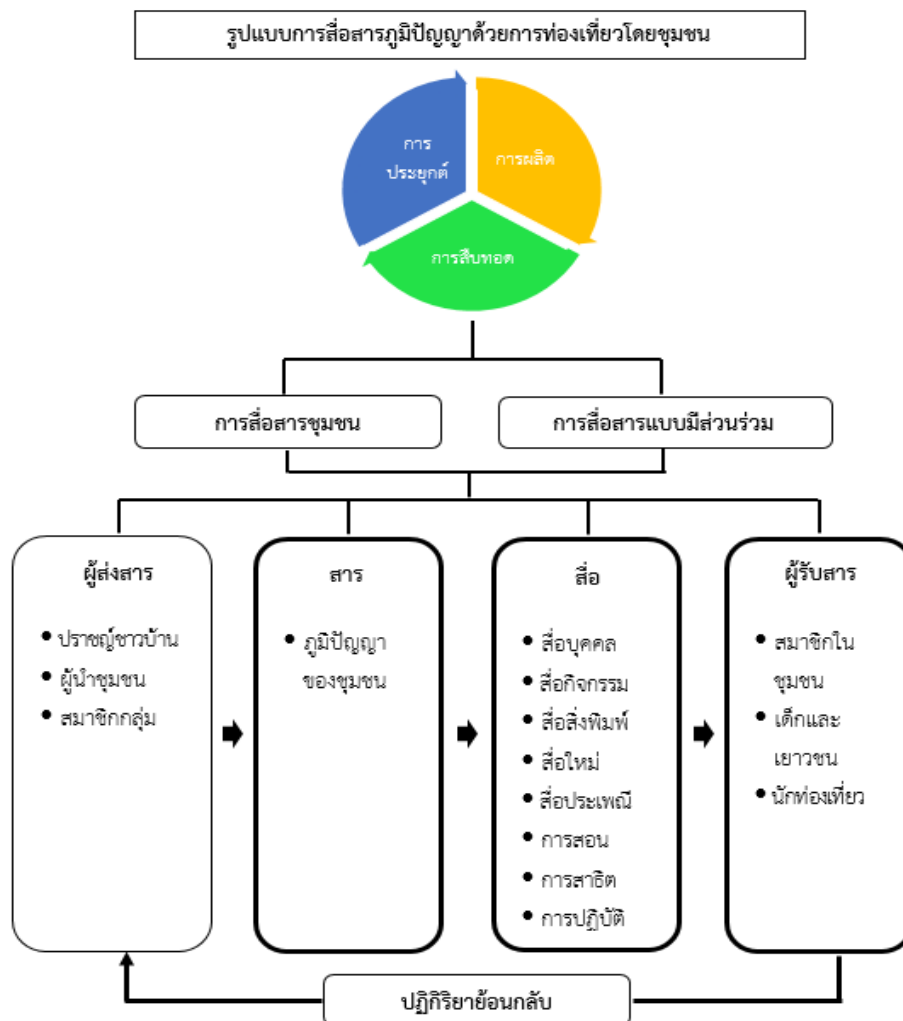
กลับ” (Feedback) เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงแก้ไขต่อไป

สรุปได้ว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว เป็นการมีส่วนร่วมในทุกองค์ประกอบของการสื่อสาร และทุกระดับของการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกับชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อย

3. รูปแบบและกลยุทธ์การสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.1 รูปแบบการสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากการศึกษาการสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนท่องเที่ยวตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว พบว่าชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งมีข้อค้นพบทั้งในเรื่องกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญา และวิธีการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยการสื่อสารชุมชน และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่คล้ายคลึงกัน ใช้รูปแบบการสื่อสารตามองค์ประกอบของการสื่อสาร โดยเน้นกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาใน 3 ขั้นตอนหลัก เช่นเดียวกันคือ ขั้นตอนผลิต ขั้นตอนอนุรักษ์/ธำรงรักษา หรือการสืบทอด และขั้นตอนประยุกต์/แก้ไขดัดแปลง ดังแผนภูมิที่ 2

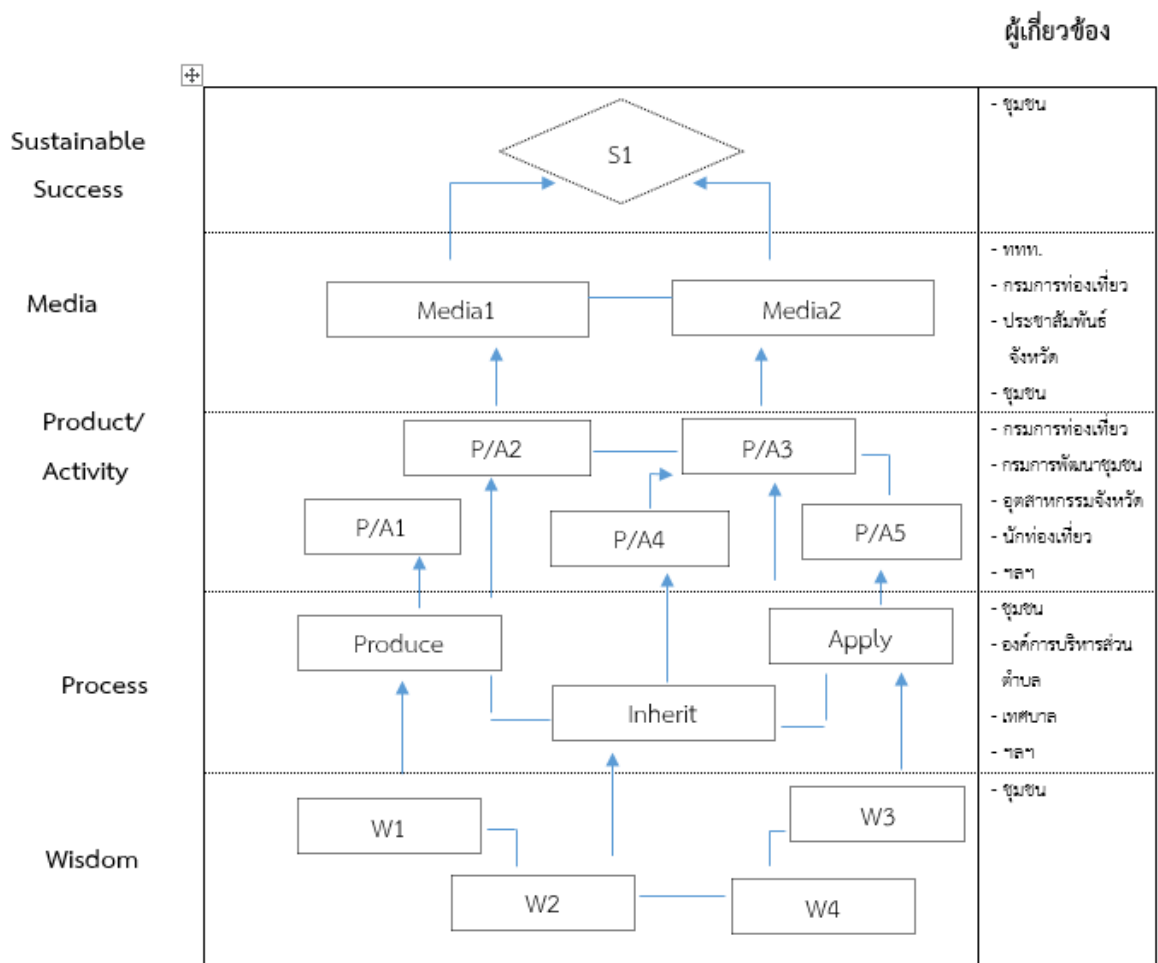
แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.2 กลยุทธ์ในการส่งเสริมการสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผู้วิจัยมีข้อเสนอเชิงกลยุทธ์เพื่อผลักดันและเสริมพลังให้การสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวมีความเข้มแข็ง และยั่งยืนยิ่งขึ้น ดังนี้

1) สร้างแผนที่นำทางการสื่อสารภูมิปัญญาชุมชนอย่างยั่งยืน (Local Wisdom Roadmap) เพื่อใช้

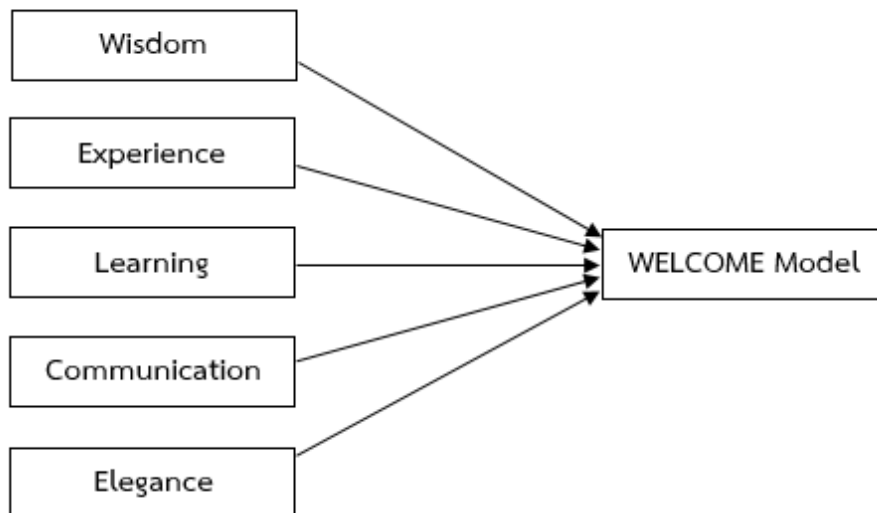
เป็นกลยุทธ์ในการนำไปสู่การสื่อสารภูมิปัญญาในการท่องเที่ยวของชุมชนได้อย่างยั่งยืน ตั้งแต่การนำภูมิปัญญา มาสานต่อโดยผ่านกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญา ทั้งในด้านการผลิต การสืบทอด และการประยุกต์ที่เป็นระบบ และผลักดันเพื่อนำไปสู่ การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ หรือกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยใช้สื่อที่เหมาะสม ซึ่งท้ายที่สุดก็สามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนได้อย่างยั่งยืน ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 แผนที่นำทางการสื่อสารภูมิปัญญาชุมชนอย่างยั่งยืน

2) สร้างกระบวนการเรียนรู้ในการต่อยอดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นองค์ประกอบหลักในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว โดยให้กิจกรรมจากภูมิปัญญาดังกล่าวเป็นสื่อในการเล่าเรื่อง หรือสื่อสารเรื่องราวในฐานะเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ อันจะนำมาซึ่งความสำเร็จและความภาคภูมิใจในสิ่งที่งามของชุมชน ด้วยกรอบความคิดเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามแนวคิด WELCOME โมเดล ซึ่งประกอบด้วย W (Wisdom) หมายถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมารื้อฟื้น ทำ

ความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อสานต่อและสืบทอดอย่างเป็นระบบ E (Experience) หมายถึง การสร้างประสบการณ์ให้กับทั้งสมาชิกในชุมชน และนักท่องเที่ยว ด้วยการลงมือทำด้วยตนเอง L (Learning) หมายถึง การสร้างการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรมแก่นักท่องเที่ยว COM (Communication) หมายถึง การใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และ E (Elegance) หมายถึง การนำมาซึ่งความสง่างามและความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 แนวคิด WELCOME โมเดล

อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. บริบทชุมชน

1.1 จากการศึกษาพบว่าทั้งชุมชนท่องเที่ยวตำบลไทรน้อย และชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว มีความโดดเด่นในเรื่องของการมีอัตลักษณ์ชุมชนที่ชัดเจน ทั้งสองชุมชนมีการนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถสร้างความยั่งยืน โดยใช้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ขณะเดียวกันมีการนำอัตลักษณ์ของชุมชนมาสร้างตราสินค้า เพื่อใช้ในการสื่อสารการตลาดไปด้วย ซึ่งณัฐพงศ์ รักงาม (มปป.) ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน โดยเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีการพัฒนาการติดต่อสื่อสาร การคมนาคมขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์นี้เองได้นำไปสู่กระบวนการสร้างท้องถิ่นนิยม (Localism) และเป็นการปลุกจิตสำนึกของชุมชนให้ย้อนกลับมาค้นหาและทบทวนรากเหง้าของตนเอง เกิดการปรับตัวของอัตลักษณ์ชุมชนบางประการ เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืน เช่นเดียวกับที่ผลาดชาย รมิตานนท์ (2558) ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ชุมชนถูกผลิตขึ้น ถูกบริโภค และถูกควบคุมจัดการในวัฒนธรรมของชุมชน มีการสร้างความหมายขึ้นมา ผ่านระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน และนำมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้อัตลักษณ์มีความสัมพันธ์กับชุมชนแต่ละพื้นที่ และเป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบท และการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม แต่ทั้งนี้ยังคงไว้ซึ่งแก่นแห่งอัตลักษณ์ของชุมชนเช่นเดิม ดังนั้นอัตลักษณ์ชุมชนจึงเป็นเสมือนรากเหง้าหรือวัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกประกอบสร้างขึ้น และใช้ยึดเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงความโดดเด่นและความแตกต่างจากชุมชนอื่นๆ

จากบริบทของชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งสะท้อนให้เห็นว่า พื้นที่แห่งการท่องเที่ยวมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในตนเองในฐานะที่เป็นทุนของชุมชนและสังคม คือ การทำหน้าที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว ทำหน้าที่เป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิด

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม รวมถึงการเป็นพื้นที่ที่ประกอบสร้างตัวตนและอัตลักษณ์ของชุมชน

1.2 ผู้นำชุมชน จากการศึกษาพบว่าชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ เสียสละเพื่อส่วนรวม และยังเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เพื่อการพัฒนา และเป็นผู้ที่เป็นต้นแบบในการลงมือทำในกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งปัจจัยด้านผู้นำ เป็นพื้นที่ที่สำคัญตัวหนึ่งในการสร้างความสำเร็จให้กับชุมชน

จากการศึกษาพบว่าหน้าที่ชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งประสบความสำเร็จได้ เพราะมีผู้นำชุมชนที่มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน นอกจากนี้จากการสังเกตผู้วิจัยยังพบว่า ผู้นำชุมชนทั้งสองแห่งยังมีทักษะและบุคลิกภาพส่วนบุคคลที่สำคัญและคล้ายคลึงกันในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) เป็นผู้นำที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ รับฟังทุกปัญหาและทุกความคิดเห็นของสมาชิก ทำให้สมาชิกพร้อมเปิดใจรับอย่างเต็มที่ จึงนำไปสู่ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อชุมชนร่วมกัน

2) เป็นผู้นำที่กล้าเปลี่ยนแปลง แต่เปลี่ยนแปลงบนหลักการและเหตุผลที่เหมาะสม และมีความเป็นไปได้ เพื่อที่จะทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ และเกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

3) เป็นผู้นำที่ชอบการเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่าผู้นำชุมชนทั้งสองแห่ง เป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และมีการนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนากลุ่มได้อย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้สมาชิกได้ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันด้วย

4) เป็นผู้นำที่เข้าถึงได้ง่าย ให้ความสำคัญกับสมาชิกอย่างเต็มที่ ทั้งการร่วมพูดคุย ปรึกษาหารือ แก้ไขปัญหา

5) เป็นผู้นำที่มีความเป็นกันเอง เป็นผู้นำที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์อยู่ในตัวเอง และมีอารมณ์ขัน เพื่อสร้างความคุ้นเคย ความใกล้ชิดกับสมาชิก

๖) เป็นผู้นำที่ใช้การสื่อสารทั้งแนวราบ และแนวดิ่งควบคู่กันไป

จากลักษณะผู้นำของชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งข้างต้น ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เจนจิรา อักษรพิมพ์ (๒๕๖๐) ที่พบว่า กลยุทธ์การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ลักษณะของผู้นำมีส่วนสำคัญ กล่าวคือ ผู้นำเป็นผู้ที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือ ยอมรับ มีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการจัดการกลุ่ม มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นผู้เริ่มต้นบุกเบิกการทำกิจกรรมต่างๆ และเป็นผู้ที่ผ่านการพัฒนามาหลายรูปแบบและสม่ำเสมอ จึงมีความรู้ความเข้าใจ มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาปรับใช้กับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่ฟองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง (๒๕๖๑) พบว่า ผู้นำเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มชุมชนต้นแบบ จะพบว่า ผู้นำจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความเข้มแข็งอดทน และเสียสละเพื่อส่วนรวม

๒. กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยว

จากการศึกษากระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวไทรน้อยและชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว พบว่า ชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งมีกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญา ผู้ส่งสาร ได้แก่ ผู้นำกลุ่มและปราชญ์ชาวบ้าน มีบทบาทในการเป็นเจ้าของภูมิปัญญาที่เป็นผู้ทำหน้าที่หลักตลอดทั้งกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญา กล่าวคือ ตั้งแต่การผลิต การอนุรักษ์/ธำรงรักษา การฟื้นฟู ไปจนถึงการประยุกต์ และการสร้างใหม่ โดยผ่านสื่อและช่องทางการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อวัตถุ (ผลิตภัณฑ์) สื่อประเพณี การสอน และการลงมือปฏิบัติจริงด้วย โดยมีสมาชิกในชุมชน นักท่องเที่ยว กลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นผู้รับสาร และในส่วนของสาร ได้แก่ องค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจ

สำคัญ และเป็นส่วนที่สามารถปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่น และพัฒนาต่อไปได้อีก สอดคล้องกับการศึกษาของพรทิพย์ ชนะคำ (๒๕๔๗) ซึ่งพบว่า ปราชญ์ชาวบ้านยังคงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการทำหน้าที่สื่อสารภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ยังใช้การสาธิต และการเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านและบุคคลภายนอกเข้ามาศึกษาดูงาน เพื่อสร้างความเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยเนื้อหาที่ปราชญ์ชาวบ้านใช้นั้น จะเป็นเนื้อหาที่มาจากประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านตามภูมิปัญญา ส่วนสื่อและช่องทางการสื่อสารนั้น เอกวิทย์ ณ ถลาง (๒๕๔๐) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้โดยลงมือทำ ด้วยการเรียนรู้และสะสมประสบการณ์จริงแบบค่อยเป็นค่อยไป รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ด้วยการทำจริง การสาธิต การบอกเล่า เป็นกระบวนการหนึ่งของการสืบทอดและการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ เกิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในครั้งนี้เช่นกัน สำหรับสาร ซึ่งพบว่าเป็นองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนนั้น สอดคล้องกับการศึกษาของ เณริศฯ ชัยสุขมงคลลาภ (๒๕๕๒) ซึ่งพบว่าเป็นการร่วมกันค้นหาเรื่องราวของชุมชน เพื่อที่จะนำมาสานต่อและสืบทอดต่อไป โดยไม่เน้นการสร้างใหม่

สำหรับกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งพบว่า มีการให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาที่สำคัญ ๓ ขั้นตอนเหมือนกัน คือ กระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขั้นการผลิต ขั้นการอนุรักษ์/ธำรงรักษา หรือสืบทอด และขั้นการประยุกต์แก้ไข/ดัดแปลง ซึ่งผลการศึกษากระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาในครั้งนี้ มีข้อค้นพบที่ใกล้เคียงกับที่กาญจนา แก้วเทพ (๒๕๔๙) ได้กล่าวไว้ว่า ในการขับเคลื่อนกิจกรรมหรือสื่อพื้นบ้านนั้น มีวงล้อในการขับเคลื่อนที่สำคัญสามวงคือ การสืบทอด การประยุกต์ และการสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นวงล้อที่จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์และความยั่งยืน โดยในการสืบทอด

ทอดนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อผู้รับสารซึ่งคือผู้ชมหรือนักท่องเที่ยวได้มาชม มาเห็น มาทดลองทำ และนำไปสู่การเข้าใจในวิถีของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งในกระบวนการนี้ผู้ส่งสารจะเป็นผู้เลือกเนื้อหาสาร และสื่อที่จะนำเสนอ และมาใช้สอนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ในขณะที่การปรับปรุงยุคนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่นเดียวกับผลการศึกษาในครั้งหนึ่งที่พบว่าทั้งสองชุมชนมีการปรับปรุงยุคภูมิปัญญาของชุมชนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยยังคงแก่น หรือหัวใจสำคัญที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนเอาไว้เช่นเดียวกัน ส่วนกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญาขั้นการฟื้นฟู และขั้นการสร้างใหม่ ยังไม่ปรากฏโดดเด่นนัก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภูมิปัญญา เป็นสิ่งที่สืบทอดต่อกันมา เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าจากคนรุ่นหนึ่งถึงคนอีกรุ่นหนึ่ง และเป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมที่สั่งสมกันมาเป็นเวลานาน ดังนั้นการที่จะสร้างใหม่จึงเป็นเหมือนกันมองข้ามในคุณค่าเดิมของภูมิปัญญาที่เป็นรากเหง้า และอาจเป็นการขัดต่ออัตลักษณ์ของชุมชน จึงทำให้ชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งไม่ค่อยให้ความสำคัญกับกระบวนการในขั้นของการสร้างใหม่มากนัก

3. วิธีการสื่อสารภูมิปัญญา

3.1 การสื่อสารชุมชน

จากการศึกษาพบว่าชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่ง มีการสื่อสารชุมชนทั้งระดับภายในชุมชนและระดับภายนอกชุมชน ที่คล้ายคลึงกัน คือ การสื่อสารภายในชุมชน มักใช้การสื่อสารในแนวนอนเป็นหลัก ในรูปแบบการพูดคุยปรึกษาหารือ การประชุมกลุ่มย่อย แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีประชุมเพื่อชี้แจงข้อมูลข่าวสาร การร่วมวางแผนเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม การตัดสินใจร่วมกัน การจัดกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม ตลอดจนการประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ โดยมีสื่อบุคคล เป็นแกนหลักที่ทรงประสิทธิภาพ และมีสื่ออื่นๆ เช่น สื่อกิจกรรม สื่อออนไลน์ เสียงตามสาย และสื่อสิ่งพิมพ์ ส่วนการสื่อสารภายนอก

ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการ ผู้นำชุมชนจะเป็นหลักในการทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร และใช้รูปแบบการสื่อสารทั้งแนวนอนและแนวตั้งเช่นเดียวกัน การสื่อสารกับกลุ่มหรือหน่วยงานภายนอก มีทั้งการสื่อสารในเชิงนโยบาย การสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสื่อสารการตลาด เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพลอยชมพู ฐิตยาภรณ์ (2553) ที่พบว่า การสื่อสารภายนอกชุมชนในระดับองค์กร มักเป็นการสื่อสารเพื่อปรึกษาหารือในเชิงนโยบาย เพื่อการพัฒนา เพื่อการให้ความรู้ และเพื่อการประชาสัมพันธ์ และพบว่า การสื่อสารขององค์กรภายนอกชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเป็นผลมาจากการใช้สื่อบุคคลที่มีประสิทธิภาพ และใช้รูปแบบการสื่อสารที่เหมาะสมกับชุมชน ส่วนการสื่อสารภายในชุมชน มักใช้สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อการประชุม เสียงตามสายและสื่อกิจกรรม เป็นหลัก

จากผลการศึกษาดังกล่าวจะพบว่าการสื่อสารชุมชนมีความสำคัญและมีบทบาทในชุมชนทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสื่อสารชุมชนถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา และการบริหารจัดการหลัก ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2557) กล่าวว่า การสื่อสารชุมชน เป็นการสื่อสารที่อยู่ในวิสัยหรืออำนาจที่ชุมชนจะเป็นผู้จัดการการสื่อสารให้เป็นไปตามเป้าหมายของชุมชน เช่น ใช้การสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่คนในชุมชน ใช้การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม ใช้การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน และใช้การสื่อสารเพื่อบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชน ทั้งนี้อาจจำเป็นต้องใช้การสื่อสารจากองค์กร หรือหน่วยงานภายนอกเข้ามาหนุนเสริมบ้าง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากที่สุด

3.2 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของชุมชนท่องเที่ยวโทรนอยและชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิด/ร่วมวางแผน ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมจัดกิจกรรมร่วมแบ่งปันและจัดสรรผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล โดยในแต่ละขั้นตอนจะมีการมีส่วนร่วมจากผู้นำและสมาชิกกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ทั้งการเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสาร มีการกำหนดเนื้อหาสาระผ่านการร่วมกำหนดนโยบายโดยสมาชิก และมีการใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายในการมีส่วนร่วม โดยมีสื่อบุคคลและสื่อกิจกรรมเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญ โดยจะพบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ชุมชนท่องเที่ยวทั้งสองแห่งดำเนินการอยู่ เป็นการมีส่วนร่วมในทุกองค์ประกอบของการสื่อสาร และทุกระดับของการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรูปแบบและแนวคิดของการสื่อสารในกระบวนการทัศน์ทางเลือกใหม่ในการพัฒนา ที่ใช้วิธีการสื่อสารแบบหลากหลาย เน้นการแลกเปลี่ยนและการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร และเป็นการสื่อสารแบบสองทาง โดยกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว ยังมีทิศทางส่วนใหญ่ที่สอดคล้องกับที่กาญจนา แก้วเทพ (2543) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของการสื่อสารในการพัฒนาแนวใหม่ไว้ว่า ต้องมีความหลากหลาย เป็นการสื่อสารที่มีขนาดเล็ก สร้างและใช้อยู่ในชุมชน สามารถยืดหยุ่นได้ และมีการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างกันของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของกรวรรณ เวชชานุเคราะห์ และนิธิดา แสงสิงแก้ว (2556) ที่พบว่า การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม มีองค์ประกอบของการสื่อสารครบในทุกขั้นตอนกล่าวคือ มีผู้นำทางความคิด หรือผู้นำกลุ่ม เป็นผู้ส่งสารที่สำคัญ ผ่านสื่อบุคคล และสื่อกิจกรรม ไปยังผู้รับสาร ซึ่งผลที่เกิดจาก

องค์ประกอบของการสื่อสารดังกล่าว ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

จะเห็นได้ว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังเช่นที่พจนนา สวนศรี (2560) กล่าวไว้ว่า หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มุ่งเน้นการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และอยู่บนพื้นฐานของภาคภูมิใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมของตนเองและการจัดการทรัพยากรของชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าบ้าน และผู้มาเยือน และหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ยังถูกเติมเต็มด้วยองค์ประกอบของการสื่อสารที่ชัดเจน ทั้งผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนให้การสื่อสารภูมิปัญญาด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอข้อเสนอแนะจากการวิจัยออกเป็นข้อเสนอแนะด้านการสื่อสารและข้อเสนอแนะด้านการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติไว้ดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะด้านการสื่อสาร

1) กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ควรสร้างและสื่อสารให้เกิดการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของพื้นที่ เพื่อสร้างความต่างของพื้นที่และรูปแบบการท่องเที่ยว

2) การสื่อสารถูกรับรู้ในฐานะที่เป็น “เครื่องมือ” ในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้นชุมชนควรนำการสื่อสารมาใช้ให้หลากหลาย ทั้งเพื่อการโน้มน้าวชักชวนนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชม เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและภูมิปัญญา ซึ่งจะเป็นกุญแจสำคัญใน

การเปิดประตูบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเรียนรู้ ผ่านสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและน่าสนใจ

3) การกำหนดกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยว รัฐบาลควรนำแผนที่นำทางการสื่อสารภูมิปัญญาชุมชนอย่างยั่งยืน (Local Wisdom Roadmap) จากการศึกษาในครั้งนี้มาใช้เป็นกลยุทธ์ในการนำไปสู่การสื่อสารภูมิปัญญาในการท่องเที่ยวของชุมชน โดยการนำภูมิปัญญาของชุมชนมาเป็นฐาน ผ่านกระบวนการสื่อสารภูมิปัญญา ตั้งแต่การผลิต การสืบทอด และการปรับปรุงยุค เพื่อให้เกิดเป็นกิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม และใช้กระบวนการสื่อสารที่เหมาะสมและเข้าถึงกลุ่ม เป้าหมายได้หลากหลายช่องทาง ซึ่งจะนำไปสู่การสื่อสารภูมิปัญญาของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างยั่งยืน

4) กรมการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรนำแนวคิด WELCOME Model มาใช้เป็นกรอบในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งโมเดลดังกล่าวสามารถนำมาใช้ผลักดันให้ชุมชนหันมาให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของตนเองมากขึ้นได้อีกด้วย

5) สถาบันการศึกษา ควรมีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมหลากหลายมิติ ทั้งในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาทักษะทางภาษาต่างประเทศ เพื่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ รวมถึงการสื่อสารเพื่อนำเสนอข้อมูลด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการสื่อสารการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย

6) ชุมชนควรปรับปรุงมุมมองนักท่องเที่ยวใหม่ นอกเหนือจากการเป็นผู้รับสาร โดยสามารถเพิ่มบทบาทให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้ส่งสารต่อได้อีกช่องทางหนึ่ง เพื่อเพิ่มโอกาสและช่องทางในการประชาสัมพันธ์

กิจกรรมของชุมชน เพราะนักท่องเที่ยวสามารถเป็นสื่อบุคคลที่ช่วยเขียนเล่าเรื่องราวประสบการณ์ของตนของชุมชนให้สังคมได้ทราบอีกแรงหนึ่ง

7) ชุมชนควรให้ความสำคัญกับการนำสื่อดิจิทัลมาช่วยในการสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชน รวมถึงการสื่อสารการตลาดในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อสร้างโอกาสให้กับชุมชน มีการสร้างเนื้อหาสาระที่น่าสนใจเอกลักษณ์ของชุมชนได้ชัดเจน นำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวผ่านแบรนด์ที่สร้างขึ้นเอง (Brand Experience) และให้เนื้อหาสาระนั้นทำหน้าที่เล่าเรื่อง เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัส

1.2 ข้อเสนอแนะด้านการท่องเที่ยว

1) สถาบันการศึกษา ควรมีการบูรณาการศาสตร์ทั้งทางด้านการท่องเที่ยว นิเทศศาสตร์ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างสรรค์หลักสูตรที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เช่น การสื่อสารการท่องเที่ยว รวมทั้งสร้างนักสื่อสารการท่องเที่ยวท้องถิ่นรุ่นใหม่ เพื่อสานต่อองค์ความรู้และภูมิปัญญาของท้องถิ่นในรูปแบบของการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่หลักในการประชาสัมพันธ์และการตลาด ควรกำหนดกลยุทธ์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ เช่น สร้างการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และแบ่งปัน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) ชุมชนสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนเอง โดยการเรียนรู้และทำความเข้าใจว่าตนเองมีอัตลักษณ์ในเรื่องใด มีความโดดเด่นในเรื่องใด และมีอะไรเป็นที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวบ้าง ที่สามารถนำเสนอต่อยอดเพื่อการท่องเที่ยว โดยไม่จำเป็นต้องสร้างใหม่

1.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาสภาพปัญหาในการสื่อสารภูมิปัญญาของชุมชน และการพัฒนาทักษะด้านภาษาต่างประเทศ พร้อมเสนอแนะแนวทางแก้ไข โดยนำมิติในเรื่องของเนื้อหาสาระด้านความสอดคล้องต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชนมาประกอบ รวมทั้งช่องทางการสื่อสาร เพื่อให้สามารถแก้ไขได้ตรงประเด็น และเสนอแนวทางที่ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง

2) ควรศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการสื่อสารภูมิปัญญาเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากประเด็นดังกล่าวเป็นเรื่องใหม่ และสามารถต่อยอดเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในด้านอื่นๆ ได้ต่อไป

3) ควรศึกษาแนวทางการสื่อสาร

ตลาดสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่เสียอัตลักษณ์ของชุมชน และการสร้างแบรนด์สำหรับชุมชนท่องเที่ยวที่เน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นตัวนำเสนอกิจกรรมของชุมชน รวมถึงการสื่อสารถึงคุณค่าของแบรนด์ไปสู่นักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (Brand Communication)

4) ควรศึกษารูปแบบและวิธีการ

สื่อสารภูมิปัญญาของชุมชนท่องเที่ยวใหม่ๆ หรือชุมชนท่องเที่ยวที่มีการสื่อสารภูมิปัญญาในรูปแบบอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบและหาจุดเด่น จุดด้อย ซึ่งอาจทำให้ได้แนวทางการสื่อสารภูมิปัญญาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- กนกพร ทรงเจียรพานิช. (2552). นโยบายและการวางแผนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามโครงการ “เที่ยวไทยครีกครั้น เศรษฐกิจไทยคึกคัก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- กรวรรณ เวชชานุเคราะห์ และนิธิตา แสงสิงแก้ว. (2556). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคกนาค จังหวัดสมุทรสาคร (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เจนจิรา อักษรพิมพ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 12 (3).
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2558). อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐพงศ์ รังงาม. (มปป.). แนวคิดอัตลักษณ์ท้องถิ่นภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2561. จาก http://202.28.109.66/journalfiles/mcu59_2_06.pdf. สืบค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2561.
- ณริศา ชัยสุขมงคลลาภ. (2552). รูปแบบการสื่อสารเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว ของชุมชนตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2560. จาก <http://elib.ftu.ac.th/webopac/Record/29447/Description#tabnav>.

- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2549). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและพัฒนาชุมชน: จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พจนนา สอนศรี. (2560) การท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นเมื่อ 9 มิถุนายน 2561. จาก http://issuu.com/somphopibmaysa/docs/cbt_potjana.
- พรทิพย์ ชนะคำ. (2547). กลยุทธ์การสื่อสารภูมิปัญญาท้องถิ่นของปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- พลอยชมพู จิตติยาภรณ์. (2553). การสื่อสารชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- พองจันทร์ หลวงจันทร์ดวง. (2561). ศักยภาพชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกลเชิงนวัตกรรม, 8(2). สืบค้นเมื่อ 3 มกราคม 2562, จาก http://e-jodil.stou.ac.th/filejodil/18_4_622.pdf.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาสีกาควีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2559. จาก <http://www.dasta.or.th/ecatalog/th/component/k2/item/54>

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่

Information Technology Usage for Palm Production by Farmers in Krabi Province

พลสรานู สราญรมย์¹

Ponsaran Saranrom

ponsaran.sar@stou.ac.th

Received: 27-06-2017

Revised: 23-01-2019

Accepted: 30-01-2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) ศึกษาการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน 3) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน 4) ศึกษาคุณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อการเรียนรู้ในการผลิตปาล์มน้ำมัน และ 5) ศึกษาปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการปลูกปาล์มพันธุ์ดี จังหวัดกระบี่ จำนวน 370 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 132 คน โดยคำนวณจากสูตรของยามานะ ที่ระดับสำคัญ 0.07 เลือกตัวอย่างโดยวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้โทรศัพท์สมาร์ทโฟน (เน้นเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต) 2) การรับรู้ข่าวสารของเกษตรกรส่วนใหญ่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การฝึกอบรม และสอบถามเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ และส่วนใหญ่เรียนรู้จากการร่วมประชุม และการอบรม 3) วัตถุประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่าส่วนใหญ่ใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่สำคัญ ได้แก่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และไลน์ ตามลำดับ 4) เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับมากในประเด็นคุณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมในมิติของเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็ว การเรียนรู้แล้วนำมาฝึกทำเองได้ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่าย และในมิติของรูปแบบและเนื้อหาของข้อมูลสารสนเทศ ได้แก่ เนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการ การนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ในการผลิตและการตลาดทางการเกษตร การนำเสนอได้ถูกต้องแม่นยำและสอดคล้องกับความเป็นจริง 5) ปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรมีปัญหาด้านความเข้าใจและการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันในระดับน้อย

คำสำคัญ: เกษตรกร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การผลิตปาล์มน้ำมัน จังหวัดกระบี่

¹ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the socio-economic characteristics of oil palm farmers in Krabi Province; 2) their exposure to news and information about oil palm production; 3) their usage of information technology; 4) characteristics of appropriate information technology for learning of oil palm production; and 5) problems and suggestions for using information technology.

This was a survey research. The population were 370 oil palm farmers who participated in the oil palm production project in Krabi Province. The sample size of 132 were determined using the Yamane method at 0.07 confidence level and samples were chosen through simple random sampling method. Data were collected by questionnaires and analyzed using the descriptive statistics of frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results showed that 1) most farmers used smart phones (with an emphasis on Internet connection). 2) Most farmers were exposed to news and information about oil palm farming through independent study, training sessions, and by asking government officials. They learned the most from meetings and training sessions. 3) Most farmers used information technology to gain knowledge and to keep abreast of news. The main types of information technology they used were mobile phones and the Line application. 4) in the aspect of information technology devices, most of the farmers strongly agreed that information technology was appropriate for accessing information quickly and easily, and for learning things they could apply directly. In the aspect of forms and types of content, they strongly agreed that information technology was appropriate in terms of being compatible with their needs, useful for palm production and marketing, as well as truthful and accurate. 5) Most farmers had difficulty in understanding or accessing information technology for oil palm production.

Keywords: Farmer, Information Technology Usage, Oil Palm Production, Krabi Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารที่ข้อมูลข่าวสารสามารถส่งผ่านจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งได้อย่างรวดเร็วในระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งมีผลให้การดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของยุคสารสนเทศ ดังนั้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรจึงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นตามลำดับ เช่น การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและความรู้ด้านการเกษตรผ่านรายการวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ รวมถึงสื่อสารสนเทศการเกษตรในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น

จังหวัดกระบี่ นอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีธรรมชาติสวยงามแล้วนั้น ยังเป็นแหล่งที่ปลูกปาล์มน้ำมัน มากที่สุดของภาคใต้ มูลค่าผลผลิตปาล์มน้ำมันของจังหวัดกระบี่ไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาทต่อปี เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนมากถึง 1,800 มิลลิเมตรต่อปี ทางจังหวัดกระบี่ได้ให้ความสำคัญกับการผลิตปาล์มน้ำมันเป็นอย่างมาก และได้กำหนดแผนการเพิ่มมูลค่าและประสิทธิภาพการผลิตปาล์มน้ำมันในยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดกระบี่ พ.ศ. 2557-2560 ซึ่งเน้นการวางแผนระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพ และการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในการผลิตปาล์มน้ำมันอย่างยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดกระบี่, 2557, น.13-15) นับเป็นจุดแข็งที่จะส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าและประสิทธิภาพการผลิตปาล์มน้ำมัน เพื่อสร้างโอกาสและรายได้ให้เกษตรกร งานส่งเสริมการเกษตรจึงมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เป็นอย่างมาก และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประโยชน์ในงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรก็มีบทบาทสำคัญมากขึ้นเช่นเดียวกัน

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่ว่ามีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการรับข้อมูลข่าวสารและมีการใช้อย่างไร ให้เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมัน ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการผลิตปาล์ม

น้ำมัน โดยมีการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปสู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม และพัฒนาการผลิตปาล์มน้ำมันเพื่อหวังผลการเปลี่ยนแปลงในการวางแผนเชิงนโยบายเพิ่มประสิทธิภาพการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความรู้ด้านการผลิตปาล์มน้ำมันสู่เกษตรกรได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาคูณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร
5. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดกระบี่

การรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร หมายถึง วิธีการหาความรู้เกี่ยวกับการเกษตร สถานที่ที่ใช้ในการรับและสืบค้นข่าวสารทางการเกษตร และสื่อในการรับข้อมูลข่าวสาร

สื่อในการรับข้อมูลข่าวสาร หมายถึง การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกปาล์มน้ำมันจากสื่อบุคคล จากสื่อกิจกรรม/สื่อชุมชน และจากสื่อสิ่งพิมพ์

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตรกร หมายถึง วัตถุประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร และประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

คุณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อคุณลักษณะ 2 ประการ ได้แก่ คุณลักษณะที่เหมาะสมในมิติของเครื่องมือที่ใช้ และคุณลักษณะที่เหมาะสมในมิติของรูปแบบและเนื้อหาของข้อมูลสารสนเทศ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร
2. นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการปลูกปาล์มพันธุ์ดี จังหวัดกระบี่ จำนวน 370 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 132 คน โดยใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.07 สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามประกอบด้วย 5 ส่วน คือ 1) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) การรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร ประกอบด้วย จากสื่อบุคคล จากสื่อกิจกรรม/สื่อชุมชน และจากสื่อสิ่งพิมพ์ 3) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตรกร ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน ด้านการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน ด้านการผลิตปาล์มน้ำมัน และด้านอื่นๆ 4) คุณลักษณะของเทคโนโลยี สารสนเทศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในมิติของเครื่องมือที่ใช้และรูปแบบและเนื้อหาของข้อมูลสารสนเทศ และ 5) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศในการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีผลการศึกษาและอภิปรายผลในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ลักษณะทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกร การรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตรกร คุณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะทางสังคม และเศรษฐกิจของ

เกษตรกร จากการศึกษาพบว่า

เกษตรกรมีสภาพการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในบ้าน ได้แก่ โทรศัพท์ สมาร์ทโฟน (เน้นเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต) ถึงร้อยละ 58.4 สอดคล้องกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2559) ที่พบว่า ประชากรไทยมีผู้ใช้อินเทอร์เน็ตสูงถึง 29.8 ล้านคน (ร้อยละ 47.5) และผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่สูงถึง 51.1 ล้านคน (ร้อยละ 81.4) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับงานวิจัยของ สินีขุ ครุฑเมืองแสนเสริม และคณะ (2558) ที่ศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับเกษตรกรไทย พบว่า เกษตรกรของไทยส่วนใหญ่มีการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ สมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ต ในระดับน้อย ในประเด็นนี้ อภิปรายได้ว่า หากจำแนกประเภทของผู้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือเกษตรกรที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศตามชนิดพืช จะเห็นได้ว่ามีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศโดยเฉพาะ โทรศัพท์เคลื่อนที่ของเกษตรกรผู้ผลิตปาล์มน้ำมัน เป็นอย่างมาก ในประเด็นนี้สรุปการอภิปรายได้ว่า เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทในชีวิตประจำวันของเกษตรกรเป็นอย่างมาก จนทำให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างแพร่หลาย และรวดเร็ว โดยเฉพาะเครื่องมือ เทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ จึงเป็นโอกาสดีในการส่งเสริมหรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลแก่เกษตรกรเกี่ยวกับปาล์มน้ำมันโดยใช้การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต

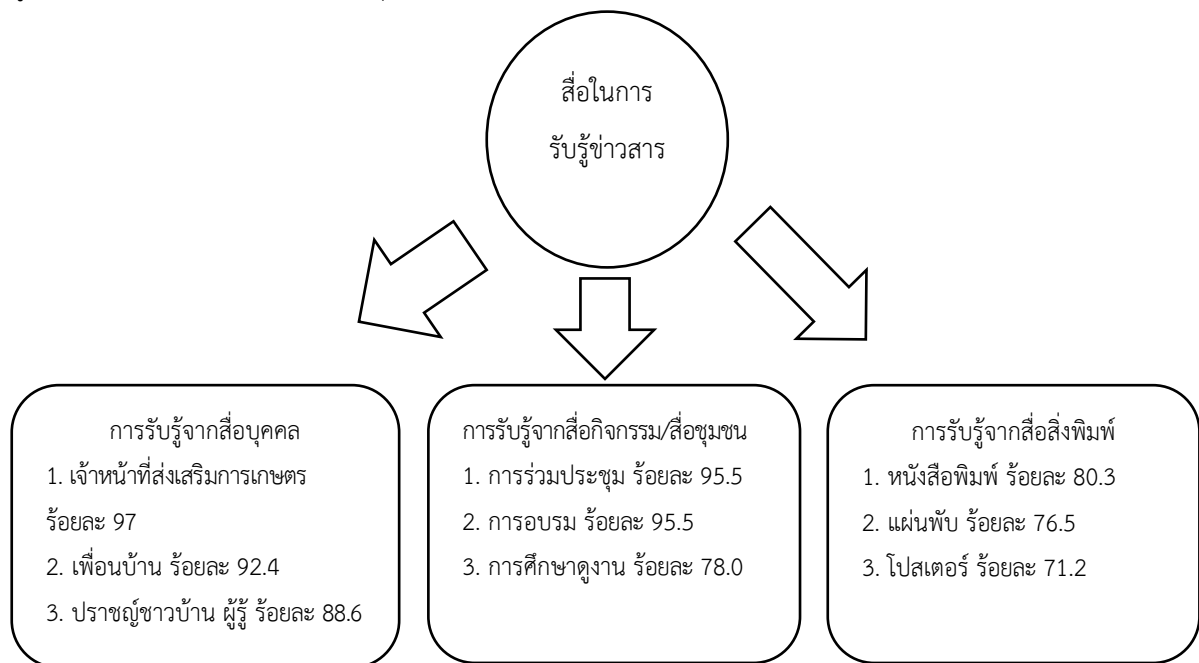
อาทิเช่น เทคโนโลยีการผลิตปาล์มน้ำมัน การซื้อขายปัจจัยการผลิต และการตลาดปาล์มน้ำมัน เป็นต้น

2. การรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า

เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อบุคคล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อนบ้าน ปรากฏข่าวบ้าน ผู้รู้ ซึ่งหากวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการรับรู้จากสื่อกิจกรรมและสื่อชุมชนจะพบว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารส่วนใหญ่จากการร่วมประชุม และการอบรม

นอกจากนั้นเกษตรกรยังได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยเช่นกัน (ตามภาพที่ 1) ในประเด็นนี้สามารถอธิบายได้ว่า การส่งเสริมให้เกษตรกรรับรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศในการผลิตปาล์มน้ำมันอาจใช้จากช่วงเวลาที่มีการอบรมหรือการทำกิจกรรมต่างๆ ในเรื่องอื่นๆ โดยสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันในช่วงเวลาอบรมหรือทำกิจกรรมนั้นๆ และให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือเพื่อนบ้านเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดความรู้

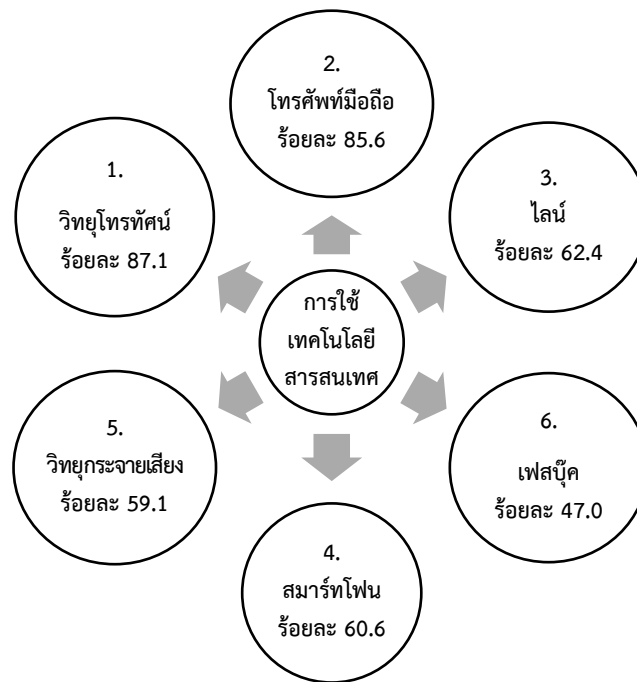
ภาพที่ 1 สื่อในการรับข้อมูลข่าวสารของเกษตรกร

3. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

ผลการวิจัยและอภิปรายผลในประเด็นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 วัตถุประสงค์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน พบว่า ร้อยละ 95.3 ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และ ร้อยละ 79.2 เพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร ซึ่งหากวิเคราะห์ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการศึกษารั้วนี้พบว่ามีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (social media) เช่น แอปพลิเคชันไลน์ และ

เฟสบุ๊ก สูงถึงร้อยละ 62.4 และ 47.0 ตามลำดับ ในประเด็นนี้อธิบายได้ว่า หน่วยงานทางส่งเสริมการเกษตรควรผลิตเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับปาล์มน้ำมันเพื่อนำไปส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้ให้แก่เกษตรกรผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทต่างๆ และมีช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ เช่น ราคาผลผลิต แหล่งรับซื้อสินค้า เนื่องจากเป็นวัตถุประสงค์หลักของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของเกษตรกรผู้ผลิตปาล์มน้ำมัน สอดคล้องกับการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตร (2560) ซึ่งมีนโยบายการจัดการเรียนรู้ระบบออนไลน์ให้เกษตรกร เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทั้งการผลิตและการตลาด และมีช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกันระหว่างเกษตรกรผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และโปรแกรมประยุกต์ไลน์

ภาพที่ 2 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

3.2 ประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับมากเป็นอันดับแรก ได้แก่ ด้านการรับข้อมูลข่าวสารเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันคือการได้รับข่าวสารที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.98$) ด้านการเรียนรู้คือการทำให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น ($\bar{X} = 3.92$) ด้านการผลิตคือการปลูก ($\bar{X} = 3.97$) และด้านอื่นๆ คือ การเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมมือกับเกษตรกร ($\bar{X} = 3.86$) (ตามตารางที่ 1) ในประเด็นนี้สอดคล้องกับการดำเนินการของหลายภาคส่วนที่เล็งเห็นประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศกับการพัฒนาการเกษตรและตัวเกษตรกร ดังเห็นได้จากการ

ดำเนินงานของ บมจ.โทเทิ่ล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น หรือ dtac ที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาให้เกษตรกรไทยก้าวไปสู่ความเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง (smart farmer) ทางด้านการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นข้อมูลทางการเกษตร รวมถึงการสร้างเครือข่ายเกษตรกร (DTAC, 2016) จึงเป็นโอกาสที่ดีของเกษตรกรไทยโดยเฉพาะเกษตรกรผู้ผลิตปาล์มน้ำมันที่จะพัฒนาตนเองจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งการผลิต การตลาดทางการเกษตร และการสร้างกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรผู้ผลิตปาล์มน้ำมันในอนาคต

ตารางที่ 1 ประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร

ประโยชน์ของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร (ค่าเฉลี่ย 3 อันดับแรก)			
ด้านการรับรู้ข่าวสาร	ด้านการเรียนรู้	ด้านการผลิต	ด้านอื่นๆ
1. ได้รับข่าวสารที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน (3.98)	1. ทำให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น (3.92)	1. ด้านการปลูก (3.97)	1. การเชื่อมโยงเครือข่ายร่วมมือกับเกษตรกร (3.86)
2. รับข่าวสารได้สะดวก (3.91)	2. ลดค่าใช้จ่ายในการเรียนรู้เพื่อการผลิต (3.86)	2. การเลือกพันธุ์ที่ปลูก (3.95)	2. ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับหน่วยงาน (3.86)
3. ค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ได้ถูกต้องแม่นยำ (3.85)	3. การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้อื่น (3.83)	3. การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมรัฐ (3.90)	3. ความสะดวกในการติดต่อสื่อสารกับเกษตรกร (3.80)

4. คุณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า

เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมในมิติของเครื่องมือที่ใช้ในระดับมาก ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วและสามารถเรียนรู้แล้วนำมาฝึกทำเองได้ ส่วนความคิดเห็นคุณลักษณะที่เหมาะสมในมิติรูปแบบและเนื้อหาของข้อมูลสารสนเทศในระดับมากได้แก่ สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการผลิตทางการเกษตรและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง สอดคล้องกับกรอบนโยบายของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พ.ศ. 2555-2563 ที่ต้องการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่เกษตรกรสามารถเรียนรู้และใช้งานง่าย สะดวก เกษตรกรสามารถนำข้อมูลจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ได้เอง และเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ยึดหลักเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง (User Centric) (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554) จึงแสดงให้เห็นว่า เครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศควรออกแบบให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการใช้ของเกษตรกรสามารถใช้งานง่าย และใช้งานได้จริง

5. ปัญหาอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า

เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาด้านความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันและในด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศอยู่ในระดับน้อยทุกประเด็น ขัดแย้งกับงานวิจัยของ สินีขุ ครุฑเมือง แสนเสริม และคณะ (2558) พบว่า เกษตรกรในภาพรวมของประเทศยังคงมีปัญหาด้านการเข้าใจและเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการใช้ที่ยังยาก ไม่มีอุปกรณ์ พื้นที่ไม่มีโครงสร้างพื้นฐานที่จะสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศได้ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อเกษตรกร ที่จะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้เพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร ในประเด็นนี้อภิปรายได้ว่าการพัฒนาโครงสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ของไทยในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาเป็นไปอย่างรวดเร็ว อาทิเช่น การเพิ่มประสิทธิภาพการติดต่อสื่อสารจากระบบ 3G เป็น 4G จนทำให้ประชากรไทยในภาพรวมซึ่งรวมถึงเกษตรกรไทยมีปัญหาในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศน้อยลง จึงเป็นโอกาสดีของการพัฒนาเกษตรกรในยุคนี้ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

บทสรุป

ผลการวิจัยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกรในจังหวัดกระบี่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้โทรศัพท์มือถือ มีการรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อชุมชน และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การใช้เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และเพื่อทราบข้อมูลข่าวสาร เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับมากเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้

เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันในประเด็นต่างๆ เช่น การได้รับข่าวสารที่ทันสมัยเป็นปัจจุบัน การทำให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น การปลูกปาล์มน้ำมัน และการเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือกับเกษตรกร ส่วนคุณลักษณะของเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมันของเกษตรกร พบว่า ในมิติของเครื่องมือที่ใช้ เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับมาก ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็วและสามารถเรียนรู้แล้วนำมาฝึกทำเองได้ ส่วนในมิติรูปแบบและเนื้อหาของข้อมูลสารสนเทศ เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับมากในประเด็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการผลิตทางการเกษตรและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเอง นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยเกี่ยวกับความเข้าใจและการเข้าถึงในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการผลิตปาล์มน้ำมัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเกษตร อาทิเช่น หน่วยงานส่วนกลางของกรมส่งเสริมการเกษตรควรมีนโยบายการพัฒนาเกษตรกรด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น การจัดการเรียนรู้แก่เกษตรกรด้วยระบบอีเลิร์นนิ่ง เพื่อให้เกษตรกรผู้ผลิตปาล์มน้ำมันได้เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี การผลิตปาล์มน้ำมัน สถานการณ์ราคาปาล์มน้ำมัน หรือเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตปาล์มน้ำมัน

1.2 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นหน่วยงาน โดยตรงที่รับผิดชอบกับการพัฒนาเกษตรกรในการศึกษาค้นคว้า ควรใช้ช่องทางการส่งเสริมด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศหลากหลายประเภท โดยเฉพาะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรในการผลิตปาล์มน้ำมัน และการสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกร

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาเกษตรกร เช่น การส่งเสริมการใช้โปรแกรมประยุกต์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร การขายสินค้าเกษตรในสื่อสังคมออนไลน์ หรือสื่ออื่นๆ ของเทคโนโลยีสารสนเทศ

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบโครงสร้างและเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศควรออกแบบให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการใช้ของเกษตรกร สามารถใช้งานง่าย และใช้งานได้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะในจังหวัดกระบี่ ซึ่งถ้าหากมีการวิจัยครั้งนี้ต่อไปควรจะทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่อื่น เช่น ในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง หรือภาคอื่น เพื่อจะให้เห็นความแตกต่างของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในแต่ละพื้นที่ของประเทศไทย เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นแนวทางให้เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่งเสริมเพื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีสารสนเทศในการผลิตปาล์มน้ำมันให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรควรมีการวิจัยแบบเจาะลึก โดยสำรวจความพึงพอใจของเกษตรกรที่ได้รับบริการเทคโนโลยีสารสนเทศทางการเกษตรทางด้านการผลิตปาล์มน้ำมัน เพื่อให้สามารถจัดบริการสารสนเทศได้ตอบสนองตามความต้องการของเกษตรกร และบรรลุบทบาทหน้าที่ตามพันธกิจของหน่วยงาน

2.3 ควรทำการวิจัยเชิงพัฒนา เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและทักษะทาง การใช้ให้แก่เกษตรกร

2.4 ควรทำการวิจัยเชิงพัฒนาเกี่ยวกับรูปแบบโปรแกรมที่เหมาะสมและตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรในรูปแบบใหม่ๆ

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). การเรียนรู้ผ่านอิเล็กทรอนิกส์. สืบค้นเมื่อ 17 มิถุนายน 2560, จาก <http://e-learning.doae.go.th/>
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2554). กรอบนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระยะ พ.ศ. 2554-2563 ของประเทศไทย. กรุงเทพฯ. กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.
- สินินุช ครุฑเมือง แสนเสริม และคณะ. (2558). การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับเกษตรกรไทย นำเสนอต่อ ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. นนทบุรี: สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานจังหวัดกระบี่. (2557). ข้อมูลของจังหวัดกระบี่. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2560, จาก <http://demo-cv.com/demoweb/krabi/frontpage>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). สรุปผลที่สำคัญ สำนักรวบรวมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2559. นนทบุรี: สำนักสถิติพยากรณ์.
- DTAC. (2016). ประกาศผลเกษตรกรสำนักรักบ้านเกิด ประจำปี 2559. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2560, จาก <https://www.dtac.co.th/pressroom/news/smart-farmer-016.html>